

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

David Jaroš

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

Tramping v Plzeňském kraji (1918–1989)

Diplomová práce

Prohlašuji:

Práci s názvem Tramping v Plzeňském kraji (1918–1989) jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 14. března 2022

Bc. David Jaroš

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu diplomové práce doc. PhDr Tomáši Jiránkovi, Ph.D. za ochotu, vstřícnost a odborné rady při vzniku této práce.

Anotace

Práce je věnována historii tramského hnutí v oblasti Plzeňského kraje. Postihuje období od konce první světové války do konce osmdesátých let. Zabývá se podstatou hnutí, motivací členů, zvyky, rituály a módou. Věnuje se rozmanitosti tramské identity, jak sami sebe trampové vnímali a jak byli vnímáni svým okolím. Rozebírá tramské prostory v Plzeňském kraji, jaké byly předpoklady pro jejich vznik a kde hledat jádra trampingu v regionu. Dále se zabývá vztahem trampingu a vládnoucích vrstev společnosti v jednotlivých etapách Československé historie. Práce vychází z analýzy archivních dokumentů, dobových periodik, samizdatových textů, z dotazníkového šetření, orálně-historického výzkumu a terénního výzkumu.

Klíčová slova

Tramping, mládežnické hnutí, Plzeňský kraj, 20. století, každodennost, volný čas

Title

Tramping in the Pilsen Region (1918–1948)

Annotation

This diploma thesis is dedicated to the history of tramp movement in Plzeň region. It covers the period from the end of WWI to the end of eighties. It deals with habits, rituals and fashion. The variety of tramps' identity, their perception and community perception has been covered as well. Tramps' areas in Plzeň region, preconditions for their formation and centres of tramping in region are explained. The thesis also contrues the relation between tramping and reigning social classes in historical context of Czechoslovakia. Analysis of archival documents, appropriate magazines, againts goverment publicated texts, questionnaires, oral-hisotrical research and investigation in the area have been used.

Keywords

Tramping, youth movement, Pilsen region, 20th century, everydayness, leisure time activities

Obsah

Úvod	9
1 Zhodnocení literatury a dalších zdrojů	11
2 Metodologické postupy	17
2.1 Orální historie	17
2.2 Paměťová studia	19
2.3 Seznam tramský osad na území Plzeňského kraje	23
2.4 Dotazníkové šetření	24
2.5 Vymezení pojmů	28
2.5.1 Tramping	28
2.5.2 Subkultura vs. hnutí	29
2.5.3 Osada	30
3 Základní rysy trampingu	32
3.1 Inspirační zdroje	32
3.2 Vybavení a móda	36
3.3 Zvyky a rituály	41
4 Identita trampů	46
4.1 Tramping jako politikum	47
4.2 Kde se vzal tramský sport?	50
4.3 Genderové aspekty trampingu	51
4.4 Ortodoxní tramp	56
4.5 Zaměstnání	60
4.6 Sebepojetí trampů	62
5 Tramské prostory Plzeňského kraje	65
5.1 Vnímání prostoru	65
5.2 Nádraží	68
5.3 Občerstvovací stanice	70
5.4 Cílová destinace	76
5.4.1 Kempy	77
5.4.2 Typologie tramských staveb	86
6 Trampové a společnost	92
6.1 První republika	92
6.2 Druhá republika, protektorát a třetí republika	99
6.2.1 Tramský odboj	102
6.3 Československo (50. a 60. léta)	103
6.3.1 Kultura	107
6.4 Československo (70. a 80. léta)	110

6.5 Polistopadové období	119
Závěr.....	122
Resumé	127
Seznam pramenů a literatury.....	129
Přílohy	141
Tabulky.....	141
Mapy.....	157
Fotografie	166
Dotazník	182

ÚVOD

Předkládaná práce se věnuje trampskému hnutí v Plzeňském kraji od jeho počátků do roku 1989. Ačkoliv se v posledních letech rozšířil badatelský zájem o trampy a hnutí přitahuje pozornost řady humanitních oborů, nestalo se trampování na Plzeňsku předmětem historického výzkumu.

Tramping představuje tradiční fenomén pro české kulturní prostředí. I přes svůj cizojazyčný název byl vznik a vývoj trampingu ryze československou záležitostí bez obdobné paralely v jiných státech. Sociální, hospodářské a politické změny po první světové válce zapříčinily, že se mladí lidé odmítli nadále sdružovat v mládežnických organizacích, vyrazili do nejbližší přírody na vlastní pěst, toulali se a přespávali pod širým nebem, ve stanech a skromných chatách. Zájem o svobodné toulání rychle rostl a trampové si postupně vytvořili alternativní svět přátelství a volnosti, bez konvenční morálky a dohledu rodičů, ve kterém uznávali vlastní hodnoty a kam mohli o víkendu uniknout. Jejich specifický oděv, symbolika a obřadnost nahrazovaly všední identitu a skutečný svět. Trampové odcházeli ve volném čase do lesů, kde si hráli na hrdiny Divokého západu. Pro někoho tramping hrou zůstal, u dalších se stal chvilkovou módní záležitostí, u jiných životním stylem.

Předkládaný výzkum si klade za cíl analyzovat, co tak různorodou skupinu lidí spojovalo a jaké faktory umožnily vznik a formování jevu, který byl za tramping označován. Dále chce dokázat různorodost trampingu ve všech jeho aspektech. Vypátrat, zda byl něčím specifický plzeňský tramping. Analyzovat, kde se v Plzeňském kraji nacházely trampské prostory, jakou měly podobu, proč vznikaly a jak se proměňovaly v čase. Následující kapitoly odpovídají na základní otázky: Jaké skupiny obyvatel tramping oslovil? Kdo se považoval a kdo byl považován za trampa? Kde a kdy hledat kořeny trampingu v Plzeňském kraji? Jaký byl kulturně-historický vývoj kempů a osad? Odkud byli trampové, kteří zakládali osady v regionu? Bylo trampování marginální formou trávení volného času? Jak současní trampové vnímají svoji historii?

Práce obohacuje dosavadní bádání o trampingu z několika důvodů. Jednak časovým rozsahem, protože dosavadní historický výzkum se zabýval převážně prvorepublikovým trampingem, jednak geografickým vymezením. Oblast Plzeňského kraje představovala doposud jedinou trampskou lokalitu, které nebyla věnována soustavná badatelská činnost. Pro práci je specifická různorodost pramenné základny, kterou si vyžadoval charakter tématu. Informace o trampském hnutí v archivních dokumentech jsou poměrně skromné a jejich hledání zabere historikovi spoustu času. Z toho důvodu se autor práce obrátil na regionální historiky

PhDr. Jana Krška a Mgr. Jiřího Fáka a konzultoval s nimi, v jakých fondech hledat. V rámci výzkumu autor navštívil řadu archivů a soukromých sbírek, z nichž pouze část poskytla pro práci relevantní informace. I z toho důvodu se výzkum opíral o jiné prameny. Především se jednalo o rozsáhlou analýzu dobových periodik a textů, která mohla proběhnout díky digitalizaci dokumentů Národní knihovny a Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje. Důležitý zdroj informací představovaly dokumenty v knihovně Libri prohibiti, která uchovává samizdatové texty tramských autorů a dává tak jedinečnou možnost nahlédnout pod pokličku cenzury. Stejně možnosti poskytly i deníky a kroniky jednotlivých trampů a osad. Bohužel pouze část z nich obsahovala pro výzkum použitelné informace. Důležitým pramenem byly rozhovory s trampy, které se uskutečnily v rámci výzkumu. Svědectví aktérů se stalo zásadním zdrojem informací o tramské minulosti. Pokud jsou v práci citováni přímo trampové nebo úryvky z jejich deníků, vždy jsou uvedeny v původní verzi bez korektury.

Pro práci byla v hojné míře využita také internetová síť a internetové zdroje. Zaprvé se jednalo o dotazníkové šetření v rámci současného tramského hnutí, které proběhlo prostřednictvím sociální sítě Facebook. Výsledky šetření byly zpracovány do tabulek a grafů, a v práci je na ně patřičně odkazováno. Zadruhé šlo o konkrétní internetové stránky, které sloužily trampům pro komunikaci a sdílení informací. Zde bylo provedeno zajímavé zjištění, že velká spousta současných trampů používá jako komunikační kanál sociální síť *Rajče*, která je primárně určena k ukládání fotografií. Hodnotný zdroj informací představoval amatérský online projekt *Tramské archivy*.

Práce je rozdělena do několika navazujících kapitol. Úvodní část shrnuje dosavadní badatelskou práci k danému tématu, metodologické postupy, o které se výzkum opírá, a vymezuje základní pojmy. Další část je věnována inspiračním zdrojům, vybavení, módě, zvykům a rituálům, a klade si za cíl seznámit čtenáře s tramskými reáliemi. Následuje kapitola, která se zabývá samotnými trampy a hledá odpověď na otázky: *Kdo byl tramp? Jaké bylo postavení žen v hnutí? Jak sami sebe trampové vnímali?* Poté přichází na řadu analýza tramských prostorů, jež se opírá o výsledky terénního výzkumu zpracovaného v mapovém programu ArcGis. Kapitola dále představuje cílové destinace tramských cest a typologii tramských staveb s bohatým obrazovým materiálem. Závěrečná část *Trampové a společnost* rozebírá, jak v jednotlivých časových obdobích ovlivňovala většinová společnost tramping a jak tramping ovlivňoval většinovou společnost. Mimo jiné se zabývá kulturním děním a tramským odbojem.

1 ZHODNOCENÍ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

O trampingu, za sto let jeho existence, vznikla řada prací různé kvality, rozsahu, obsahu a regionálního zaměření a v zásadě je můžeme rozdělit do dvou skupin. Ty, které byly vytvořeny samotnými trampy, a ty, které vznikly z odborného zájmu historiků, etnologů či archeologů. První skupinu lze, až na výjimky, zařadit do dvacátého století, skupinu druhou do století jednadvacátého.

Základní příručkou ke studiu předválečného trampingu jsou *Dějiny trampingu*¹ od Boba Hurikána. O charakteru práce svědčí výrok trampa a publicisty Irčana: „*Je tu, pravda, kniha Boba Hurikána, nejsou to však dějiny v pravém slova smyslu. Bob se spokojil s jakýmsi soupisem trampských osad. I to má svou cenu pro budoucího historika, ale je nezvratnou skutečností, že v jeho soupisu jsou četné nepřesnosti a poměrně velké mezery.*“² Autor postupoval nesystematicky a zaměřoval se na osady, do kterých jezdili především pražští trampové. Proto se pouze stručně zmiňuje o několika místech v západních Čechách. Bob Hurikán rozdělil dějiny trampingu na tři základní období, doba kovbojská, kanadská a vojenská. Toto členění je mezi trampy všeobecně přijímáno, ačkoliv vycházelo převážně z oděvu, který byl v inkriminované době v módě, a Bob Hurikán toto rozdělení nijak nevysvětloval. I přes značné nedostatky zůstává kniha základním pramenem pro historické bádání a opírají se o ni další díla, například: *Z dýmu táboráků*,³ *Zaplavené vzpomínky*,⁴ *Stopou toulavou*,⁵ *Zvláštní znamení touha*⁶ apod. S dalším pokusem o zpracování dějin trampingu přišel až v šedesátých letech Géza Včelička.⁷ Tento levicový autor byl odpůrcem Boba Hurikána, jeho nedokončený rukopis zdůrazňoval politickou podstatu trampingu a snažil se představit hnutí jako nedílnou součást komunistické společnosti.

Dalším levicově smýšlejícím autorem píšícím o historii trampingu byl Rudan Noha. Jeho dílo rozhodně není ideologickým textem, ale prokomunistické názory, jež zastával, jsou jasně patrné. Autor na jednu stranu zdůrazňoval kladný vliv komunisticky orientovaných trampů na hnutí, na stranu druhou odsuzoval státní represe po únoru 1948. *Odlesky táborových ohňů*⁸ představily historii trampingu od konce Rakouska-Uherska do počátků takzvané

¹ HURIKÁN, Bob. *Dějiny Trampingu*. Praha, 1940.

² IRČAN. Kolem dějin trampingu. *Obrana lidu* 26, 1967, č. 43, s. 9.

³ KARELA, Miroslav. *Z dýmu táboráků*. Brno: Oslavské boudy, 1998.

⁴ SMEJKAL, Jindřich. *Zaplavené vzpomínky*. Třebíč: Amaprint-Kerndl, 2008.

⁵ SCHUBERT, Fredy – RYVOLA, Miki. *Stopou toulavou*. Praha: Avalon, 2009. ISBN 978-80-88298-77-9.

⁶ *Zvláštní znamení touha* [Televizní pořad]. Režie Václav KŘÍSTEK. Česko, 2015.

⁷ KRŠKO, Jan. Nedokončený rukopis Gézy Včeličky o dějinách trampingu. In: *Studia ethnologica pragensia: Tramping z etnologické perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2. ISSN 1803-9812.

⁸ NOHA, Rudolf. *Odlesky táborových ohňů*. Jilové u Prahy, 1969.

normalizace. Rudan Noha se na dějinných událostech podílel natolik, že hranice mezi historickými událostmi a osobními vzpomínkami často mizí, a je třeba na to brát zřetel.

První odborně pojatou publikaci o trampingu, opírající se o archivní materiály a obsahující kvalitní poznámkový aparát, zpracovali Marek Waic s Jiřím Kösslem.⁹ Jasně si vymezili své badatelské pole a hned v úvodu se ospravedlnili, že lze jen těžko postihnout historii tisíců osad a zmapovat hnutí, které ze své podstaty nemá a nemělo žádnou zastřešující organizaci. Kniha pojednává o prvních třiceti letech trampingu a soustředí se především na střetávání trampů s většinovou společností. Podobně laděným dílem je i studie s názvem *Trampové a moc: K problematice postavení trampského hnutí ve společnosti od počátku dvacátých let do současnosti*¹⁰ od Karla Altmana, zaměřena na konflikty hnutí se státní mocí.

Stěžejní publikací, zabývající se fenoménem trampingu, je *Český tramping v časech formování a rozmachu*.¹¹ Kniha vyšla v roce 2019 a mapuje první tři desetiletí hnutí. Kolektiv autorů kladl důraz především na to, jak tramping ovlivňoval většinovou společnost, a naopak jak většinová společnost ovlivňovala tramping. Za přínosné lze považovat složení autorského týmu. Z pětky badatelů byli tři aktivními trampy, jeden skautem a jeden aktivitami v přírodě nepoznamenan. Každý přistupoval k výzkumu s jinou životní a badatelskou zkušeností, a nevznikl tak jeden jasný a nezpochybnitelný pohled na daný fenomén. V průběhu psaní předkládané práce vydal kolektiv autorů další publikaci, která přispěla velkým dílem k bádání v oblasti trampingu.¹²

Cenné informace o plzeňském trampingu shromáždil amatérský historik Miroslav Neuvirt. Rozsahem spíše brožury než knihy byly vydány v roce 2013 (*Bylo to dávno před lety: Chaty a chataři v údolí řeky Střely*)¹³ a v roce 2015 (*Z hlubin pravěku plzeňského trampingu*).¹⁴ Publikace regionálního charakteru *Meziválečný tramping na Rakovnicku*,¹⁵ *Kronika východočeského trampingu*,¹⁶ *Tramping na řece Jihlavě*,¹⁷ *Kronika trampingu v Jizerských*

⁹ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*. Praha: Práh, 1992. ISBN 80-900835-7-9.

¹⁰ ALTMAN, Karel. *Trampové a moc: K problematice postavení trampského hnutí ve společnosti od počátku dvacátých let po současnost*. In: *Český lid*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2000, č. 3, s. 223–238. ISSN 0009-0794.

¹¹ KRŠKO, Jan – MAREŠ, Jan – POHUNEK, Jan a kol. *Český tramping v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia, 2019, ISBN 978-80-200-2897-6.

¹² RANDÁK, Jan – KRŠKO, Jan – MAREŠ, Jan a kol. *Putování za obzor: Tramping v české společnosti 1918–1989*. Praha: Lidové noviny, 2020. ISBN 978-80-7422-707-3.

¹³ NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety: Chaty a chataři v údolí řeky Střely*. Plzeň, 2013. ISBN 978-80-87170-21-2.

¹⁴ NEUVIRT, Miroslav. *Z hlubin pravěku plzeňského trampingu*. Plzeň, 2015.

¹⁵ KRŠKO, Jan. *Meziválečný tramping na Rakovnicku*. Rakovník, 2008. ISBN 978-80-86772-38-7.

¹⁶ MOIDL, Zdeněk – MOIDLOVÁ, Olga – SMLSAL, Josef. *Kronika východočeského trampingu*. Liberec: Rosa, 2008. ISBN 978-80-239-8345-6.

¹⁷ Redakce časopisu Oslavské boudy. *Tramping na řece Jihlavě*. Ivančice, 2008. ISBN 978-80-254-6512-7.

horách¹⁸ a *Počátky trampingu na Pardubicku a Chrudimsku*¹⁹ přinášejí přehled jednotlivých trampských osad v příslušných oblastech. Autoři pracují s archivními prameny i pamětníky a nové poznatky využívají k porovnání s trampíngem jako celorepublikovým fenoménem. Knihy obsahují řadu dobových fotografií, mapy a úryvky z trampských deníků.

Důležitou událostí, která posunula bádání o trampingu dopředu, byla konference *Subkultura trampingu ve světle vědeckého výzkumu*, uskutečněná v Lánech v dubnu 2017. U příležitosti této události vznikla i stejnojmenná monografie. Konference byla rozdělena na část historickou, etnologickou a archeologickou a podtrhla snahu o interdisciplinární pojetí tématu. Za obzvlášť přínosný lze považovat příspěvek Jana Randáka *Variety trampských dějin*.²⁰ „Studie je věnována přínosům i limitům dosavadní praxe psaní o dějinách trampingu. Zaměřuje se na konkrétní snahy o sepsání syntézy trampské historie, na úskalí kolektivního a individuálního vzpomínání a konečně i na mocenský aspekt, jenž je s tvorbou o minulosti (nejen trampingu) nedílně spjat.“²¹ Pro předkládanou práci byl důležitý příspěvek Pavla Vařeky, Zdeňky Vařekové a Michala Preusze *Trampské oblasti na území Plzeňského kraje*.²² Výzkum si kladl za cíl zajistit oblasti, které trampové vyhledávali ke svým aktivitám.

Za zmínku stojí stálá expozice v Regionálním muzeu v Jílovém u Prahy s názvem *Tramping a příroda dolního Posázaví*.²³ Skromná výstava s nevelkým množstvím artefaktů a stručnými informačními panely nijak nerozšiřuje informace, které se nacházejí v literatuře, ale pro začínající badatele nebo laiky může být přínosná. Oproti tomu návštěva výstavy v Národním muzeu, probíhající od června 2018 do srpna 2020, byla přínosnější. Expozice představila dějiny a současnost trampského hnutí i to, jak ovlivňovalo majoritní kulturu, umění a sport. Organizátoři na internetových stránkách prezentovali výstavu následovně: „*Výstava, kterou představujeme, vychází z dlouhodobé spolupráce Národního muzea se spolkem Naše muzeum, a celou řadou dalších jednotlivců i trampských osad. Představuje pestrost trampingu a jeho historie v prostoru dvou sálů Letohrádku Kinských, a to jak prostřednictvím sbírkových*

¹⁸ VINKLÁT, Pavel. *Kronika trampingu v Jizerských horách*. Liberec: Květa Vinklátová – Knihy 555, 2004. ISBN 80-86660-09-5.

¹⁹ HALÍŘOVÁ, Martina. *Počátky trampingu na Pardubicku a Chrudimsku*. In: *Východočeský sborník historický* 29. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2016.

²⁰ RANDÁK, Jan. *Variety trampských dějin*. In: MAYEROVÁ, Renata – KRŠKO, Jan. *Otázky z historie III.: Subkultura trampingu ve světle vědeckého výzkumu*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2018, s. 13–40. ISBN 978-80-88148-42-5.

²¹ Tamtéž, s. 13.

²² VAŘEKA, Pavel – VAŘEKOVÁ, Zdeňka – PREUSZ Michal. *Trampské oblasti na území Plzeňského kraje*. In: *Otázky z historie III.: Subkultura trampingu ve světle vědeckého výzkumu*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2018, s. 91–98. ISBN 978-80-88148-30-2.

²³ Regionální muzeum v Jílovém u Prahy. *Výstava Tramping a příroda dolního Posázaví*. Stálá expozice. Jílové u Prahy: Masarykovo náměstí 16.

předmětů a doprovodných textů a fotografií, tak i prožitkově koncipovaného prostředí, ve kterém se může odehrávat řada různých aktivit. Výstavu budou doprovázet i další programy, jako například hudební vystoupení, přednášky, projekce a workshopy.“²⁴ U příležitosti výstavy vznikl i katalog *Století trampingu*,²⁵ který atraktivní formou představuje fenomén trampingu širšímu publiku. Ačkoliv svou formou spadá do populárně naučné literatury, je publikace vhodná i pro vědecké účely. Přináší řadu nových informací a předkládá velký počet fotografií a obrazového materiálu.

Zajímavým zdrojem informací je práce Pavla Vařeky a Jamese Symondse z roku 2013 *Archeologie trampingu na příkladu výzkumu Kachního údolí u Stříbra*,²⁶ která publikuje výsledky prvního archeologického výzkumu zaniklé tramské osady na Plzeňsku. Výzkum sloužil především jako metodický experiment v rámci archeologie 20. století a současnosti. Okolnosti výzkumu dokumentuje krátký film *Nekopejte do nás, ještě nejsme mrtví*,²⁷ který vytvořili studenti z Katedry antropologie FF ZČU. K mezioborovému vnímání tématu přispěla mimo jiných i monografie *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst 19.–21. století*, která obsahuje devět studií historiků, archeologů, památkářů a geografů, zabývajících se problematikou trávení volného času v prostředí měst. Přínosný byl především příspěvek od Františka Gabriela a Lucie Kursové *Fenomén tramského hnutí a jeho projevy v severních Čechách*²⁸ klasifikující tramskou architekturu a typy tábořišť na základě materiálu ze současnosti.

Značný význam pro studium tématu měla periodika, ve kterých se objevily informace o trampingu a jeho historii. Zaprvé se jednalo o tramské rubriky, které byly součástí jednotlivých novin v různých obdobích. Za první republiky to byl *Český směr* a *Národní listy*, v druhé polovině dvacátého století *Obrana lidu*, *Mladý svět* nebo regionálně zaměřené listy. Například plzeňská *Pravda*, která poskytla dobové informace, názory a postřehy z prostředí plzeňských trampů. Přínosný materiál obsahovala i rubrika *Potlach v osadě Dukla*, vycházející v celorepublikovém periodiku *Obrana lidu*. Na jejích stránkách byly otištěny příspěvky od lidí

²⁴ *Století trampingu*. In: *Národní muzeum* [online]. [cit. 8. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.nm.cz/historicke-muzeum/stoleti-trampingu>

²⁵ POHUNEK, Jan. *Století trampingu*. Praha: Národní muzeum, 2018. ISBN 978-80-7036-563-2.

²⁶ VAŘEKA, Pavel – SYMONDS, James. *Archeologie trampingu na příkladu výzkumu Kachního údolí u Stříbra*. In: VAŘEKA, Pavel. *Archeologie 19. a 20. století: Přístupy, metody, témata*. Plzeň: ZČU, 2013, s. 137–163. ISBN 978-80-261-0221-2.

²⁷ HERTELOVÁ, Monika – HIRT, Tomáš – HOLLEROVÁ, Lenka. *Nekopejte do nás, ještě nejsme mrtví* [filmový dokument]. [cit. 8. 3. 2020]. Dostupné online z: <http://www.antropologie.org/cs/sviet/filmy/nekopejte-do-nas-jeste-nejsme-mrtvi>

²⁸ GABRIEL, František – KURSOVÁ, Lucie. *Fenomén tramského hnutí a jeho projevy v severních Čechách*. In: BLAŽKOVÁ, Tereza – FIALOVÁ, Dana – MATOUŠEK, Václav. *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst 19.–21. století*. Praha: Togga, 2014, s. 83–91. ISBN 978-80-7476-063-1.

z tramského prostředí, kteří hledali odpovědi a diskutovali nad základními otázkami: Proč se trampuje? Jak vznikl tramping? Kde vznikla první osada? Kam by se měl tramping ubírat?

Zadruhé vycházely a vycházejí časopisy zaměřené primárně na tramskou tematiku. Na jejich stránkách se vyskytuje dobová tramská tvorba, písně, malby, povídky a v neposlední řadě i rozpravy o trampingu v minulosti, současnosti a budoucnosti. K těmto periodikům je potřeba přistupovat obezřetně a kriticky. Jedním z takových časopisů je *Tramp*, vycházející 1929–1931. Zprávy v tomto levicově orientovaném časopise jsou často expresivní a názorově laděné, což sice snižuje jejich věrohodnost, na druhou stranu odráží atmosféru doby a poskytuje náhled do smýšlení autorů. Časopis stejného jména vycházel v letech 1938–1939, 1968–1971 a 1990–2000, avšak s prvním prvorepublikovým *Trampem* nesdílel ani personální obsazení ani politickou orientaci. V opozici vůči původnímu *Trampovi* stál apolitický časopis *Naše osady (1929–1931)*, který vydávaly osoby blízké Bobovi Hurikánovi. Obsah tvořily především články o pobytu v přírodě a tramském sportu. Dalším významným periodikem bylo *Ahoj na neděli*, vycházející mezi lety 1933 a 1942, na nějž později koncepčně navazoval *Mladý svět*.

V neposlední řadě vycházely časopisy samizdatem, nebyly politicky angažované a povětšinou otiskovaly tramskou literární tvorbu. Vznik *Dýmu*, *Pajdy*, *Toulavce*, *Tuláka*, či *Poutníka* byl reakcí na zánik tramských rubrik v oficiálním tisku, který s sebou přinesla normalizace. V plzeňském prostředí byl vydáván *Tulák*, *Doupě*, *Fabián* a *Pajda*. V současnosti jsou vydávány pravidelně časopisy *Pucejř* a *Brdská vločka*, jejichž vydavatelé pocházejí z prostředí brdských osad. Tematicky jsou zaměřeny na aktuální dění, povídky, poezii, úvahy o trampingu, o jeho historii a výhledech do budoucna.

Z historicky zaměřených periodik o problematice trampingu referovaly *Dějiny a současnost* ve čtvrtém čísle z roku 2013 s podtitulem *Československý tramping: Romantika, útěk, vzdor?* a v čísle devátém, z roku 2015, *Trampové a ti druzí*. V prvně zmiňovaném publikovali své příspěvky Jan Špringl (*Když ohně zaplanou*),²⁹ Jan Pohunek (*Až zabloudíš v ten kraj*)³⁰ a (*Potlach, cancák, usárna*)³¹ a Jan Krško (*Géza Včelička a neblahé konce rudého trampingu*).³² Ve druhém pak Jan Krško (*Do lesa na povolení*),³³ Jan Mareš (*Zápas o dobré jméno*),³⁴ Jan Špringl (*Sluníčko a tráva kazí dobré mravy*)³⁵ a Jan Pohunek (*Trampové a*

²⁹ ŠPRINGL, Jan. Když ohně zaplanou. *Dějiny a současnost* 35, 2013, č. 4, s. 10–14.

³⁰ POHUNEK, Jan. Až zabloudíš v ten kraj. *Dějiny a současnost* 35, 2013, č. 4, s. 15–17.

³¹ Týž. Potlach, cancák, usárna. *Dějiny a současnost* 35, 2013, č. 4, s. 18–21.

³² KRŠKO, Jan. Géza Včelička a neblahé konce rudého trampingu. *Dějiny a současnost* 35, 2013, č. 4, s. 22–26.

³³ Týž. Do lesa na povolení? *Dějiny a současnost* 37, 2015, č. 9, s. 10–13.

³⁴ MAREŠ, Jan. Zápas o dobré jméno. *Dějiny a současnost* 37, 2015, č. 9, s. 14–17.

³⁵ ŠPRINGL, Jan. Sluníčko a tráva kazí dobré mravy. *Dějiny a současnost* 37, 2015, č. 9, s. 18–21.

takytrampové).³⁶ V obou číslech autoři úspěšně rozebírali jednotlivá tramská témata a jejich práce byla přínosem a zároveň impulsem pro další bádání v této oblasti.

Literatury o trampingu, nebo dílčích tématech fenoménu, bylo vyprodukováno relativně velké množství, informace o samotném plzeňském trampingu jsou skromnějšího charakteru. Důležité je ke všem výše zmíněným písemnostem přistupovat kriticky a s nadhledem. V tvorbě renomovaných historiků i nadšených amatérů je vždy prosazována určitá podoba historie. Z minulých událostí si autor vybírá dle vlastního uvážení, co pokládá za důležité, vybírá prameny, zaujímá stanoviska, klade důraz na určitá fakta a jiná opomíjí. Podstatnou roli hraje problematika paměti, protože většina autorů, kteří píšou o trampingu, jsou sami aktéry dějinných událostí a často nemají dostatečný odstup. Důležité je si uvědomit, pro koho je práce vytvořena. Tramský autor dozajista píše pro jiné publikum, o rozdílných problémech a s rozdílnými záměry než historik píšící pro odbornou veřejnost. Historická práce je produktivní, tvůrčí a vždy do jisté míry subjektivní. Je důležité si při rozboru literatury neustále klást otázky: Proč publikace vznikla? Kdo ji psal? Čím byl ovlivněn? Jaký byl historický kontext?³⁷

³⁶ POHUNEK, Jan. Trampové a takytrampové. *Dějiny a současnost* 37, 2015, č. 9, s. 22–24.

³⁷ ČECHUROVÁ, Jana – RANDÁK, Jan a kol. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-309-9.

2 METODOLOGICKÉ POSTUPY

2.1 Orální historie

Orální historii lze, ve zcela elementární rovině, nazvat jako obraz minulosti popsany vlastními slovy. Odborná literatura ji definuje jako metodu, prostřednictvím které se badatel humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, k čemuž dochází prostřednictvím ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky minulých událostí. V oblasti soudobých dějin je zkoumán historický proces, jehož pamětníci se mohou na základě svých zkušeností a prožitků vyjadřovat ke zkoumané problematice. Cílem je zachytit subjektivní prožitky lidí z konkrétních sociálních vrstev a získat individuální příběhy.³⁸

Počátky vzniku této metody jsou spjaty se značnou kritikou. Především pokud prameny vznikající prostřednictvím orální historie postavíme do protikladu k pramenům písemným, které byly, podle některých konzervativních historiků, považovány za objektivnější. Metoda orální historie byla na svém začátku hodnocena odborníky jako příliš subjektivní a tudíž nespolehlivá. Informace získané z minulých prožitků jednotlivce jsou ovlivňovány časovým odstupem či prostředím, ve kterém vznikají, závisí na osobních motivech dotazovaného, a proto musí být, ze své podstaty, bytostně subjektivní. Tuto vlastnost badatel v oblasti orální historie nevnímá jako nevýhodu, ale jako součást a nezbytnou kvalitu materiálu, který se po podrobení důkladné kritice stává pramenem.³⁹ Historik musí být skeptický vůči všem pramenům písemným, hmotným, obrazovým i orálním a neustále si pokládat otázku, jaké faktory ovlivňovaly jejich vznik. Důležité je mít na paměti, že sám pramen (písemný či orální) hovořit nedokáže, pouze odpovídá na otázky, které mu badatel klade. Způsob tázání je vždy ovlivněn badatelem, jeho prostředím, vzděláním, inteligencí, zkušenostmi a tématy, které preferuje.⁴⁰

Před zahájením rozhovoru je důležité, aby se tazatel orientoval v historii sledovaného období a znal její specifika. Badatel si na základě dosavadního studia promyslí, jaké osoby požádá o poskytnutí rozhovoru. Nutností je znalost základní literatury zabývající se metodou orální historie. Před oslovením narátorů si vědec zjistí informace o někdejším i současném životě narátora, aby se při osobním setkání vyhnul dotazům a poznámkám, které by mohly subjekt uvést do rozpaků.⁴¹

³⁸ VANĚK, Miroslav. *Orální historie: Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 5. ISBN 80-244-0718-3.

³⁹ VANĚK, Miroslav – MŮCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, s. 19–21. ISBN 978-80-7285-089-1.

⁴⁰ Tamtéž, s. 27.

⁴¹ VANĚK, Miroslav. *Orální historie: Metodické a „technické“ postupy*, s. 21.

Oslovení budoucích narátorů může probíhat mnoha způsoby, písemně, telefonicky či prostřednictvím inzerátu. V předkládané práci bylo využito přímého oslovení jedinců na veřejných událostech spojených s tématem práce. Většina z oslovených ochotně vyprávěla své životní příběhy mimo záznam, ale řada z nich se odmítla stát součástí předkládaného výzkumu. Důvody byly různé, odpor vůči zaznamenávání projevu, pohrdání akademickým výzkumem, málo volného času, skutečná nebo předstíraná skromnost.

Před realizací prvního rozhovoru bylo potřeba promyslet, jakým přístrojem se bude výstup nahrávat, na jaký nosič ukládat, jak bude probíhat kontrola kvality záznamu a jakým způsobem umístit nahrávací zařízení, aby nestresovalo narátora. Dotazování, vedení rozhovoru a psaní poznámek je samo o sobě náročné, proto by tazatel měl předejít technickým problémům, případně být připravený je řešit rychle a efektivně. Současná technika nabízí badateli řadu možností, jak rozhovor zaznamenat. Pro tento výzkum byly využity dva mobilní telefony s vysokou kvalitou zvuku. Záznam byl ukládán na paměťové karty s velkým úložným prostorem a po dokončení každého rozhovoru zkopírován do notebooku a na externí datadisk.

Při setkání s narátorem je vhodné se přizpůsobit místu, které narátor zvolí a pokud je to možné tak i způsobu řeči. Ne jinak tomu bylo i u tohoto výzkumu. Tři rozhovory se uskutečnily v restauračních zařízeních, dva byly vedeny v bytech narátorů. Všechny rozhovory proběhly v přátelské a neformální atmosféře, čemuž odpovídá i styl řeči. Zde je nutné uvést, že kvalitu výzkumu uvolněná atmosféra nijak nesnížila. Naopak, v tramské komunitě je zvykem mezigenerační tykání a pokud by tazatel preferoval spisovný projev a formální jazyk, vzbudil by nedůvěru a neochotu narátora.

K vedení rozhovoru může historik využít dva základní způsoby, životní příběh a interview, nebo jejich kombinaci. První zmíněná forma, životní příběh, je vedena snahou objasnit historický proces či etapu z pohledu narátora, či přímo jeho osudy, prožitky a stanoviska. Druhou formu použije badatel v případě, že potřebuje zjistit konkrétní informace, které se vážou k určité historické události, dotazovaný v ní hrál nějakou roli a vytvořil si na ni vlastní názor.⁴² V této práci byly využity oba postupy. Podle zásad „životního příběhu“ dostali vypravěči maximální prostor pro vyprávění, směr rozhovoru byl minimálně korigován, tazatel toleroval dílčí životní epizody a podporoval spontánnost. Následně se badatel doptával na konkrétní témata a informace, která ho zajímala.

Od jara do podzimu 2021 se podařilo zrealizovat pět rozhovorů s narátory, jejichž věk byl pečlivě vybrán tak, aby odpovídal časovému rozpětí práce. Během rozhovorů a

⁴² VANĚK, Miroslav. *Orální historie: Metodické a „technické“ postupy*, s. 16–17.

bezprostředně po skončení přišlo na řadu vypracování zápisu o rozhovoru. Předmětem analýzy a interpretace se nestala pouze nahrávka, ale i postřehy badatele, který si dělal poznámky o mimoslovních projevech a řeči těla, které často měnily smysl narátorova sdělení. De facto nešlo pouze o to, co narátor v rozhovoru říkal, ale jak to říkal, případně jakým událostem se vyhýbal. Při provádění takovéto analýzy využil badatel znalostí nejen ze svého oboru, ale i z jazykovědy a psychologie, které jsou nedílnou součástí přípravy pro využití orální historie. V zápisu by měl historik zmínit rozpory mezi sdělením narátora a ostatními historickými poznatky, fakty a hypotézami, získanými z jiných pramenů a položit si otázku po příčinách nalezených rozporů.⁴³ *Cílem analýzy by však nemělo být pouhé porovnání narátorova sdělení se známými skutečnostmi. Cílem výzkumu prováděného metodou orální historie jsou jednak informace (nové, měnící dosavadní poznatky, shodující se s nimi) získané od narátora, jednak – a to především – narátor sám, jako subjekt a osobnost.*⁴⁴

2.2 Paměťová studia

Orálně-historický výzkum je specifický vymezením cílové skupiny. Předpokládá se, že mezi jednotlivými členy existuje geografické, rasové, věkové, genderové, třídní nebo jiné propojení a že zkoumaná komunita sdílí specifickou identitu a kolektivní paměť.⁴⁵ Tím se dostáváme k problematice paměti a paměťových studií. Narátor není pouze individuem, pohybujícím se ve vzduchoprázdnu. Je součástí větších skupin, které formují jeho paměť a vzpomínání. Neděje se tak pouze v osobním kontaktu, ale i prostřednictvím filmů, literatury, hudby, umění, které jsou skupině vlastní. Jan Randák ve svém příspěvku ve sborníku *Theatrum Historiae* píše: „*Poslechem jiných vyprávění může postupně docházet k unifikaci původně individuálně odlišných zkušeností a jejich zařazení do celého korpusu obdobných promluv – případná zneklidňující rozdílnost je otupena ve prospěch jistoty „usměrněné“ výpovědi dávající vzpomínajícímu pocit pravdivosti.*“⁴⁶ Společná fakta jsou jedincem upřednostňována a vzpomínána častěji, naopak odlišnosti jsou vědomě upozaděny a zapomínány. Z toho plyne, že individuální paměť, která není akceptována kolektivem, není předávána a přestává existovat. Aby jedinec zůstal i nadále součástí skupiny, může si vědomě či nevědomě vzpomínky

⁴³ VANĚK, Miroslav. *Orální historie: Metodické a „technické“ postupy*, s. 40–41.

⁴⁴ Tamtéž, s. 41.

⁴⁵ RANDÁK, Jan. Soudobá historie, osobní vzpomínání a politika dějin. In: *Theatrum historiae* 14. Pardubice, 2014, s. 37. ISSN 1802-2502.

⁴⁶ Tamtéž.

upravovat. A to až do takové míry, že původní paměťové stopy jsou překryty novými, které nejsou autentické, ale jež vzpomínající přebírá a považuje za vlastní.⁴⁷

Historiografie se výrazněji zabývá studiem vzpomínání od sedmdesátých a osmdesátých let 20. století. Mezi klasická díla patří práce Pierra Nory,⁴⁸ Jana Assmanna⁴⁹ a především Maurice Halbwachse, který vydal svoji práci *Les cadres sociaux de la mémoire* již v roce 1925.⁵⁰ Podstatou Halbwachsovi práce byl koncept kolektivní paměti, ze kterého vycházel i tento text. Lidská paměť, podle Halbwachse, může existovat pouze uvnitř kolektivu, protože proces zapamatování se děje v sociálních interakcích.⁵¹ Podobným způsobem jako kolektivní paměť je konstruována i identita skupiny, ke které se svou pamětí skupina vztahuje. V případě této práce je to identita trampů.⁵² Diletantské povědomí o dané problematice měl i tramp Géza Včelička, který v příspěvku do periodika *Obrana lidu* v roce 1964 napsal: „*Pokoušet se psát nějaké dějiny trampingu by bylo myslím velmi pošetilé a nedokonalé. Vždyť sám náš tramping nemluvíme-li ani o tom světovém, měl sta a tisíce tvarů a tváří a to od let přinejmenším 1917 až do dneška. Proto každý starší nebo starý tramp, chce-li se vůbec o to pokusit, může sotva popisovat své vlastní vzpomínky, své vlastní prožitky a možná ani o chlup více. Náš tramping měl stovky osad, tisíce silnic a lesů, desítky moří a sta horstev a přístavů. Jako jednotlivci nemohli jsme tudíž být současně všude.*“⁵³ Proto můžeme pozorovat, že kolektivní tramská paměť se spíše skládá z řady dílčích epizod, než by tvořila celistvý historický příběh.

Tramské hnutí na Plzeňsku a na území celého Československa nebylo spravováno žádnou organizací. Tudíž se výzkum nemohl zcela opřít o archivní prameny a bylo potřeba pracovat s individuálními zkušenostmi, které se otiskly do paměti celého tramského společenství. Paměť byla pro předkládanou práci jedním z důležitých prostředků k nahlédnutí do tramské minulosti. Zde je na místě uvést, že tramské vzpomínání ne vždy souhlasilo s ostatními prameny (dotazník, archivy, periodika). K činnosti historika však patří zamýšlet se nad rozdíly, které podávají archivní prameny a vzpomínání trampů, vyvodit z nich závěry a interpretovat je ve své práci.

⁴⁷ RANDÁK, Jan. *Soudobá historie, osobní vzpomínání a politika dějin*, s. 37.

⁴⁸ NORA, Pierre. *Les lieux de mémoire*. Paříž: Gallimard, 1986. ISBN 2-07-070794-6.

⁴⁹ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor, 2001. ISBN 80-7260-051-6.

⁵⁰ HALBWACHS, Maurice. *Les Cadres sociaux de la mémoire*. Paříž, 1952.

⁵¹ ČECHUROVÁ, Jana – RANDÁK, Jan a kol. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*, s. 610–614.

⁵² SLABÁKOVÁ, Radmila. Orální historie a paměťová studia. Diverzita či konvergence? In: *Theatrum historiae* 14, Pardubice, 2014. s. 73. ISSN 1802-2502.

⁵³ VČELIČKA, Géza. *Vzpomínky trampa. Obrana lidu* 23, 1964, č. 32, s. 8.

Práce s pamětí se odráží i v analýze dalších historických pramenů, jejichž podstatou je sdělení jednotlivce. Mohou to být paměti, deníky, kroniky, cancáky⁵⁴ apod. Tyto druhy pramenů pomáhají historiografii s tzv. „zaldňováním dějin,“ odhalováním dřívějších mentalit, postojů, motivací a vzorů chování. Obsah tramských cancáků a kronik v sobě skrývá značný potenciál, protože zachycuje tramskou každodennost v různých časech a regionech. Zároveň skýtá i různá úskalí. Především byly psány pro úzký okruh čtenářů pisatelem, který znal své publikum. Autor neuváděl skutečnosti, které se jevily pro jeho čtenáře samozřejmé. Badatel tedy může mít problém s identifikováním míst a osob. V tramských kronikách a denících je také poměrně nápadná absence konfliktů, což některé čtenáře může vést k idealizované představě o trampingu. V neposlední řadě je třeba uvést, že někteří autoři byli opatrní, aby neprozradili své názory a aktivity, které by je existenčně ohrozily.

Memoárová literatura se odlišuje od jiných forem zpracování událostí tím, že: „*Její tvůrci popisují nebo komentují písemnou formou události na základě svých vlastních prožitků, to znamená, že byli jejich přímými účastníky nebo alespoň svědky. Jejich popis událostí je autentický, představuje jakousi prvotní, nikoliv však vždy bezpodmínečně pravdivou verzi toho, co se přihodilo.*“⁵⁵ Je nutné přistupovat k těmto pramenům velice opatrně až skepticky, neustále je kriticky hodnotit a srovnávat s jinými prameny a odbornou literaturou. Memoárová literatura má mnohá úskalí, z nichž největší je věrohodnost, která se odvíjí od osobnosti pisatele a časové vzdálenosti od událostí, které zapisuje. V prvním případě hrají negativní roli faktory jako osobní ješitnost, vylepšení svého obrazu, obrana druhých osob a jejich činů, propagování vlastních hodnot, dosažení komerčního efektu apod. V případě druhém, může nastat situace, kterou trefně vyjádřil autor kroniky klatovské osady Šipka: „*Za roky stálého vyprávění zážitků každému, kdo byl ochotný je poslouchat, se občas stalo, že některé popisy se vzdálily skutečnosti tak daleko, že ani autor těchto textů si není jistý, jak to vlastně bylo.*“⁵⁶

Problémem pravdivosti pramene může být i v druhotném zpracování zážitků. Autor takového pramene není bezprostředními svědkem událostí, a opírá se ve své pisatelské činnosti o zprostředkované informace. Badatelovi, který pracuje s takovým pramenem, se stírá rozdíl mezi skutečnou výpovědí pamětníka a modifikovanou výpovědí pisatele.⁵⁷ V prostředí tramského hnutí můžeme všechny tři výše zmiňované problémy najít u knihy Josefa Peterky

⁵⁴ Tramská obdoba deníku či zápisníku

⁵⁵ GARCIC, Jindřich. Paměti - tradice - skutečnost: Memoárová literatura jako jedna z forem přetváření světa. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska* [online]. 1. 9. 2008 [cit. 6. 6. 2021]. Dostupné z: <https://vmdelta.vkol.cz/cs/aktivity/konference-a-odborna-setkani/10--rocnik-odborne-konference/clanek/pameti---tradice---skutecnost/>

⁵⁶ FIALA, Václav. *Koliba*. Klatovy, 2021, s. 277. ISBN 978-80-904613-6-9.

⁵⁷ ČECHUROVÁ, Jana – RANDÁK, Jan a kol. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*, s. 314.

(tramská přezdívka Bob Hurikán) *Dějiny trampingu*,⁵⁸ která vyšla v roce 1940, dostala se do povědomí trampských čtenářů a stala se hojně citovanou či opisovanou. Úryvky nebo parafráze knihy, bez kritického nadhledu, můžeme najít v kronikách trampských osad Gold Klondyk⁵⁹ a plzeňské Silver River,⁶⁰ v práci Miroslava Neuvirta (tramská přezdívka Wandri),⁶¹ v samizdatovém periodiku *Dým*⁶² či televizním dokumentu *Zvláštní znamení touha*.⁶³ Bob Hurikán získával některé informace taktéž zprostředkovaně, bez ověřování a prostřednictvím dopisů. Výzvu k zasílání zpráv o osadách vydal prostřednictvím redakce *Rodokapsu*, *Rozruchu* a *Ahoj na neděli*.⁶⁴

Faktografické nedostatky knihy jsou dnešním badatelům patrné, avšak o pravdivosti a motivech k napsání knihy pochybovali i samotní trampové. Pro názornost lze citovat příspěvek Antonína Včeličky (tramská přezdívka Géza Včelička) v *Obraně lidu*: „*Nerad o tom dnes hovořím, poněvadž je těžce nemocen, ale vzhledem k tomu, že až dodnes přežívají v trampském hnutí hurikánovské legendy, považují přece jenom za nutné říci několik slov. Hurikán chorobně toužil po trampské popularitě a slávě.*“⁶⁵ Popularita a sláva může být jedním faktorem, který práci ovlivnil, ale lze najít i další. Peterka se soustředil na okolí Prahy, výběr míst a osad podřizoval osobním sympatiím, a svým textem nepřímo definoval, kdo je a není tramp. Jeho pojetí trampingu se stalo hegemonní koncepcí, která byla respektována pozdějšími autory. Tvorbou Boba Hurikána a jejím dopadem na trampskou i odbornou literaturu se podrobně zabývá Jan Randák v příspěvku *Variety trampských dějin*, ve sborníku *Otázky z historie III*⁶⁶ či kolektiv autorů v publikaci *Putování za obzor*, v kapitole *Co zasel Hurikán*.⁶⁷

Dějiny trampingu jednoznačně neměly parametry odborné práce, avšak byly prvním dokončeným dílem, které si získalo autoritu u odborné i trampské veřejnosti a ukázalo směr, jímž se bude o trampské minulosti referovat. Každý autor, který chce o trampském hnutí psát, musí, dříve nebo později, k tomuto dílu zaujmout svůj postoj a tím mu v podstatě přiřknout jeho důležitost v trampingu.

⁵⁸ HURIKÁN, Bob. *Dějiny Trampingu*. Praha, 1940.

⁵⁹ *Národní muzeum*, f. Tramping, inv. č. H4-T-4093, Kroniky osad Neptun, Gold Klondyk, Sergeant a Hobo.

⁶⁰ Kronika T. O. Silver River, 15. 10. 2021, v soukromém držení Pedra.

⁶¹ NEUVIRT, Miroslav. *Z hlubin pravěku plzeňského trampingu*, s. 3.

⁶² Historie Brdského trampingu. *Dým*, 1977, č. 11, s. 7.

⁶³ *Zvláštní znamení touha* [Televizní pořad]. Režie Václav KRÍSTEK. Česko, 2015.

⁶⁴ NEUVIRT, Miroslav. *Z hlubin pravěku plzeňského trampingu*, s. 6.

⁶⁵ Spisovatel nezůstával doma. *Obrana lidu* 23, 1964, č. 12, s. 8.

⁶⁶ RANDÁK, Jan. *Variety trampských dějin*, s. 13–40.

⁶⁷ RANDÁK Jan – KRŠKO Jan a kol. *Putování za obzor*, s. 22–28.

2.3 Seznam trampský osad na území Plzeňského kraje

Při sběru dat k této práci si autor vedl poznámky o každé osadě, ve smyslu trampské skupiny, se kterou se setkal. Z těchto dat vznikl seznam se značnou vypovídající hodnotou. Nejvíce informací poskytl *Archiv trampských osad*, který vznikl díky aktivitě občanského sdružení K.F.T.P (Kamarádi festivalu trampských písně) a je dostupný volně na internetu.⁶⁸ Databáze byla založena v roce 2000 a uchovává základní informace o trampských osadách minulosti i současnosti. Původ informací o některých osadách je doložen odkazem na zdrojový dokument, ale větší část databáze tvoří data, uvedená v osadních kronikách, denících či předávána ústní tradicí, která zůstávají badateli nedostupná. Dalším zdrojem byla studie Jiřího Smlsala, který rozborem časopisu *Tramp*, vytvořil seznam meziválečných trampských osad. Periodikum vycházelo mezi léty 1929 a 1931 a na jeho stránkách se objevila jména stovek osad. Smlsal však uvádí pouze ty, u kterých byl uveden název i s domovskou lokalitou.⁶⁹ Smlsalova práce přímo vybízí ke komparaci s topografickou prací Boba Hurikána o předválečném trampingu. V Dějinách trampingu však bylo Plzeňsku věnováno jen několik řádek, které navíc neobsahují údaje o žádné konkrétní osadě.⁷⁰

První dva zdroje poskytují informace o trampských teritoriích na celém území bývalého československého státu. Archeologický výzkum, který provedla skupina v čele s Pavlem Vařekou, byl již zaměřen regionálně na Plzeňský kraj a jeho výstupy můžeme nalézt ve sborníku *Otázky z historie III*.⁷¹ Výzkum se opíral o dotazníkové šetření, které provedli trampové Fetis a Slim. Je zarážející, že v příspěvku není uvedeno, kdy se toto šetření uskutečnilo. Výzkum má značnou vypovídající hodnotu, avšak primární data v podobě dotazníků nejsou přístupná odborné veřejnosti a tím i dalšímu bádání. Výzkum je vhodný k porovnání s předkládaným seznamem, poskytuje údaje o poloze a založení osad, neuvádí však jejich názvy.

V neposlední řadě mělo rozšířit seznam osad dotazníkové šetření. Jedna z otázek směřovala k zjištění přibližné lokace kampů a osad, avšak kýžených výsledků nebylo dosaženo. V dotazníku bylo osloveno 250 respondentů, z nichž 111 odpovědělo kladně na otázku, zda trampují v Plzeňském kraji. Na další otázku, týkající se přibližné polohy kempů a osad, uvedlo

⁶⁸ K. F. T. P. *Archiv trampských osad* [online]. 13. 11. 2020 [cit. 10. 6. 2021].

Dostupné z: <http://tramp-archivy.cz/web/index.php>

⁶⁹ SMLSAL, Jiří. Kamarádi, astracháni a paďouři: Reprezentace trampingu v časopise *Tramp*.

In: *Studia ethnologica pragensia: Tramping z etnologické perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2, s. 107–133. ISSN 1803-9812.

⁷⁰ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 163.

⁷¹ VAŘEKA, Pavel – VAŘEKOVÁ, Zdeňka – PREUSZ Michal, *Trampské oblasti na území Plzeňského kraje*, s. 91–98.

relevantní odpověď pouze pět respondentů. Na badatelsky neuspokojivých odpovědích mají podíl tři skutečnosti. Elektronická forma dotazníku, která neumožňuje komunikaci mezi badatelem a respondentem a tím snižuje důvěryhodnost. Špatná formulace otázky, která si klade za cíl zjistit více než jednu informaci.⁷² A dodržování nepsaného pravidla v hnutí, že není vhodné šířit informace o trampských lokalitách jiným způsobem než z očí do očí.

V tabulce je uvedeno u každé osady jméno a alespoň jeden geografický údaj. Buď to město, ze kterého členové pocházeli, nebo lokalita ve které se pohybovali. U většiny je uvedena alespoň přibližná doba vzniku. Předkládaný seznam osad není dokonalý a z povahy materiálu ani být nemůže. Poskytuje však čtenáři představu o proporčním rozložení trampských teritorií na území Plzeňského kraje.⁷³ Pro lepší představu byly informace zpracovány v mapovém programu ArcGis.⁷⁴ Mapy obsahují i informace o vodních tocích a železničních tratích, které signifikují tramské lokality.⁷⁵

2.4 Dotazníkové šetření.

V rámci sběru dat proběhlo dotazníkové šetření, řídicí se základními pravidly sociologického výzkumu. Porozumění výsledkům vedlo k tvorbě nových informací, které vhodně obohatily historiografický výzkum. Předmětem výzkumu byla identita trampů a hlavním cílem zjistit, jak o sobě trampové uvažují a reflektují své hnutí. Dílčími cíli byl získání informací o trampských teritoriích v Plzeňském kraji a postoj, jaký mají trampové k badatelské činnosti. K realizaci badatel zvolil kvantitativní i kvalitativní metodologie. Výzkum probíhal formou polostrukturovaného dotazníku, který obsahoval jednak standardizované otázky, jejichž údaje bylo možné statisticky analyzovat, jednak otevřené otázky, v nichž měli respondenti větší prostor k vyjádření.⁷⁶

Struktura dotazníku vycházela z odborné literatury.⁷⁷ Úvod obsahoval oslovení respondentů, představení organizátora a práce, ujištění respondentů o anonymitě dat a způsob, jak s nimi badatel bude zacházet. V závěru byly uvedeny instrukce ke správnému vyplnění dotazníku a informace pro skeptické respondenty, že svoji nedůvěru v badatelskou činnost mohou reflektovat v otevřené otázce na závěr. Tento postup si kladl za cíl vytvořit pestřejší

⁷² Jaké osady znáš v Plzeňském kraji? Vzpomeneš si na přibližné datum vzniku, odkud byly zakládající osadníci a lokace kempu? (Pochopitelně přesnou polohu nepotřebuji a nechci znát. Respektuji, že znalost fleků je předávána z trampa na trampa. Pro bádání postačí obec, která se v okolí kempu nachází.)

⁷³ Viz přílohu, tabulka č. 20.

⁷⁴ ESRI. *ArcGis Pro*. [software]. Ver. 2.7.0. 2020. [cit. 7. 12. 2021]. Počítačový program pro tvorbu map.

⁷⁵ Viz přílohu, mapa č. 1–9.

⁷⁶ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013, s.63. ISBN 978-80-257-0807-1.

⁷⁷ Viz přílohu, dotazník.

výzkumný vzorek. V hlavní části dotazníku byly kladeny uzavřené otázky, které roztřídily vzorek do základních kategorií dle věku, pohlaví, vzdělání a bydliště. Následovaly další polouzavřené otázky, tematicky se věnující méně zajímavým aspektům zkoumaného fenoménu. Druhou polovinu dotazníku tvořily převážně otevřené otázky. Závěrečná část obsahovala dva dotazy typu „zeptej se a uteč.“ Odpovídat na tyto otázky mohlo být nepříjemné, proto byly zařazeny na konec, čímž se snížilo riziko vyššího procenta nevyplněných dotazníků.⁷⁸ Poslední otázka byla již v úvodu avizovaná: *Myslíš, že by tramping měl být předmětem vědních oborů?*

V přípravné fázi badatel uvažoval o tom, co se chce od respondentů dozvědět a dle toho uspořádal otázky do čtyř bloků, podle tematických okruhů. První blok otázek obsahoval všeobecné informace o jednotlivci, druhý blok si kladl za cíl zjistit specifické informace o jednotlivci v rámci skupiny. Třetí blok se dotazoval na názory respondentů, které se vztahovaly k problematice zkoumaného fenoménu. Odpovědi ve čtvrtém bloku měly přinést geografické a topografické údaje do předkládané práce. Závěrečná část cílila na informace o politické orientaci jedince a jeho rodičů.

Zkoumat celou sociální skupinu není možné, proto se v takových případech přistupuje k výběru vzorku, kdy se výzkum zaměří na zlomek skupiny. Předpokládá se, že výsledky průzkumu pro menší část skupiny lze zobecnit pro celou skupinu.⁷⁹ Výběr vzorku pro dotazníkové šetření byl uzpůsoben charakteru zkoumané skupiny. Trampové jsou sociální skupinou, která je obtížně dosažitelná. V takovém případě radí Anthony Giddens použít *convenience sampling*, což znamená, že „vzorek se získává odkud to jen jde.“⁸⁰ Výběr takového vzorku není dostatečně systematický a precizní, a je potřeba s výsledky, které z něj vyplynou, nakládat obezřetně.⁸¹

Charakteru skupiny bylo podřízeno i pokládání otázek. Výzkumník se, obdobně jako u orálně-historického výzkumu, snažil působit prostřednictvím otázek neformálně a tím si získat přízeň respondentů. S tím souvisí i role výzkumníka ve vztahu ke zkoumanému vzorku. Sociologická příručka uvádí, že badatel se musí rozhodnout, zda bude vystupovat jako „insider“ nebo jako „outsider“. V tomto případě se výzkumník rozhodl zaujmout vůči zkoumanému vzorku roli outsidera. Aby však získal důvěru skupiny, deklaroval v úvodu své sympatie a zájmy, které jsou i skupině blízké. Uvedl že: „[...] ačkoli se necítím být trampem, rád se u ohňů, na vandrech a zpívaných s Vámi setkávám.“

⁷⁸ JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1992, s. 76. ISBN 80-7066-662-5.

⁷⁹ GIDDENS, s. 64.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

Role nezávislého výzkumníka byla vhodnější i s ohledem na techniku sběru dat. Ten probíhal elektronicky prostřednictvím sociální sítě Facebook. Na této platformě působí uzavřená skupina Čeští trampové,⁸² sdružující přes šest tisíc uživatelů, kteří se zabývají trampíngem. Badatel do virtuálního prostředí umístil dotazník, vytvořený prostřednictvím programu Survio,⁸³ s žádostí o vyplnění a stručnou charakteristikou výzkumu.

Výhodami dotazníkového šetření jsou nízká časová a finanční náročnost. Odpovědi lze snadněji kvantifikovat a analyzovat než materiály získané prostřednictvím jiných metod. Řada respondentů ocení vysokou míru anonymity a nízkou časovou náročnost. Někteří jedinci přesněji odpovídají, když nejsou tváří v tvář tazateli. Výzkum může provádět jeden výzkumník, přesto získá data od velkého počtu jedinců. Naopak nevýhody nachází odborníci v možném zkreslení ze strany dotazovaných. Respondenti mohou odpovídat nepřesně či přímo lživě a odpovědi dotazovaných není možné doplnit o výsledek pozorování. Otázky musí být snadné, správně formulované a odpovědi je třeba považovat za konečné.⁸⁴ Badatel by měl brát v úvahu také osoby, které odmítly dotazník vyplnit. Skupina lidí, která odpověděla, nemusí být ideově totožná se skupinou, která odpovědět odmítla. Rozhodnutí, zda vyplnit nebo nevyplnit dotazník, vypovídá o charakteru zkoumané skupiny. O důvodech rozhodnutí můžeme pouze spekulovat.⁸⁵

Sběr dat probíhal v období mezi 26. říjnem 2021 a 15. listopadem 2021. Dotazník si otevřelo 373 potenciálních respondentů, z nichž 250 odpovědělo na všechny otázky. Z toho plyne 67% úspěšnost. Třetinu respondentů tvořily ženy.⁸⁶ Nejfrekventovanější odpovědi na vzdělání se stalo středoškolské (43,6 %)⁸⁷. Předpokládaný čas strávený vyplňováním dotazníku byl stanoven na deset minut, reálně respondenti odpovídali nejčastěji 2-5 minut (48 %) a 5-10 minut (33,2 %). Poměr aktivních a pasivních trampů byl ve vzorku 187:63.⁸⁸ Překvapující byla věková struktura vzorku. Oproti předpokladům vycházejícím z elektronického sběru dat, odpovídali hojně i zástupci starší generace. Například ročníky narození 1970 a starší (40,4 %).⁸⁹ Teritoriální rozložení vzorku bylo méně uspokojivé. Plzeňský kraj označilo za své bydliště

⁸² Čeští trampové. In: *Facebook* [online]. 26. 10. 2021 [cit. 15. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.facebook.com/groups/184764552282/?multi_permalink=10158302861962283¬if_id=1636979578827250¬if_t=feedback_reaction_generic&ref=notif.

⁸³ *Survio* [online]. [cit. 15. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.survio.com/cs/>.

⁸⁴ GIDDENS, 62–66.

⁸⁵ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2011, s. 116. ISBN 978-80-246-1966-8.

⁸⁶ Viz přílohu, tabulka č. 2.

⁸⁷ Viz přílohu, tabulka č. 5.

⁸⁸ Viz přílohu, tabulka č. 6.

⁸⁹ Viz přílohu, tabulka č. 1.

pouhých 9,2 % dotazovaných.⁹⁰ Trampové, přijíždějící do zkoumaného teritoria, pocházeli nejčastěji ze Středočeského kraje s Prahou a Ústeckého kraje. Respondenti se dozvídali o trampingu od kamarádů (145), méně často od příbuzných (74).⁹¹ Většina dotazovaných považuje hnutí za propustnou sociální skupinu.⁹² Za životní styl označuje trampování 129 jedinců. Za víkendovou zábavu, oproti předpokladům odborné literatury, pouze 41.⁹³

Na události spojené s trampingem vyrazí respondenti nejčastěji jednou za čtvrt roku (29,2 %) či jednou za měsíc (28,8).⁹⁴ Častěji než jednou za měsíc, při poměrném srovnání, vyrazí především lidé starší 51 let. Ze zkoumaného vzorku se 30 % padesátníků a 27 % respondentů nad jednašedesát let účastní událostí spojených s trampingem častěji než jednou měsíčně. U ostatních věkových kategorií se jedná o téměř poloviční čísla, dvacátníci 13 %, třicátníci 15 % a čtyřicátníci 16 %.⁹⁵ Takové výsledky jsou zajímavé a přináší řadu otázek. Proč lidé nad padesát let trampují častěji? Disponují větším množstvím volného času nebo nemají jiné alternativy, jak ho trávit?

Otázka „zeptej se a uteč,“ směřovaná na politickou orientaci respondentů, byla nepovinná, aby se předešlo odrazení respondentů. Badatel v tomto případě neměl zájem zjišťovat absolutní čísla, spíše poměrné zastoupení jednotlivých kategorií ve vzorku. Předpokladem bylo, že variantu neodpovědět zvolí jednak lidé, kteří nebyli plnoletí v roce 1989 a jednak lidé, kteří se ostýchají přiznat ke členství v komunistické straně. V úvahu přichází i neochota přiznat si své působení v rámci tzv. mlčící většiny či prostá nechť zaobírat se politikou. Vzorek tvoří celkem 250 respondentů. Ti, kteří na tuto otázku odpovídali, museli být starší padesáti let. Takovému kritériu odpovídá 101 a neodpovídá 149 dotazovaných. Na otázku neodpovědělo 163 respondentů. Jednoduchými matematickými operacemi dospějeme k závěru, že 14 lidí mohlo, ale neodpovědělo. Předchozí řádky byly pouze teoretickou úvahou autora a nelze těchto 14 lidí exaktně rozřadit do kategorií disent, mlčící většina, člen KSČ.⁹⁶

V otevřené otázce na badatelský přístup k trampingu odpovědělo jednoznačně kladně 107 a záporně 79 dotazovaných.⁹⁷ Taková data jsou pochopitelně zkreslená prostou skutečností, že jedinec, který nemá zájem o badatelský přístup, dotazník nevyplňuje. Další odpovědi, získané v otevřených otázkách, budou prezentovány v jednotlivých kapitolách práce.

⁹⁰ Viz přílohu, tabulka č. 3.

⁹¹ Viz přílohu, tabulka č. 8.

⁹² Viz přílohu, tabulka č. 13.

⁹³ Viz přílohu, tabulka č. 11.

⁹⁴ Viz přílohu, tabulka č. 9.

⁹⁵ Viz přílohu, tabulka č. 10.

⁹⁶ Viz přílohu, tabulka č. 14.

⁹⁷ Viz přílohu, tabulka č. 16.

2.5 Vymezení pojmů

2.5.1 Tramping

Rozšíření slova tramp je v českojazyčném prostředí spojeno s překladem knihy *Cesta* od Jacka Londona z roku 1922. Termín se objevoval již dříve, roku 1897 v Pražském kurýrovi, v roce 1912 psal o trampech Gustav Habrman ve svých pamětech, a v beletristické tvorbě termín používal i Ivan Olbracht.⁹⁸ Jack London slovem tramp označoval specifickou sortu tuláků, mladých lidí, kteří žili na okraji společnosti, cestovali po Spojených státech a živili se příležitostnou prací či žebrotou.⁹⁹ Právě se formující hnutí, hanlivě označované jako „divocí skauti“, přijalo označení za své a jeho význam se začal postupně proměňovat a přizpůsobovat českému prostředí. V roce 1933 byl v Masarykově slovníku naučném tramp prezentován jako: „...bezcílný cestovatel pěšky. V nejnovější době název pro výletníky, pěstující pravidelný weekend a táboření v přírodě, na rozdíl od skautů velmi volného rázu. Výstřelky tramského hnutí se potírají dohledem v lesích a na březích řek, prováděných zem. četnictvem a lesním zřízenectvem. České tramské hnutí si vytvořilo zvl. argot, často groteskní a vydává i vlastní časopisy.“¹⁰⁰ Zatímco Masarykův slovník upozorňuje na neorganizovanost, kterou je potřeba hlídat, Ottův naučný slovník vydaný v roce 1943, představuje trampa, jako neškodného romantika, který tráví čas usedle a povětšinou na jednom místě: „*Tramping je hnutí vzniklé speciálně u nás po světové válce, původně zcela neorganizovaného campingu a skautingu, jež však časem bylo uvedeno do pořádku, a to hlavně pevným usídlením trampů v osadách. Původní nestálé i přenosné tábory byly totiž výstavbou stálých chat, srubů a pevných stanů s podsadami přeměněny v trvalé osady, kde vedle pobytu v přírodě a různých zábav pěstuje se i sport.*“¹⁰¹ Tramp, podle oficiálního cenzurovaného tisku padesátých let, ztratil opodstatnění své existence v nastupujícím modelu socialistické společnosti, který mu nabídl zdravý romantismus: „*Vždyť, co může být romantičtější než budovat nový společenský řád, jaký ještě nepoznaly dějiny.*“¹⁰²

Oficiální písemnosti let šedesátých začaly být shovívavější. V březnu 1965 předložilo oddělení stranických orgánů, odborů mládeže a národních výborů ÚV KSČ zprávu o současném stavu tramského hnutí a návrh na jeho ovlivnění. Tramp byl definován jako mladý člověk, který dříve utíkal před problémy kapitalistické společnosti do přírody. Dle autorů dokumentu, existují v roce 1965 trampové dva. Jeden, který pod vlivem KSČ a Komsomolu bojuje proti buržoazii a druhý, který v duchu apolitičnosti utíká od skutečného života a rekrutuje se

⁹⁸ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*. Liberec: Práh, 1992.

⁹⁹ LONDON, Jack. *Cesta*. Praha, 1922. Překladatel Josef Vorel nenahradil slovo *tramp* českým ekvivalentem.

¹⁰⁰ Tramp. In: *Masarykův slovník naučný: Díl 7., S-Ž*. Praha: Československý kompas, 1933, s. 324.

¹⁰¹ Tramping. In: *Ottův slovník naučný nové doby: Díl 6., sv. 2. Šl-Už*. Praha: Novina, 1943, s. 543.

¹⁰² SNOPEK, Vlastimil. Trampové minulosti a přítomnosti. *Za krásami domova* 4, 1958, č. 5, s. 111.

především z řad majetných rodin a středních vrstev, u nichž se stal tramping módní záležitostí.¹⁰³ Z pohledu státních orgánů vedle sebe žili dva trampové celá sedmdesátá léta a proměna významu slova tramp přichází v první polovině osmdesátých let. Encyklopedie vydaná v roce 1987 definuje trampa jako člověka, provozujícího táboření v přírodě bez použití moderní technické a sportovní výzbroje a výstroje. Dále přisuzuje trampingu proletářskou historii a odpor k měšťácké společnosti. Současný tramping hodnotí jako specifickou formu pobytu v přírodě, zdůrazňující kladný vztah k přírodě, smysl pro romantiku, kamarádství, bez politických zájmů.¹⁰⁴

Interpretací trampa po roce 1989 je celá řada, což dokazují rozhovory s narátory a různé publikace zabývající se tímto fenoménem. Výrazy tramp, tramping, trampování byly po roce 1989 používány v různých konotacích a spojovány s dalšími způsoby trávení volného času. V současnosti můžeme za trampa považovat každého, kdo se tak sám identifikuje.

Jak lze vidět z předešlých odstavců, význam slova tramp prošel transformací v prostoru i čase. Původní anglické *tramp* sloužilo k označení tuláka v prostředí Spojených států. Nejpozději od poloviny dvacátých let byl tramp vnímán jako člověk specificky trávící svůj volný čas a po druhé světové válce již termín odráží ryze českou realitu. Definování slova tramp/tramping vychází z dobového kontextu. Všechny výše zaznamenané definice byly pravdivé pro čas svého vzniku, reflektovaly tehdejší vnímání a zkušenosti s trampem.

2.5.2 Subkultura vs. hnutí

Řada amatérských i odborných textů označuje tramping za subkulturu, aniž by tento termín blíže analyzovala. Existuje nespočet definic pojmu, ale na žádném se odborníci nedokázali zcela shodnout. Sociologická encyklopedie za subkulturu označuje „*soubor specifických norem, hodnot, vzorů chování a životní styl charakterizující určitou skupinu v rámci širšího společenství, případně dominantní či hlavní kultury, již je tato skupina konstitutivní součástí.*“¹⁰⁵ Přestože subkultura nese odlišné znaky v rámci životního stylu, chování a norem, je nedílnou součástí většinové kultury a v mnohých věcech ji může ovlivňovat nebo jí být ovlivňována. Členové subkultury si vytvářejí společnou strategii pro existenci ve společnosti. Pokud se dostatečné množství jedinců ztotožní s touto strategií, stává se populární, společnost ji začne napodobovat, až se nakonec stane součástí hlavního proudu.

¹⁰³ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha-sekretariát 1962–1966, sv 35, arch. j. 65, Současný stav trampského hnutí a návrh na jeho ovlivnění, 20. února 1965.

¹⁰⁴ Tramping. In: *Malá Československá encyklopedie: Díl 6., Š-Ž*. Praha: Academia, 1987, s. 264.

¹⁰⁵ Subkultura. In: *Sociologická encyklopedie* [on-line]. Sociologický ústav Akademie věd, 21. 9. 2020. [cit. 9. 10. 2012]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Subkultura>.

Pokud chceme tramping označovat za subkulturu, je nutné upozornit, že napříč časem docházelo k jistému štěpení, přinejmenším na dvě skupiny. Jedna, která přejímá samu podstatu trampingu, jeho normy, hodnoty, vzorce chování a druhá, přejímající pouze vnější znaky (módu, slang). Skupiny od sebe nelze jednoznačně oddělit. Je však důležité mít tento rozpor na paměti, a to především při zkoumání trampingu ve třicátých a šedesátých letech, kdy se stával onou masovou zábavou.

Neodborný, avšak zajímavý náhled na spojení subkultura a tramping poskytl publicista a hudebník Ivo Mikšovský v časopise *Nový prostor*. Tvrdí, že pro většinu subkultur je důležité, aby se jedinec identifikoval s rituály, módou a slangem čtyřiaadvacet hodin denně. Majoritní skupina trampů však vnímala tramping jako víkendovou záležitost.¹⁰⁶ Analýza identity trampů je jedním z předmětů této práce.

Druhým frekventovaným označením, pojícím se s trampingem, je hnutí. Termín označuje „*sít neformálních interakcí mezi větším počtem jedinců či skupin angažovaných v politických nebo kulturních konfliktech na základě sdílené kolektivní identity.*“¹⁰⁷ První část definice koresponduje s trampingem, avšak angažovanost trampů v politických a kulturních konfliktech je přinejmenším spekulativní. Pojem byl použit již v Masarykově slovníku,¹⁰⁸ ale v rozdílném významu, než mu připisovala pozdější sociologie, bez předem určeného politického či společenského cíle. Pro označení zkoumaného fenoménu jsou oba termíny problematické. Tento text bude pracovat převážně s termínem hnutí, protože jeho volnější definice dává více prostoru pro použití. Neznamená to však, že by se na dalších stránkách nevyskytl pojem subkultura. Bude však používán s větší rozvahou a ve správném kontextu.

2.5.3 Osada

Vandr na osadu a osada na vandr. Táboření na osadě, v tábořišti, v kempu nebo rovnou na trampské chatě. Pojmy, které jsou použity v předchozích dvou větách, jsou pro trampské hnutí stěžejní a je na místě vysvětlení.

Existuje řada způsobů, jak realizovat činnost zvanou tramping a v minulosti se pouze měnilo jejich početní zastoupení. Prvním je volné táboření, též divoké táboření, při němž jedinci nocují na libovolném místě pouze s nejnutnějším vybavením. Pokud se začnou vracet na toto místo, trampsky označované jako *flek*, můžeme ho nazývat tábořištěm. Trampská tábořiště jsou prostá, většinou jen ohniště a kláda či špalek na sezení. V rámci výjezdu do přírody,

¹⁰⁶ ŠTĚPÁNEK, Jan. Trampingu neutečeme. In: *Nový prostor* 12, 2020, č. 558, s. 12. ISSN 1213-1911.

¹⁰⁷ ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: Teorie, koncepce, představitelé*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1977, s. 29. ISBN 978-80-85850-31-4

¹⁰⁸ Hnutí. In: *Masarykův slovník naučný: Díl 3., H-Kn*. Praha: Československý kompas, 1927.

označovaném jako *vandr*, *toulka* či *čundr*, může tramp během putování navštívit více takových míst. Tento způsob trampování byl nejvíce rozšířen v počátcích hnutí a Bob Hurikán ve své knize uvádí, že příznivci divokého táboření představovali tvrdé jádro trampingu.¹⁰⁹ Z oblíbených tábořišť začaly postupně vznikat kempy/campy a osady. Oba termíny můžeme použít pro místo, na kterém tramská skupina vybudovala svoji základnu alespoň s jedním přístřeškem. V podstatě se jedná o prostor, upravený pro potřeby trávení volného času, ve kterém lze spát a vařit. Pojmy osada a kemp můžeme zaměňovat pouze pokud mluvíme o období dvacátých let, kdy z pravidla na jednom místě stál jeden přístřešek či chatka. V pozdějším období, v důsledku stárnutí první generace trampů, docházelo k usedlejšímu, tzv. osadnímu, pojetí trampingu. V blízkosti první chatky se začaly budovat další, často technicky vyspělejší stavby, které stály z pravidla v kruhu či půlkruhu. Takovému uskupení chat pak připadl název osada.¹¹⁰ Analýze tramských chat, kempů, osad a tábořišť je věnována samostatná kapitola.

Pojem osada nabył ještě jeden význam. Především v padesátých letech, kdy došlo k utlumení tramských aktivit, založila nepočetná generace nový styl trampování. Osada nemusela označovat prostor, ale skupinu lidí, kteří spolu jezdí tábořit a uchovávají tramské tradice. Jednoduchou a výstižnou definici použili tvůrci knihy *Putování za obzor*: „*Osada je skupina trampů, tramská parta s vlastním názvem, symbolikou, zvyky, případně i místo zvolené k jejímu opakovanému táboření. Může se překrývat s chatovou osadou, ale ne každá tramská osada musí mít vlastní chaty nebo kemp.*“¹¹¹

V práci bude termín osada používán pro označení skupiny přátel, termín kemp pro pojmenování tábořiště s jedním přístřeškem a osada, s přízviskem chatová, jako prostor pro více než jednu chatu. Striktní vymezení pojmů usnadní orientaci v badatelské práci. V tramském prostředí však obsah termínů nebył a není stálý, a pro porozumění záleží v jakém kontextu jsou používány.

¹⁰⁹ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 215.

¹¹⁰ JOZOVÁ, Markéta. Současné tramské osady a campy. In: *Studia ethnologica pragensia: Tramping z etnologické perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2, s. 149–167.

¹¹¹ RANDAK Jan – KRŠKO Jan a kol. *Putování za obzor*, s. 508.

3 ZÁKLADNÍ RYSY TRAMPINGU

3.1 Inspirační zdroje

Bob Hurikán v publikaci Dějiny trampingu z roku 1940, Rudan Noha v díle Odlesky táborových ohňů¹¹² z roku 1969 a Milan Knížák ve sborníku Volný čas¹¹³ z roku 2011 hledali inspirační zdroje hnutí v knihách J. J. Rousseaua a H. D. Thoreaua. Imperativ návratu k přírodě považovali za prapočátek trampingu, který byl realizován nejprimitivnějšími prostředky, přičemž primitivismus chápali jako ctnost. Východiska autorů jsou pochopitelná, ale neodpovídají skutečnosti. Majoritní část trampů Rousseaua a Thoreaua nečetla a jediné, co je spojovalo s těmito dvěma spisovateli byl kladný vztah k přírodě.

Na počátku neorganizovaného hnutí paradoxně stály mládežnické organizace. V roce 1902 založil americký intelektuál Ernest Thompson Seton woodcraft, inspirovaný idealizovanou podobou života amerických domorodců, silných a zdravých lidí, žijících v souladu s přírodou.¹¹⁴ Nejvýraznějším protagonistou woodcraftu v Čechách se stal Miloš Seifert, pedagog a překladatel E. T. Setona, který, podle jeho vzoru, založil v roce 1912 organizaci *Děti živěny*.¹¹⁵ Do širšího povědomí se woodcraft v Československu dostal až v roce 1920, kdy Seifert upravil myšlenky hnutí pro českou mládež a vydal knihu *Přírodou a životem k čistému lidství*.¹¹⁶ Lze tedy spekulovat, do jaké míry vycházeli trampové průkopníci přímo z woodcraftu. Nepřímé zásluhy jsou však nezpochybnitelné. Z woodcraftu velkou měrou čerpal anglický generál Robert Baden-Powell, zakladatel skautingu, mládežnického hnutí, z něhož se odtrhli pozdější trampové. Powell přejal Setonův program a vložil do něj vojenské hodnoty, především kázeň a službu vlasti, králi a bohu. Program sepsaný v knize *Scouting for Boys* (1906) se rozšířil do dalších evropských států. V českém prostředí inicioval vznik skautingu středoškolský profesor Antonín Benjamin Svojsík. V květnu 1912 vydal zásadní publikaci *Základy junáctví*, a v roce 1914 založil spolek Junák, který po první světové válce dostal název Svaz junáků skautů republiky československé.¹¹⁷ Pravděpodobně z národnostních pohnutek použil Svojsík slovanské slovo junák pro název organizace a ze stejného důvodu zvolil i znak,

¹¹² NOHA, Rudolf. *Odlesky táborových ohňů*, s. 1.

¹¹³ KNÍŽÁK, Milan. Weekendová utopie: Fenomén trampingu v Čechách. In: *Volný čas: Utopie na hranicích všednosti*. Praha: Národní galerie v Praze, 2011, s. 29. ISBN 978-80-7035-480-3.

¹¹⁴ SETON, Ernest Thomson. *Knihy lesní moudrosti*. Praha: Olympia, 1991. ISBN 80-7033-084-8.

¹¹⁵ NOHA, Rudolf. *Odlesky táborových ohňů*, s. 10.

¹¹⁶ SEIFERT, Miloš. *Přírodou a životem k čistému lidství*. Praha: Dědictví Komenského, 1920.

¹¹⁷ NOHA, Rudolf. *Odlesky táborových ohňů*, s. 10.

psí hlavu uprostřed lilie. Lilie představovala mezinárodní skautskou tradici a psí hlava, tak jak byla vyobrazena v Jiráskových Psohlavcích, odkazovala na národní tradici.¹¹⁸

Skautští vůdci vytvořili úspěšný systém mimoškolní výchovy, spojili nutnou disciplínu s respektem k dítěti, vedli své svěřence do přírody a vymýšleli rozmanité způsoby trávení volného času. Vznik Československé republiky znamenal rozmach skautů, ale zároveň i jejich roztržitost, což se můžeme dozvědět v nedokončeném rukopisu Gézy Včeličky či na stránkách dobových periodik. Vedle Svojsíkových Junáků se zmiňují o skautech komunistických, sociálně demokratických, národně socialistických, o skautské odnoži organizace Orel a o možném zakládání skautské družiny Sokola.¹¹⁹

Za kolébku skautingu Svojsíkova směru na Plzeňsku jsou tradičně považovány Domažlice, kde již v prosinci 1912 proběhla přednáška A. B. Svojsíka a rázem se objevily první pokusy o založení Junáka na zdejším gymnáziu. Klatovští skauti datují svůj vznik od roku 1913. V Rokycanech je doložena činnost středoškolského profesora roku 1911, který se svými studenty na výletech zkoušel skautské prvky, avšak založení zde proběhlo až po válce. Počátky plzeňského skautingu nejsou jasné. V literatuře se uvádí rok 1917, je však jisté, že skauting zde existoval dříve. V zápise ze schůze skautských vůdců v Praze (prosinec 1915), je psáno, že junáctví v Plzni obnovuje svoji činnost. A již v roce 1913 byl ve výroční zprávě státní reálky v Plzni publikován článek O výchově skautské, který ale přímo existenci organizace nedokládá. V dalších městech jako Kdyně, Sušice, Dobřany, Nýřany byly skautské jednotky zakládány bezprostředně po vzniku republiky.¹²⁰

V plzeňském samizdatovém Tulákovi vzpomíná na svá skautská a raná trampská léta Sandy, kterému vadilo, že skauting oslovoval především mladé chlapce. Těm dospívajícím byl systém skautingu těsný. Zatoužili po volnosti a romantických toulkách bez pevného řádu.¹²¹ Včeličkovi zase není blízká vojenská kázeň a politizace skautingu: „*Čeho jsme se nejvíce báli, byla vojenská kázeň, řád a poslušnost. Zkrátka převládá u všech skautů spíš pořád nějaká ta politika než romantika.*“¹²² Z toho důvodu začaly skupinky jedinců vyrážet do přírody na vlastní pěst. Před válkou jich nebylo mnoho a můžeme je, po vzoru knihy Dějiny trampingu, nazývat průkopníky.¹²³ V některých pramenech se hovoří o trampingu již před první světovou válkou,

¹¹⁸ NOHA, Rudolf. *Odlesky táborových ohňů*, s. 11.

¹¹⁹ KRŠKO, Jan. *Nedokončený rukopis Gézy Včeličky*, s. 175. K. J. V. Pravý a nepravý skauting. *Národní listy* 64, 1924, č. 53, s. 2.

¹²⁰ KOURA, David – FAIRAIŠL, Zdeněk a kol. *Století skautingu na Plzeňsku*. Plzeň: Starý most, 2013, s. 4. ISBN 978-80-87338-43-6.

¹²¹ SANDY. A tak jsme zdivočeli. *Tulák* 1, 1967, č. 8, s. 1.

¹²² KRŠKO, Jan. *Nedokončený rukopis Gézy Včeličky*, s. 189. Paradoxem je, že Géza Včelička se v pozdějších letech stal vůdčí osobností tzv. politického trampingu.

¹²³ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 14.

ale jsou to spíše představy pozdějších badatelů. „*Tomuto tulačení se tenkrát neříkalo tramping, byl to jen výlet nebo toulka.*“¹²⁴ Výletníci před válkou nebo tzv. zelení kádři ke konci války se toulali přírodou, možná i tábořili, ale nelze je ex post označovat za trampy.

První trampové se po válce rekrutovali nejčastěji z řad skautů a vžilo se pro ně označení „divocí skauti.“ Dělicí čára nebyla ostrá, známí trampové Bob Hurikán a Rudan Noha působili i nadále ve skautských oddílech. K pojmenování divocí skauti se vyjádřili členové osady Ztracená naděje na stránkách svého měsíčníku Proudník: „*J sme divocí skauti! Zásluhou jednoduchých mozků novinářů, nesnášenlivostí a roztahovačností skautských organizací, jakož i nesvědomitostí výstředních výletníků, jest označení divoký skaut u takzvané veřejnosti doprovázeno opovržením.*“¹²⁵ Největší koncentrace divokých skautů, potenciálních trampů, byla v Praze, ačkoli jsou důkazy, že v severních a západních Čechách vznikalo hnutí nezávisle na hlavním městě. Například autor fejetonu *Skauting v Plzni*, otištěného v Českém deníku v roce 1920, razantně vystupuje proti skupinám mladých, kteří „*si jdou hráti na skauty, domnívajíce se, že když obléknou košile, na záda vezmou tlumoky s potravinami a stanem, že jsou hotoví skauti. Ježto takovíto divocí skauti podlamují důvěru pravých skautů.*“¹²⁶

Divocí skauti tedy není pojmenování, které by si první trampové zvolili. V roce 1922 vyšla již zmiňovaná Cesta Jacka Londona o amerických trampech a výraz tramp zaujal „divoké skauty“ natolik, že přijali označení za vlastní. Již první číslo proudníku, z roku 1922, bylo doplněno podtitulem *Časopis trampů*.¹²⁷ V literatuře bývá často akcentováno, že divocí skauti se odtrhli ze skautingu z vlastní iniciativy. Stejnou váhu lze přikládat i činnosti pravých skautů, kteří se od těch divokých veřejně distancovali na stránkách periodik *Národní listy*,¹²⁸ *Český deník*¹²⁹, *Plzeňský kraj*,¹³⁰ *Hlas Plzeňska*¹³¹ nebo *Zájmy Pošumaví*.¹³²

Předpokladem ke vzniku trampingu byly sociální, politické a hospodářské změny po válce. *Zákopy vyléčily lidi z individualismu. Poválečné cítění již nebylo individualistické, nýbrž kolektivistické. Zákopy vytvořily pojem kamarádství, jehož pokračováním byl tramping a*

¹²⁴ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 14.

¹²⁵ Vycházel pouze v jednom výtisku, obsahoval satiru i vážné úvahy. *Proudník* 2, 1923, č. 12. [online]. [cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: https://www.osadaztracenka.cz/historie/photogallerycbm_494651/24/#page-252-jpg.

¹²⁶ Skauting v Plzni. *Český deník* 9, 1920, č. 274, s. 2. 4.10. 1920.

¹²⁷ *Proudník* 1, 1922, č. 1. [online]. [cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <http://files.zn1.webnode.cz/200000091-cfd2bd0c96/Proudnic%201922.pdf>.

¹²⁸ Junáctví. *Národní listy* 61, 1921, č. 77, s. 2.

¹²⁹ SKÁLA, Karel. Trampové. *Český deník* 203, 1927, č. 203, s. 3.

¹³⁰ Proti divokému skautingu. *Plzeňský kraj*, 1929, č. 38, s. 5.

¹³¹ Proti divokému skautingu. *Hlas Plzeňska*, 1929, č. 21, s. 3.

¹³² Skautské jamboree. *Zájmy Pošumaví* 4, 1931, č. 27, s. 4.

skauting.¹³³ V prosinci 1918 přijalo Revoluční národní shromáždění zákon o osmihodinové pracovní době, který zároveň stanovil pracovní klid v minimální délce třicet dva hodin za týden. V tomto okamžiku se vytvořil fenomén volného času a vznikl víkend, zahrnující sobotní odpoledne a neděli. Volný čas a víkend představovaly klíčové předpoklady pro vznik trampského hnutí. Tím lze odpovědět i na otázku, proč se tramping nerozvinul dříve. Bylo nemyslitelné, aby dělníci, kteří se dostali z fabriky na několik málo hodin domů, vyrazili houfně do přírody. Zlepšení pracovních podmínek a možnost aktivního využití volného času jim tuto možnost přineslo.¹³⁴

Za počátkem trampského hnutí, za formováním ideálů a celkovou podobou, stála především zahraniční dobrodružná literatura. Proč tramping vznikl a jaké jsou jeho inspirační zdroje, osvětluje krásná literatura. Přečtení některých titulů není nezbytné, ale napomáhá nám pochopit vnitřní svět mladých lidí v Československu. Před první světovou válkou ovlivňovaly mládež především „verneovky“, fantastická díla Julese Verna, a „májovky“, dobrodružné romány Karla Maye. Stejně důležitá byla braková literatura, vyprávějící o divokém západě a osudech tamních hrdinů Buffalo Billa, Nicka Cartera, Jessea Jamese apod. Zásadní inspirační zdroj představovala díla amerického spisovatele Jacka Londona *Volání divočiny*, *Bílý tesák*, *Tulák po hvězdách* a *Cesta*.

Popularitu Jacka Londona a zahraničních autorů dále zvyšovala filmová zpracování. V denících starších trampů se objevují záznamy o filmech *Býčí oko* nebo *Červené eso*. Zájem souvisel jednak s tematikou, jednak s nízkou cenou filmů, které se tak staly relativně dostupnou záležitostí. Géza Včelička uvádí, že jako osmnáctiletý praktikant v továrně vydělával dvě stě korun měsíčně a nejlevnější lístek do příměstského biografu stál korunu.¹³⁵ Dvacátá léta představovala zlatou éru kinematografie v Československu. Lidé chodili do biografu jednou až dvakrát týdně a film se stal nejoblíbenější masovou zábavou. Umělecky náročné filmy přijímali diváci vlažně, za to americké dobrodružné příběhy byly terno.¹³⁶

Právě příběhy z divokého západu v knižní, a především filmové podobě, představovaly pro většinu chlapců impuls k cestě za město. V té době to již nebyly pouze skautingem vychovaní kluci, ale i ostatní, toužící po romantice a volném táboření po vzoru filmových kovbojů a zálesáků. Oblast toulek se z počátku omezovala na okolí Prahy, potažmo velkých měst. V odborné i trampské literatuře je za nejstarší trampskou osadu uváděna Ztracená naděje.

¹³³ Proti intelektu. *Zájmy Pošumaví* 11, 1933, č. 33, s. 3.

¹³⁴ KRŠKO, Jan. *Géza Včelička a neblahé konce rudého trampingu*, s. 25.

¹³⁵ Týž. *Nedokončený rukopis Gézy Včeličky*, s. 184.

¹³⁶ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*, s. 18.

Bob Hurikán tvrdí, že skupina chlapců se na místě, kde později stál kemp Ztracená naděje, scházela již před válkou. Informaci nelze ověřit, protože o ní referuje pouze autor Dějin trampingu a ostatní badatelé ji přejímají jako fakt. Skutečné stáří nemůžeme určit, lze ale téměř s jistotou říci, že název osady vznikl až po první světové válce a byl inspirován westernem Červené eso.¹³⁷

Spojené státy získaly v novém československém státě značnou popularitu nejen kvůli filmům a literatuře, ale i kvůli aktivitám, mezi něž patřila i činnost organizace YMCA (Young Men's Christian Association – Křesťanské sdružení mladých mužů). Cílem organizace bylo seznamovat českou mládež s reáliemi USA a americkým způsobem života. Sdružovala mladé muže bez ohledu na jejich politickou či náboženskou orientaci, budovala dětská hřiště, vyučovala jazyky, přinášela sportovní vyžití a v neposlední řadě se zaměřila na pobyt v přírodě a tábornictví. V roce 1932 vyšel článek ve Vlastivědném sborníku Rakovnícka a Kralovicka, ve kterém autor popisoval dětské tábory, které v posledním desetiletí vznikaly pod patronátem organizace.¹³⁸ První proběhl v létě 1921 na Sázavě pod správou pražské YMCA a za účasti plzeňských hochů¹³⁹ a další vznikaly již pod patronací regionálních poboček YMCA, například u severoplzeňské Třemošné.¹⁴⁰ YMCA poskytovala služby mladým lidem velice levně či zdarma, aniž by se veřejně hlásili k myšlenkám organizace.¹⁴¹ Zda činnost organizace vycházela z altruistických pohnutek nebo měla skrytý účel, nebylo předmětem bádání. Jisté je, že v mladých lidech zůstal obdiv k velké a bohaté zemi, ze které YMCA přišla.

3.2 Vybavení a móda

Pro cesty do přírody potřebovali trampové nejen bohatou fantazii a romantické představy o divočině, ale i nezbytné materiální vybavení. Zevnějšek trampa hrál klíčovou roli při prvním pokusu o periodizaci dějin trampingu. Bob Hurikán, ve svých *Dějínách trampingu*, rozdělil meziválečné období na dobu divokých skautů, dobu kovbojskou a dobu kanadskou. První poválečná etapa let 1918 a 1919 nebyla ničím specifická. Do přírody se chodilo v civilním oblečení, povětšinou v manšestrových kalhotách, starém sáčku a v čepici. Od dvacátých let nastoupila doba kovbojská, která odrážela oblibu westernových filmů. Nosily se kostkované košile, otrášené kalhoty, po domácku vyrobené šerifské hvězdy či různě upravované

¹³⁷ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*, s. 18.

¹³⁸ BRADÁČ, Josef. Táboření v přírodě. In: *Vlastivědný sborník Rakovnícka s Křivoklátskem a Kralovicka s Manětínskem 2*. Kralovice: František Škekr, 1932, s. 24–27.

¹³⁹ Vzorový letní tábor. *Český směr* 23, č. 117, 22. 5. 1921 s. 3.

¹⁴⁰ *Český směr* 33, č. 166, 19. 7. 1931 s. 4.

¹⁴¹ BLECKING, Diethelm – WAIC, Marek. *Odras středoevropských minoritních kultur ve sportu*. Praha: Karolinum, 2010. s. 116. ISBN 978-80-246-1729-9.

klobouky. Doba kanadská, začínající druhou polovinou dvacátých let, byla zaměřena na prostší a praktičtější vybavení. Na dobových fotografiích vidíme nejčastěji hochy oblečené do pumpek, svetru s širokým límcem (milton) a sportovního klobouku. V létě se obouvali do plátěných bot (kedsek) a v zimě do vysokých bot (kanadek).¹⁴²

Periodizaci, kterou vytvořil Hurikán, berme s rezervou. Byla odrazem značně zkresleného vnímání autora. Období kovbojské a kanadské na sebe nenavazovala, lze je označit spíše za módní vlny, které se v čase překrývaly. Neexistovala jedna správná tramská uniforma a značná část trampů stála mimo tyto dva trendy. Nejednotný tramský oděv však splňoval základní účel uniformy, identifikace se skupinou. Tramskost oděvu vycházela z jeho celkového ležérního dojmu.

Překrývání doby kovbojské a kanadské lze vypořádat v dobovém tisku. Český deník referoval v roce 1927 o trampech v kovbojských mundúrech: „*Na hlavě široké sombrero, oblečení v kostkované košile a kalhoty s barevným třepením, strašný nůž za pasem, na krku křiklavý šátek a v ústech nezbytnou lulku – tak je můžeme viděti každou sobotu na plošinách vlaků, odjíždějících v odpoledních hodinách z větších měst.*“¹⁴³ Oproti tomu kanadský styl oblékání byl patrný již během roku 1919, protože trampové se relativně snadno dostávali k armádním přebytkům. Vládní výnos z března 1919 ustavil meziministerskou komisi pro věcnou demobilizaci, jež měla zpeněžit materiál nepotřebný pro vojenské účely.¹⁴⁴ Jednalo se o výzbroj legionářů na západě i východě, majetek vojenských úřadů bývalého c. k. mocnářství, ale i o výzbroj ostatních armád. Trampy nejvíce zajímaly italské a americké torny, khaki košile, klobouky (stetsony), cely, polní láhve a ešusy. Waic a Kössl ve své publikaci uvádí, že prodej armádních přebytků se odehrával v dřevěných domech u Eliščina mostu a na Petrském náměstí za velice příznivé ceny. Americká torna (usárna) stála 1,50 Kč, vysoké boty (kanadky) 2 Kč a stan 10 Kč.¹⁴⁵ Pro srovnání v roce 1922 stála v Plzni obuv pánská 22 korun, obuv dámská 18 korun, ponožky 3 koruny a pánská košile 14–18 korun.¹⁴⁶

O rozšířenosti vojenského vybavení mezi trampy svědčí oběžník prezidenta zemského úřadu v Praze, vydaný v prosinci 1931. Udává, že bylo zpozorováno hromadné nošení vojenského vybavení a především čepic, které jsou tvarem a barvou podobné vojenským polním čepicím. Kromě toho civilní osoby nosí na čapce upevněny vojenské disklinkce. A protože neoprávněné nošení součástek vojenského stejnokroje poškozují prestiž armády, nařídil

¹⁴² HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 16–21.

¹⁴³ *Český deník* 16, 1927, č. 203, s. 3.

¹⁴⁴ NOHA, Rudolf. *Odlesky táborových ohňů*, s. 13.

¹⁴⁵ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*, s. 22.

¹⁴⁶ Ceny životních potřeb. *Český směr* 24, 1922, č. 270, s. 3.

prezident zemského úřadu nápravu v jednotlivých regionech vyhláškou.¹⁴⁷ Nejprve pod názvem „Trampská vyhláška,“ který posléze změnil: „*K tomu se podotýká, že od označení ve vyhlášce slovem Trampské, jehož bylo použito v citovaném výnose, dlužno upustiti, ježto by označení mohlo vzbuditi mylný názor, že jde v daném případě o opatření toliko proti tak zvaným trampům.*“¹⁴⁸

Kronika obce Kornatice, jejíž okolí bylo hojně navštěvováno plzeňskými trampy, zachytila velice věrně prolínání obou módní stylů: „*Letní dobou prochází obcí a okolím množství lidu z Plzně, poněkud tzv. trampí. Oblečení jsou v malebném pestrém oděvu po různu. Hoši i dívky nosí široké kalhoty, na kotnicích spjaté sponou. Košile s šátky kolem krku po způsobu amerických kovbojů. Na hlavách mají buď uvázané šátky anebo pletené čapky zvané rádiovky.*“ V červnu 1929 vyšel v Rudém právu článek referující o plzeňském trampingu, který byl ve svém vývoji hodně daleko za Prahou. Plzeňané si stále libovali v námořnických bílých čepičkách a kostkovaných košilích. Kedsy, mezi pražskými trampy nejrozšířenější obuv, do Plzně zatím nepronikly.¹⁴⁹ Zaostalost plzeňského trampingu byla vnímána skrze vybavenost jednotlivců, kteří nadrželi krok s pražskou módou. Z příspěvku lze také usoudit, že inspirací pro oblékání nebyli výlučně kovbojové a vojáci, ale i další postavy z románů a filmů, například námořníci.

V poválečné době měla veřejnost snadný přístup ke zbraním. Trampové, v duchu Divokého západu, nosili kolty jako doplněk. V tisku se objevovaly zprávy o střílení v lese a nošení pistolí.¹⁵⁰ Géza Včelička ve svém rukopisu popisuje své první setkání s trampy, kteří měli skutečné kolty u pasu.¹⁵¹ O používání zbraní svědčí i první článek v trampském časopise Tramp referující o „*mírně západních způsobech, jako třeba střelba z vlaků.*“¹⁵² O zákazu nošení zbraní hovořila vyhláška zemského prezidenta z dubna 1931 nazvaná *Proti výstřelkům campingu a trampingu.*¹⁵³ V srpnu 1939 vyšlo nařízení říšského protektora o držení zbraní na území Protektorátu Čechy a Morava, které nebylo explicitně mířeno na trampy.¹⁵⁴ O oblibě zbraní, alespoň u části trampského hnutí, svědčí ikonická fotografie z třicátých let, kterou použili i autoři knihy *Český tramping v časech formování a rozmachu* jako přebal.¹⁵⁵ Střelnou

¹⁴⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra, k. 2432, inv. č. 6501, Opatření zemského úřadu proti trampingu, 17. prosince 1931.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Plzeňští trampové. *Rudé právo* 10, 1929, č. 150, s. 3.

¹⁵⁰ SVOJSÍK, Antonín. Bílé otrokyně v centru Evropy. *Národní listy* 64, 1924, č. 136. s. 2.

¹⁵¹ KRŠKO, Jan. *Nedokončený rukopis Gézy Včeličky*, s. 193.

¹⁵² Několik slov. *Tramp* 1, 1929, č. 1, s. 3.

¹⁵³ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*, s. 52.

¹⁵⁴ SOkA Plzeň-sever, f. Okresní úřad Kralovice, k. 92, inv. č. 451, sig III/13a, Sdělení o zbraních, 15. 5. 1939.

¹⁵⁵ Viz přílohu, fotografie č. 1: Jerry Packard, Broches a Wodka pózují s pistolemi před svým srubem (polovina 30. let).

zbraní disponovali povětšinou jedinci, ovšem nůž byl nepostradatelnou výbavou pro každého trampy. List *Národní politika* přinesl v červenci 1929 zprávu o zabavení dvaceti sedmi velkými noži mající spíše podobu dýk. Nože putovaly jako věci doličné k soudu a trampové byli vyšetřováni za přestupek proti zbrojnímu patentu.¹⁵⁶

Během třicátých let postupně vítězila praktičnost oděvu nad estetikou. Zatímco někteří trampové se oblékali do výprodejového vojenského oblečení, jiní dávali přednost sportovním oděvům, které vyráběly firmy specializující se přímo na trampy. Příkladem může být firma Malý a syn z Plzně nabízející čapky Trampky v *Českém deníku*.¹⁵⁷

Po druhé světové válce zůstalo na území republiky velké množství vojenského materiálu, jehož využívání trampy mohlo mít vedle užitné hodnoty i symbolický význam. Především nošení americké uniformy naznačovalo averzi vůči komunistickému režimu. Spojeným státům se nevyplatil odvoz vybavení zpět do vlasti, proto bylo levně rozprodáváno veřejnosti. Na konci čtyřicátých a v padesátých letech nosili části spojeneckých uniforem převážně trampové v západních Čechách. Měli totiž v živé paměti americké osvobození Plzně v roce 1945. Ještě v polovině šedesátých let bylo možné na půdách a po bazarech sehnat americké vojenské vybavení. Svůj trampský úbor z té doby popsal Pcháč: „*Maskáčový kalhoty, anglický battledress a americký pásek. Hodně jsme sháněli věci po Američanech.*“¹⁵⁸ V jeho výbavě nechyběla originální usárna a americká bunda (džípárna). Od sedmdesátých let se vybavení americké armády dováželo ilegálně ze zahraničí. Postrádalo však autentičnost, protože nebylo použito v bojích. Průlom v nošení vojenského oblečení nastal v šedesátých letech, kdy bylo možné levně zakoupit vyřazené uniformy československé armády, tzv. „kopřiváky“ a na konci desetiletí i vyřazené „maskáče vzor 60.“¹⁵⁹

Sedmdesátá léta představovala útlum trampské aktivity. Zostření ze strany VB mnoho trampů odradilo a zůstalo zdravé jádro. Ustoupily půllitry (vojenské boty), barevné šátky a maskáč, objevily se krosny a silonové bundy, tramping se opět civilizoval, jak píše Burdík v samizdatovém časopise *Sem-Tam*.¹⁶⁰ Jeho slova potvrzuje i hospodský Hlous, z oblíbené trampské hospody v České Doubravici, když říká, že trampové chodili převážně v civilním oblečení.¹⁶¹ Oblékání se do běžného konfekčního oblečení nemuselo být svobodnou volbou trampů, jak napovídá tisk. V osmdesátých letech zaznamenáváme opět nárůst trampské

¹⁵⁶ *Národní politika* 47, 1929, č. 193, s. 3.

¹⁵⁷ Čapky Trampky. *Český deník* 20, 1931, č. 141, s.3.

¹⁵⁸ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

¹⁵⁹ My sloužíme svému trampingu. *Trampoviny*, 1993, č. 8, s. 3.

¹⁶⁰ BURDÍK. Má slovo. *Sem-Tam* 1, 1980, č. 4.

¹⁶¹ Rozhovor s Václavem Hlousem vedl David Jaroš, v České Doubravici 6. 10. 2021.

populace a s ním i nárůst potřeby vybavení do přírody, kterého se nedostávalo v takové kvalitě a množství, jaké si trampové představovali. Stávalo se velice často, že se vojenské vybavení získávalo nelegálními způsoby. Na stránkách *Mladého světa* proběhla diskuse mezi představiteli armády a trampského hnutí. Poručík československé armády si stěžoval, že trampové na vojně (zeleném vandru) kradou uniformy pro sebe a své kamarády, kteří se je pak nestydí nosit na veřejnosti. Příspěvek vyvolal řadu reakcí. Nejčastěji si trampové stěžovali na neschopnost oděvního a obuvního průmyslu, vyrábět praktické zboží do přírody. Plzeňský tramp, podepsaný jako Vousáč, se rozčílil nad plýtváním armády: „*Proč byly zrušeny prodejny, kde se vyřazené věci prodávaly? My opotřebenou výstroj využijeme podstatně lépe a neskončí na smetišti.*“¹⁶² Další Plzeňan, přezdívaný Rejpal, upozorňoval, že z armády se neztrácely velké batohy, protože družstvo Opus vyrábělo napodobeniny amerických usáren (opusky)¹⁶³ a stíhalo uspokojovat poptávku. Ztrácely se především malé polní tašky a tzv. plyntašky,¹⁶⁴ protože stávající nabídka v obchodech byla odstrašující.¹⁶⁵ Důstojník ČSLA odvětil, že problém zásobování veřejnosti kvalitním zbožím není úkolem armády a jediný případ prodeje armádního zboží může nastat, jestliže nějaký typ vybavení přestane být součástí armádní výstroje.¹⁶⁶ V Mladém světě se postupně začaly objevovat reklamy na napodobeniny vojenské výstroje: „*Drutěva plní přání čtenářů Mladého světa, připravilo pro vás nový typ potištěné bavlněné tkaniny TROPIK, keprové vazby s populárním zálesáckým vzorem Maskáč.*“¹⁶⁷ Nelegální obchodování s armádním vybavením však pokračovalo i nadále, jak je patrné z velice kritického příspěvku mladé trampky: „*Máme taky vlastní veksláky, heč. Víte, co dají dneska lidi za bundu z celtoviny? Nebo za Plyntašku?*“¹⁶⁸

Od devadesátých let se i v trampském hnutí začal uplatňovat systém nabídky a poptávky a trh zaplavila řada vojenského vybavení. V trampském oděvu se prolínaly prvky vojenské, outdoorové, westernové i každodenní. Pro řadu trampů jednadvacátého století je typická módní stylizace do třicátých či čtyřicátých let, které považují za zlaté období trampingu a odmítají moderní vybavení typu GPS, vařič, mobilní telefon, nepromokavé bundy apod. Pro takové se vžil výraz ortodoxní tramp a v práci jim bude věnovaná samostatná kapitola.

¹⁶² ŠKRKA VIČKA. Věc: Maskáč. *Mladý svět* 25, 1983, č. 2, s. 3.

¹⁶³ Viz přílohu, fotografie č. 2: Opuska.

¹⁶⁴ Viz přílohu, fotografie č. 3: Plyntaška se nejčastěji používala jako *žracák*, což je trampské označení pro brašnu na jídlo, která se nosila přes jedno rameno.

¹⁶⁵ ŠKRKA VIČKA. Věc: Maskáč. *Mladý svět* 25, 1983, č. 2, s. 3.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Drutěva plní přání čtenářů. *Mladý svět* 31, 1989, číslo 42, s. 27.

¹⁶⁸ JÁNĚ. Kam jsme se dostali? *Mladý svět* 29, 1987, číslo 50, s. 30.

Trampský zevnějšek probírali v minulosti trampové i netrampská veřejnost. V prvním případě šlo o sebepojetí trampů, co ještě považovali za trampský úbor, a co už bylo takzvaně všední a tedy nevhodné, přičemž hranice se stále posouvaly. Zajímavější je sledovat, jak se proměňoval přístup novin, potažmo veřejnosti, k trampskému ošacení. Zatímco ještě v roce 1957 se, dle tisku, na nádraží váleli mladí lidé, oblečení do fantastických širáků, ověšení odznaky, s nohama v „půllitrech“, za opaskem těžké nože, opilí a neukáznění, o deset let později hovořil tisk smířlivěji a popisoval trampy jako lidi, kteří svým ustrojením a nevinným fanfarónstvím provokují už jen duši ustydlou a mrzoutskou.¹⁶⁹

Trampský úbor se proměňoval v závislosti na čase i regionu, byla mu však vlastní jistá extravagance, exotická inspirace a nedbalá elegance. Sloužil jako hlavní identifikační znak hnutí, což potvrzují slova trampa Sowyera: „*Co se týká akcí ve městech v okolí, tak tam jedu v civilu, protože lidi, s nimiž se tam setkám mě znají a já zase je. Víme o sobě, že jezdíme ven a to stačí. Na to nepotřebuji vandršolnu.*“¹⁷⁰ Můžeme tedy vydedukovat, že v opačném případě, když tramp vyrazil do přírody, oblékl se do „trampské uniformy“, aby upozornil ostatní o své příslušnosti k hnutí.

3.3 Zvyky a rituály

Navzdory neustále deklarované neorganizovanosti a neformálnosti si hnutí vytvořilo řadu pravidel, zvyků a rituálů, které se dodržovaly s různou intenzitou a regionálně i časově se proměňovaly. V počátcích bylo zásadní přijímání do osady (Trampská osada, zkratka T. O.), ve smyslu kolektivu přátel, čímž se jedinec stával členem trampské komunity. Při analýze dotazníku můžeme sledovat jistý trend. Poměr trampů hlásících se k nějaké osadě stoupá s jejich věkem. Ročníky 1971 až 1980, u nichž se dá předpokládat, že aktivně začaly trampovat v druhé polovině osmdesátých a v devadesátých letech, se do osad spíše nesdružovaly. U ročníků 1981 a mladších můžeme sledovat jistý návrat k tradici příslušnosti k osadě.¹⁷¹ Trampové, kteří se nehlásili k žádné osadě, byli tzv. trampové samotáři (zkratka T. S.) nebo občasní trampové, kteří vyráželi na vandr pouze příležitostně. Obě tyto skupiny lze považovat za součást hnutí, ačkoliv neprošly žádným iniciačním rituálem.

Přijímání osadníka neslo znaky klasického přechodového rituálu, jak ho definoval Arnold Van Gennep.¹⁷² Jedinec usilující o členství v osadě procházel čekací dobou, následně musel složit zkoušku, aby mohl být nakonec přijat do společenství. Nejčastěji se uchazeč

¹⁶⁹ RIVER John. Plac pro diskusi. *Tulák* 1, 1967, č. 10, s. 3.

¹⁷⁰ SOWYER Tom. V čem na trampský večer. *Sem-Tam* 4, 1983, č. 4, s. 3.

¹⁷¹ Viz přílohu, tabulka č. 17.

¹⁷² GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1374-1.

dostával do osady prostřednictvím kamaráda, který se po čekací dobu stával jeho ručitelem. Další možností bylo přijetí kamaráda, kterého osada zná ze společných vandrů. Nejčastěji museli s přijetím uchazeče souhlasit všichni v již existující skupině. Čekací dobu si určovala každá osada a měla za úkol jednak seznámit nováčka s trampským životem, jednak pozorovat jeho vlastnosti. U některých skupin trvala několik měsíců, jinde se vztahovala k počtu absolvovaných vandrů či k nejbližšímu výročnímu ohni. Čekatel se lišil od řádných členů především tím, že měl různě omezená práva a nenosil řádnou domovenku.¹⁷³ Dle výzkumu, publikovaném v roce 1985, Západočeské T. O. Scampové a T. O. Toulavé boty dávaly svým budoucím členům domovenky s nápisem čekatel.¹⁷⁴ Část osad nevyžadovala žádnou zkoušku a po uplynutí zkušební doby čekatele přijala. Pokud kolektiv zkoušku vyžadoval, jednalo se většinou o prověření znalostí, zručnosti, síly a vytrvalosti. Některé rituály však cílily spíše na ponížení čekatele. Mohlo se jednat o zaplacení útraty v hospodě nebo nošení směšného doplňku.¹⁷⁵ Kandidát do T. O. Bohatýři musel vypít vodu a sníst chleba se sádlem a feferonkou.¹⁷⁶ Po splnění podmínek hlasovali stávající osadníci o přijetí, které proběhlo zpravidla při nejbližší schůzce či při výročí osady. Průběh rituálu přijímání vedla hlava osady (šerif) a v jednotlivých skupinách se lišil. Většinou musel uchazeč pronést slavnostní sliby, přísahat na vlajku osady, následně dostal domovenku a podal si ruce s osadníky tradičním trampským způsobem, tj. se zalomením palce. Nový člen získal hlasovací právo, možnost přivést nového kamaráda, poznat skryté kempy a tábořiště, volit a být volen šerifem.¹⁷⁷

Za základní jednotku trampingu lze považovat osadu, v jejímž čele stál volený šerif. Hlasování o funkci šerifa probíhalo demokraticky a podle pravidel jednotlivých osad. Například T. O. Scout z Plzně: „*Sešli jsme se všichni, až na jednoho. Volba šerifa tedy podle zákonů měla proběhnout. Zapálili jsme slavnostní oheň, zapěli Vlajku a pak šerif Vlk pronesl pár slov. Nastala volba. Každý napsal svůj typ. Podle očekávání se stal novým šerifem zakladatel osady kamarád Dědek.*“¹⁷⁸ Z písemností trampů vidíme, že život osady byl konstruován demokraticky, dle zásad rovnostářství, což je v silném kontrastu s dokumenty ÚV KSČ, které ostře vystupují především vůči šerifům. Tvrdí, že v mnoha trampských osadách se fakticky uplatňovalo právo silnějšího, tedy šerifa, jehož vůli se museli ostatní bezvýhradně podříditi.

¹⁷³ Viz přílohu, fotografie č. 4: Domovenka trampa Jousyho z T. O. Missouri. Nášivka ve tvaru kruhu s bizoními rohy. Nošena na levém rameni košile či kabátu. Inspirovaná hnutím woodcraft. Ve větší míře rozšířená až po druhé světové válce.

¹⁷⁴ MANN, Arne. Obrady přijímání nových členů do trampskej osady. In: *Čas života: Rodinné a společenské svátky v životě člověka*, Brno: Blok, 1985, s. 229. ISBN 47-006-85.

¹⁷⁵ Rozhovor s Jousy vedl David Jaroš, v Plasích 30. 9. 2021.

¹⁷⁶ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

¹⁷⁷ MANN, Arne. *Obrady přijímání nových členů do trampskej osady*, s. 232.

¹⁷⁸ T. O. Scout volila. *Pravda* 50, 1969, č. 251, s. 7.

Šerifové byli většinou chlapi vracující se z vojny či starší muži, v dokumentech komunistických orgánů charakterizováni jako ztroskotanci s pestrou minulostí, špatnou pracovní morálkou a zvrácenými názory, kteří vystupují v rolích hrdinů a jsou špatným vzorem pro mladé lidi.¹⁷⁹ Postava šerifa iritovala společnost již dříve. Svojsík ve svém textu *Bílá otrokyně v centru Evropy* popsal praxi T. O. Býčí oko. Šerif musel získat dvě třetiny hlasů celé osady a v průběhu volebního období mohl být svržen polovinou hlasů. Svojsík pravděpodobně usoudil, že o post šerifa se vedou lité boje: „*Pro pěticípou hvězdu (znak šerifa) mohl by být šerif rádným člověkem, ale to se tu nevyžaduje a odstraňování nepohodlných šerifů je přímo školou demagogie.*“¹⁸⁰ Šerif představoval skutečně kontroverzní postavu, protože zaujímal pozici zvolené autority ve společnosti přátel, kteří obecně autoritu zavrhovali. Časopis *Tramp* ve svém prvním čísle napsal, že trampové kašlou na vůdce, bratry náčelníky a jiné vedoucí.¹⁸¹ Ze své podstaty však muselo být sociální hnutí nějakým způsobem hierarchizováno. Nevznikala však oficiální struktura. Trampská osada představovala prostor, v němž byl status jednotlivce neustále vyjednáván. Pozice trampa ve společenství závisela na míře uznání ostatních členů. Ten, který si získal uznání největší, stával se zpravidla šerifem a autoritou osady.

Z předchozích řádků vidíme, že trampování bylo především sociální aktivitou. Hnutí vzniklo podle zásad rovnostářství se silným důrazem na přátelství. Od všech trampů, bez ohledu na věk, se očekávalo, že se budou navzájem oslovovat *kamaráde*, používat jednotné číslo v druhé osobě *ty* a používat familiární výraz *ahoj*. Trampské osady měly svůj název a znak, který byl vyobrazen na domovenkách a osadních vlajkách. Většina osad psala kroniku a jednotlivci si zaznamenávali své myšlenky, zkušenosti a zážitky do cancáků, jejichž literární hodnota je mizivá, z pohledu historika však přinášejí informace o trampské každodennosti. V cancácích Maličkého (trampská přezdívka), můžeme nalézt informace o výročních ohních, vandrech, zpívaných i smutečních pochodech za zesnulé kamarády. Byly zde vlepeny vlakové jízdenky, pozvánky na trampské akce, kresby, záznamy písní a v neposlední řadě zprávy od kamarádů, psané často u táborového ohně nebo v hostinci.¹⁸²

V trampské obřadnosti měl silnou symboliku oheň. Existovaly dva typy, jednak užitkový, který sloužil jako zdroj tepla k vaření, jednak posvátný, jehož zapalování a udržování mělo řádná pravidla. Na připraveném ohništi organizátoři zbuďovali hranici. Čestní hosté dostali privilegium zažehnout oheň a následně byl vytvořen šerifský kruh z kamenů kolem

¹⁷⁹ NA, f. KSC – Ústřední výbor 1945–1989, Současný stav trampského hnutí a návrh na jeho ovlivnění

¹⁸⁰ *Národní listy* 64, 1924, č. 136, s. 2.

¹⁸¹ Několik slov. *Tramp* 1, 1929, č. 1, s. 3.

¹⁸² Trampské deníky (4 svazky), 24. 10. 2021, v soukromém držení Maličkého.

ohniště, do kterého mohl vstupovat pouze vybraný jedinec, aby přikládal dřevo. Na posvátném ohni se nevařilo, neopékaly se uzeniny a nevhazovaly se do něj žádné odpadky či jiné předměty. Utvoření posvátného ohně souviselo s událostmi důležitými pro život v osadě, nejčastěji výroční oheň k příležitosti založení osady. V takovém případě osada uspořádala potlach¹⁸³ a prostřednictvím zval¹⁸⁴ vybídla spřízněné osady a kamarády ke společnému setkání. Potlachem či slezinou označujeme shromáždění mající určitý program a zvyklosti. Přes den se soutěží, vandruje po okolí, hraje divadlo, večer patří slavnostnímu ohni, zpěvu, recitování a hraní na hudební nástroje. Pořádání potlachů se v šedesátých a osmdesátých letech rozrostlo do takové míry, že bylo považováno za méněhodnotný způsob provozování trampingu. Potlachový tramp či potlachář pejorativně označoval trampa, který zanevřel na přírodu a vyskytoval se převážně na slezinách.¹⁸⁵ S narůstajícím počtem osad, začínaly potlachačky ztrácet svoji exklusivitu, všechny probíhaly stejně a v tradičních soutěžích vítězili stejní lidé.¹⁸⁶ Účastníci si odnášeli na památku camrátku¹⁸⁷ a vítězové soutěží placky. V obou případech se jednalo o ozdobený, šikmo seříznutý špalík dřeva. Každý potlach a významnější událost doprovázela hudba. Ve čtyřicátých letech se zrodila tradice, která trvá do současnosti. Trampská slezina začíná písní Vlajka od Jendy Kordy, která je označována hymnou trampského hnutí.¹⁸⁸

Potlachačky, přijímání do osad a volby šerifů byly rituály specifické, které si hnutí samo vytvořilo. V osobě trampa se však střetávala identita trampská a civilní. Trampské rituály reagovaly na životní situace či události, které se staly vně komunity během všedních dnů. Například T. O. Zatoulaná z Plzně pořádala akci Vandrácké zasnuby s vojnou, rozloučení se třemi osadníky, kteří odcházeli na vojnu v roce 1980.¹⁸⁹ V případě úmrtí se pořádaly smuteční ohně, respektive vzpomínkové v případě výročí úmrtí.¹⁹⁰

Stran zájmu nezůstaly ani sváteční dny. Štědrý večer někteří trampové trávili na kempech či chatách, jak uvedl tramp ze Střely na stránkách Pravdy či trampka v periodiku Tramp.¹⁹¹ Jindřišek, který pochází z trampské rodiny, vnímá Vánoce na vandru jako něco

¹⁸³ Slovo potlach se rozšířilo v hnutí, protože bylo používáno předválečným časopisem Tramp, který tak označoval setkání trampů v restauračních zařízeních během všedních dnů. Termín (potlach/potlatch/potlač) byl přejet z indiánského jazyka a označoval typ společenské slavnosti, spojené s rozdáváním nebo ničením darů. Méně pravděpodobné je, že pojem vznikl prostým odvozením od slova tlachat, ve smyslu povídat si.

¹⁸⁴ Viz přílohu, fotografie č. 5: Zvaldo je označení pro originální pozvánku na trampskou událost.

¹⁸⁵ SINT. *Jazyk a tramping* [Samizdat], ročník neuveden, bez data.

¹⁸⁶ DĚDA. Potlach. *Tulák* 1, 1967 č. 1, s. 2. Potlach.

¹⁸⁷ Viz přílohu, fotografie č. 6: Camrátko v hospodě U Hloušů.

¹⁸⁸ Tramp Metuzalém odpovídá. *Trampoviny*, 1993, č. 8.

¹⁸⁹ HOUBAŘ. Z lesů vod a strání. *Pajda* 1, 1980, č. 1.

¹⁹⁰ Viz přílohu, fotografie č. 7: Pozvánka na smuteční potlach.

¹⁹¹ Štědrý večer na chatě. *Pravda* 49, 1968, č. 305, s. 7. MOLLY. *Děvčata, holky, kamarádky*. *Tramp* 2, 1930, č. 1, s. 5.

samozejmého: „*Vánoce... normálně jsme v lese, většinou jenom s tátou a sestrou.*“¹⁹² Častěji si však osada udělala vánoční potlach v libovolný prosincový den, například T. O. Zatoulaná hacienda, T. O. Velká medvědice ze Šumavy¹⁹³ nebo Rudánkovo T. O. C.T.H.B.C.¹⁹⁴ Nový rok a Velikonoce byly tradičně věnovány pochodům a vandrům. V osmdesátých letech T. O. Hledači z Plzně pořádala každoročně velikonoční putování Šumavou¹⁹⁵ a T. O. Údolí hvězd novoroční pochod podél Berounky.¹⁹⁶

Trampové si vytvořili řadu svých nekonvenčních obřadů a zvyků, kterými demonstrovali a umocňovali přelomové okamžiky v životě osady a celého hnutí. Vědomě i nevědomě přijímali prvky ze skautské a woodcrafterské tradice, vůči níž se v počátcích vymezovali. Tyto prvky modifikovali a vznikl obřadový komplex, který byl přijat jako specificky trampský.¹⁹⁷

¹⁹² Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

¹⁹³ Z lesů, vod a strání. *Pajda* 2, 1981, č. 2.

¹⁹⁴ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

¹⁹⁵ Z lesů, vod a strání. *Pajda* 2, 1981, č. 3.

¹⁹⁶ Z lesů, vod a strání. *Pajda* 3, 1982, č. 5.

¹⁹⁷ MANN, Arne. *Obrady prijímania nových členov do trampskej osady*, s. 235.

4 IDENTITA TRAMPŮ

„Co nás vedlo k takové lehce organizované činnosti? Všechno to zdůrazňování, kdo je členem osady, každoroční volba šerifa a přijímání nových osadníků s vymyšleným rituálem. Domovenky, odznaky, osadní novoročenky...“ Takové otázky si pokládal autor kroniky T. O. Šipka z Klatov¹⁹⁸ a s velkou pravděpodobností i ostatní členové trampského hnutí. Zvyky a rituály umocňovaly povědomí o skupinové identitě a představovaly jakýsi pomyslný tmel sociální skupiny. V trampingu, který neměl pevnou organizační strukturu ani žádná pevná pravidla pro členství, existovala neustálá diskuse o tom, kdo trampem je a není. Velice jednoduše můžeme definovat, že trampem byl ten, kdo se za něj sám pokládal. Každý měl však svou subjektivní představu o podobě pravého trampa a člověk, který se této představě vymykal, byl označován za kovbojíčka, astrachána nebo takytrampa. „Je těžko definovati slovo tramping, už proto, že každý si jej představuje zcela odlišně.“¹⁹⁹ Potřebu nadefinovat, kdo je správným trampem, přinesla kritika tisku. Trampové se na veřejnosti chtěli distancovat od aktivit některých kolegů, které většinová společnost vnímala negativně.²⁰⁰ Paradoxem bylo, že onou většinou společností první generace trampů do značném míry opovrhovala.

V závěru dvacátých let získalo trampování velkou popularitu u mládeže a stalo se doslova módní záležitostí. „Tramping roste, stává se nejsilnějším, téměř ideovým hnutím mezi mladými. Cesta trampů je cesta většiny.“²⁰¹ Hnutí přilákalo velké množství lidí, kterým se líbila vizuální stránka trampů, ale vnitřně se s nimi nedokázali ztotožnit. Příliv nových zájemců o volné táboření v přírodě znepokojoval stávající trampy. Jerry Potápka, člen T. O. Ztracená naděje a velká persona hnutí, napsal v Českém směru: „Tramping dnes? Cíl tisíců, kteří mají možnost zakoupit kečky, pumpky a chlebník. A tyto tisíce tvoří řady těch, kteří ve významu slova vidí zcela něco jiného, ze soboty na neděli znešvařit skutečný tramping. Znečištěná místa v lesích, papíry a mnohé jiné je důkazem jejich ušlechtilé trampské činnosti.“²⁰² Potápka spatřoval problém v roztržitosti hnutí, protože páni takytrampové, jak je nazval, viděli podstatu v tom, jak sami žili.²⁰³ Potenciální člen měl na výběr z několik podob trampování, tramping jako politické hnutí, volnočasová zábava, sportovní hnutí, objekt nenáročné masové zábavy nebo životní styl.²⁰⁴

¹⁹⁸ FIALA, Václav. *Koliba*, s. 24.

¹⁹⁹ SOREL. Program na roztrhání. *Camp 1*, 1931, č. 1, s. 3.

²⁰⁰ Proti divokému skautingu. *Hlas Plzeňska*, 1929, č. 21, s. 3.

²⁰¹ Romantismus dneška. *Český směr*, 1930, č. 168, s. 3.

²⁰² POTÁPKA, Jerry. Co je to vlastně tramping? *Český směr*, 1934, č. 172, s. 4.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ RANDÁK, Jan – KRŠKO, Jan a kol. *Putování za obzor*, s. 75.

Z generačního hlediska byl tramping hnutím mladé generace, která dospívala v období první světové války. První trampové pocházeli převážně z dělnických čtvrtí velkých měst, žili v nuzných podmínkách, které kontrastovaly s životní úrovní střední a vyšší třídy. Kvůli sociální pozici tíhla řada trampů k politické levici. Nelibost některých trampů vůči zkažené společnosti získávala na intenzitě během hospodářské krize v třicátých letech. Netrampující veřejnost dostala pejorativní označení paďour či masňák. Naopak vyznavači konvenční morálky požadovali od státu, aby proti trampingu zasáhl. Nechtěli přitom rozlišovat mezi slušnými trampy a víkendovými výtržníky, využívajícími svůj volný čas k nezřízenému chování.²⁰⁵ Na stížnosti veřejnosti reagovala Zemská správa v Praze vydáním oběžníku pro policejní komisaře a četnické stanice, které měly zjišťovat nepřístojnosti neorganizovaných skautů.²⁰⁶

Chudší sociální skupiny v trampském hnutí převažovaly, avšak trávení volného času v přírodě a touha po dobrodružství začala postupně lákat i movitější mládež, čemuž přispívala především komercializace a mediální propagace.²⁰⁷

4.1 Tramping jako politikum

Prvním problémem třicátých let bylo zpopularizování trampingu, tím druhým zpolitizování. Spor se rozhořel mezi tzv. politickými trampy, orientovanými na komunistickou stranu, a nepolitickými trampy. Druhá skupina sice byla vázána na politické subjekty, ale nesnažila se hnutím vtěsnat do ideologického světového názoru. Pokud si pomůžeme reáliemi z Divokého západu a rétorikou levicových intelektuálů, sympatizant komunismu viděl mimo westernového dobrodružství i tvrdý zápas proletáře v podmínkách kapitalismu. Vystoupení ostříleného pistolníka proti zvláště bohatého rančera souviselo se sebeidentifikací politických trampů bojujících proti maloměšťácké společnosti a nespravedlivému světu. Komunisté využili sociálních problémů mládeže a část trampů skutečně ovlivnili.²⁰⁸ Političtí trampové se sdružovali kolem časopisu *Tramp*, vytvářeli tzv. trampské obranné výbory a vydali počátkem roku 1931 Prohlášení zásad trampského hnutí. V sedmi bodech se vymezovali proti plánovanému zákazu trampingu, proti paďourům, předvojenské výchově, a především proti nepolitickým trampům: „*Odmítáme především ty, kteří pod záminkou nepolitčnosti snaží se nám namluvit, abychom se nestarali o své existenční zájmy. Prohlašujeme tyto lidi za náhončí*

²⁰⁵ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*, s. 37.

²⁰⁶ NA, f. Policejní ředitelství Praha II. – stanice a komisariáty, k. 55, inv. č. 1752, Skauti neorganizovaní, 11. 6. 1926.

²⁰⁷ PACKARD, Jerry. Soumrak romantiky. *Camping* 1, 1933, č. 4, s. 7.

²⁰⁸ KRŠKO, Jan. Dějiny trampingu v pohledu Boba Hurikána a Gézy Včeličky. *Historie – Problémy – Otázky* 8. Praha: Univerzita Karlova, 2016, č. 1, s. 172. ISSN 2336-6672.

*pad'ourů, kteří nemohou být našimi kamarády.*²⁰⁹ Nepolitictí trampové publikovali své názory na stránkách časopisu *Naše osady*, kde odsuzovali zneužívání trampingu k politickým cílům.

Relativně střízlivým pohledem hodnotil politickou angažovanost trampů v roce 1930 autor článku *Romantismus dneška*, který referoval, že tramping vede pouze k dočasnému neškodnému anarchismu, který netrvá déle než dva dny v týdnu.²¹⁰ Faktem zůstává, že o přízeň trampů se ve třicátých letech neucházeli pouze komunisté, ale i fašisté a národní socialisté. Politické strany si dobře uvědomovaly, že tramp rovná se volič. V Poledním listu, jehož vydavatelem byl radikální nacionalista Jiří Stříbrný (člen politické strany Národní sjednocení), byl dán prostor tramské rubrice. Národní socialisté zase cílili na nepolitické tramy sdružené v Unii tramských osad.²¹¹ Článek publikovaný v *Českém směru* v roce 1934 predikoval, že volby v roce 1935 vyhraje ta strana, kterou budou volit ročníky 1904–1914. Zatímco u starších voličů se předpokládalo běžné kolísání, mladší, jejichž hmotné postavení bylo často beznadějně, mohli výsledky voleb výrazně ovlivnit.²¹²

Tábory politických a nepolitických trampů částečně sblížila vyhláška zemského prezidenta Kubáta z 9. dubna 1931,²¹³ která zavedla opatření proti výstřelkům trampingu a byla výrazným zásahem do osobní svobody člověka.²¹⁴ Proti vyhlášce se zvedla vlna odporu v celorepublikovém i regionálním tisku²¹⁵ a politictí i nepolitictí trampové uspořádali společnou demonstraci v zahradě měšťanského pivovaru na Vinohradech, kde se podle různých odhadů sešlo deset až patnáct tisíc trampů, kteří byli násilně rozehnáni.²¹⁶

Protesty byly uspořádány i v dalších městech Československa. V Plzni byla plánována demonstrace proti výnosu na 22. května 1931. Policejní ředitelství ji ale zakázalo. Patrně z důvodu, že „*pražský tábor trampů se zvrhl v komunistické sprostoty a štvanice.*“²¹⁷ Vinohradská demonstrace opět rozeštvala obě skupiny, které se navzájem obviňovaly z neúspěchu akce. Deníky *Nová doba* a *České slovo* otiskly prohlášení části plzeňských trampů, vymezující se proti komunistickému trampingu.²¹⁸ Na to reagoval levicový Tramp, který publikoval článek plzeňského trampa Kýbla, jež se ostře vyjádřil vůči chování nepolitických trampů, *jejichž čin, zejména v dnešních dnech, kdy se snažíme sjednotit k obraně proti panu*

²⁰⁹ Prohlášení zásad tramského hnutí. *Tramp* 3, 1931, č. 5, s. 11.

²¹⁰ *Romantismus dneška*. *Český směr*, 1930, č. 168, s. 3.

²¹¹ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*, s. 49.

²¹² *Český směr*, 1934, č. 84, s. 1.

²¹³ Kubátova vyhláška z dubna 1931 bude podrobněji rozebrána v kapitole *Trampové a společnost*.

²¹⁴ MELICH. Dar trampům k 1. máji. *Tramp* 3, 1931, č. 18, s. 3.

²¹⁵ Lex Kubát a trampové. *Český směr*, 1931, č. 121, s. 1.

²¹⁶ 15 000 trampů velké Prahy demonstruje proti zákazu. *Tramp* 3, 1931, č. 21, s. 2.

²¹⁷ Tábor trampů zakázán. *Nová doba* 37, 1931, č. 142, s. 5.

²¹⁸ Proti komunistickému trampingu. *Nová doba* 37, 1931, č. 144, s. 5.

*Kubátovi a četnickému násilí, neznamená nic jiného nežli vražení nože do zad obrannému boji trampů na Plzeňsku.*²¹⁹ Debata o politické orientaci hnutí dále probíhala na stránkách periodik a majoritní část trampů příliš nezajímala. Nepolitický přístup v hnutí převážil, avšak politika byla i nadále formativním prvkem trampingu.

Pokud provedeme exkurz do vybraných let druhé poloviny dvacátého století, zjistíme, že tzv. Kubátův zákon a protesty proti němu byly opakovaně připomínány na stránkách periodik. Například článek trampa Bely v plzeňské Pravdě v roce 1969. „*Velký trampobijec policejní vicepresident Kubát zemřel. Tramp není žádná krvavá hyena. Škoda každého lidského života, ale tenkrát zajásaly trampští zástupové. A na jeho pohřeb přišli kluci z Utahu v Bačkorách, aby ho prý nezbudili.*“²²⁰ Samizdatový Pajda informoval v roce 1981 o akci s názvem Kubátův pochod u příležitosti padesátého výročí vydání zákona, který pořádala trampská osada Samotáři.²²¹ Podíváme-li se do nedávné minulosti, v roce 2011 vyšla v lidových novinách esej *Kubátův zákon v nás*. Autor v ní upozorňuje na expandování moci státu a vytlačování nepohodlných skupin z veřejného prostoru. Tramp třicátých let je v článku přirovnán k soudobému anarchistovi, squaterovi či vyznavači techna, který hledá své místo na slunci.²²² Výrazným nositelem trampské minulosti byly hudební skladby. Například píseň *Zakazuje se* od Emila Starého a Josefa Chlumeckého, která reagovala na vyhlášku: „*Stavět stany v hustém lese – Zakazuje se. Na pad'oury házet hroudy – zakazuje se. Chodit vedle cestiček, v lese pálit ohniček, toho střežte se – to zakazuje se.*“²²³ Lze předpokládat, že byla často přehrávána v padesátých letech, protože v roce 1991 vyšla na gramofonové desce s názvem *Vandr do padesátek*...²²⁴ Dalším počinem byla píseň *Undergroundová*, od plzeňského trampa Karla Růžičky, reagující na lesní zákon a poměry osmdesátých let, připomínající vyhlášku.²²⁵ Kubátův zákon vnímali trampové jako krivdu a razantní zásah do osobní svobody, není proto divu, že se stal silným identitotvorným prvkem společenství a v kultuře trampingu přežil jako vzpomínka po několik generací.

²¹⁹ KÝBL, Plzeň: Odpovídáme rozbíječům. *Tramp* 3, 1931, č. 21. s. 5.

²²⁰ *Pravda* 50, 1969, č. 44, s. 7.

²²¹ *Pajda* 2, 1981, č. 3.

²²² PETRÁČEK, Zbyněk. Kubátův zákon v nás. *Lidové noviny* 24, č. 84, 2011, s. 25.

²²³ STARÝ, Emil – Chlumecký Josef. *Zakazuje se. Vandr do padesátek* [Gramofonová deska], Praha: Venkow, 1991, Pro vydání upravil Tony Linhart.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ RŮŽIČKA, Karel. *Rycí vidle navždy*. Třemošná: Exodus, 2001, s. 15. ISBN 80-239-8992-8.

4.2 Kde se vzal trampský sport?

Sportování úzce souviselo s rodinným životem trampů. Hnutí se ve svých počátcích stavělo proti měšťáckému životnímu stylu, a proto odmítalo i tradiční organizovaný sport, ačkoliv trampování někteří novináři za sport označovali.²²⁶ Mnozí trampové se na kempy dostávali pěšky, na kole, na kánoi, kde pak soutěžili v hodů kamenem, vrhání nožem, šplhu a dalších disciplínách jako box nebo zápas.²²⁷ Skutečný sport přišel až s rodinným životem, „*když na osadě vyspělý tramp vybíjel své tulácké choutky.*“²²⁸

V třicátých letech se začala proměňovat struktura trampského národa. Z chlapců a děvčat se stali rodiče, kteří většinou vyměnili improvizované kempy za chaty a jejich pojetí trampingu se změnilo. Svě děti však, alespoň část z nich, konfrontovala s trampským prostředím. Hudebník a tramp Jaroslav Velinský (Kapitán Kid) vzpomínal na první setkání s trampy, které proběhlo s jeho otcem v roce 1936.²²⁹ Po druhé světové válce se prostřednictvím rodičů seznamoval s hnutím i Marko Čermák, velká autorita hnutí.²³⁰ Trampa Zálesáka přivedl k trampování otec, sám pak vstoupil do svazku manželského s trampkou a v duchu trampingu vychovali i svých pět dětí. Jedním z nich byl tramp Jindříšek, kterého na první potlach vezli rodiče v kočárku po šestinedělí. Jindříšek si, po vzoru otce, také vzal členku hnutí.²³¹ Rodinná tradice měla velký vliv na potenciální trampy, což potvrdila analýza dotazníků, ve kterých 28 % respondentů uvedlo, že je k trampingu přivedl rodinný příslušník.²³²

Na osadách a kempech, kde mladí trampští rodiče trávili víkendy, byl oblíben volejbal, fotbal, box, časem dali trampové vzniknout i novému sportu – nohejbalu, který se postupně rozšířil po celé republice.²³³ Na osadách se objevovaly volejbalové kurty, ping-pongové stoly, vodácké a jiné náčiní. Trampové soutěžili nejprve v rámci své osady, ale vzájemné škádlení vedlo k utkáním i mezi osadami. V září 1932 proběhl volejbalový turnaj mezi osmi trampskými osadami pod hradem Buben na řece Mži.²³⁴ Trampové neměřili síly pouze mezi sebou, ale i s netrampskou veřejností. Český směr informoval o utkání v boxu mezi reprezentanty Boxing Clubu Plzeň a T. O. Tahiti. Článek dále uvádí, že Tahit'ané mají ve svých řadách několik borců z BC Plzeň.²³⁵ Na první pohled marginální informace dokládá, že trampská identita byla

²²⁶ Trampové v dnešním sportu. *Národní listy* 74, 1934, č. 312, s. 6.

²²⁷ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český trampingu 1918–1945*, s. 73.

²²⁸ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 88.

²²⁹ RIKI. Kapitán Kid. *Poportýr*, 1984, č. 5.

²³⁰ Osobnost Marko Čermák. *Sem-Tam* 3, 1982, č. 4.

²³¹ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

²³² Viz přílohu, tabulka č. 8.

²³³ KNÍŽÁK, Milan. *Weekendová utopie: Fenomén trampingu v Čechách*, s. 52.

²³⁴ Wolley-Ball. *Český směr*, 1932, č. 222, s. 4.

²³⁵ Boxeři zahajují sezónu. *Český směr*, 1934, č. 199, s. 6.

konfrontována s dalšími identitami trampa. Legendárnímu fotbalistovi Josefu Bicanovi, všestrannému sportovci Emerichu Rathovi, boxerovi Vildovi Jakšovi, olympionikům Oskaru Hekšovi a Jindřichu Maudrovi byla dána nálepka tramp.²³⁶ Protože se stali úspěšnými ve svém snažení, hlásily se k nim i jiné organizace. Do jaké míry se s hnutím identifikovali oni sami, zda se považovali za trampy, skauty, sportovce a která identita převažovala, můžeme pouze spekulovat. Sport se ve třicátých letech stal charakteristickým projevem hnutí a odklonil se od jeho podstaty, trávení volného víkendu v přírodě a na cestách. Pravověrní trampové bili na poplach: „*Dnes, kdy tramping přišel do módy, ztrácí se romantika pomalu z našeho života. Zakládají se osady, aby se v nich provozoval sport, aby děti měly kde skotačit. V neděli se vysedává na hřišti a fandí při wollybalovém turnaji o mistrovství toho či onoho údolí.*“²³⁷ Druhá světová válka ukončila zlatou éru tramského sportu, na kterou už poválečná generace nenavázala. Neznamená to však, že by hnutí na sport zanevřelo. Na osadních hřištích se stále pořádaly turnaje v klasických disciplínách, nikoli však v měřítku předválečném.

4.3 Genderové aspekty trampingu

Do životů valné většiny mladých mužů zasáhla vojna a trampové nebyli výjimkou. Budoucí trampové se vraceli z první světové války a mezi nimi i pionýr plzeňského trampingu Karel Martínek, zvaný Ua, který se zúčastnil Rumburské vzpoury v květnu 1918 a zbytek války strávil, spolu s ostatními účastníky, v Terezínské pevnosti.²³⁸ Někteří novináři zpětně viděli počínání vojáků ve válce dosti idealizovaně, když psali, že „*zákony velké války vytvořily pojem kamarádství, jehož pokračováním je skauting a tramping.*“²³⁹

V roce 1920 byl v Československu vyhlášen branný zákon, který stanovoval délku vojenské služby na čtrnáct měsíců, od roku 1924 se sloužilo osmnáct měsíců a od roku 1933, s ohledem na mezinárodní situaci, dva roky. Branná povinnost začínala v sedmnácti, k odvodu se chodilo v devatenácti a nástup na vojnu byl ve dvaceti.²⁴⁰ Můžeme tedy usuzovat, že v meziválečné době převažovali trampové ve věku do dvaceti let, protože po povinné vojenské službě řada branců, z různých důvodů, již nenašla cestu k hnutí. V letech 1936–1939 probíhala občanská válka ve Španělsku, které se účastnili i českoslovenští dobrovolníci. Podle velké členské základny v hnutí, deklarované romantičnosti a volání dalek, lze předpokládat, že mezi

²³⁶ POHUNEK, Jan. *Století trampingu*, s. 87–93.

²³⁷ PACKARD, Jerry. Soumrak romantiky. *Camping* 1, 1933, č. 4, s. 7.

²³⁸ NEUVIRT, Miroslav. *Z hlubin pravěku plzeňského trampingu*, s. 27.

²³⁹ Proti intelektu. *Zájmy Pošumaví* 11, 1933, č. 33, s. 3.

²⁴⁰ Historie základní vojenské služby v českých zemích. In: *Ministerstvo obrany* [online]. [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>.

dobrovolníky byli i trampové. Ostatně Géza Včelička ve svém rukopisu informuje, že mnoho našich trampů šlo do Španělska bojovat proti fašismu.²⁴¹ Účastník španělských bojů Cody z T. O. Ztracená vatra vzpomínal v *Obraně lidu*: „*A přišel rok 1936. Vydali jsme se na svůj první velký čundr. Do Španělska! A byli jsme překvapeni, s kolika kamarády trampy jsme se tam sešli. Mnozí z nás tam ukončili své toulky na vždy, s Dlouhým Pepkem jsem se setkal později v Anglii a oba jsme sloužili u jedné peruti.*“²⁴² V průběhu druhé světové války bojovali trampové na všech frontách od Sovětského svazu přes Blízký východ a Afriku až po Anglii. Někteří padli v domácím odboji nebo zemřeli v koncentračních táborech, jiní byli posláni na nucené práce, ale byla i spousta těch, kterých se válka přímo nedotkla a dál trampingu provozovali.²⁴³

Po roce 1945 zůstal v platnosti zákon z předmnichovské republiky a branci museli absolvovat vojnu v délce dvou let.²⁴⁴ Novela zákona přišla až v roce 1990 a stanovila délku vojenské služby na osmnáct měsíců. Postupně se délka pobytu na vojně zkracovala, až byla v roce 2004 zcela zrušena.²⁴⁵ Velký zelený vandr, jak trampové vojně říkali, nebyl přijímán s nadšením. „*Takový vandrák na vojně si připadal jako ve vězení*“²⁴⁶ Kamarádi mimo kasárny si strádání svých souputníků uvědomovali. Například plzeňský Pajda vytvořil pro vojáky rubriku *Maj to za 730*, věnovanou kamarádům „*právě vojančícím, jejich myšlenkám, úryvkům dopisů, které bývají nezřídka určeny široké trampské veřejnosti, ale i tvorbě, protože mnozí na vojně nespí.*“²⁴⁷ Nejvýraznější tramská platforma šedesátých let, rubrika *Z údolí osad*, v týdeníku *Obrana lidu*, navazovala na několikaměsíční diskusi pojmenovanou *Potlach v osadě Dukla*, do které přispívali vojáci, trampové i veřejnost. Diskuse se zabývala vztahem trampingu a vojenského prostředí. Vojáci trampové ujišťovali v článcích o vhodnosti trampingu, který fyzicky připraví mladého muže na vojnu.²⁴⁸ Debatovalo se o slušných členech hnutí a chuligánech,²⁴⁹ o dobrém a špatném kolektivu,²⁵⁰ o stigmatizaci trampingu²⁵¹ a poměrně často docházelo ke kritice ČSM.²⁵² K celé diskusi musíme přistupovat s nadhledem a uvědomit si, že proběhla na stránkách periodika ministerstva obrany, tudíž pod dohledem státu a potažmo

²⁴¹ KRŠKO, Jan. *Nedokončený rukopis Gézy Včeličky o dějinách trampingu*, s. 175.

²⁴² IRČAN. Ze vzpomínek, kronik a cancáků. *Obrana lidu* 25, 1966, č. 35, s. 6.

²⁴³ Kronika obce Brdo u Manětína, 22. 12. 2021, v soukromém držení Františka Pešíka.

²⁴⁴ Novela zákona proběhla i v roce 1949, ale stanovenou dobu povinné vojenské služby nezměnila.

²⁴⁵ Historie základní vojenské služby v českých zemích. In: *Ministerstvo obrany* [online]. [cit. 3. 12. 2021].

Dostupné z: <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>.

²⁴⁶ HANA. O Vojácích a pro vojáky. *Tulák* 1, 1967, č. 7.

²⁴⁷ Maj to za 730. *Pajda* 1, 1980, č. 1.

²⁴⁸ Potlach pokračuje. *Obrana lidu* 23, 1964, č. 6, s. 4.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Potlach v osadě Dukla. *Obrana lidu* 23, 1964, č. 11, s. 4.

²⁵¹ Potlach v osadě Dukla. *Obrana lidu* 23, 1964, č. 10, s. 4.

²⁵² Potlach v osadě Dukla. *Obrana lidu* 23, 1964, č. 7, s. 4.

cenzury. Nelze ji však upřít jistý psychologický dopad na brance z řad trampů, kterým umožnila kontakt s hnutím. Jak dlouhé mohly být dva roky na vojně, řekl Jan Drnek (Akela),²⁵³ výrazná autorita plzeňského trampingu: „*Během těch dvou let úplně ustaly represe proti trampům a režim začal otevírat přetlakové ventily. Začínaly se nahrávat desky a povolovat koncerty, svazáci přebírali Portu a z trampování se stávala módní záležitost, nechutný, rozředený patok. Ti, co v tom žili průběžně, to nepoznali hned, ale já jsem úplně vypustil dva roky a rozdíl mi byly okamžitě jasné.*“²⁵⁴ Vojna představovala první velkou překážku v trampském životě, jakési síto, kterým se vrátili jen někteří trampové.

Druhou výraznou překážkou byla svatba. Pokud se tramp oženil či trampka vdala za „civilistu“, který nebyl obdobného smýšlení, docházelo k útlumu trampské aktivity nebo úplnému rozchodu s hnutím. Být dobrým manželem či manželkou, potažmo otcem a matkou, převážilo nad identitou trampskou. Rodinné povinnosti trampové často nedokázali sladit s trampským životem. Rudánek uvádí, že se po vojně vrátil k trampování, ale pouze na chvíli, protože se oženil. Další návrat do trampských řad provedl až po rozvodu.²⁵⁵ Opačnou zkušenost měl tramp Pcháč, který si našel trampku, se kterou vychoval dvě dcery a po celou dobu aktivně trampoval.²⁵⁶

Dívky, ženy a matky tvořily menší, nikoliv však zanedbatelnou část trampského národa. Neexistuje žádná evidence trampů, a proto i o poměru mužů a žen můžeme pouze teoretizovat. Nejmenší podíl žen připadal na první poválečná léta, kdy se trampové rekrutovali ze skautských řad, ve kterých nebyly ženy. Stejnou praxi prosazovaly tábory YMCA, fungující od roku 1921: „*Je třeba dbáti, aby mladý člověk v době pohlavního dospívání nepřicházel zbytečně do styku s pohlavím druhým.*“²⁵⁷ Přispělo i celospolečenská klima, jež považovalo společné výlety děvčat a chlapců za záminku pro nemravné chování. V květnu 1924 vyšel v Národních listech článek *Bílá otrokyně v centru Evropy*²⁵⁸ od zakladatele Junáka Antonína Svojsíka. Jednak dokládá, že nejpozději od roku 1924, jezdili trampové obou pohlaví do přírody ve větší míře, než bylo pro společnost únosné, jednak líčil trampy jako novodobé otrokáře: „*Žena je těmto divochům jen zbožím, které nemá práv, může být dána jinému, koná veškeré hrubé práce v osadě a slouží jim jako otrokyně.*“²⁵⁹ Svojsík citoval informace ze stanov T. O. Býčí oko, ale nebral v potaz jejich evidentní humornou nadsázku. S největší pravděpodobností ji pochopil,

²⁵³ Vojenskou službu absolvoval mezi lety 1980–1982.

²⁵⁴ DRNEK, Jan. *Poslední recesista a tma*. Plzeň: OS Street, 2007, s. 157.

²⁵⁵ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

²⁵⁶ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

²⁵⁷ BRADÁČ, Josef. *Táboření v přírodě*, s. 26.

²⁵⁸ SVOJSÍK, Antonín. *Bílá otrokyně v centru Evropy*. *Národní listy* 64, 1924, č. 136. s. 2.

²⁵⁹ Tamtéž.

ale potřeboval napsat úderný článek, jímž očerní tramské chování, zbrzdí odliv skautů do tramského hnutí a vyburcuje veřejnost a potažmo státní orgány k jednání. Desátý bod stanov T. O. Býčí oko se zabýval děvčaty: „*Dle odhlasování směji býti squaw²⁶⁰ účastníky výletu. Majitel squaw nesmí být nikterak dotčen, pak-li se jiný osadník baví s jeho squaw. Pak-li vidí osadník, že squaw naklání se na stranu jiného, může vésti ihned stížnost šerifovi, který podle potřeby zakročí. Squaw může býti přepuštěna, majitel musí však prohlásiti předání na schůzi.*“²⁶¹

S větší úctou o ženách hovořil Bob Hurikán v kapitole *Proč jsou naše děvčata nejhezčí a nejsprávnější*. Výčet kladných vlastností trampky kladl do kontrastu s vlastnostmi paďourských děvčat. V očích mužské části tramské populace představovala trampka především budoucí manželku a matku: „*Osadní život klade na budoucí manželku téměř tytéž požadavky, jaké ji čekají v době, až povede domácnost.*“²⁶² Nárůst žen v tramské populaci je přímo úměrný nárůstu chatových osad. Stárnoucí členové hnutí přebrali roli rodičů a jejich pobyt na chatě se stal rodinnou rekreací. Tramská chata, kterou sdílela skupina přátel, přecházela do rukou jednoho majitele.²⁶³

Jaké byly motivace žen, které trampovaly? Svou roli zde sehrály myšlenky feminismu a emancipace žen. Práva československých žen byla ústavně upravena v roce 1920. Obě pohlaví si byla politicky, kulturně a sociálně rovna. Fakticky ale přežívaly ve společnosti předválečné tradice a zvyky, jak vzpomíná Zdena Beránková: „*Trachtace se konaly zpravidla v neděli, protože dříve se neznalo, co je to výlet, neřku-li skauting nebo – Pánbůh s námi a zlé pryč – tramping. Byly jsme sešněrované nejen fyzicky, nýbrž i morálně.*“²⁶⁴ Od trampingu si dívky slibovaly onu, trampy deklarovanou, volnost, rovnost a kamarádství. Pod povrchem těchto vznešených hodnot, ale lze nalézt i prostou touhu po sblížení dospívajícího muže a ženy, z které měli strach moralisté. K pohlavnímu styku dozajista docházelo. Otázkou však zůstává, do jaké míry představovalo pro děvčata a chlapce trampování zástěrku pro sexuální dobrodružství a do jaké míry byl sex pouze zpestřením tramského víkendu.

Většinou se ženy do tramské společnosti dostaly jako partnerky, sestry či v pozdějších letech jako dcery. Tramské dívčí osady vznikaly spíše sporadicky a v zásadě až v šedesátých letech. Příkladem je T. O. Samotářky, jejichž šerifka Kočka přispívala do Obrany lidu²⁶⁵ nebo

²⁶⁰ Tramské označení pro dívku.

²⁶¹ SVOJSÍK, Antonín. Bílé otrokyně v centru Evropy. *Národní listy* 64, 1924, č. 136. s. 2.

²⁶² HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 240.

²⁶³ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

²⁶⁴ BERÁNKOVÁ, Zdena. Ženská hlídka. *Zájmy Pošumaví* 8, 1935, č. 8, s. 6.

²⁶⁵ Potlach v osadě Dukla. *Obrana lidu* 23, 1964, č. 24. s. 8.

T. O. Vydry, o kterých se zmiňuje autor kroniky T. O. Šipka z Klatov.²⁶⁶ Dotazník ukázal, že ženy v současné době tvoří třetinu trampského národa.²⁶⁷ Nejaktivnějšími trampkami jsou čtyřicátnice a zájem o trampování klesá přímo úměrně s věkem žen.²⁶⁸ Tento trend, nejen u žen, způsobily pestré možnosti trávení volného času, které se objevily po změně režimu v roce 1989

Poměr mužů a žen se v čase měnil, a i přes to, že něžné pohlaví tvořilo nezanedbatelnou část hnutí, byl tramping vnímán jako mužská záležitost. Chlapci se utvrzovali ve svém mužství, stylizovali se do rolí zálesáků s pevným charakterem, kteří se o sebe dokáží v přírodě postarat. Trampové se mohli cítit ohroženi, když s nimi děvčata držela krok a vyrovnávala se jim v různých mužských činnostech. Názory trampů na přítomnost žen v hnutí se různily. V některých osadách měly dívky stejná práva a povinnosti jako muži, v jiných byla žena tabu. Tramp Mořic z Plzně zastával tento názor: „*Také se ptáte na děvčata v osadě. Jsem proti. Myslím si, že mají-li o přírodu zájem, mohou jezdit sama. V osadách bývají, až na výjimky zdrojem rozporů.*“²⁶⁹ Že dívka představoval problém, nebo spíše jeho zárodek, potvrzuje i hospodský Hlous ve svém vyprávění. Dcera starosty z Dolní Lukavice se v průběhu války intimně stýkala s trampem, když to zjistil její otec, donutil trampa zbourat srub, který stál na katastru obce. Srub byl rozebrán a následně převezen na soutok Brdského a Manětínského potoka.²⁷⁰ František Pešík, autor pojednání o obci Brdo, otiskl ve své práci dopis od přítele Karla Lodra. Informace v něm obsažené nápadně připomínají stěhování srubu z řeky Úhlavy na Brdský potok v roce 1941, avšak bez zmínky o problémech v Dolní Lukavici: „*Příroda mi tak učarovala, že jsem zboural chatu, kterou jsem měl na řece Úhlavě a přestěhoval ji na Brdský potok.*“²⁷¹

Ženský element byl od začátku přítomen v trampské tvorbě, v níž nevystupovaly ženy jako samostatné subjekty, ale spíše jako objekty mužského zájmu. Příkladem jsou písně *Hledám děvče na neděli* z počátku 20. let, *Niagára* a *Bessie* z počátku 30. let, *Až se vrátíš kamarádko* ze 40. let, *Neplač malá* z 60. let, *Rovnou, jo tady rovnou* ze 70. let a *Mávej* z 80. let.²⁷² Trampové muži v podstatě sami vytvořili koncept trampky, k čemuž přispěly i redakce trampských časopisů vedené muži. Dívky dostávaly v časopisech nepoměrně menší prostor a příspěvky, které měly být vydány, vybírali muži. Časopis *Tramp* zavedl dívčí rubriku *Squaw*

²⁶⁶ FIALA, Václav. *Koliba*, s. 24.

²⁶⁷ Viz přílohu, tabulka č. 2.

²⁶⁸ Viz přílohu, tabulka č. 18.

²⁶⁹ Potlach v osadě Dukla, *Obrana lidu* 23, 1964, č. 11. s. 6.

²⁷⁰ Rozhovor s Václavem Hlousem vedl David Jaroš, v České Doubravici 6. 10. 2021.

²⁷¹ Kronika obce Brdo u Manětína, 22. 12. 2021, v soukromém držení Františka Pešíka.

²⁷² K. F. T. P. *Archiv trampských písní* [online]. 13. 11. 2020 [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné z: <http://tramp-archivy.cz/atp/index.php>

ve svém třetím ročníku, přispívaly do ní trampky, ale v podstatě jen podporovaly mužský koncept. Trampka Bábrlinka psala: „Navrhuji, aby na naší stránce Squaw zavedena byla kuchařská hlídka. Sama jsem byla svědkem, že tramp si kupoval kuchařskou knížku, ve které samozřejmě k velké lítosti našel hodně málo jídel hodících se k vaření v chatě. Proč to mají kluci platit, když to mohou mít v našem trampském časopise. Jistě ví každá z vás ze zkušenosti nějaký recepty.“²⁷³ Obdobně, v polovině šedesátých let, vycházela rubrika *Potlach v osadě Dukla*, která se zabývala i otázkou žen v hnutí, ale texty psané dívkami v ní byly otiskovány minimálně. Od roku 1967 probíhal každoroční festival trampské a country hudby Porta, kde ženy téměř neúčinkovaly. Pokud žena vystupovala, tak nikoliv jako autorka písně, ale jako hlasový doprovod.²⁷⁴ Neznamená to, že by dívčí autorky trampská veřejnost neuznávala, ale bylo jich minimum a nedokázaly se prosadit mezi mužskou konkurencí.

Trampské představy o ideální ženě se v historii trampingu příliš neměnily. Trampka musela být holkou do nepohody, splynout s mužskou partou, nechovat se výstředně, snášet drobné legrácky a přijmout tradiční genderovou roli opatrovnic a kuchařek.

4.4 Ortodoxní tramp

Trampové se vymezovali vůči paďourům, kteří byli pro každé období jasně definovaní a stáli mimo hnutí. Ovšem trampové se vymezovali i vůči tzv. kovbojčkům, kteří působili v jejich řadách, ale, narozdíl od paďourů, byl problém s jejich identifikací. V trampské tvorbě, v rubrikách periodik, později v samizdatových časopisech i odborně zaměřených textech se setkáváme s dělením trampského hnutí na dvě kategorie, trampové a kovbojčci. Vychází z potřeby trampů chránit sebe a své hnutí před pohrdáním veřejnosti a svalit vinu za své chování na druhé. Žádný tramp se nenazval kovbojčkem, vždy tak označil někoho jiného, protože neexistovala definice správného trampování. Aktivitu, které jeden považoval za nevhodné, jinému připadaly v pořádku a v souladu s hnutím. V roce 1934 se objevila v Českém směru úvaha, která potvrzuje, že debaty o správném pojetí trampingu probíhaly nejpozději od třicátých let, kdy se stal módní záležitostí. „Co je to vlastně tramping? Odpověď je dnes dosti obtížná, poněvadž dnešní páni takytrampové vidí podstatu v tom, jak sami žijí, a tak tramping dnes, to je roztržitost.“²⁷⁵

Diskuse o jediném pravém trampství se táhnou celými dějinami hnutí. V průběhu 60. let, s dalším nárůstem popularity, ale můžeme vidět jistý posun ve vnímání takytrampů. Nestáli

²⁷³ *Tramp* 3, 1931, roč. 3, č. 4, s. 11.

²⁷⁴ Historie Porty. In: *Porta* [online]. [cit. 5. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.porta-festival.cz/historie-porty>

²⁷⁵ POTÁPKA Jerry. Co je to vlastně tramping? *Český směr*, 1934, č. 172, s. 4.

proti sobě trampové a kovbojíčci, část tramského národa si začala uvědomovat, že neukáznění členové jsou nedílnou součástí hnutí. Zatímco v roce 1963 trampové namítali: „*Neztotožňujte nás s těmi, co dělají výtržnosti, to nejsou trampové, ale kovbojíčkové,*“²⁷⁶ o tři roky později změnili rétoriku. Tramp Bambus z T. O. Soumrak: „*Pohlédneme-li na některé osady, zjistíme, že mají k trampům hodně daleko. Připletlo se mezi nás mnoho těch, kteří by ven vůbec jezdit neměli a kazí nám dobré jméno*“²⁷⁷

V 70. letech se zastavila činnost většiny kulturních center a rubrika *Táborový oheň* v *Mladém světě* se vyprofilovala jako jediná tramská platforma, která se stala legitimním mluvčím hnutí. Redaktoři Mladého světa získali obrovský vliv na hnutí, protože se mohli vyjadřovat a korigovat názory dopisovatelů. Obdobnou moc měli v rukách i organizátoři festivalu Porta, který se od roku 1981, kdy byl poprvé pořádán v Plzni, stal masovou akcí s tisícovkami fanoušků tramské, country a western hudby.²⁷⁸ Budoucí generace trampů se střetla s trampingem často až na Portě či prostřednictvím Mladého světa a nedokázala rozeznat, že porta není synonymem pro tramping. Joe Jégr psal do *Poportýra*: „*Vytvářejí se celé klany podobné sportovním fanouškům, které jezdí od festivalu k festivalu, naučily se po tramsku zalamovat palec a místo Gól rvát Umí. Dělají ze sebe i ze svých idolů blbce.*“²⁷⁹ Okouzlení festivalem a rubrikou *Táborový oheň*, vydali se budoucí trampové na první vandry, kde se potkali s jiným pojetím trampingu.

V osmdesátých letech se tramská společnost začala opět výrazně polarizovat a vyprofilovala se specifická kategorie pravověrných či ortodoxních trampů. Tím, jak rostl zájem o Portu a tramping, rostla i potřeba bránit tradiční hodnoty hnutí – důraz na rovnost a kamarádství, pohyb a kladný vztah k přírodě, znalost tramských reálií a písní. Snažení pravověrných trampů přerostlo v odmítání všeho nového a v absolutní lpění na tradici. Například tramp Andy si povzdechl nad absencí pravých tramských písní u táboráků, nedodržování tradice jízdy v posledním vagónu, pohoršoval se nad módou nealkoholických potlachů a nad tím, že mladí trampové po zahrání písně tleskají namísto tradičního zvolání *Umííí*. Za největší prohřešek považoval, když někdo přišel k slavnostnímu ohni jako snob a hlásil se do soutěží.²⁸⁰ Ortodoxní členové hnutí považovali své pojetí trampingu za jediné správné a svůj názor se nebáli vyjádřit. Přímo na Andyho reagovala neznámá trampka: „*Ty jsi totiž nějak zaspal dobu. Unikl ti vývoj, zůstal jsi stát uprostřed cesty, zatímco jiní šli dál. Já ti*

²⁷⁶ RÉBA, Josef. O trampingu. *Rudé právo* 43, 1963, č. 276, s. 3.

²⁷⁷ Osada nezapomene. *Tulák*, 1966, č. 1.

²⁷⁸ Festival vznikl v roce 1968 v Ústí nad Labem, ale měl spíše komornější charakter.

²⁷⁹ JÉGR, Joe. *Poportýr*, 1985, č. 5.

²⁸⁰ SAMOTÁŘ, Andy. Tramping, tradice, písnička, *Sem-Tam* 4, 1983, č. 4.

to neberu, pokud ti to vyhovuje, ale nechtěj tohle prosím od ostatních.“²⁸¹ Ke všem pravověrným trampům promluvil Smíšek na stránkách Pajdy: „Co není trampský, co se jen trochu vymyká, pryč s tím. Tak sakra, proč budu druhé neustále napadat a provokovat jenom proto, že se mi jejich životní styl nelíbí?“

Z počátku většinou kritické a vážně psané příspěvky na adresu ortodoxů se postupně proměnily v posměšky a smíření se s pravověrným přístupem některých členů. Vtipně se střefoval do problematiky Jaromír Nohavica: „Protože nemám kanady a neznám písni z pamp, vyloučili mě z osady, že prý jsem houby tramp. [...] A já jsem ostuda traperů, já mám rád operu, já mám rád jazz, rock. Chodím po světě bez nože, to prý se nemože, to prý jsem cvok.“²⁸² Takový přístup trval po celá devadesátá léta a můžeme se s ním setkat například v cancáku trampa Maličkého, v němž je vlepena *charakteristika dokonalého trampa*,²⁸³ nebo na stránkách samizdatového Fabiána: „Ministerstvo trampingu ostře odsoudilo separatistické tendence ortodoxního křídla, setrvávajícího na pozicích pobytu v přírodě a nevybíravě odsuzujícího všechny festivaly od Bratislavské lyry až po Portu.“²⁸⁴

Z dvaceti čtyř plzeňských respondentů pouze čtyři neznali žádného pravověrného trampa. Data neukazují žádné souvislosti těchto čtyř osob, nespojuje je věk ani pohlaví. Obdobné výsledky ukázal průzkum ostatních krajů, z 226 dotazovaných neznalo pravověrného trampa šedesát čtyři a opět nelze vypozařovat žádné souvislosti. Z takovýchto skutečností lze vyvodit, že ortodoxní trampové se pohybují ve všech regionech a střetávají se se všemi věkovými kategoriemi. Respondenti psali, že pravověrní trampové si potrpí na sladěný oděv a doplňky, správně zabalenou US tornu, na khaki barvu, starou výbavu a vybrané trampské písni. Naopak odmítají pestré barvy a moderní outdoor vybavení. Ortodoxní tramp klade důraz na správné podávání ruky a pozdrav, na úklid tábořiště, kamarádství a na dodržování zvyků a trampských zákonů, které ale nikdo blíže nespecifikoval. Většinový názor na pravověrné trampy se odráží v odpovědi vysokoškolsky vzdělaného trampa z Plzeňského kraje, staršího jednašedesáti let, u kterého můžeme předpokládat jistý nadhled a zkušenosti: „Někteří jsou ortodoxní v dobrém slova smyslu a spíše si ze sebe dělají srandu. Někteří jsou volové, dbají na každé prkotině, nadávají na dnešní mládež a chovají se povýšeně.“²⁸⁵ Odpovídali i trampové, kteří sami sebe považovali za ortodoxní: „Dobře zabalený batoh, ideálně starý rover, USka

²⁸¹ Přežije tramp rok 2000? *Sem-Tam* 5, 1984, č. 2.

²⁸² NOHAVICA, Jaromír. *Písni zhrzeného trampa*. In: Youtube [online]. 20. 3. 2013 [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=_vOKeQp0dFg&ab_channel=JaromirNohavica.

²⁸³ Viz přílohu, fotografie č. 8: Charakteristika dokonalého trampa.

²⁸⁴ *Fabián*, 1988, č. 3.

²⁸⁵ Odpověď z dotazníku, Tramp muž, 61 a více let, vysokoškolák, bydliště v Plzeňském kraji.

nebo tele. Oblečení přírodní barvy nebo maskáč na nohy, košile (svetr a kabát/bunda) navrch. Když to ale někdo nemá, není to důvod ho vyhánět pryč.²⁸⁶ Přívlastek ortodoxní lze používat jako posměšek i jako poklonu, protože pravověrný tramp je hrdý na své konání.

Většina trampského národa se od osmdesátých let neidentifikovala ani jako ortodoxní tramp, ani jako kovbojíček, ale obě tyto skupiny tolerovala. První, protože byla nositelem tradice, druhou, protože představovala potenciální budoucnost hnutí. Smířlivě a s pochopením píše tramp Durbík o obou kategoriích. Chování pravověrných trampů hodnotil jako vrtochy starších a zkušenějších. Naopak kovbojíčky jako nevybouřené mládí, které sice dělá hnutí občas ostudu, ale je jen otázkou času, než se zklidní a přijme trampské zásady.²⁸⁷ „Někdy je i dobré si vyjet s mladší partou ještě téměř kovbojíčků. Třeba člověk už nemá na to, aby s nimi blbnu, řval Askalónu, rval se s nimi o koninu a Startky, ani ho nenadchne, že mu ti dobráci v mrazivém ránu hodili boty na strom, ale určitě mezi nimi nestárne.“²⁸⁸

S přístupem ortodoxních trampů souvisí propustnost hnutí jako sociální skupiny. Bylo snadné se mezi trampy dostat a stát se respektovaným členem? Byli nováčkové vítáni? Optikou netrampujícího pozorovatele: „Trampští starověrci všech věků nechtějí mezi sebe vpustit ty, kdo nepřistoupí na specifické hodnoty a způsoby jejich vnější deklarace.“²⁸⁹ Novinář, který jezdil na vandry v osmdesátých letech a s trampy měl zkušenost, šel ještě dál: „Tou dobou jsem si už pomalu uvědomoval, že trampská komunita je hned po náccích asi nejméně tolerantní subkultura u nás.“²⁹⁰ Opačný názor zastávali trampové při rozhovorech v rámci orálního výzkumu. Zatímco starší trampové, Pcháč a Zálesák, považovali hnutí za zcela otevřenou a tolerantní skupinu, opatrněji se vyjádřil mladší tramp Jindříšek: „Určitě se najdou starší trampové, kteří na mladěse hážou ramena. Tím, jak trampů ubývá, jsou ale rádi, když přijde někdo nový.“²⁹¹

Pokud se podíváme do některých čísel samizdatového časopisu Poportýr a Hurá, které vycházely u příležitosti hudebního festivalu Porta v Plzni, zjistíme, že trampské publikum nebylo příliš tolerantní k novým žánrům a písničkářům.²⁹² Takový přístup mohl být aplikován i na nově příchozí zelenáče, kteří se nechtěli zcela podříditi trampským autoritám. Někteří trampové v rámci zachování integrity hnutí popírali jeho základní ideu svobodomyšlnosti a

²⁸⁶ Odpověď z dotazníku, Tramp muž, 21–30 let, středoškolák, bydliště ve Středočeském kraji.

²⁸⁷ BURDÍK. *Sem-Tam* 1, 1980, č. 4.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ NEŠPOR, Zdeněk. Proti padourům a astrachánům. In: A2 [online]. 2010, č. 2 [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2010/15/proti-padourum-a-astrachanum>

²⁹⁰ MRAČNO, Jakub. Vystrčit zadky na Portě. In: A2 [online]. 2019, č. 21. [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2019/21/vystrcit-zadky-na-porte>

²⁹¹ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

²⁹² HOULA. Na jedné lodi plujem. *Poportýr*, 1986, č. 6. WICKIE. *Hurá* 2, 1981, s. 2.

kamarádství. Na druhou stranu 84 % trampů v dotazníku odpovědělo, že hnutí bylo vůči nováčkům vstřícné.²⁹³ Ve výzkumu odpovídali pouze trampové a dalo by se předpokládat, že číslo je do určité míry zkreslené, protože odmítavý přístup k nováčkům byl v rozporu s nepsanými zásadami hnutí a trampové si ho neradi připouštěli. Lze však namítnout, že všichni v minulosti museli být přijati do hnutí, tudíž mají vlastní zkušenost jako nováčci a mohou poskytnout relevantní data. Z dostupných materiálů můžeme konstatovat, že ačkoli existovaly výjimky, většina členů hnutí přijímala nováčky bez problémů.

4.5 Zaměstnání

Tramskou identitu ovlivňoval stupeň vzdělání a pozdější zaměstnání. Zaměstnavatelé v práci a učitelé ve školách často neměli pochopení pro trampy a vyhrožovali propuštěním²⁹⁴ či vyloučením.²⁹⁵ Příspěvky v novinách dokazují, že ve dvacátých a třicátých letech v hnutí jednoznačně převažovala dělnická mládež z chudších poměrů. Pamětník třicátých let hovoří o velkém počtu nezaměstnaných mezi trampy a poukazuje na zajímavé souvislosti. Tramping se v Plzeňském kraji začínal rozvíjet později než v okolí Prahy a na Krušnohorskú, protože v pražských závodech se začalo propouštět daleko dříve než v plzeňské Škodovce, která zaměstnávala velké množství dělníků. „Převážnou část trampů v třicátých letech tvořili nezaměstnaní.“²⁹⁶ Tramping přitahoval i měšťanskou mládež hledající východisko z nerovných sociálních vztahů a útěk od dohledu rodičů. *Znám kluky, kerý mají prachový táty a kerý čas, kdy netrampujou, dřou latinu nebo římský právo, znám kluky, kerý sou soudními zapisovateli, učiteli, úředníky bank a důstojníky čs. armády.*²⁹⁷ Tramp Karel Lodr vedl v Plzni drogerii a později se stal nadlesním v Manětíně. Josef Wolf (Kytka) pracoval v obchodním době Brouk a Babka v Plzni. Oba jezdili na Střelu ve třicátých a čtyřicátých letech.²⁹⁸

Profesní skladba tramského národa byla rozmanitá i v dalších desetiletích. V polovině šedesátých let psal šerif plzeňské T. O. Zelenáči do obrany lidu „Z nás pěti z osady je jeden majorem v armádě, druhý pracovníkem státní bezpečnosti, třetí byl ředitelem závodu a nyní je v aparátu národních výborů, čtvrtý bagrista na dole a předseda celozávodního výboru KSČ a já jsem politickým pracovníkem v armádě.“ Příspěvek reagoval na nařčení, že trampové byli obdivovatelé amerického způsobu života a musíme jeho relevantnost přijímat s rezervou.²⁹⁹

²⁹³ Viz přílohu, tabulka č. 13.

²⁹⁴ *Tramp* 3, 1931, č. 31, s. 2.

²⁹⁵ *Tramp* 3, 1931, č. 7, s. 7.

²⁹⁶ ŽÁK, Gustav. Proč trampují? *Pravda* 46, č. 184, s. 3.

²⁹⁷ *Tramp* 2, 1930, č. 26 s. 7.

²⁹⁸ NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety*, s. 70.

²⁹⁹ *Obrana lidu* 23, 1964, č. 17, s. 8.

V sedmdesátých letech dokončovala většina členů T. O. Šipka povinnou školní docházku a v kronice osady byly zaznamenány jejich další profesní osudy, přičemž i nadále trampovali. Keďula vystudoval klatovské gymnázium, následně matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy a stal se akademickým pracovníkem. Centim byl zaměstnán jako lesník a později podnikal jako cukrář. Dubák pracoval jako truhlář, postupně vystudoval vysokou školu a založil si vlastní firmu. Píďa se vyučil malířem pokojů a Brácha elektrikářem. Poslední člen Bráca působil na železnici jako výpravčí, následně se stal pracovníkem ve výzkumném ústavu železničním, dále zastával post starosty Prahy 13 a nakonec se stal poslancem a senátorem.³⁰⁰ V polovině sedmdesátých let probíhala akce Hurikán mapující trampy napříč republikou, v květnu 1976 perlustrovala veřejná bezpečnost čtyři Plzeňany, z nichž dva studovali na střední škole, jeden byl zaměstnán v podniku Škoda Plzeň a další v autoopravně.³⁰¹ V polovině osmdesátých let proběhla policejní prohlídka trampské skupiny v blízkosti Čisté na Rakovnicku, perlustrování byli dva zaměstnanci Škody Plzeň, zaměstnanec podniku Služby města Plzně, člen Jednotného zemědělského družstva Kladruby, pracovník Okresního průmyslového podniku Rokycany, student zdravotnické školy v Klatovech, student střední školy elektrotechnické v Plzni a učeň středního odborného učiliště v Hrádku u Rokycan.³⁰²

Nejčastější dosažené vzdělání trampů, kteří odpovídali v dotazníku, bylo středoškolské (43 %).³⁰³ V jednotlivých věkových kategoriích zaznamenáváme nejvíce středoškoláků s jednou výjimkou, trampové pod dvacet let, kterých je ve vzorku šest. Čtyři mají základní školu a dva střední školu. Lze očekávat, že mladí lidé budou ve svém vzdělávání pokračovat a nelze apriori předpokládat, že současná trampská mládež je nevzdělaná. Ve vzorku se projevil zajímavý trend, který je patrný v celé populaci České republiky. Počet trampů vysokoškoláků roste nepřímou úměrou s jejich věkem. Naopak počet trampů, kteří jsou vyučeni, klesá přímo úměrou k jejich věku.³⁰⁴

Pestrá sociální a profesní skladba hnutí dokazuje, že společenský status a zaměstnání v civilním životě, nehrálo v trampském kolektivu významnější roli. Narátor Jousy, bývalý obráběč kovů a v současnosti sládek v minipivovaru, hovořil o zaměstnání svých přátel z hnutí. „*Je to hodně různorodý, znám právníka, znám truhláře, tesaře, doktora z favky. Nevim, to*

³⁰⁰ FIALA, Václav. *Koliba*, s. 22–23.

³⁰¹ ABS, f. Ministerstvo vnitra, k. 82, reg č. OBŽ 23860 PH, Volná mládež, SNB – Oddělení státní bezpečnosti, Rakovník, 4. května 1976.

³⁰² Tamtéž, Seznam osob tábořících na potoce Javornice v katastru obce Chříč ve dnech 24.–25. května 1986.

³⁰³ Viz přílohu, tabulka č. 5.

³⁰⁴ Viz přílohu, tabulka č. 19.

*řemeslo tam asi bude víc. To je těžký, znám taky jednoho, co dělá na ministerstvu životního prostředí. Hlavně se úplně těch lidí neptám, co dělají. To není asi to důležité, proč jezdim.*³⁰⁵

4.6 Sebepojetí trampů

Zaměstnání a původ trampů akcentovali v počátcích hnutí především političtí trampové. Jejich tradiční rétorika se vryla do paměti trampů i díky silně levicovému časopisu *Tramp*, jehož výtisky se do dneška pohybují mezi členy hnutí. Podle vlastního chápání trampů pocházeli zakladatelé hnutí z chudých proletářských čtvrtí. V trampingu převažovaly dělnické profese, ale do jaké míry byly přehlíženy středostavovské kořeny účastníků, můžeme jen odhadovat. Trampové vystupovali proti buržoazním elitám (paďourům) a pozdější generace si nepřipouštěla původ některých zakladatelů.

Časopis *Tramp* uvedl ve svém prvním článku charakteristiku trampa: *„Mladý muž ve sportovních pumpkách, na nohách černobílé kedsy a jediná, pro paďourské pražáky výstřední věc, bílá amer. námořnická čapka. Snad torna na potraviny a písnička na veselé tváři, to celkem vše. Je toho vlastně ještě víc a hlavně: trampa nikdy neuvidíte na nádraží s náruči orvaných květů, tramp nikdy neodmítne pomoci kamarádu, tramp vypomáhá v létě bližším osad usídleným vesničanům, tramp je prostě gentleman. Ne ovšem ve fraku nebo smokingu, ale takový, jakým může být při své nenáročné povaze.*³⁰⁶ O deset let později, v roce 1939, vyšlo poslední číslo *Trampa* a opět kladli autoři důraz na dobrý charakter, morálnost a kamarádství v trampingu.³⁰⁷

Toto sebepojetí trampingu převládalo po celá třicátá léta a bylo patrné i v pozdějších desetiletích. Na druhou stranu z řad hnutí zaznívala již před druhou světovou válkou sebereflexe: *„Tramping je ideál a my, velká většina nás, na tento pojem pouze hřešíme. My vskutku si na tramping jen hrajeme, je to pohádka, náznak mužného života, trvajících pouze ze soboty do neděle.*³⁰⁸ Pojmy hra či pohádka byly v sebepojetí trampů klíčové. Opravdu trampové brali své romantické představy vážně, věřili ve volání divočiny, ve splnutí s přírodou, v nerozlučné přátelství, nebo to byl pouze sebeklam, který pomáhal členům hnutí přežít všední dny a těšit se na víkend?

Otázku, jaké má trampování smysl, si musel položit snad každý tramp. V meziválečném období představoval tramping jednu z mála neorganizovaných a nekomerčních aktivit, kterou mohla chudší mládež provozovat.³⁰⁹ Pod vlivem kovbojek a dobrodružných románů vznikl

³⁰⁵ Rozhovor s Jousy vedl David Jaroš, v *Plasích* 30. 9. 2021.

³⁰⁶ Několik slov. *Tramp* 1, 1929, č.1, s. 3.

³⁰⁷ Budeme se smát naposled. *Tramp*, 1939, č. 1.

³⁰⁸ POTÁPKA Jerry. Co je to vlastně tramping? *Český směr*, 1934, č. 172, s. 4.

³⁰⁹ ŽÁK, Gustav. Proč trampují? *Pravda* 46, č. 184, s. 3.

alternativní svět přátelství a volnosti, do kterého trampové utíkali. Specifický oděv, symbolika, obřadnost nahrazovaly všední identitu a skutečný svět. Roger Caillois, francouzský antropolog, nazývá takové jednání jako hru *mimikry*.³¹⁰ Tramping nesl rysy takové hry, jejíž pravidla se předávala z generace na generaci. Miki Ryvola, autorita trampského hnutí, řekl v rozhovoru pro časopis A2, že tramping byl především krásná celoživotní hra.³¹¹ Trampové si uvědomovali, že jejich víkendové počínání je hrou a nahrazuje realitu. „*Kouliíme si tu svou překrásnou barevnou bublinu, dokud v neděli zase nepraskne. Jsme schopni čehokoliv. Nic nás nezajímá. V pátek hodíme na záda tele či uzdu a zase nám večer padají do vlasů hvězdy. Opravdu, žít dva dny v týdnu, není to trochu málo?*“³¹²

Tvrzení, že tramping byl pouze víkendová aktivita, nekoresponduje s názory současných trampů, kteří ho označili za životní styl (129), možnost být s přáteli (99), útek od většinové společnosti (95) a až poté za víkendovou zábavu (41).³¹³ K takovým výsledkům je potřeba přistupovat kriticky. Na jednu stranu nelze zpochybnit, že akt trampování probíhal především o víkendech, na druhou stranu data vycházející z dotazníku ukazují, že polovina trampů se identifikovala s hnutím, i když zrovna netrampovala. Pokud použijeme opět poetická slova Mikiho Ryvolu: „*tramping byl stav duše*.“³¹⁴ Sice aktivní trampování probíhalo pouze dva dny v týdnu, ale pro řadu trampů představovalo kvalitněji strávený čas než ve zbylých pěti všedních dnech. Lze konstatovat, že tramská identita u některých jedinců představovala identitu dominantní, u jiných spíše doplňující. Jindříšek jednoznačně považuje tramping za životní styl. Průměrně čtyřicet pět víkendů ročně stráví trampováním. Pokud zrovna aktivně netrampuje, věnuje se činnostem, které s hnutím souvisí (vodáctví, hraní na kytaru).³¹⁵ Oproti tomu u Rudánka můžeme konstatovat, že tramping představoval pouze jednu ze složek jeho identity. Aktivně trampoval před vojnu a pár měsíců po vojně, než se oženil. Následovala dlouhá pauza, kterou přerušil až rozvod.³¹⁶

Co motivovalo členy hnutí, napříč časem věkovou strukturou, politickou orientací, vzděláním a profesí? Ústředním motivem byla touha. Přeplněná města, spěch, technika, ekologické problémy, byrokracie, generační vzdor a málo volného času představovaly problémy pro všechny trampy minulosti a vyvolávaly touhu po jednoduchosti, přímočarosti a

³¹⁰ CAILLOIS, Roger. *Hry a lidé: Maska a závrať*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1998. ISBN 80-902482-2-5.

³¹¹ BÁRTA, Jan. Ortodoxní tramp je protimluv. In: A2 [online]. 2019, č. 21 [cit. 4. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2019/21/ortodoxni-tramp-je-protimluv>

³¹² *Sem-Tam* 3, 1982, č. 3.

³¹³ Viz přílohu, tabulka č. 11.

³¹⁴ BÁRTA, Jan. *Ortodoxní tramp je protimluv*.

³¹⁵ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

³¹⁶ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

romantické spravedlnosti. Přesně ty věci, které nacházely v literatuře a písni všechny věkové kategorie. Trampové různých dekád četli obdobné knihy, které vyvolávaly stejné touhy. Do kánonu trampské literatury patřili autoři Karel May, Jack London, Zane Grey, Mark Twain a později především Jaroslav Foglar. Náměty trampských písní se po dobu hnutí také nezměnily. Jednoduché texty o dívkách, lásce, strádání, kamarádství, radosti. V romantickém prostředí zlatokopů, námořníků, traperů, vandráků lze jasně rozeznat dobro a zlo. Trampská píseň *otázky zodpovídá, touhy naplňuje*.³¹⁷ Prozaické i poetické texty konzumované trampy hraničily velice často s kýčem. Jedním příkladem za všechny je úryvek z knihy Jaroslava Foglara, který často citují autoři trampských kronik nebo cancáků: „*Pojď se mnou tam, kde nebe je vysoké a modré a kde oblaka bílá rychleji než jinde plují. Slyšíš tu píseň větrů v korunách borovic? Slyšíš tu píseň dalek závratných? Tiše a velebně šumí hlavy stromů. Záře slunce červenavá stéká po jejich rozpukaných kmenech a vůně pryskyřice tě omámí. A večer oheň táborový tam do tmy pak zasvítí a vyvolá v tobě pocity, které otřesou tvou duší.*“³¹⁸ Do jaké míry trampové vnímali patos, který tvorba obsahovala, nelze určit. Podstatné bylo, že texty utvrzovaly romantické smýšlení, vyvolávaly touhu a povzbuzovaly trampy k úniku z reality do iluzorního světa.

³¹⁷ HOULA. Porta – festival, kamarádský potlach nebo únik? *Poportýr*, 1986, č. 6.

³¹⁸ FOGLAR, Jaroslav. *Kronika Ztracené stopy*. Praha: Naše vojsko, 1970. s. 5. Trampský deník, 4. 10. 2021, v soukromém držení Maličkého.

5 TRAMPSKÉ PROSTORY PLZEŇSKÉHO KRAJE

Trampskou identitu ovlivňoval i regionální patriotismus, který vycházel jednak z bydliště, jednak z míst, která trampové nejčastěji navštěvovali. Příslušnost k domovu si uvědomovali od počátku, jak dokládá článek v Rudém večerníku z ledna 1931: „*Kamarádi z Plzeňska, kdy se my začneme trochu hýbat? Do toho! Ať mají Paďouři z Českého slova o kom psát a koho se ujímat.*“³¹⁹ Nulté číslo Pajdy si dělalo legraci z nadřazenosti plzeňského trampingu: „*Rovněž se nebudeme mnoho šířiti o rubrikách ‚Z provincií,‘ ‚Z kolonií,‘ které jsou určeny příspěvovatelům z jiných podřadných lokalit, např. Brdy. Ze zahraničí otiskujeme příspěvky v originále, tj. v příslušném cizím jazyce. Za cizí jazyk považují Plzeňáci i různá mimoplzeňská nářečí, jako např. brněnské, hanácké atd.*“³²⁰ Místní patriotismus vyčteme z dobových písemností, ve kterých se trampové z různých trampských lokalit vzájemně popichovali. Hravá nevraživost Plzeňanů se zaměřovala často na oblast Brd, kam prý jezdili kamarádi, kteří trpěli chorobou *Brdská megalomanie*. Vyznačovala se bludy o brdské nadřazenosti a označování brdského prostoru za prazáklad trampské existence.³²¹ Tomuto pohoří nelze upřít trampskou exkluzivitu. A ačkoli jeho západní část zasahuje do Plzeňského kraje, představoval brdský tramping natolik samostatný fenomén, že ho nelze analyzovat na těchto stránkách.

5.1 Vnímání prostoru

Tramping představoval únik od mocenských struktur, většinové společnosti a konvenční morálky do přírody, ve které si trampové utvořili svůj vlastní svět. Z různých důvodů většina trampů nevyslyšela volání dalek, a proto dálavy musely přijít za tramy. To se v praxi projevilo v pomístních názvech a vytvořením vlastní kulturní krajiny, která v imaginaci trampů převrstvila tu stávající. Skrz toponyma se můžeme dozvědět řadu informací o hodnotách, představách a významech, které pomáhaly členům hnutí v nalézání smyslu v chaotickém světě.³²² Možnost pojmenovat nová místa dodávala členům hnutí sebevědomí a uspokojovala jejich touhu po objevování nových krajin.

Trampové hledali inspiraci ve vzdálených krajích. Prostor svých víkendových toulek se snažili romantizovat a exotizovat. Nejsilněji se v toponymech odrážela tradiční orientace na

³¹⁹ DICK. *Rudý večerník* 12, 1931, č. 20, s. 4.

³²⁰ Kamarádky a kamarádi. *Pajda* 1, 1980, č. 1.

³²¹ Kamarádi a kamarádky. *Hlas severozápadu* 1, 1979, č. 1. s. 1. HOUBAŘ. Co je to Brdóza? *Pajda* 3, 1982, č. 5.

³²² DAVID, Jaroslav – MÁCHA, Přemysl. *Názvy míst: Paměť, Identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014, s. 37. ISBN 978-80-7491-425-6.

Divoký západ. Především názvy prvních osad nesly exotické názvy, např.: Sing Sing u Pňovan, Grand Nevada u Kornatického rybníka, Orinoko na Mži. Některé osadní prostory měly český název, ale inspirace westernem byla evidentní, např.: Osada Psanců u Horního Hradiště, Osada Vlků samotářů u Čoubova mlýna.

Názvy tramských lokalit vycházely z geografických reálií, ale často obsahovaly dobrodružný či poetický přívlastek, např.: Medvědí údolí (Koryta), Malovaná skála (Horní Hradiště), Orlí hnízdo (Tábořiště na Kosově potoce), Zlatý potok (Žákava), Údolí slunce (Lhota u Dobřan), Stříbrná řeka (Střela), Stará řeka (Berounka), Černá řeka/Silver Creek (Mže) nebo Kachní údolí/Duck Valley (údolí Otročínského potoka). Další tramská označení přebírala již existující civilní názvy, např.: Úterák (Úterský potok), Manětínák (Manětínský potok), Čoubák (Čoubův mlýn), Mezi tunely (oblast na železniční trati u zastávky Horní Hradiště), Vyhličky (Skály na levém břehu řeky Střely), Zlat'ák (Zlatý lom u Nečtin). Některá tramská místa odkazovala na události, které se tam staly. Například název tábořiště *Přežraná myš* u Kopidelského potoka vznikl, když „[...] v kotlíku s nějakým jídlem se utopila myš a voni řekli, že tak žrala, až chcipla.“³²³ Obdobně kemp *U Mrtvého koťáka* dostal pojmenování podle události: „*My jsme přišli a tam pod lavičkou leželo mrtvé koťáko. Ale jako nový. Zřejmě přšelo, tak zalezlo, a pak už nemělo sílu.*“³²⁴

Pro zjišťování názvu, polohy a vzniku tábořiště bylo použito různých pramenů. Největší problém v identifikaci představoval pojem *tramská osada*. Z některých zdrojů nevyplývalo zcela jasně, zda se pod tímto termínem myslí tramský kolektiv, nebo prostor. Jan Randák zkoumal tramská toponyma na celém území České republiky a jeho závěry naznačují, že především v období první republiky výraz *osada* implikoval spíše prostor. Zároveň však své tvrzení zpochybňuje a říká, že existovaly i osady ve smyslu skupin, bez geografického ukotvení. Závěry Randákova bádání bylo možno částečně aplikovat i na tento výzkum a vztáhnout na Plzeňský kraj.³²⁵ Při konzultaci s nejstaršími narátory vyšlo najevo, že často jeden název sloužil pro označení místa i skupiny, ale není možné z dostupných pramenů rozeznat, zda skupina dostala označení podle místa, nebo místo podle skupiny, např. Sing Sing, Grand Nevada, Orinoko, Jandran, Kansas.³²⁶ V případě T. O. Vlků samotářů existovala nejprve osada ve smyslu pevného místa. Skupina chlapců postavila chatu u Manětínského potoka, a protože

³²³ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ POHUNEK, Jan. Ohniště vyhaslá i nová: Svědectví tramských toponym v Čechách. In: DAVID, Jaroslav. *Toponyma: Kulturní dědictví a paměť míst*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2016. ISBN 978-80-7464-843-4.

³²⁶ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

v době vzniku (1934) nebyla na potoce jiná chata, říkali ji *osada Vlků samotářů*.³²⁷ Název pro místo následně převzalo celé tramské osazenstvo chaty. Opačný postup lze vysledovat u T. O. Netopýřů, která jezdila do Medvědího údolí u Obory. Parta kamarádů si říkala Netopýři a podle nich dostal název i kemp s chatou.³²⁸

Touha po dálavách vedla příslušníky hnutí k romantizaci krajiny, protože si dobře uvědomovali, že sny o výpravě do exotických zemí se jen stěží stanou skutečností. Toho si byl vědom i Géza Včelička, jak prozrazuje jeho píseň *Srdce trampů* (známá také jako píseň *O marné touze*) z roku 1928:

*„My v Paříži se sejdeme
a v Barceloně ruku stiskneme si,
však možná, že to bude jen
za zbraslavskými lesy.
V démanty horských ledovců
vydrápem se v Tibetu
či v žižkovské snad hospodě
budem ležet na hřbetu.
Já vím, vy dálky prokleté
a vy to asi taky dobře víte,
vy oslníte oči jen
a srdce vyloupíte.“³²⁹*

O šedesát let později psala Zdeňka Šťastná článek do *Toulavce* o svých cestách po Spojených státech, kde měla možnost vidět Niagarské vodopády, které do té doby znala pouze z tramských písní. Svůj zážitek okomentovala: „*Ne, to vůbec není ono! Ta naše Niagara přece vypadá úplně jinak. A v tu chvíli teprve chápeme, že tu naši Niagaru musíme jet hledat někde na Ledový potok nebo na Zlaté dno, někde do našich kempů.*“³³⁰ Zatímco Včelička používal toponyma, která odrážela realitu a uvědomoval si exotický význam, v příspěvku Zdeňky Šťastné můžeme vidět, že původní toponymum *Niagara* získalo, díky tramské imaginaci, zcela jiný obsah.

³²⁷ Rozhovor s Václavem Hlousem vedl David Jaroš, v *České Doubravici* 6. 10. 2021.

³²⁸ SOkA Plzeň-sever, f. MNV Obora, Pamětní kniha obce Obory, 1930–1969, inv. č. 125, Povolení pro stavbu tramské chaty, 1933.

³²⁹ K. F. T. P. *Archiv tramských písní* [online]. 13. 11. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <http://tramp-archivy.cz/atp/index.php>

³³⁰ ŠŤASTNÁ, Zdeňka. *Jednoho dne. Toulavec*, 1988, č. 8, s. 2.

Z předchozích odstavců je patrné, že hnutí si vytvořilo vlastní toponyma a tím i vlastní kulturní krajinu, která v imaginaci trampů převrstvila tu stávající. Trampská skupinová identita se vepsala do prostoru a byla do jisté míry závislá na uchování toponymických krajin.³³¹ S tím souvisí i myšlenka Marurice Halbwachse, později rozvinutá Pierrem Norou, že kolektivní paměť musí být ukotvena v prostoru. Podle něj skupina, která je nositelem paměti, potřebuje k uchování vzpomínek místa. To je případ i trampského hnutí, jež si vytvořilo vlastní prostor, o který opírá své vzpomínání.³³²

5.2 Nádraží

Vlaková nádraží lze považovat za vstupní a výstupní brány do trampského světa, kde vandr začínal a kde i končil. Trampové využívali vlakovou dopravu kvůli efektivitě a dostupnosti. Umožňovala jim finančně přijatelný transport z města do přírody za krátký čas. Plná cena obousměrné jízdenky do vzdálenosti maximálně třiceti kilometrů činila 1,70 korun. Studentské a dělnické jízdné na stejné vzdálenosti stálo 1,30 korun (rok 1925).³³³ Přitom průměrný plat dělníků v závodech Škoda v roce 1925 činil zhruba 1000 korun, dělníci privilegovaných profesí dostávali měsíčně 1500 až 2000 korun, naopak nekvalifikovaná pracovní síla, ženy a někteří kancelářští pracovníci, vydělávali kolem 500 korun.³³⁴ Tato čísla dokazují, že jízdenku na vlak si mohli dovolit i trampové s nižšími příjmy. Navíc doprava vlakem skrývala jistou poetičnost, která se začala později odrážet v trampských písních či trampském slangu. Vlak se v třicátých letech říkalo pacifik, dostavník, loudalka, průvodčí byl nazýván jako štíplístek, rozhodčí, pandráha apod.³³⁵

Český deník v roce 1927 psal o trampech, které „*můžeme viděti každou sobotu na plošinách vlaků, odjíždějících v odpoledních hodinách z větších měst,*“³³⁶ lze tedy předpokládat, že i trampové z Plzně cestovali vlaky. V červnu 1929 vyšel v Rudém právu článek, který již přímo hovoří o plzeňských trampech, scházejících se v sobotu na Hlavním nádraží.³³⁷ Na tento příspěvek pravděpodobně zareagoval Bob Hurikán ve svých Dějinách trampingu, když psal, že v roce 1929 si novináři konečně všimli plzeňského nádraží, které bývá v sobotu plné trampů.³³⁸

³³¹ DAVID, Jaroslav – MÁCHA, Přemysl. *Názvy míst*, s. 139.

³³² ČECHUROVÁ, Jana – RANDÁK, Jan a kol. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*, s. 618.

³³³ NAVRÁTIL, Jan. Historie jízdních (režijních) výhod zaměstnanců drah. In: *Koridory* [online]. 21. 5. 2012 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.koridory.cz/historie-jizdnich-rezijnich-vyhod-zamestnancu-drah/>

³³⁴ BRICHTA, Vladimír – JIRÁSEK, Bohumil a kol. *Dějiny Plzně III.: Od roku 1918 do roku 1948*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982, s. 51.

³³⁵ SINT. *Jazyk a tramping* [Samizdat], ročník neuveden, bez data.

³³⁶ *Český deník* 16, 1927, č. 203, s. 3.

³³⁷ Plzeňští trampové. *Rudé právo* 10, 1929, č. 150, s. 3.

³³⁸ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 163.

Články o trampech na Hlavním nádraží v Plzni se objevovaly průběžně až do devadesátých let jak v oficiálním, tak i neoficiálním tisku. Například tramp Smíšek romanticky popsal plzeňské nádraží: „*Nejkrásnější je v pátek. To se rozezvoní dálkama, rozehřeje stiskem stovky rukou a rozezvoní tím nejradostnějším smíchem. Je pátek, jdeme zas na dva dny žít.*“³³⁹ Trampové vnímali nádraží jako specifický prostor a s radostí na něj vzpomínají. Tramp Akela říká, že když přišel v padesátých letech na nádraží, mohl se ke komukoliv přidat a vyrazit s ním na vandr.³⁴⁰ Rudánek popisoval nádraží na přelomu sedmdesátých let s nadšením a nostalgií, hovořil o plných peronech vandráků, kteří se scházeli v pátek odpoledne na plzeňském nádraží před odjezdem vlaků, hráli na kytary a zpívali.³⁴¹ I pozdější generace trampů vnímá nádraží jako speciální tramské místo. Tramp Jindříšek zde potkal svoji budoucí ženu, když se shovořily jejich osady v nádražní kantýně.³⁴²

Dopravní dostupnost hrála důležitou roli při výběru lokality pro stavbu osadního kempu. Na první mapě jsou vyznačeny železniční koleje a zastávky,³⁴³ pokud mapu srovnáme s mapou prvních osad, je jasně patrné, že tyto prostory vznikly cíleně v blízkosti železnice.³⁴⁴ Navíc první tramské lokality registrujeme i v relativně velké vzdálenosti od Plzně, takže byly těžko dosažitelné pěším pochodem bez použití vlaku. Praxe plzeňských trampů se lišila od té pražské, kde první průkopníci hnutí vyráželi do nejbližší přírody pěšky. Plzeňští trampové preferovali vlakovou dopravu i v dalších obdobích, kdy se do popředí dostávala doprava autobusová a osobní. Před druhou světovou válkou prakticky neexistoval jiný dopravní prostředek na velké vzdálenosti než vlak, takže ho trampové využívali pro své velké vandry. Tak nazývali cesty na delší čas a vzdálenost, které většinou absolvovali jednotlivci či menší skupiny, nikoli celá tramská osada. Za první republiky se podnikaly vandry i za hranice. Trampové cestovali *na lehko*, s malým obnosem peněz a s minimálním vybavením. V některých případech si přivydělávali příležitostnou práci. V této době platilo, že kvůli časové náročnosti si delší vandry mohli dovolit pouze nezaměstnaní.³⁴⁵ Za velký vandr se však považovala i cesta v rámci

³³⁹ SMÍŠEK. Nádraží. *Pajda* 1, 1980, č. 1.

³⁴⁰ DRNEK, Jan. *Poslední recesista a tma*, s. 157.

³⁴¹ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

³⁴² Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

³⁴³ Viz přílohu, mapa č. 1: Železnice a hlavní zastávky v Plzeňském kraji.

³⁴⁴ Viz přílohu, mapa č. 3: Tramské kempy v Plzeňském kraji (1918–1938).

³⁴⁵ POHUNEK, Jan. *Století trampingu*, s. 20. Géza Včelička navštívil mezi lety 1929–1932 Bulharsko, Srbsko, Turecko, Francii, Alžír, Tunisko. Bob Hurikán podnikl v letech 1930–1931 dobrodružnou pouť po Orientu, později se vypravil do Laponska. Jako trampování, dobrodružství a vandrování vnímali svoji činnost někteří trampové-interbrigadisté ve Španělsku, např. Cody z T. O. Ztracená varta či Alois Soběslavský a František Jaroš (Trampové a padouři. In: *Česká televize* [online]. 26. 9. 2009 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1382829-trampove-a-padouri-rosa-na-kolejich>)

Československa, která trvala déle než víkend, například na Šumavu, do Krušných hor nebo do Krkonoš.

Trampové první republiky cestovali k oblíbeným místům i na kole³⁴⁶ a výjimečně na motocyklu nebo autem.³⁴⁷ V Praze dokonce existovaly osady, které se definovaly jako motocyklové.³⁴⁸ Pro oblast plzeňských trampů se však nepodařilo žádnou identifikovat. Výjimku tvořil tramp-samotář Josef Wolf, tramskou přezdívkou Kytka nebo též Sirotek z pastvin, který dojížděl na svůj kemp vzácnou ČZ 500. S počátkem války mu však byla zabavena a musel se vrátit k cestování na kole a vlakem.³⁴⁹ Trampové od padesátých let jezdili vlakem a autobusem i kvůli dodržování tradice. Hromadná doprava představoval nepaďourský způsob přepravy a byla i nadále levnou záležitostí.

5.3 Občerstvovací stanice

Důležitými zastávkami na vandru byly hospody, které zároveň tvořily orientační body tramské komunity. Hostinská zařízení sloužila jako tramská centra, kde se scházel kolektiv před výpravou na kemp nebo vandr. K oblíbeným a hojně navštěvovaným patřily podniky na nádraží nebo v jeho bezprostřední blízkosti. Nádražní kantýna v Plzni byla do druhé světové války otevřena pouze pro cestující první a druhé třídy, jak je patrné z fotografie, která zdobí kantýnu v současnosti. Plzeňští trampové se scházeli v okolních hospodách nižší cenové kategorie. Při vystupování z vlaku, v cílové nebo přestupní destinaci, narazili na venkovské hostince. Příkladem může být hostinec u zastávky Obora nebo legendární Lojzovna (též Lojzárna nebo U Lojzy), která se nachází u zastávky Pňovany-Nový Dvůr. Druhou jmenovanou navštěvovali trampové s přestávkami od třicátých let.³⁵⁰ Charles vzpomíná na vandry v 60. letech: „*Jeli jsme z Jižního z Plzně směr Cheb. Vlak táhla parní mašina a my jsme v posledním vagónu na zábradlí řezali do kytar. Potom rovnou do Lojzárny. Tam to hučelo ve vnitř i na verandě. Pak na lokálku – Trpisty, Strahov, Konstantinky, Bezdružice, Gutštejn, Šipín nebo Zaječák.*“³⁵¹ O Lojzárně mluvil Pcháč, který zažil její největší slávu od šedesátých let, zmínil se o ní i Rudánek, který začal aktivně trampovat na konci sedmdesátých let, a Jindříšek trampující od konce devadesátých let.³⁵²

³⁴⁶ NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety*, s. 28. SANDY. Údolí slunce. *Tulák* 1, 1967, č. 10.

³⁴⁷ KRŠKO, Jan. *Český tramping v časech formování a rozmachu*, s. 50.

³⁴⁸ Tamtéž.

³⁴⁹ NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety*, s. 70.

³⁵⁰ Viz přílohu, fotografie Lojzárny č. 9, č. 10 a č. 11.

³⁵¹ BLUMENTRIT, Charles. Lojzárna. In: *Facebook* [online]. 22. 2. 2019 [cit. 28. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/184764552282/posts/10156070460307283>

³⁵² Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021. Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021. Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

Tramenské podniky lze rozdělit do dvou skupin. První skupina zahrnuje podniky, které vznikly v tramenských lokalitách, kam se jezdilo o víkendu. Nejčastěji se jednalo o vesnické hospůdky či sezonní kiosky, kde se rozlévaly pouze nápoje a jen výjimečně se vařilo jídlo. Takovou tramenskou hospodu provozovala rodina Hlousů v České Doubravici. Václav Hlous, současný majitel, vzpomíná na vyprávění otce: „*Oni sem jezdili už před válkou. Po válce bylo líp. Chodili na pivo. Potom, když už měli peníze, tak to nebylo jenom pivo.*“³⁵³ Skupina, o které Hlous mluvil, byla T. O. Vlci samotáři. Tito trampové se po válce usadili definitivně na Střele a utvořili chatovou osadu. Centrem jejich osadního života se stal hostinec U Hlousů, kde v první polovině šedesátých let založili recesistickou skupinu Suchá huba kapra. „*Měli ujednáno, že kdo se zasměje, tak dá korunu. A oni se smáli pořád! Touhle paličkou zahajovali schůzi.*“³⁵⁴ Dalšími oblíbenými zařízeními byl hostinec U Mikutů v Oboře, U Malců v Křečově, hostinec Františka Šmída v Dolním Hradišti nebo Korytská hospoda.³⁵⁵ Na přelomu let 1952 a 1953 přišli hospodští o své koncese a obliba jednotlivých zařízení se měnila v závislosti na obsluze.

Druhou skupinou byla zařízení, vznikající přímo ve městech, která nebránila trampům provozovat jejich veselice, bály a městské potlachy. Bylo zvykem se v takových hospodách scházet v týdně a vymýšlet program na víkendové toulky. Dle dostupných pramenů se prvorepublikoví trampové z Plzně scházeli nejčastěji U Jandů³⁵⁶ a v restauraci Tivoli.³⁵⁷ V dalších desetiletích přízeň trampů získalo a opět ztratilo nespočet různých hospod a restaurací. Pamětník Bohumil Pekárek psal do Rudého práva, že v polovině dvacátých let bychom v nejedné městské hospůdce našli trampy při družné zábavě uprostřed týdne.³⁵⁸

Status tramenského zařízení si musel podnik vysloužit a nestačilo, aby se zde trampové jednou za čas ukázali. Nejvíce záleželo na vstřícnosti personálu a zda s trampy navázal přátelský vztah. V ideálním případě byly opakované návštěvy výhodné pro obě strany, trampové získali prostor pro svoji zábavu a hostinským se zvýšila tržba nejen díky trampům samotným, ale protože zpěvem a hrou přitáhli do podniku další hosty. Takovou praxi potvrzuje jak hospodský Hlous, tak i štamgasti ze sdružení Suchá huba kapra, kteří Hlousovu hospodu v šedesátých letech navštěvovali.³⁵⁹ O svém oblíbeném restauračním zařízení mluvil tramp Rudánek, který před válkou jezdil spát do vojenských bunkrů v blízkosti Kladrub: „*Tam, co je hospoda pod klášterem, tam byla naše základna. To tenkrát byla palírna. Tam jsme měli i svoji*

³⁵³ Rozhovor s Václavem Hlousem vedl David Jaroš, v České Doubravici 6. 10. 2021.

³⁵⁴ Viz přílohu, fotografie č. 12: Palička a zvonek pro zahajování a ukončování recesistických schůzí.

³⁵⁵ NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety*, s. 59.

³⁵⁶ Týž. *Z hlubin pravěku plzeňského trampingu*, s. 25.

³⁵⁷ Zakázaný tábor trampů. *Český směr* 33, 1931, č. 119, s. 2.

³⁵⁸ PEKÁREK, Bohumil. Voda, masňáci, paďouři... *Rudé právo* 70, 1990, č. 12, s. 4.

³⁵⁹ Kronika sdružení Suchá huba kapra, 3. 1. 2022, v soukromém držení Julie Luhanové.

*místnost a hrálo se každý týden; jaro, léto, podzim, zima.*³⁶⁰ Lze říci, že trampové v některých hostincích představovali nezanedbatelnou část příjmů a mnozí z nich patřili k nejvěrnějším štamgastům.

Vřelý vztah trampů a hospodských dokládala specifická výzdoba podniku. Stěny byly ozdobeny různými tramskými vlajkami, dřevomalbami, camrátky, pamětními plackami nebo jinými tramskými atributy.³⁶¹ Například na stěnách korytské hospody i dnes najdeme kytaru, staré bendžo a usárnu jako dekorativní prvek. Na druhou stranu některé hospody, které se těšily přízni hnutí, postrádaly jakoukoliv výzdobu, která by náhodné návštěvníky upozornila na tramský charakter. Obliba restauračního zařízení nevycházela z výzdoby, ale z přístupu hostinských k trampům. Takovým příkladem byla i zmiňovaná Lojzárna. Do devadesátých let neměla žádné tramské dekorace a těšila se oblibě trampů. V devadesátých letech se změnou majitele přišla i změna výzdoby, která na první pohled cílila na tramský vkus. Nový majitel se vrátil z emigrace v USA a do interiéru zakomponoval atributy ze svého předcházejícího bydliště. „*Předělal to hezky, ale nám se to víc líbilo předtím. Nebylo to ošklivé, bylo to jiné. Ale ten hospodskej byl divnej.*“³⁶² Následně hospodu zdědil jeho syn, který nebyl mezi trampy oblíben.

Současní členové hnutí si představují tramskou hospodu jako prostor, kde jsou vítáni, kam mohou přijít zakouření od ohně, kde nemají růžové dečky na židlích a kde je „*kravál a teplíčko.*“³⁶³

Restaurační zařízení představovala významný prostor pro rozvoj hnutí a není pochyb, že zde trampové konzumovali alkoholické nápoje. Záleželo na každé skupině a jednotlivci, do jaké míry se pobyt v hospodě stane stěžejní, anebo jen doplňkovou složkou trampování. V dlouhé historii trampingu najdeme osady, které holdovaly alkoholu, i skupiny, které alkohol úplně odmítaly. Na trampy jako alkoholiky hleděli zejména příslušníci četnictva a vedoucí funkcionáři Svazu junáků a Klubu československých turistů.³⁶⁴ V květnu 1924 obě organizace společně jednaly o ničení přírody, obtěžování, alkoholismu a krádežích způsobených trampy. V reakci na to vyzvala zemská správa starosty obcí i četnictvo k přísnému dohledu nad trampy.³⁶⁵ Navíc funkcionáři Junáka získali prostor v periodikách a diktovali, jakým způsobem má veřejnost o trampech smýšlet. Příkladem byl příspěvek do Českého deníku, který psal člen

³⁶⁰ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

³⁶¹ Kronika sdružení Suchá huba kapra, 3. 1. 2022, v soukromém držení Julie Luhanové.

³⁶² Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

³⁶³ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

³⁶⁴ KRŠKO, Jan. *Český tramping v časech formování a rozmachu*, s. 76.

³⁶⁵ NA, f. Policejní ředitelství Praha II. – stanice a komisariáty, k. 55, inv. č. 1752, Skauti neorganizovaní, 11. 6. 1926.

skautské organizace: „Zřizenci drah a pasažéři jsou často úplně bezmocní proti tlupám opilých trampů, hulákajících pusté odrhovačky.“³⁶⁶ Stejně se vyjadřoval i předseda Junáků Antonín Svojsík v článku *Bílé otrokyně v centru Evropy*, v němž obviňoval trampy z nadměrné konzumace alkoholu. Mediální obraz trampů měl vliv na vytváření negativních stereotypů ve společnosti.

Jednotlivci, ale i některé osady, se nesnažili tyto stereotypy narušit, a naopak je svým chováním podporovali. V Plzni vznikly ve třicátých letech osady Bumbej, Žížeň či Vožerprutí, jejichž názvy evokují kladný vztah k alkoholu. Stejně tak písně, znějící kolem táborového ohně, odkazovaly často na bary, hospody a alkohol. Například prvorepubliková skladba *Srdce trampů*, ale i později složená *Bedna od whisky*, *Proklatej vůz*, *Whisky to je moje gusto* nebo *Vlak v 0.05*.³⁶⁷ Bob Hurikán psal, že trampové se alkoholu nevyhýbali, ale pili střídmě a s rozumem. Stejně tak Irčan ve stati *Dvacet roků trampování* uvedl, že tramping objevil cestu ze zakouřených hospod k čistému lidství.³⁶⁸ Další autorita hnutí, Géza Včelička, zavrhoval hloupé tancovačky, zakouřené bary a alkohol.³⁶⁹ Všichni tři se snažili vykreslit hnutí v lepších barvách a vyvážit negativní mediální obraz. Ve skutečnosti se často stávalo, že venkovská hospoda nebyla zastávkou, ale cílem trampských výletů. „Stávalo se, že na svá víkendová sídla někteří ani nedošli. To pak v křečovské hospodě setrvali až do nedělního odjezdu vlaku zpět na Plzeň.“³⁷⁰ Taková svědectví podkopávala romantické iluze o trampském hnutí, jež někteří členové vnímali jako útěk do lesů a hledání klidu v přírodě. Alternativní přístup k alkoholu lze najít u T. O. Psanci (založeno 1939), kteří ve své osadní kronice psali, že do hospody se mohlo zajít kdykoli ve městě a nebylo potřeba jezdit do přírody. Psanci nevnímali pití alkoholu jako nepatřičné, ale po čas víkendu se chtěli věnovat jiným aktivitám. Navíc většina z nich pocházela z chudších poměrů, na osadu jezdili na kole a neměli dostatek peněz na vysedávání v restauraci.³⁷¹

V padesátých letech bylo hnutí v útlumu, trampové se zdržovali více v přírodě a otázka alkoholu v hnutí se neřešila. Trampů výrazně přibýlo v šedesátých letech, na což reagoval tisk i Sbor národní bezpečnosti. Otázka alkoholu se probírala v rubrice *Potlach v osadě Dukla*. Prostor dostali především odpůrci piva a lihovin. Nevyskytl se příspěvek, který by alkohol v hnutí ospravedlňoval, což bylo pravděpodobně způsobeno specifickým okruhem čtenářů a

³⁶⁶ SKÁLA, Karel. *Trampové. Český směr*, 1927, č. 203, s. 3.

³⁶⁷ K. F. T. P. *Archiv trampských písní* [online]. 13. 11. 2020 [cit. 3. 1. 2022]. Dostupné z: <http://tramp-archivy.cz/atp/index.php>

³⁶⁸ KRŠKO, Jan. *Český tramping v časech formování a rozmachu*, s. 77.

³⁶⁹ Týž. *Nedokončený rukopis Gézy Včeličky o dějinách trampingu*, s. 189.

³⁷⁰ NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety*, s. 62.

³⁷¹ Kronika T. O. Psanci, 7. 10. 2021, v soukromém držení.

příspěvovatelů. Někteří trampové sebekriticky přiznali, že mají rádi přírodu a spí pod širákem, ale zároveň chodí do hospod na pivo. Taci volali po větší sebereflexi trampů a méně pokrytectví.³⁷² V polovině šedesátých let vyšlo několik článků, upozorňujících na alkohol mezi trampy. Novinář Pravdy líčil: „Viděl jsem mnoho trampů, kteří skončili v hostinci pod stolem,³⁷³ a podivoval se, že mladí lidé pijí pivo i na potlaších v přírodě.³⁷⁴ O rok později byl v Pravdě popsán konkrétní potlach. Uskutečnil se v Milíkově na Tachovsku, kam pořádající osada přikoulela celé sudy piva. Ostatní trampové vysedávali v hospodě, protože oficiální začátek akce byl stanoven až na devátou hodinu.³⁷⁵ Oblibě alkoholu v hnutí věnoval pozornost i autor podkladů pro schůzi sekretariátu ÚV KSČ v březnu 1965, když napsal: „Jezdí ven, aby se vyřádili tam, kde je nikdo nezná. Cíl jejich cesty je hospoda. Soutěží v pití metrů piva, plnění úkolu dostat se na místo potlachu veřejným dopravním prostředkem bez jízdenky aj. Tyto potlachy bývají zpravidla doprovázeny různými přestupky pod vlivem alkoholu.“³⁷⁶ Uvědoměli trampové, kteří psali do *Obrany lidu* a *Mladého světa*, se snažili své hnutí opět rozdělit na špatné kovbojíčky (alkoholiky) a správné trampy (abstinenty), a tím ho idealizovat pro sebe i veřejnost. Takové rozdělení neodráželo realitu, protože pouze marginální část trampů alkohol zcela odmítala.

Pokud trampové psali pro trampy, neskrývali svůj kladný vztah k alkoholu. V jediném čísle Tuláka vyšly v roce 1967 tři články, které nepokrytě hovořily o oblíbě alkoholu.³⁷⁷ Také pamětník Pcháč, aktivně trampující od druhé poloviny šedesátých let, si nedokázal představit tramping bez alkoholu a hospod. Restaurační zařízení pro něj byla prostorem tramské interakce, kde poznával nové kamarády z řad trampů i vesnického obyvatelstva.³⁷⁸ Plzeňan Akela vzpomínal na své trampování v sedmdesátých letech a částečně chápal, proč na trampy hledí většinová společnost skrz prsty: „Také, to se rozumí, jsme byli otrhaní a špinaví a uměli jsme se nádherně ožrat. Svaté to nebylo, ale byla v tom vznešenost prostého, jednoduchého a jasného světa.“³⁷⁹ Okrajovým fenoménem se staly prohibiční vandry a potlachy, které motivovali především trampové-rodice. Většinová část hnutí však odmítla striktní zákaz alkoholu. Hans na počátku osmdesátých let vyjádřil svůj názor v časopisu Sem-Tam: „Věším se, když vidím, jak se mezi trampy rojí miliony zákazů a zákonů. Nenávidím zvadla s dovětkem

³⁷² PEDRO. *Obrana lidu* 23, 1964, č. 25, s. 4.

³⁷³ Vyhřává alkohol. *Pravda* 46, 1965, č. 170, s. 2.

³⁷⁴ Pití piva na potlaších nebylo a není ničím neobvyklým. Viz přílohu, fotografie č. 13 z roku 1975 a č. 14 z roku 2020.

³⁷⁵ Velký zelený camp. *Pravda* 47, 1966, č. 140, s. 4.

³⁷⁶ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Současný stav tramského hnutí a návrh na jeho ovlivnění.

³⁷⁷ Tulák 1, 1967, č. 4.

³⁷⁸ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

³⁷⁹ DRNEK, Jan. *Poslední recesista a tma*, s. 157.

prohibice.³⁸⁰ Zmínky o prohibičních tramských akcích se vyskytly i v cancácích Maličkého.³⁸¹

Vřelý vztah k alkoholu se odrážel také v každém z rozhovorů v rámci orálního výzkumu. Rudánek se přímo vyjádřil k prohibičním akcím, které považoval za nesmysl, alkohol zkrátka k trampingu patří a patří. Zakazovat ho by bylo zbytečné a proti zásadám volnosti a svobody v hnutí.³⁸² Pokud se podíváme na výsledky dotazníku, tak více než dvě třetiny současných trampů odpovědělo, že alkohol k trampování patří.³⁸³ Řada z nich ale upozorňovala, že je potřeba pít s mírou a alkohol k jejich činnosti není nezbytně nutný.

Pití alkoholu v československé společnosti bylo silně zakořeněno. První trampové se sice chtěli distancovat od paďourů, ale zároveň přijímali některé jejich neřesti. Společnost, a především ta venkovská, měla tendenci tolerovat výtržnosti *svých* opilců a chování podnapilých trampů hodnotila přísněji.³⁸⁴ Tedy alespoň do té doby, než se trampové stali štamgasty ve vesnických hospodách.

Pcháč v rozhovoru zavzpomínal na meziválečné trampy a jejich tábořiště, kempy a osady: „*Hale, ono se to většinou soustřeďovalo kolem hospod. Byly vyhlášený hospody. Ten tramping se motal kolem hospod a železničních tratí.*“³⁸⁵ Z Pcháčem můžeme souhlasit, že tramské prostory vznikaly v blízkosti železnic.“ Ovšem tvrzení, že se *tramping motal kolem hospod*, je potřeba vysvětlit. Z kroniky Psanců a kroniky obce Brdo je patrné, že meziváleční trampové nebrali v potaz blízkost hostince, když vybírali místo pro svůj kemp. V obou případech vznikl prostor osady v údolí řeky a do vesnických nálevení, které byly situovány výše nad údolím, se nechodilo. Pokud však T. O. Psanci nebo T. O. Vlci samotáři vyrazila na vandr, hospody navštěvovala.³⁸⁶ V padesátých letech se Vlci samotáři sblížili s hospodským v České Doubravici a v roce 1960 založili sdružení Suchá huba kapra. Z toho plyne, že minimálně někteří zástupci osadního pojetí trampingu nejprve stavěli kempy, až pak navštěvovali místní podniky. A teprve poté se z obyčejného venkovského pohostinství stala vyhlášená tramská hospoda.

³⁸⁰ Señor zpovídá Hanse. *Sem-Tam* 3, 1982, č. 3.

³⁸¹ Tramský deník, 4. 10. 2021, v soukromém držení Maličkého.

³⁸² Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

³⁸³ Viz přílohu, tabulka č. 12.

³⁸⁴ *Tramp* 3, 1931, roč. 3, č. 4, s. 11.

³⁸⁵ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

³⁸⁶ Kronika T. O. Psanci, 7. 10. 2021, v soukromém držení. Kronika obce Brdo u Manětína, 22. 12. 2021, v soukromém držení Františka Pešíka.

5.4 Cílová destinace

Vznik tramských lokalit vycházel z geografické reality Plzeňského kraje. Trampové vyhledávali místa s vysokou koncentrací zajímavých přírodních prvků. Z pravidla tábořili v zalesněné krajině či v říčních údolích. Podstatnou roli hrála pitná voda v blízkosti jejich kempů. Neméně důležitá byla vzdálenost od bydliště či dopravní dostupnost, za první republiky především vlaková.

Pojmy tábořiště, kemp a osada byly vysvětleny v kapitole *Metodologie* a lze mezi nimi vnímat kontinuitu časovou i topologickou. Většina chatových osad se vyvinula z primitivních tábořišť. Tábořiště bylo prostorem, na který se nekladly přílišné nároky. Stačil rovný povrch pro spánek a ohniště na vaření. Pokud trampové takové místo navštěvovali opakovaně a dali mu název, lze ho považovat za kemp. Zatímco tábořiště volně vznikala a zanikala, kemp představoval stálý objekt na tramské mapě, o který se starala skupina přátel. Při výběru takového místa se hledělo na blízkost pitné vody a železnice, protože se předpokládalo, že bude častěji navštěvováno. Úroveň kempů se lišila, některé se skládaly z několika laviček a jednoduchého přístřešku, jiné disponovaly regulérním srubem s kamny a verandou.³⁸⁷ Zhruba do třicátých let byly kempy budovány neoficiálně, maximálně po ústní dohodě s hajným nebo starostou. S narůstajícím zájmem o tramping ve třicátých letech si majitelé pozemků uvědomovali, že si mohou přivydělat, pokud trampům pozemky pronajmou. Nevyužité pozemky vlastnila i obec, o přítomnosti trampů svědčí zápis obecního zastupitelstva obce Koryta z května 1936: „*Žádost Antonína Sloupa z Plzně Roudná č. 127 na povolení postavit na obecním pozemku weekendový domek byla zamítnuta z důvodu, že obecní zastupitelství již nepovolí žádná místa více neb obyvatelé některých těchto pozemků se špatně chovají.*“³⁸⁸ Zákaz stavět víkendové domky netrval dlouho, protože obec přicházela o peníze. Již v následujícím roce 1937 pronajala tři pozemky pro stavbu jednoduchých chat. Roční nájem z místa stál 150 korun za rok a byl podmíněn slušným chováním nájemců.³⁸⁹

V místě prvorepublikových kempů a osad začaly po druhé světové válce vznikat větší chaty s omezeným přístupem, kam jezdil jeden tramp s rodinou. Došlo tak ke vzniku regulérních chatových kolonií, které využívaly společné zázemí (hřiště, klubovnu). Úpravy okolí, zvětšování a vznik nových chat, společně se stárnutím a obměnou majitelů, mohly

³⁸⁷ POHUNEK, Jan. Kultura trampů. In: JANEČEK, Petr. *Folklor atomového věku: Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Národní muzeum, 2011, s. 84–87. ISBN 978-80-7036-315-7.

³⁸⁸ SOkA Plzeň-sever, f. Archiv obce Koryta, 1891-1945 (1947), Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, k. 3, inv. č. 3, Pronájem pozemků, květen 1936.

³⁸⁹ Tamtéž. Pronájem pozemků, říjen 1937.

původní charakter tramské osady zcela setřít.³⁹⁰ Takovým příkladem byla osada Ospalá samota (ve smyslu místa), založená čtyřmi trampy roku 1938 na pozemku obce Vrážné. Každý si postupně vybudoval svou vlastní chatu a jejich děti už na tramskou tradici nenavázaly.³⁹¹ Naopak tramské zvyky po generace ctíli osadníci z Údolí slunce. Zde vznikla první tramská chata v roce 1929 a brzy ji následovaly další. Z více tramských skupin vzniklo společenství Osady údolí slunce, které volilo vlastního šerifa a pořádalo tramské potluchy. V šedesátých letech byla v okolí vybudována zahrádkářská kolonie, která vizuálně splynula s původní tramskou zástavbou. Osadní kolektiv ale nadále udržoval tradice, pořádal potluchy, sportovní klání, zpívané u ohně a zachoval si tím tramský ráz až do nového tisíciletí.³⁹²

5.4.1 Kempy

V současné krajině lze vnímat tramskou stopu především v chatových oblastech, které z větší části vznikly na místech tramských kempů. V příloze můžeme vidět seznam jednotlivých tramských osad,³⁹³ polohu osadních kempů k nim však nešlo vždy přiřadit, protože trampové neradi sdělovali informace o svých místech. I tak bylo možné vytvořit mapové podklady pro jednotlivá časová období, které pomáhají s vizualizací jednotlivých tramských lokalit v Plzeňském kraji. Polohu osadního kempu se podařilo zjistit u 123 osad a v práci bude uváděna na úrovni katastrálního území.

Mapa č. 3 zobrazuje 38 prvorepublikových kempů, z toho prokazatelně sedm vzniklo před rokem 1930.³⁹⁴ Osadníci pocházeli z Plzně, nejdlejší vzdálenost musela na svůj kemp překonat T. O. Stará osada (20 km, Vrážné), následně T. O. Nižnij Novgorod (17 km, Obora), T. O. Údolí zlatého potoka (16 km, Žákava) a T. O. Sing Sing (14 km, Plešnice).³⁹⁵ U všech tří případů lze předpokládat, že se osadníci přibližovali na místo vlakem, neboť vlakové zastávky se nacházely v blízkosti kempů (max. 5 km v případě T. O. Nižnij Novgorod). Zbylé tři kempy ležely v docházkové vzdálenosti od centra Plzně, ale zároveň se k nim dalo přiblížit vlakem. Jednalo se o kempy tramských osad Berdovka (8 km, Dolany), Údolí slunce (7 km, Litice), T. O. Kansas (6 km, Litice). Těchto prvních sedm kempů vytvořilo jakási jádra plzeňského trampingu, která se v 30. letech rozrostla a na tradiční lokality se navázalo i v dalších desetiletích.

³⁹⁰ POHUNEK, Jan. *Kultura trampů*, s. 84–87.

³⁹¹ NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety*, s. 50.

³⁹² SCHOŘ, Jiří – HONČAROVÁ, Zdeňka. Historie a současnost Osady údolí slunce. *Lhotský zpravodaj*, 2008, s. 1–2.

³⁹³ Viz přílohu, tabulka č. 20.

³⁹⁴ Viz přílohu, mapa č. 3: Tramské kempy v Plzeňském kraji (1918–1938).

³⁹⁵ Vzdálenost je orientační. Měřeno vzdušnou čarou z centra Plzně na kemp.

První tramskou lokalitu můžeme najít na horním toku Berounky,³⁹⁶ od Chrástu po Darovou. Zde působila na katastru obce Dolany skupina chlapců, kteří si postavili malou boudu u Drahotínského rybníka. Místo bylo pro svou dostupnost stále častěji vyhledáváno obyčejnými turisty z Plzně. Proto se chlapci přestěhovali k Berounce, necelý kilometr od původní boudy, kde založili kemp Berdovka. Podle něj převzala jméno i tramská osada ve smyslu skupiny.³⁹⁷ V meziválečném období lze v tomto prostoru identifikovat stavbu kempu dalších šesti skupin, T. O. Nižnij Novgorod (Chrást)³⁹⁸, T. O. Kýbl (Nadryby), T. O. Spojené osady Sedlecka (Sedlecko),³⁹⁹ T. O. Waikiki, T. O. Bumbej (Kostelec) a T. O. Piráti na mrtvé peřeji (Darová).

Další dvě lokality ležely na řece Střele. První se nacházela v katastru obce Obora, v místě nazývaném Medvědí údolí. Zde si postavila v roce 1928 svůj kemp T. O. Nižnij Novgorod. Ve třicátých letech tato osada působila i na Berounce. V Medvědí údolí se scházela osada T. O. Netopýři a T. O. V jamách. Toto teritorium bylo jako jediné z celého Plzeňského kraje zmíněno v Dějinách trampingu.⁴⁰⁰ V sousedním katastru obce Koryta se nacházel Loučkový potok, v jehož blízkosti pronajímala obec pozemky pro stavbu jednoduchých chat a stanů. Cena pronájmu místa na stan činila 20 korun za léto 1936. Je velice pravděpodobné, že část nájemců byly trampové. Zápisy z jednání však uváděly pouze civilní jméno nájemníka, není proto možné identifikovat přesnou tramskou osadu.⁴⁰¹ Druhé místo na Střele leželo Mezi tunely, což byl název pro prostor mezi dvěma železničními tunely na trati Plzeň-Duchcov za zastávkou Plasy. Zde postavila svůj kemp T. O. Stará osada (Vrážné), následována T. O. Myeeran (Vrážné) a T. O. Tuláci (Horní Hradiště). Další tramské kempy vybuďovala v druhé polovině třicátých let v katastru obce Štichovice T. O. Vlci samotáři a T. O. Rebelové.

Čtvrtá lokalita se nacházela v oblasti mezi obcemi Žákava, Štáhlavice a Kornatice. Trampové stavěli své kempy u řeky Úslavy a jejích přítoků. T. O. Údolí zlatého potoka vybuďovala kemp na potoce Žákava (katastr obce Žákava), T. O. Komarů (Kornatice) na Kornatickém potoce a T. O. Jadran na potoce Bradava (Žákava). T. O. Žraví tuláci (Štáhlavy),

³⁹⁶ V 30. letech se celý tok od pramene (Tachov) až po soutok s Vltavou nazýval Mže. Od 70. let se ustálilo označení Berounka pro tok začínající soutokem Radbuzy a Mže a končící soutokem s Vltavou. V tramském slangu první republiky se Mži, tekoucí do Plzně, říkalo Černá řeka. Z Plzně vytékala Stará řeka.

³⁹⁷ NEUVIRT, Miroslav. *Z hlubin pravěku plzeňského trampingu*, s. 8.

³⁹⁸ Není jasné, zda osada disponovala dvěma kempy, nebo na svůj první zanevřela.

³⁹⁹ Několik jednotlivých tramských skupin splynulo v jednu s názvem Spojené osady Sedlecka, obdobně jako T. O. Údolí slunce.

⁴⁰⁰ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 163.

⁴⁰¹ SOkA Plzeň-sever, f. Archiv obce Koryta, 1891-1945 (1947), Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, k. 3, inv. č. 3, Pronájem pozemků, červen 1936.

Sportovci (Št'áhlavy), Grand Nevada (Št'áhlavy) postavily své kempy v blízkosti Kornatického rybníka. Pro oblast Kornatického potoka a rybníka vznikl tramský název *Kornatická riviéra*.

Páté tramské teritorium leželo v údolí řeky Radbuzy, jižně od Plzně, na katastru obcí Litice a Lhota. Své kempy si zde postavily T. O. Údolí slunce (Lhota), T. O. Kansas (Litice) a T. O. Lhotská kolonie (Lhota). Dle pamětníka Sandyho, který psal do Tuláka, trvala cesta na kole do Lhoty z centra Plzně přibližně třicet minut. T. O. Údolí slunce se věnovala především sportu a písňové kultuře. Zvláštností osady byl její českoněmecký ráz, protože ležela na národnostní hranici Čechů a Němců. Sandy akcentoval dělnický původ osadníků, což podle jeho slov bylo důležitější než národnost.⁴⁰² Dobré vztahy a tolerance odlišné národnosti byly samozřejmostí, jinak by skupina přátel nezakládala osadu. Zvláštní charakter skupiny dokazuje i hravá dvojjazyčná píseň *My máme osadu/Wir haben osada*:

*„Wer, war nich am Západě, hat nicht o co stát,
der kann auf uns v sobotu se einmal podívat....
když táhne k potlachu, auf osada zpět,
einjeder ze strachu propad by se hned....
Wir haben osada versteck in mlázi,
Feuerlein kytara, und was uns scházi,
ein schönes děvčátko, da kommt hier s námi,
ein lustig písnička ten Kopf jí zmámi.“⁴⁰³*

Poslední tramská lokalita meziválečného období se nacházela u současné vodní nádrže Hracholusky,⁴⁰⁴ v říčním údolí řeky Mže, mezi obcemi Vranov a Plešnice. Tato oblast ležela za národnostní hranicí s převahou německého obyvatelstva. Osadníci pocházeli z Plzně a není jisté, zda mezi nimi byli Němci. Chování plzeňských trampů se vymykalo praxi jiných oblastí, Krško a kolektiv uvádí: *„Pokud to však podmínky dovolovaly, čeští trampové si k víkendovým čundrům vybírali spíše českojazyčné lokality, i když v blízkosti jejich domovů byly v německojazyčných oblastech destinace atraktivnější.“⁴⁰⁵* Podmínky Plzeňského kraje umožňovaly trampům stavět kempy na českojazyčném území, přesto některé osady volily jiný přístup. T. O. Sing Sing (Plešnice) si zbudovala svou základnu na zřícenině hradu Buben. Výše

⁴⁰² *Tulák* 1, 1967, č. 10.

⁴⁰³ Tamtéž.

⁴⁰⁴ Hracholuská nádrž byla budována v letech 1958–1964.

⁴⁰⁵ KRŠKO, Jan. *Český tramping v časech formování a rozmachu*, s. 52.

proti proudu Mže působily T. O. Santa Lucia (Pňovany), T. O. Mrzáků (Pňovany) a T. O. Tři mušketýři (Vranov).

V tramském hnutí se v třicátých letech objevily i německé osady, ale v poměru k českým představovaly spíše raritu. Na území Plzeňského kraje registrujeme pouze T. O. Lone Sailor, jejíž osadníci pocházeli ze Stříbra. S největší pravděpodobností existovaly i další německé a německo-české osady, ale okupace, druhá světová válka a národnostní problémy přerušily tradici a informace o osadách se nedochovaly. Obdobná situace nastala v případě trampů u Černého rybníka, který ležel na hranici okupačního pásma, v katastru obce Dolní Bělá (Böhmisch-Neustadt). O této lokalitě víme pouze z jednoho archivního dokumentu, kterým je stížnost hajného na četnické stanici v Dolní Bělé. Udává, že říšskoněmecké vojsko násilně otevřelo tramské chaty v okolí Černého rybníka.⁴⁰⁶ O tom, zda tyto chaty byly skutečně tramské, můžeme spekulovat. V periodikách tramských i veřejných není o Černém rybníku zmínka.⁴⁰⁷ Stejně tak v cancácích a kronikách. Místo nezmiňuje ani jeden z narátorů. Dle pamětníků se v blízkosti pořádaly od šedesátých let pionýrské tábory, ale přítomnost trampů nikdo nepotvrdil.⁴⁰⁸ Pokud zde trampové stavěli kempy nebo chaty, působili jako samostatná skupina a s ostatními se nestýkali. Pravděpodobné je, že hajný použil výraz *tramská chata* nevědomky, aniž byl obeznámen s tramským hnutím.

Posledně zmiňovaná tramská lokalita v blízkosti Hracholusek a zříceniny Buben se po podepsání mnichovské dohody ocitla na území Německa. Osadníci se přesunuli do vnitrozemí a oblast tramsky osiřela. Za hranicí protektorátu registrujeme dva kempy.⁴⁰⁹ V blízkosti Rabštejna nad Střelou zbudovala kemp T. O. Luňák (1940) a v katastru obce Hluboká T. O. Stará Watseka (1942). V těsné blízkosti hranice ležela trampy vyhledávaná oblast Čoubova mlýna (soutok Manětínského potoka a Střely), kam jezdili trampové i během války. Pamětník Karel Lodr psal: „*Vzpomínám často na časy strávené v údolí, jako na nejhezčí v životě. I když byla válka, tam jsme se cítili nějak bezpeční.*“⁴¹⁰ Lodr vybudoval vlastní boudu na nedalekém Brdském potoce v roce 1941, ale sám se za trampa neoznačil. Napsal pouze, že k němu během války jezdili dva trampové. Také vyjmenoval některé členy T. O. Vlků samotářů, kteří zde postavili kemp v roce 1934. Z textu vyplývá, že se s nimi scházel a trávil volný čas a s některými z nich založil v roce 1960 sdružení Suchá huba kapra.⁴¹¹ V okolí Čoubova mlýna

⁴⁰⁶ SOkA Plzeň-sever, f. Fond Okresní úřad Kralovice, k. 92, inv. č. 442, Bezpečnost všeobecně, 1937–1939, Vykradení chat u Černého rybníka, 8. 11. 1938.

⁴⁰⁷ Na mapách označován také jako Porajt.

⁴⁰⁸ Přítomnost trampů, ale také nikdo vysloveně nevyvrátil.

⁴⁰⁹ Viz přílohu, mapa č. 4: Tramské kempy v Plzeňském kraji (1939–1945).

⁴¹⁰ Kronika obce Brdo u Manětína, 22. 12. 2021, v soukromém držení Františka Pešíka.

⁴¹¹ Tamtéž.

přibyly během války kempy T. O. Cowboys (1943) a T. O. Dakota (1943). Dále po proudu řeky Sřřely si vybuřovala zázemí T. O. B.O.B (Křřečov), Psanci (Horní Hradiřřtě), Yukon (Horní Hradiřřtě) a T. O. Safiroví jezdci (Obora, Medvřřdí údolí).

Dalřří kemp břřhem vřřlky postavila T. O. Eldorádo (Kostelec), ležel přřibližně třři kilometry po proudu Berounky od prvorepublikovřřch kempů osad Waikiki, Bumbej a Piráti na mrtvé peřřej. Trampskřř kemp zbuřovala i T. O. Darebáci (Nebílov) v blízkosti hranic protektorátu, kde v třřicátřřch letech mřřla boudu T. O. Tlupa. Byl mezi nimi i Bela, který patřřil do osady Niřřnij Novgorod, jeřř postavila kemp nejprve na Sřřele a poté na Berounce.⁴¹²

Na přřkladu T. O. Niřřnij Novgorod vidíme, že osady se mohly starat o dva kempy nebo se přřestřřhovat do jiné lokality. Taktěřř jeden tramp mohl být součastí více osad, jak tomu bylo u Bely (rok narození 1900). Pcháč, který začal aktivně trampovat v druhé polovině řředesátřřch let, si na Belu vzpomíná a tvrdí, že ho několikrát potkal na Sřřele.⁴¹³ Zároveň víme, že Bela oslavil své řředesátiny na chatě T. O. Údolí darebáků.⁴¹⁴ Z toho plyne, že nezanevřřel na staré teritorium v údolí Sřřely a pravděpodobně ani na starřř kemp, který stavěl s T. O. Niřřnij Novgorod.

Kempy, které vznikly v období okupace a druhé svřřtové vřřlky, navazovaly na tradiční prvorepublikové lokality. Z Archivu trampskřřch osad víme o dalřřích třřech osadách, které si zalořřily kemp na řřece Sřřele, ale jejich poloha nebyla blíže určena (trampské osady Měřříční údolí, Večernice a White River).

Druhá polovina čtyřřicátřřch let a padesátá léta představovala útlum trampského hnutí. Vyuřřivaly se staré kempy a nové se stavěly jen výjimečně. Registrujeme pouze čtyři. T. O. Černá dvojka navazovala na tradici a postavila kemp v katastru obce Čiřřice u Úhlavy. Zbylé třři vyuřřily návratu hranic z doby přředmnichovské. T. O. Liřřky zbuřovala kemp u Holřřšova, T. O. Divočáci u obce Břřezí a T. O. Bumbej u Svojřřřina.⁴¹⁵ Poslední zmiřřovaná osada zdřřdila název po svřřch otčích, kteří mřřli kemp na Berounce u Kostelce (1933).⁴¹⁶

řředesátá léta byla renesancí trampingu. Na území Plzeňského kraje vzniklo 29 nových kempů, u kterřřch známe přřibližnou polohu a zakládající osadu.⁴¹⁷ Svou lokací těmřřř nenavazovaly na trampská teritoria první republiky. Nová trampská generace sice trampovala v těchto teritoriích, ale vyuřřivala na svřřch cestách staré kempy a tábořiřřtě stávajících nebo

⁴¹² Vzpomínky osadního Alba. *Pravda* 50, 1969, řř. 268, s 7.

⁴¹³ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jarořř, v Plzni 1. 11. 2021.

⁴¹⁴ Vzpomínky osadního Alba. *Pravda* 50, 1969, řř. 268, s 7.

⁴¹⁵ Viz přřílohu, mapa řř. 5: Trampské kempy v Plzeňském kraji (1946–1959).

⁴¹⁶ K. F. T. P. *Archiv trampskřřch osad* [online]. 13. 11. 2020 [cit. 5. 1. 2022].

Dostupné z: <http://tramp-archivy.cz/web/index.php>

⁴¹⁷ Viz přřílohu, mapa řř. 6: Trampské kempy v Plzeňském kraji (60. léta).

zaniklých osad. Na Střele, v blízkosti Čoubova mlýna, založila kemp T. O. Silver River (Vysočany)⁴¹⁸ a několik kilometrů po proudu řeky se u Mladotické zastávky usadila T. O. Šedí vlci (Ondřejov).⁴¹⁹ Oba prostory si zachovaly svou trampskou tradici do současnosti.

I v tomto období platilo, že kempy vznikaly v blízkosti železničních tratí a vodních toků. Směr cest určený železnicí zůstával, zvětšovala se však vzdálenost mezi bydlištěm trampů a novými kempy. Takové chování zapříčinilo jednak levné vlakové jízdné, které do rozpočtu jednotlivce zasahovalo jen minimálně,⁴²⁰ jednak volné soboty od konce šedesátých let. Informace o vzdálenosti může být zavádějící, protože v šedesátých letech trampovala mládež i z jiných měst (Stříbro, Domažlice, Kladruby, Klatovy, Sušice, Horšovský Týn). Příklad tvoří T. O. Jižní kříž a T. O. Čerchov, jejichž osadníci pocházeli z Domažlic a své kempy měli v docházkové vzdálenosti od bydliště. Navíc trampové v jedné osadě nemuseli nutně pocházet z jedné obce. To je problematické dnes zpětně identifikovat, protože trampové měli a mají v oblibě říkat název trampské osady a původ jejího většinového osazenstva nebo název města, u kterého má kemp. Takže pokud hovořili či psali do cancáků o osadě Jižní kříž, použili označení *Jižní kříž z Domažlic*, případně *Domažličáci z Jižního kříže*.

Cestování na větší vzdálenosti a z různých domovských obcí se projevilo v prostorovém rozložení kempů. Svou důležitou roli hrála i bývalá protektorátní hranice, za níž trampové objevovali staronové prostory. V šedesátých letech dvě třetiny kempů Plzeňského kraje vzniklo na území okupovaném po Mnichově. V povodí horního toku Mže, přibližně od soutoku s Kosím potokem k zřícenině Buben, se vyprofiloval zcela nový trampský region, pro který neexistuje jednotný název. Trampové tento prostor rozdělovali na dílčí části podle jednotlivých přítoků řeky Mže. První lokalitou byla Mže samotná v prostoru obcí Svojsín a Ošelín (T. O. Šipka, Arabela, Toulavý Jelen, Duck Valley). Druhou představovala Úhlavka od Prostiboře ke Mži (T. O. Fort Laramie, Jamboree, Silver Star, Sirius, Kamarádi, Lilie). Poslední tvořil Úterský potok a jeho přítoky (T. O. Black Star, Blue River, Skalnaté údolí, Tornádo). Pod hrází Hracholuské přehrady obsadila prostor mlýna osada T. O. Modrá kotva, která zde působí dodnes.

Rozsáhlý region povodí Mže měl kulturní centrum na své geografické periferii. Ze dvou důvodů jím byla vlaková stanice Pňovany. Za prvé, trať z Plzně se zde rozdělovala. Jedním směrem pokračovala údolím Úterského potoka do Bezdruzic a druhým kolem řek Mže a Tiché až k obci Planá. Za druhé, na pňovanské zastávce fungovala hospoda Lojzárna, jejíž personál

⁴¹⁸ Viz přílohu, fotografie č. 16: Kemp T. O. Silver River (polovina 60. let).

⁴¹⁹ Viz přílohu, fotografie č. 24: Kemp T. O. Šedí vlci.

⁴²⁰ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

byl vstřícný vůči trampům.⁴²¹ Na první léta svého trampování vzpomínal Pcháč, který si zde vypil první pivo v patnácti letech, v roce 1968: „*Tam vždycky byly nebezpečný neděle na tej Lojzovně. Jak od těch Pavlovic, tak z druhý strany byly přestupní stanice v Pňovanech. Takže se vystoupilo a šlo se do Lojzovny. I když třeba jeli lidi od Stříbra nebo Pavlovic, tak to udělali jako mezipřistání. Vystoupili a vždycky v neděli se to tam sešlo. A kolikrát jsme sedli dopoledne a až posledním vlakem jsme se dostali do Plzně.*“⁴²²

Údolí horního toku Mže a jejích přítoků zůstalo vyhledávanou lokalitou i pro další tramské generace. V 70. letech vybudovala na Úterském potoce kempy T. O. Cowhorn (Trpísty) a na jeho přítoku Hadovce T. O. Zlomený srdce (Kokašice).⁴²³ Na Mži, v oblasti Svojsína, měly svoji základnu T. O. Gold Digger a T. O. Condor. Nedaleko od nich, na Otročínském potoce, založily osady Manitoba, Kondoři, Silverstar a Siouxové volné sdružení Spojené osady Alberta. Z počátku využívaly potlachoviště a kemp osady Duck Valley,⁴²⁴ v roce 1975 si postavily na stejném místě chatu.⁴²⁵ Stejnomená osada Alberta si zbudovala kemp v katastru obce Prádlo u Nepomuku. Další tramský prostor v sedmdesátých letech vybudovali klatovští trampové z T. O. Údolí svornosti v katastru obce Plánice. Dva kempy vznikly u Bezděkova, jeden patřil T. O. Silver Fox a druhý T. O. Ohio. Třetí chatu si u Bezděkova postavil tramp samotář Pytlík. O tomto malém tramském teritoriu se zmínil Pcháč. Byl to pro něj hezký koutek přírody, ale oddělený od ostatního tramského života. Osadníci se scházeli v místní hospodě, které říkali *U Báby Šampalíkojc*.⁴²⁶

Na tradiční teritoria z meziválečné doby navázala v sedmdesátých letech pouze T. O. Black Buffaloes, která postavila kemp na přítoku Střely, v katastru obce Manětín. Z písemných i orálních pramenů víme, že se stále jezdilo trampovat na Střelu, Berounku, Úhlavu, Úslavu, Radbuzu a Kornatický potok, ale nové kempy zde již nevznikaly.

Trampové v osmdesátých letech se při stavbě svých kempů inspirovali meziválečným obdobím i šedesátými lety.⁴²⁷ V prvním případě vznikly dva kempy na řece Střele (T. O. Podchlumáci, Manětín a T. O. Žluté slunce, Ondřejov), jeden u Kornatického rybníka (T. O. Úsvit, Šťáhlavy) a jeden u Hracholuské přehrady (T. O. Zelené království, Pňovany). V druhém

⁴²¹ Viz přílohu, fotografie č. 10: Lojzovna na přelomu 60. a 70. let.

⁴²² Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁴²³ Viz přílohu, mapa č. 7: Tramské kempy v Plzeňském kraji (70. léta).

⁴²⁴ T. O. Duck Valley založila kemp v roce 1963 na Otročínském potoce. Název osady byl v dalších desetiletích používán pro označení celé oblasti Otročínského potoka, stejně jako jeho český ekvivalent Kachní údolí.

⁴²⁵ VAŘEKA, Pavel – SYMONDS, James. Archeologie trampingu: Terénní výzkum tábořiště v „Kachním údolí“ u Jezerců na Stříbrsku. In: *Volný čas: Utopie na hranicích všednosti*. Praha: Národní galerie v Praze, 2011, s. 69–80. ISBN 978-80-7035-480-3.

⁴²⁶ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁴²⁷ Viz přílohu, mapa č. 8: Tramské kempy v Plzeňském kraji (80. léta).

případě postavily osady své kempy na horním toku Mže, T. O. Káňata (Vížka), T. O. North Star (Kladruby) a T. O. Údolí Úslavky (Lhota u Stříbra).

Od devadesátých let klesal počet trampů a ti, kteří zůstali, budovali nové kempy jen výjimečně. Na druhou stranu, některé nově vzniklé osady si nevystačily se stávajícími prostory a vybudovaly si vlastní, T. O. Sacramento (Bezručice) a T. O. Snake Creek (Konstantinovy Lázně) na Úterském potoce, T. O. Bobří údolí (Brod u Stříbra) na Úhlavce, T. O. Kalrovi (Stará Lhota u Nýrska) na Úslavě, T. O. South Land (Osvračín) na Radbuze, T. O. Scarabeus (Kaznějov) na Kaznějovském potoce a T. O. Nežádoucích (Heřmanova Hut').⁴²⁸

Existují i další oblasti, kde vznikly kempy, ale pro hnutí měly spíše marginální význam. Jedním takovým mikroregionem byla řeka Javornice, kde od roku 1979 působily tramské osady Rosomák, Medvědi a Severní Hvězda (z Mostu).⁴²⁹ Javornice leží na hranici Plzeňského a Středočeského kraje a byla navštěvována především trampy z Rakovníka a Kladna. Pro oblast Rakovnícka se dochovala podrobná zpráva k akci *Hurikán*, která mapovala aktivitu tramského hnutí, avšak oblasti Javornice věnovala minimální zájem. Pokud se policejní složky zajímaly o tuto oblast jen okrajově, lze předpokládat, že zde nebyla valná ani tramská aktivita. O dalším mikroregionu hovořil Jindříšek, byla jím oblast přírodního parku Rohatiny u Kralovického a Kopidelského potoka, kde založil se svým otcem kemp. Protože jsou oba velice aktivní v tramském hnutí a navštěvují řadu potlachů, na kemp dojíždí jen několikrát v roce.⁴³⁰

Opačný případ představovaly regiony, jež měly velký tramský potenciál, ale z různých důvodů nebyl trampy využit. Na území Plzeňského kraje takové prostory představovala Šumava a Český les, které byly bez problémů přístupné pouze v meziválečném období, od konce druhé světové války do roku 1948, v roce 1968 a v roce 1990. Šumava představovala pro trampy v první republice velký vandr, který si mohli dovolit pouze výjimečně (cena jízdenky, časová náročnost, málo pracovního volna). Proto v oblasti nevznikly žádné stálé kempy, o kterých by se dochovaly informace. Zostřený dohled v oblasti státní hranice byl patrný již od roku 1948, v dubnu 1950 vzniklo hraniční pásmo, které zasahovalo dvanáct až patnáct kilometrů do vnitrozemí⁴³¹ a dohled nad tímto územím vykonávala pohraniční stáž. Po druhé světové válce a v roce 1968, kdy pohraniční stráž neexistovala, respektive nebyla aktivní, neměli trampové dostatečný čas pro založení stálých kempů. Koncem roku 1989 bylo hraniční

⁴²⁸ Viz přílohu, mapa č. 9: Tramské kempy v Plzeňském kraji od 90 let do současnosti.

⁴²⁹ TITLBACH, Petr. *Nedestruktivní archeologický výzkum tramské osady Ohio u Chříče na Severním Plzeňku*. Plzeň, 2018. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra archeologie.

⁴³⁰ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

⁴³¹ Šírka Šumavy se na území Plzeňského kraje pohybuje od 7 do 27 km.

pásmo zrušeno, ale v březnu 1991 vznikl na území Šumavy národní park, obklopený již stávající Chráněnou krajinou oblastí Šumava. Za táboření „na divoko“ mimo vyznačená místa a rozdělování ohně se rozdávaly vysoké pokuty. Stavba trvalých kempů nepřipadala v úvahu. K pohybu trampů na území národního parku se vyjádřil jeho ochránce: „*Přece trampové nemohou chtít výjimku ze zákona pro pobyt v národním parku. Pravý tramp se přece liší od ostatních lidí tím, že ho neuvidíme a nechytíme.*“⁴³² Existovaly i výjimky, T. O. Čerchov a T. O. Vlčák zbudovaly v šedesátých letech stálé kempy na hranici Českého lesa, v osmdesátých letech na okraji Šumavy vznikl kemp tramské osady Šumavská legie a v roce 2010 postavila u Nýrska boudu T. O. Karlovci. V tramských novinách z roku 1993 byla zmínka o dvou kempech na řece Křemelné, které zbudovala T. O. Šolc Boys a T. O. Spojení samotáři Šumavy.⁴³³

Malý počet nám známých kempů na Šumavě by mohl indikovat nezájem tramského hnutí o tuto lokalitu. Kempy však neposkytují prostorový obraz trampingu v oblasti Šumavy. Z novin, cancáků a výpovědí pamětníků víme, že oblast trampové ve velkém navštěvovali, ale „nekolonizovali.“ To znamená, že nestavěli boudy a chatky jako ve vyhlášených tramských lokalitách, ale spali volně v přírodě a obsazovali seníky a vybydlené objekty. Jádrem trampingu na Šumavě byla hospoda v Rejštejně u Otavy a Turnerova chata u řeky Vydry. V prvním případě měli trampové zázemí v opuštěném mlýně,⁴³⁴ v druhém přespávali přímo v turistické chatě nebo v bezprostředním okolí.⁴³⁵ Na Turnerovu chatu jezdil od přelomu šedesátých let tramp Pcháč se svojí budoucí ženou a dvěma švagry. Koncem sedmdesátých let dostal hostinský výpověď, nový provozní se s trampy neměl v lásce a ti přestali na chatu jezdit. Na chatě se scházeli trampové z Klatov, Sušice, Horažďovic, Písku a Plzně. Z těchto měst přijížděli vlakem do Sušice, odkud pokračovali autobusem *Modravákem* k Rejštejnu a odtud pěšky nebo na běžkách k Turnerově chatě.⁴³⁶ „*Každý víkend, když si přišel, tak se tam hrálo. Vždycky tam nějaká ta parta byla.*“⁴³⁷ Protože trampové tvořili zábavu a *dělali kšeft*, nechával je hospodský spát v chatě zadarmo. Na protějším břehu Vydry měli zbudované i jednoduché tábořiště (lavičky a ohniště), ke kterému vedla improvizovaná lanovka přes řeku.⁴³⁸ Další možností, kde složit hlavu, byl domek v kopci za Turnerovou chatou.

⁴³² Některé zajímavosti Šumavy, Trampoviny, 1993, č. 9, s. 4.

⁴³³ Tamtéž, s. 3. Doba vzniku a místo kempu se nepodařilo vypátrat.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 4.

⁴³⁵ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁴³⁶ Tamtéž.

⁴³⁷ Tamtéž.

⁴³⁸ Viz přílohu, fotografie č. 15: Improvizovaná lanovka přes řeku Vydru.

5.4.2 Typologie trampských staveb

Od okamžiku, kdy trampové vstoupili do přírodní krajiny, začali ji přeměňovat v krajinu kulturní. Z nenápadných tábořišť na počátku dvacátých let vyrostly, nejpozději v šedesátých letech, chatové kolonie. Nejprimitivnější trampskou stavbu představovalo tábořiště, malý kruh z kamenů pro rozdělení ohně a rovná zem pro spánek. V některých případech byl takový prostor doplněn lavičkami.

Pokud trampové navštěvovali tábořiště opakovaně, vybudovali na takovém místě stabilní přístřešek. Přestože nebyl stanoven úzus pro podobu trampského kempu, existovaly prvky, které většina splňovala. Kemp se vyskytoval v lese, skryt před zraky kolemjdoucích, mimo cesty a v blízkosti zdroje vody. Střed kempu tvořilo ohniště s lavičkami a v bezprostřední blízkosti stál přístřešek. Ohniště bylo zpravidla uklizeno a vedle se nacházelo našťipané dřevo na oheň.⁴³⁹ Kemp se od trampské osady (ve smyslu místa) lišil tím, že byl přístupný celé trampské komunitě. Kemp pravidelně navštěvovala trampská osada (ve smyslu kolektiv), která ho zbudovala a starala se o jeho údržbu. Znalost takových míst byla vhodná k vícedennímu volnému trampování. Pokud chtěl tramp projít nějaké trampské teritorium, ve kterém znal trampské kempy, mohl využít jejich zázemí. Navíc mu s velkou pravděpodobností dělali večer společnost další trampové.

Na snímcích č. 16, 17 a 18 můžeme vidět klasický kemp trampské osady Silver River (Vysočany) v různých dobách, který leží v údolí bezejmenného potůčku, přibližně 150 metrů od řeky Střely. V polovině šedesátých let se zde nacházel dřevěný srub a nekryté ohniště.⁴⁴⁰ V druhé polovině devadesátých let bylo ohniště již kryté a v jeho blízkosti vznikl druhý přístřešek.⁴⁴¹ Současný stav kempu odpovídá devadesátým letům.⁴⁴² V blízkosti kempu se nachází prostor pro konání potlachů (potlachoviště), který je umístěn přibližně 30 metrů jihovýchodně od srubu.⁴⁴³ Ve vzdálenosti 100 metrů jižně od kempu je zbudována suchá toaleta. Na fotografii č. 20 je letecký snímek celého trampského prostoru.⁴⁴⁴

Na dalších třech snímcích můžeme vidět kemp Wejminek (Ostrovec), který si postavila skupina přátel bez příslušnosti k osadě.⁴⁴⁵ V kempové knížce byl zachycen průběh stavby⁴⁴⁶ a

⁴³⁹ Nepsané pravidlo říká, že by tramp měl připravit dřevo dalším příchozím, než opustí prostor kempu.

⁴⁴⁰ Viz přílohu, fotografie č. 16: Kemp osady Silver River. Polovina 60. let. Fotografie z východní strany.

⁴⁴¹ Viz přílohu, fotografie č. 17: Kemp osady Silver River. Polovina 90. let. Fotografie ze severozápadní strany.

⁴⁴² Viz přílohu, fotografie č. 18: Kemp osady Silver River. Podzim 2021. Fotografováno ze schodů, které jsou vidět na fotografii č. 17.

⁴⁴³ Viz přílohu, fotografie č. 19: Potlachoviště T. O. Silver River.

⁴⁴⁴ Viz přílohu, fotografie č. 20: Letecký snímek prostoru T. O. Silver River.

⁴⁴⁵ Viz přílohu, fotografie č. 21: Kemp Wejminek.

⁴⁴⁶ Viz přílohu, fotografie č. 22: Průběh stavby.

text, který vysvětloval, proč kemp vznikl.⁴⁴⁷ V tomto případě se potvrdil předpoklad, že se kempy vyvíjely z jednoduchých tábořišť. Parta přátel na místo jezdila spoustu let, ale kemp postavila až později.

V některých případech se můžeme setkat s opakovaným budováním kempu na jednom místě. Příkladem je současný kemp Žluté slunce, který dostal název po stejnojmenné tramské osadě. První kemp vznikl na skále u Ondřejova v roce 1968 a postavila ho T. O. Šedí vlci před vojnu.⁴⁴⁸ Ačkoli Šedí vlci stále existují a pořádají výroční potlachy, po vojně se na místo vraceli jen sporadicky.⁴⁴⁹ Zašlou slávu obnovila T. O. Yellow Sun na začátku osmdesátých let. Chatu si zvolila za svou základnu a opravila ji. Kemp zanikl na začátku devadesátých let, kdy někdo chatu strhl. Podle Jousyho kvůli tomu, že tam přespávali bezdomovci.⁴⁵⁰ Podle trampů Mukiny a Hříba, kteří na místě působí od roku 2012, se tak stalo kvůli navrácení lesů do soukromého vlastnictví. Právě tito dva výše zmiňovaní trampové samotáři se rozhodli tradiční tramský prostor obnovit. Na fotografii č. 25 můžeme vidět průběh stavby v roce 2012⁴⁵¹ a na fotografii č. 26 současný stav.⁴⁵²

Vizuální stránka a výběr polohy všech tří kempů představoval jakýsi standard. Jednoduchá skrytá stavba v blízkosti potoka a železnice, kterou stavitelé zbudovali v prostoru, do něhož lidé před nimi zasahovali jen minimálně a neměnili výrazně jeho charakter.

Trampové využívali i krajinu, která nesla jasné známky lidské činnosti. Příkladem může být opuštěný lom u Březína, kde byla zbudována tramská chata Mensdorf.⁴⁵³ O jejích zakladatelích nemáme informace, ale kemp musel vzniknout až po roce 1940, protože do té doby zde probíhala těžba.⁴⁵⁴ Cedula s názvem chaty je umístěna u vchodu. Výběr jména byl pravděpodobně inspirován šlechtickým rodem Mensdorff-Pouilly, v jehož bývalém panství se nachází. Od chaty na protější straně lomu leží rozlehlé potlachoviště s ohništěm a lavičkami.

Specifickým fenoménem představovalo využívání bunkrů (též ŘOPíky či pevnosti lehkého opevnění) na předmnichovské obranné linii v blízkosti Úhlavky, Úterského potoka, Mže a Střely. Soustava pevností a pevnůstek vznikala v letech 1935–1938 a nikdy nebyla využita v boji. Po druhé světové válce proběhly pokusy o dokončení opevnění, ale kvůli ekonomickým problémům ministerstvo obrany pevnostní linii upozadilo. Unikátní prostory

⁴⁴⁷ Viz přílohu, fotografie č. 23: Autentický text o motivaci ke stavbě kempu.

⁴⁴⁸ Viz přílohu, fotografie č.24: Kemp T. O. Šedí vlci.

⁴⁴⁹ Rozhovor s Jousy vedl David Jaroš, v Plasích 30. 9. 2021. Zakladatel T.O. Šedý vlk byl dědou Jousyho.

⁴⁵⁰ Tamtéž.

⁴⁵¹ Viz přílohu, fotografie č. 25: Průběh stavby kempu Žluté slunce.

⁴⁵² Viz přílohu, fotografie č. 26: Kemp Žluté slunce v listopadu 2021.

⁴⁵³ Viz přílohu, fotografie č. 27: Tramská chata Mensdorf.

⁴⁵⁴ MORAVEC, Luboš. Zlatý lom u Jedvanin. In: *Itras* [online]. 19. 2. 2015 [cit. 7. 1. 2021]. Dostupné z: <https://itras.cz/zlaty-lom-u-jedvanin/>

začali využívat trampové.⁴⁵⁵ V sedmdesátých letech jezdil příležitostně do bunkrů na Úterském potoce tramp Pcháč. Uvádí, že nejčastěji přespával v řopíku, který spravovala T. O. Rudá voda ze Stříbra.⁴⁵⁶ Rudánek od patnácti let trampoval v oblasti Kladrub u Stříbra. V té době byl členem T. O. Silver Dew, která využívala jeden z bunkrů k přenocování, ale nijak ho nezušlechťovala. V jeho blízkosti se nacházely dvě pevnůstky, které sloužily jako stálý kemp tramské osadě z Domažlic (jméno neznámé) a T. O. Hvězda severu.⁴⁵⁷ Jindříšek a Jousy, kteří začali aktivně trampovat až na přelomu tisíciletí, v bunkrech přespávali, ale nejezdili do nich cíleně jako na jiné typy kempů. Jousy uvedl tramské názvy dvou řopíků na Úterském potoce (Dakota, Colorado), které se pravděpodobně neshodují s názvy kolektivů, jež se o ně staraly.⁴⁵⁸ Příležitostné využívání bunkrů trampy dokládají i články v rubrice *Než usne osada*. První článek odkazoval na prostor Rabštejna nad Střelou⁴⁵⁹ a druhý na okolí Kladrub.⁴⁶⁰ Bunkry sloužily jako tramské kempy spolehlivě do devadesátých let. Splňovaly podmínku volného přístupu a zároveň byly ukryty běžným turistům. Od devadesátých let začalo ministerstvo obrany řopíky levně prodávat. Trampové i netrampové je skupovali, na dveře pověsili zámky a defacto je využívali jako chaty. Jak rostl zájem o linii lehkého opevnění u různých historických a vojenských iniciativ, odborníků, akademiků i laické veřejnosti, vyklidili trampové své pozice. V této souvislosti stojí za zmínku velice zdařilý projekt serveru *Opevnění*, jehož výstupem je interaktivní mapa, která zobrazuje polohu jednotlivých bunkrů.⁴⁶¹

Další oblíbená místa pro nocování, táboření a stavbu kempů, která nesla známky lidské činnosti, představovaly zříceniny hradů. V Plzeňském kraji registrujeme tramskou aktivitu, s různou intenzitou, na Bubnu, Falkenštejnu, Libštejnu, Krašovu, Gutštejnu a Prostiboři. Krom posledně zmiňované Prostiboře byla místa přístupná široké veřejnosti již v období první republiky. V případě zříceniny Buben u Mže víme, že zde založila kemp T. O. Sing Sing v roce 1926. Na Libštejně působila v meziválečném období T. O. Zbloudilá. Na Krašově trampové nevybudovali vlastní přístřešek, ale v šedesátých letech zde pravidelně tábořila T. O. Hejkalů (Jan Vyčítal a Marko Čermák).⁴⁶² Ve stejném období zažívala tramský boom oblast Úterského

⁴⁵⁵ Viz přílohu, fotografie č. 28 a č. 29: Exteriér a interiér bunkru v blízkosti Kladrub. Prostor byl obýván nejpozději od začátku 80. let.

⁴⁵⁶ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁴⁵⁷ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

⁴⁵⁸ Rozhovor s Jousy vedl David Jaroš, v Plasích 30. 9. 2021.

⁴⁵⁹ DANY. *Vzpomínka na beton*. *Pravda* 50, 1969, č. 98, s. 7.

⁴⁶⁰ STON. *Kdo okradl trampy?* *Pravda* 49, 1968, č. 111, s. 5.

⁴⁶¹ Interaktivní mapa čs. opevnění. In: *Opevnění* [online]. 21. 5. 2015 [cit. 7. 1. 2021]. Dostupné z: <https://mapa.opevneni.cz/>

⁴⁶² ANTONY, Michael. Vandr za Paběrkami na Staré řece pod Krašovem. In: *Tramský magazín* [online]. 25. 8. 2015 [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.tramsky-magazin.cz/blog/vandr-za-paberkami-na-stare-rece-pod-krasovem-488.html>

potoka, kde se nacházely dvě zříceniny, Falkenštejn a Gutštejn. Na Falkenštejnu vybuodovala svou základnu T. O. Blue River v roce 1964. V blízkosti Gutštejna vznikly v šedesátých letech nejméně dva kempy, první pod správou T. O. Skalnaté údolí a druhý pod T. O. Západ. Na tradiční prostor navázala v sedmdesátých letech T. O. Winoga a v roce 1990 T. O. Snake Creek.

Gutštejn hrál v trampském vzpomínání výraznou roli, všichni narátoři o něm mluvili jako o centru hnutí. Pcháč začal k zřícenině jezdit koncem šedesátých let a jezdí dodnes.⁴⁶³ Rudánek říkal, že se zde tábořilo pravidelně a tradice se stále drží.⁴⁶⁴ Jindříšek konstatoval, že už se tam jezdí sto let. Pro Jindříška má Gutštejn i jiný význam. Jeho otec (tramp) na zřícenině rozsypal popel svého otce (trampa), který tam pravidelně chodil.⁴⁶⁵ Potlachy, pořádané v devadesátých letech pod hradem, pravidelně navštěvoval i tramp Maličkej, jak je patrné z jeho cancáků.⁴⁶⁶ V podhradí v devadesátých letech pořádala každoroční *kuličkyádu* T. O. Winoga, což byl velký potlach s bohatým doprovodným programem. Soutěžilo se ve cvrnkání kuliček, chůzi na chůdách a hraní pastiček.⁴⁶⁷

Zajímavá byla trampská činnost na zchátralém zámečku u Prostiboře na Tachovsku, který se rozhodla pronajmout a opravit skupina trampů kolem časopisu Tulák a T. O. Fort Laramine.⁴⁶⁸ V roce 1967 se dohodla se Státní památkovou péčí. Ta měla zaplatit materiál a trampové o víkendech stavbu opravit. Domluva s památkáři uvízla na mrtvém bodě, protože při rekonstrukci trvali na využití původních materiálů, které nebyli schopni zafinancovat. Skupina trampů využívala prostory Prostiboře i nadále a ku příkladu v roce 1968 uspořádala před budovou velký potlach.⁴⁶⁹

Trampské osady působily často i v opuštěných mlýnech. Například T. O. Bumběj si v padesátých letech zbudovala základnu na rozvalinách mlýna u Úterského potoka. V roce 1971, na základě ústní dohody s majitelem, obsadili trampové ruinu mlýna v Komušíně a dle možností opravili. Mlýn byl oblíben především mezi trampy-rodíči. Pcháč s trochou nadsázky uvedl, že své dvě dcery v Komušíně vychoval. Trampové na mlýn jezdili ještě v devadesátých letech, pak změnil majitele, který ho strh a postavil si na jeho místě rodinný dům.⁴⁷⁰ Mezi trampy byl oblíbený i areál Čoubova mlýna u Střely, v jehož stodole v osmdesátých letech

⁴⁶³ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁴⁶⁴ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

⁴⁶⁵ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

⁴⁶⁶ Trampský deník, 4. 10. 2021, v soukromém držení Maličkého.

⁴⁶⁷ Rozhovor s Jousy vedl David Jaroš, v Plasích 30. 9. 2021. Pastičky je specifická hra pro otrlé trampy. Se zavázanýma očima musí soutěžící najít předmět mezi nataženými pastičkami na myši.

⁴⁶⁸ Zámeček, postavený na základech gotické tvrže, byl obydlený do roku 1948.

⁴⁶⁹ RŮŽIČKA, Karel. *Rycí vidle navždy*, s 71–72.

⁴⁷⁰ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

přespávali.⁴⁷¹ V roce 1972 si T. O. Modrá kotva koupila od OV SSM v Plzni rozvaliny mlýna pod hradem Buben. Jedenáct osadníků, většina dělníků a řemeslníků, s rodinami jezdilo do mlýna o víkendech a pracovali na opravě.⁴⁷² Zrekonstruovaná budova zůstala majetkem trampského kolektivu až do současnosti a jeho členové nezanevřeli na trampskou tradici a hodnoty. Šerif osady Běďa píše, že T. O. Modrá kotva byla od sedmdesátých let především osadou zpívající a sportující.⁴⁷³ Můžeme si tedy všimnout stejných vzorců chování. Ve třicátých letech, když se z prvních trampů stávali rodiče, usazovali se na chatách a své trampství deklarovali skrze sport a trampskou píseň, stejně jako osadníci z mlýna pod Bubnem v letech sedmdesátých.

Komunita trampů v Komušíně a pod Bubnem reprezentovala jev, který můžeme označit jako trampské chalupaření. Rozvinulo se po druhé světové válce a odsunu německého obyvatelstva z Československa. Neuvirt ve své knize uvádí, že po roce 1945 se do pohraničí odstěhovalo několik trampů z Medvědího údolí (Obora) a téměř všichni členové T. O. Luňáků (Rabštejn nad Střelou) a pokoušeli se podle svých sil zabydlit domy po Němcích.⁴⁷⁴ Zde je nutné se zamyslet, zda vybydlené domy obsazovali trampové za účelem zbudování nové trampské základny, nebo trampové, kteří hledali útočiště pro sebe a rodinu, jako tomu bylo v případě chataření. Trampský pamětník Pcháč zavzpomínal na některé party, které si koupily nemovitost, „*tenkrát to vyšlo na pár korun. Málo kde to fungovalo, když to byl společnej majetek. Dřív nebo později se to rozpadlo* (myšleno rozpad kolektivu).“⁴⁷⁵ T. O. Stetson koupila chalupu v Tuněchodech, postupem času se nechávali osadníci vyplácet a v současnosti má už jen jednoho majitele. V Trpístech koupila bývalou školu T. O. Tornádo, jejíž členové se kvůli majetku rozhádali. T. O. Soumrak pořídila chalupu v Pavlovicích, finančně se podíleli všichni, ale byla napsána na jednoho člena. Po jeho smrti zdědil dům syn, který ji dal do zástavy kvůli dluhům. Pcháč zakončil část svého vyprávění o chalupách konstatováním: „*Takový ty party, který nic neměly, tak fungujou dodnes.*“⁴⁷⁶ Uvedl jednu výjimku, T. O. Modrá kotva pod Bubnem.⁴⁷⁷ Z příkladů vyplývá, že ačkoli trampové kupovali chalupy jako kolektiv, většinou se staly majetkem pouze jednoho z nich.

⁴⁷¹ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

⁴⁷² MIKI. Mlynáři z Bubna. *Mladý svět* 17, 1975, č. 26, s. 30.

⁴⁷³ BĚĎA. Tak to všechno začalo. In: *T. O. Modrá kotva* [online]. [cit. 7. 1. 2021]. Dostupné z: <https://modrakotva.webnode.cz/historie-osady/>

⁴⁷⁴ NEUVIRT, Miroslav. *Z hlubin pravěku plzeňského trampingu*, s. 8.

⁴⁷⁵ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁴⁷⁶ Tamtéž.

⁴⁷⁷ Tamtéž.

Vidíme, že trampský způsob využívání krajiny byl velice rozmanitý. Jejich architekturu lze rozdělit do tří skupin. Stavby (kempy, chaty) vznikající volně v krajině, stavby využívající opuštěné lidské prostory (doly, mlýny, zříceniny) a stavby zakoupené k rekreaci (chalupy, chatařské kolonie).⁴⁷⁸

⁴⁷⁸ Chataři a chalupáři se identifikují s trampingem prostřednictvím potlachů, Porty, četby, hudby a do volné přírody vyjíždí pouze výjimečně. Když na tuto skutečnost někdo upozorní, nemají z toho radost.

6 TRAMPOVÉ A SPOLEČNOST

Tramping se po celou dobu své existence nacházel na hranici legality. Vycházelo to z jeho podstaty volného táboření v přírodě. Československá krajina byla rozparcelována mezi různé vlastníky a trampové museli spoléhat na jejich vstřícnost v případě pronájmu pozemku či toleranci v případě táboření či stavby kempu bez povolení. Jaký byl vztah trampů, úřadů a establishmentu? Jak vycházeli s většinovou společností a jak se promítly velké dějiny do tramské každodennosti?

6.1 První republika

Stát a velkostatky většinou nepovolovaly na svých pozemcích táboření a stavby, protože malé finanční obnosy nestály za předpokládané starosti, které by s trampingem měly. Obce a soukromníci naopak přivýdělek vítali. Obec Štáhlavy například pronajímala v okolí Kornatického rybníka pozemky na jeden rok za 150 korun (1931).⁴⁷⁹ Obec Koryta měla v roce 1936 stejnou výši nájemného.⁴⁸⁰ Oproti tomu Horní Hradiště si účtovalo za roční pronájem pozemku v roce 1940 pouze 50 korun.⁴⁸¹ Z kroniky obce Brdo víme, že trampové si pronajímali a kupovali pozemky na Střele v oblasti soutoku Manětínského a Brdského potoka, cena však nebyla uvedena. V příspěvku v oborské kronice z roku 1933 chybí údaje o ceně i konkrétní informace o využití obecního pozemku. Obec pouze stanovila podmínku nepáchat škody na lesním porostu v okolí chaty. Oproti jiným záznamům je zajímavé, že oborský kronikář označil uživatele pozemku tramským jménem *družina trampů Netopýr*.⁴⁸² Někteří trampové tábořili na pozemcích bez povolení majitele, ale můžeme též předpokládat, že se mezi vlastníky pozemků a trampingem uzavíraly ústní dohody. Mohlo se jednat například o výpomoc na poli.

O zemědělství se zajímali trampové i z ryze existenčních důvodů. Řada trampů totiž přišla v době hospodářské krize o zaměstnání a trávila na venkově většinu dnů. Někteří se nechávali najímat od sedláků, kteří potřebovali nárazovou pomoc a nemohli si vydržovat čeleď.⁴⁸³ O existenčních problémech nezaměstnaných trampů z T. O. Nižnij Novgorod hovořil často Rudolf Hrbek v knize *Dobrodružství na Černé řece*. Přes všední dny žili osadníci na kempu a pomáhali vesničanům, o víkendu jim přivezli proviant zaměstnaní kamarádi. Členy

⁴⁷⁹ SOkA Plzeň-jih, f. MNV Štáhlavy, Kronika obce 1922–1955, inv. č. 74, Pronájem pozemků, 1931.

⁴⁸⁰ SOkA Plzeň-sever, f. Archiv obce Koryta, 1891–1945 (1947), Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, k. 3, inv. č. 3, Pronájem pozemků, říjen 1937.

⁴⁸¹ NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety*, s. 71.

⁴⁸² SOkA Plzeň-sever, f. MNV Obora, Pamětní kniha obce Obory, 1930–1969, inv. č. 125, Povolení pro stavbu tramské chaty, 1933.

⁴⁸³ KRŠKO, Jan. *Do lesa na povolení?*, s. 10–13.

osady nejvíce dotoval Václav Beránek, který prováděl načerno práci podomního holiče a o výdělek se dělil.⁴⁸⁴

O přátelských vztazích s venkovany podává svědectví brdská kronika. Když si v roce 1933 začali budovat trampové na Manětínském potoce srub, nechával je mlynář Zimmerhakeľ z Čoubova mlýna přespávat na slámě.⁴⁸⁵ Jeho syn Ladislav pomáhal v roce 1940 se stavbou trampské chaty na Brdském potoce.⁴⁸⁶ Trampové, pohybující se v okolí Frantova mlýna, který vlastnil inženýr Hec, měli taktéž povoleno spát v hostinské místnosti na slámě. Pamětník Karel Lodr popisoval: „*V sobotu večer jsme se tam vždy s chutí scházeli. Vždy byl také přítomen pan Bulín z Brda a jeho tři dcery. Dále František a Václav Eret ze Štichovic. Bouřlivá a veselá nálada trvala vždy déle než do půlnoci.*“⁴⁸⁷

Vztahy trampů a venkovanů nemusely být pouze ideální. Obyvatelům Kornatic například vadilo, že trampové sbírali houby ve velkém, lámali větve, udusávali trávu a celkově pustošili krajinu. Krátká zpráva v kronice byla zakončena: „*My domorodci rybník nenavštěvujeme od té doby, co se zde uhošťují.*“⁴⁸⁸ Další negativní zpráva se objevila v kronice Nadryb v roce 1931. Jednalo se o vypovězení trampů, kteří tábořili ve dvou chatách v blízkosti vesnice, plašili zvěř a pohoršovali obyvatelstvo nepřístojným chováním. Obec navíc rozvěsila u lesních cest tabulky zakazující vstup do lesa.⁴⁸⁹ O osm let později dovolilo zastupitelstvo Nadryb opět trampům stavět chaty na katastru obce. Stejný postup proti neslušným trampům aplikovala Koryta, jež v roce 1936 zamítla žádosti o táboření odůvodněné špatným chováním. O rok později vyšla trampům vstříc. Zákaz a následné povolení může vypovídat o tom, že vesničané neměli problém s trampským hnutím, ale spíše s jednotlivými skupinkami či trampy.⁴⁹⁰

Vztah venkovanů a trampů byl založen na jakémisi oboustranném výhodném soužití. Ta část trampů, která byla zaměstnána, utratila peníze ve venkovských hostincích a pronajala si pozemky. Venkované získali možnost snadného přivýdělku a byli ochotni přimhouřit oko nad případnými excesy mládeže. Lze též předpokládat, že trampové svou hudbou a žoviálním chováním vzbuzovali sympatie *domorodců*.

⁴⁸⁴ HRBEK, Rudolf. *Dobrodružství na Černé řece*. Praha: Mladá fronta, 1974.

⁴⁸⁵ Jednalo se o skupinu, která si po dostavění chaty dala název T.O. Vlci samotáři.

⁴⁸⁶ Kronika obce Brdo u Manětína, 22. 12. 2021, v soukromém držení Františka Pešíka.

⁴⁸⁷ Tamtéž.

⁴⁸⁸ SOkA Rokycany, f. MNV Mešno, Kronika obce Kornatice 1921–1945, inv. č. 19, Výletníci v obci, 1930.

⁴⁸⁹ SOkA Plzeň-sever, f. MNV Nadryby, Kronika Nadryb 1930–1977, inv. č. 1301, Zákaz vstupu do lesa a vypovězení trampů 1931.

⁴⁹⁰ Tamtéž, f. Archiv obce Koryta, 1891-1945 (1947), Zápis z schůzí obecního zastupitelstva, k. 3, inv. č. 3, Pronájem pozemků, květen 1936 a říjen 1937.

Obyvatelé vesnic, osad a samot v blízkosti atraktivních přírodních lokalit si uvědomovali, že přítomnost lidí z měst může znamenat ekonomický profit. Krom trampů vyjížděli na venkov další individuální výletníci a organizované tělovýchovné a mládežnické spolky. Venkované se rozhodli nabídnout návštěvníkům odpovídající ubytování. V některých lokalitách se již při stavbě domu počítalo s pokojem pro ubytování výletníků.⁴⁹¹ Představa trávení volného času v přírodě přitahovala stále více Plzeňanů. V neděli 22. května 1927 poprvé vyjely z Plzně speciální výletní vlaky, jejichž cílovými stanicemi byly Plasy, Horní Bříza a Šťáhlavy. Soupravy vyrážely brzy ráno a vracely se k večeru zpět. Z vlaku do Šťáhlav „vystoupilo 264 osob a rozptýlilo se do lesů hledajíc osvěžení.“⁴⁹² Plasy a okolí Šťáhlav jsme v předchozí kapitole, na základě rozmístění kempů, označili za prvorepubliková jádra trampingu v Plzeňském kraji. Lze předpokládat, že tyto výletní vlaky sloužily i trampům.

Do přírody ve třicátých letech vyjížděly různé skupiny obyvatelstva, zvyšoval se i počet trampů a termín trampování byl naplňován různými obsahy. Různí lidé provozovali trampingu různými způsoby.⁴⁹³ Trampové, takytrampové a paďouři vyráželi do přírody na tramp a z trampování se stal obchodní artikl. Z analýzy 85 čísel časopisu *Tramp* (1929–1931) si lze udělat představu o ekonomickém potenciálu, jež trampingu skrýval pro obchodníky. V jednom šestistránkovém čísle *Trampa* bylo průměrně otištěno jedenáct reklamních sdělení. Navíc redaktoři vyčlenili jednu samostatnou stranu v každém čísle pro rubriku *Malý oznamovatel*, která obsahovala inzeráty a menší propagace. Reklamy nejčastěji lákaly trampy na nákup oblečení, bot, dek, celt, stanů, usáren, konzerv, lyží, lékárníček, fotoaparátů, gramofonů, gramodesek a hudebních nástrojů. Kupříkladu soukromý prodejce Václav Kalina v Andělské ulici v Plzni prodával teplé bundy⁴⁹⁴ či neznámý inzerent ve Slezské ulici provozoval obchod s fotoaparáty a prostřednictvím reklamy oslovoval trampy. Svě zákazníky měly v řadách trampů i vykřičené domy. Majitelka jednoho takového ústavu otiskla ceník služeb pro rok 1932, ve kterém nabízí vojákům a trampům třicetiprocentní slevu.⁴⁹⁵

Čím více lidí jezdilo na tramp, tím více obchodníků nabízelo trampskou výbavu, a čím lepší a dostupnější byla výbava, tím více lidí jezdilo na tramp. Zákon nabídky a poptávky fungoval nekompromisně i v případě literatury, filmu a písně. Trampské hudební soubory vystupovaly v divadlech a kabaretech. Sešitové romány vyprávěly příběhy o kovbojích a

⁴⁹¹ KRŠKO, Jan. *Do lesa na povolení?*, s. 12.

⁴⁹² SOkA Plzeň-jih, f. MNV Šťáhlavy, Kronika obce 1922–1955, inv. č. 74, Výletní vlaky, 1927.

⁴⁹³ KRŠKO, Jan. *Český trampingu v časech formování a rozmachu*, s. 23–40.

⁴⁹⁴ *Tramp* 3, 1931, č. 15, s. 9.

⁴⁹⁵ Viz přílohu, fotografie č. 31: Ceník služeb nevěstince pro rok 1932.

trampech a točily se filmy s trampskou tematikou (*Dobrý tramp Bernášek*,⁴⁹⁶ *Osada mladých snů*⁴⁹⁷). Na nevalnou kvalitu těchto děl reagoval Jaroslav Žák a Vlastimil Rada v prvních dvou dílech *Bohatýrské triologie*, *Budulínek a Matlafousek čili Vzpouora na parníku Primátor Dittrich*⁴⁹⁸ a *Dobrodružství šesti trampů aneb Nové pověsti české*.⁴⁹⁹ Počátkem třicátých let se stal tramping módní záležitostí. Svůj podíl na popularizaci nesli i odpůrci hnutí. O trampingu negativně referovali v novinách, ale tím ho paradoxně činili přitažlivějším pro mládež. Články popisovaly tramping jako antisociální hnutí, které je v opozici vůči stávajícím konvencím, členové se vyznačovali nevázaností a nechutí k pořádku.⁵⁰⁰ Charakteristika děsivá pro vyznavače tradičních hodnot, ale pro mladého člověka, protestujícího proti morálce a společnosti, představoval takto popisovaný tramping vhodnou příležitostí, jak vyjádřit svou revoltu.

Prvním výrazným podnět, který rozpoutal společenskou diskusi a upozornil státní orgány na přítomnost trampingu, byl článek vydaný náčelníkem Junáků Antonínem Svojsíkem *Bílé otrokyně v centru Evropy*.⁵⁰¹ Svojsík verbálně útočil do řad *divokých skautů*, protože je považoval za nejvýraznější konkurenci svého Junáka. Naopak tradiční skauty líčil v nejlepších barvách a kladl je do kontrastu s trampy. Svojsík v podstatě vytvořil novinářskou šablonu, kterou využívali další mravokárci píšící o trampingu v *seriózním* tisku. Typickým příkladem standardizovaného článku byl příspěvek v *Hlasu Plzeňska*, odsuzující morální zpustlost divokých skautů a oslavující disciplínu pravých skautů.⁵⁰² Pokud novinář stávající šablonu opustil, mohl být důrazně upozorněn na nevhodnost svého počínání: „*Kupříkladu v posledním čísle ‚Přítomnosti‘ objevil se článek ‚Divoký skaut,‘ který, ač psán proti trampům, jest psán takovým způsobem, že skauting může poškoditi.*“⁵⁰³ Zastánci skautského hnutí vystupovali v novinách agresivně vůči trampingu a dožadovali se jeho zákazu: „*Nikdo, kdo si uvědomí účel skautské organizace, nemůže zaměňovati toto výchovné hnutí, pevně organisované, s neorganisovaným výstředním a nemorálním trampingem. Proti tomu musí příslušné úřady, skautské organizace, turistické kluby, žurnalistika a celá veřejnost vésti bezohledný boj.*“⁵⁰⁴

⁴⁹⁶ *Dobrý tramp Bernášek* [Film]. Režie Karel LAMÁČ. Československo, 1933.

⁴⁹⁷ *Osada Mladých snů* [Film]. Režie Oldřich KMÍNEK. Československo, 1931.

⁴⁹⁸ ŽÁK, Jaroslav – RADA, Vlastimil. *Budulínek a Matlafousek čili Vzpouora na parníku Primátor Dittrich*. Praha: Adolf Synek, 1930.

⁴⁹⁹ ŽÁK, Jaroslav – RADA, Vlastimil. *Dobrodružství šesti trampů aneb Nové pověsti české*. Praha: František Borový, 1933.

⁵⁰⁰ K diskusi o trampech. *Moravská orlice* 68, 1930, č. 34.

⁵⁰¹ SVOJSÍK, Antonín. *Bílé otrokyně v centru Evropy*. *Národní listy* 64, 1924, č. 136, s. 2.

⁵⁰² Proti divokému skautingu. *Hlas Plzeňska*, 1929, č. 21, s. 3.

⁵⁰³ SKÁLA, Karel. *Trampové*. *Český deník* 16, 1927, č. 203, s. 3.

⁵⁰⁴ Tamtéž.

Skauti rozšiřovali tramské řady z toho důvodu, že skauting byl přitažlivý pouze pro určitou věkovou skupinu. Odrostlým mladíkům v pubertě nevyhovovala skautská kázeň, a kdyby přece, neměl skaut propracovaný systém, jak s adolescenty zacházet. Existovali sice Roveri a Rangers, skupiny skautů starších šestnácti let, kteří ctily zásady skautské výchovy, velice často se však stávalo, že plynule přešli na volné trampování.

Tramping nestál v opozici ke skautingu, spíše byl jeho volným pokračováním. Taková praxe se prolínala celou historií hnutí. Kapitán Kid či Wabi Ryvola, velké tramské ikony, se hrdě hlásily ke svým skautským začátkům na přelomu čtyřicátých let.⁵⁰⁵ Narátor Pcháč a Rudánek se zmínili o svých začátcích v *Pionýru*, organizaci upravené potřebám poúnorového režimu, ve které ale nadále působili skautští vedoucí. „*Kousek od Čoubova mlýna jsme s pionýrama dělali tábor, proto mě to tam později táhlo,*“⁵⁰⁶ vzpomínal Rudánek na své působení v mládežnické organizaci, které ho později ovlivnilo při výběru lokalit k trampování. V řadách obnoveného skautského hnutí devadesátých let vyrážel do přírody narátor Jindříšek, který se nechal inspirovat skautskými tábory a dodnes dojíždí na bunkr k Falkenštejnu, ve kterém se skauty přespával. Jeho výpověď potvrdila, že navazující skautské programy se netěšily velkému zájmu: „*Byl jsem ve skautu někdy od jedenácti, dokud se naše družina nerozpádlá. Jinak registrovaný jsem tam do teď. Jsou různé roverský kmeny nebo se můžeš angažovat jako nějaký činovník.*“⁵⁰⁷

Soužití řadových skautů a trampů ve společném prostoru nebylo tak dramatické, jak líčili prvorepublikovní novináři. Ve velké spoustě článků tramskému hnutí vyčítali neorganizovanost, ale právě díky ní nebyl tramping zrušen. Oproti tomu skauting, oficiálně založený v roce 1911, byl z ideologických důvodů zakázán v roce 1940, 1950 a 1970.⁵⁰⁸ Tramping nemohly orgány státní správy zakázat, protože jej nikdo oficiálně nepovolil. Neznamená to však, že trampové měli své místo na slunci jisté, neustále museli svoji pozici obhajovat.

Od Svojsíkova článku v roce 1924 se stupňoval tlak novinářů, skautských činitelů a turistických klubů na omezení trampingu. Vyznavači klidu a konvenční morálky požadovali, aby stát zasáhl.⁵⁰⁹ V tisku se v průběhu roku 1930 objevovaly náznaky, že by mohlo dojít k omezení tramské činnosti a k zavedení předvojenské výchovy.⁵¹⁰ Národní socialisté

⁵⁰⁵ *Poportýr*, 1984, č. 5. 1984. Osobnost Wabi Ryvola. *Sem-Tam* 4, 1983, č. 2.

⁵⁰⁶ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

⁵⁰⁷ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

⁵⁰⁸ Historie. In: *Skaut* [online]. [cit. 3. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/historie/>

⁵⁰⁹ ALTMAN, Karel. *Trampové a moc*, s. 225.

⁵¹⁰ *České slovo*, 1931, č. 42, s. 7.

interpelovali ministra vnitra v otázce volnému pohybu a pobytu v přírodě (26. 3. 1931).⁵¹¹ Ministr Juraj Slávik odpověděl, že domněnky postrádají jakéhokoliv věcného podkladu a omezování trampingu se nechystá.⁵¹² S největší pravděpodobností lhal, protože jeho přímý podřízený, zemský prezident Hugo Kubát, vydal 9. dubna 1931 výnos, jehož celý název zní: „*Vyhláška zemského presidenta v Praze ze dne 9. dubna 1931, kterou se vyhláší opatření proti výstřelkům campingu a trampingu.*“⁵¹³ Pro vyhlášku se vžilo označení Kubátův zákon, fakticky ale nikdy formu zákona neměla. Výnos zakazoval „*společné táboření osob různého pohlaví v přírodě i ve stanech, chatách a srubech – vyjímaje táboření rodinné –, pobíhání v nedostatečném úboru koupacím mimo obvod vykázaných koupališť, zpívání popěvek obsahující nemravného, dále nošení zbraní, zvláště zbraní zakázaných bez platného zbrojního pasu a koupání na místech zakázaných. Přestupky této vyhlášky, jejíž účinnost počíná dnem vyhlášení, trestati budou – bez újmy soudního stíhání – politické úřady I. stolice tresty na penězích od 10 Kč do 5000 Kč nebo na svobodě od 12 hodin do 14 dnů.*“⁵¹⁴

Kubátův zákon vyvolal opačné reakce, než zamýšlel. Jednak vzbudil odpor u značné části veřejnosti, která dříve s trampy nesympatizovala, jednak vedl ke spojení politických a nepolitických trampů. Univerzitní pracovník se zastával v novinách trampů, stěžoval si na expandování státní moci do veřejného prostoru a mimo jiné kriticky zmínil i opatření zemského prezidenta Kubáta.⁵¹⁵ V *Českém směru* vyšlo několik článků kritizujících vyhlášku, která podle nich byla ponižující a zpátečnická: „*Je to zcela ve stylu maďarské policie, která předepisovala ženám délku sukni, nebo papežského zákazu udělování rozhřešení ženám s přílišnou dekoltáží.*“⁵¹⁶ Autor článku *Lex Kubát a trampové* přistupoval k problematice s nadhledem a předložil věcné argumenty. Za větší problém považoval vyhlášku než ohrožení veřejné mravnosti trampy: „*Trávi-li mladí hoši a děvčata weekend ve volné přírodě a jsou-li za to pronásledováni policií a četnictvem, náleží jim naše dokonalé sympatie a všestranná podpora v boji proti šosáctví vysoké byrokracie.*“⁵¹⁷ Argumenty předložili i trampové pišící do časopisu *Tramp* a rozhodně si nebrali servítky: „*Bez oddacího listu s děvčetem do lesa nesmíte! To ovšem neplatí pro namalované děvky v automobilech, protože venkovských hotelů se zákaz netýká.*“⁵¹⁸

⁵¹¹ *České slovo*, 1931, č. 85, s. 1.

⁵¹² WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český trampingu 1918–1945*, s. 50.

⁵¹³ NOHA, Rudolf. *Odlesky táborových ohňů*, s. 27.

⁵¹⁴ ANTONY, Michael. Kubátův protitrampský zákon. In: *Trampský magazín* [online]. 8. 9. 2013 [cit. 4. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.trampsky-magazin.cz/blog/kubatuv-protitrampsky-zakon-109.html>

⁵¹⁵ Občanstvo a policie. *Český směr*, 1931, č. 263, s. 1.

⁵¹⁶ Lex Kubát a trampové. *Český směr*, 1931, č. 121, s. 1.

⁵¹⁷ Tamtéž.

⁵¹⁸ *Tramp* 3. 1931, č. 18, s. 3.

Trampové svolali demonstraci do zahrady měšťanského pivovaru na Vinohradech. Sešlo se deset až patnáct tisíc trampů, turistů a dalších příznivců táboření, kterých se výnos týkal. Svá podpůrná stanoviska zaslaly organizátorům akce i některé obce z tramských oblastí.⁵¹⁹ Z plzeňských trampů veřejně vystoupil Toulavý Mirko z T. O. Nižnij Novgorod. Hovořil důrazně proti Kubátovi, a ještě důrazněji, z dnešního pohledu velice nekorektně, proti mládežnickým organizacím: „*Trampům se zakazuje družný život, ale při sokolském sletě, to nejsou teplý bratři pohromadě? Když Orlové dělají výlet na sv. Horu a lezou skrz ten tunel, co je tam tma, tak to nic není. Ti si mohou dělat co chtějí, protože jsou v té organizaci.*“⁵²⁰ Účast na akci zpětně potvrdil i Věna Šerif z T. O. Vlci samotáři, který se vypravil z Plzně do Prahy pěšky, aby zastupoval své kamarády.⁵²¹

Demonstrace byla násilně rozehnána, o čemž kriticky referovaly noviny. Navíc se pořádaly menší protestní akce v Praze a dalších městech a vyhlášku projednávalo i Národní shromáždění. Pod tíhou veřejného mínění nařídilo ministerstvo vnitra četníkům mírnější postup při uplatňování vyhlášky.⁵²² Na nezákonnost výnosu upozorňovali odborníci již v průběhu roku 1931 a radili trampům, jak se bránit: „*Kdyby trampové místo pořádání protestních táborů dali si klidně při prohlídkách chat a stanů uložit tresty a po administrativní stížnosti dovolávali se nejvyššího správního soudu, bylo by to nejlepší odpovědí na nezákonné nařízení.*“⁵²³ Výše zmíněný postup aplikoval neznámý tramp, který zaplatil pokutu třicet korun a následně zahájil spor u Nejvyššího správního soudu. Tato instituce po čtyřech letech rozhodla pokutu zrušit a prohlásila Kubátův výnos z roku 1931 za protiprávní.⁵²⁴

Státní správa se snažila tramping omezit i směrnicemi, které regulovaly vstup do lesů. Lidé se směli pohybovat v lese pouze po cestách, jinak si museli opatřit průkaz u příslušné lesní správy. Kouření, táboření a rozdělávání ohňů se v lese přísně zakazovalo. Lesní správy měly uvědomit obecní úřady a četnické stanice o podmínkách vstupu do lesů a nainstalovat výstražné tabulky.⁵²⁵ V tramských řadách vyvolaly takové snahy opět řadu negativních reakcí. Příkladem může být článek z Rudého práva s názvem *Trampové nastupují proti novému šikanování* z roku 1931, který hovoří o šikaně ze strany lesníků a četníků.⁵²⁶

⁵¹⁹ PEKÁREK, Bohumil. Trampové proti mocným. *Rudé právo* 70, 1990, č. 13, s. 4.

⁵²⁰ WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*, s. 58.

⁵²¹ Z Kancasu na Střelu. *Pravda* 48, 1967, č. 289, s. 4.

⁵²² HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*, s. 247.

⁵²³ Lex Kubát a trampové. *Český směr*, 1931, č. 121, s. 1.

⁵²⁴ Kubátův výnos nezákonný. *Český směr*, 1935, č. 125, s. 5.

⁵²⁵ NA, f. Ústřední ředitelství státních lesů a statků, k. 70, inv. č. 574, sign. 3204, Návrh na novelizaci lesního zákona, 1931.

⁵²⁶ Trampové nastupují proti novému šikanování. *Rudé právo* 13, 1932, č. 52, s. 5.

Působení Kubátova zákona a směrnic k ochraně lesního fondu můžeme nalézt v kronice obce Nadryby. V prvním případě obec vykázala trampy ze svého katastru, na kterém měli postavené dvě chaty. Tudíž na místo dojížděli již delší dobu, ale vypovězení přišlo až v roce 1931.⁵²⁷ Obec ho odůvodnila nepřístojným chováním a narušováním přírody ze strany trampů. Lze se tedy domnívat, že zastupitelé reagovali na Kubátův výnos. V druhém případě již není pochyb o aplikování směrnic, protože byly „*dány do lesů tabulky, na nichž se zakazuje choditi lesem mimo zřejmé cesty.*“⁵²⁸

Úřední zásahy proti prvorepublikovým trampům byly evidentní a reagovaly na stížnosti vyšších kruhů městské společnosti (paďourů). Venkované, především hostinští a pronajímatelé pozemků, vycházeli s trampy relativně dobře. Podíváme-li se na počet a prostorové rozložení kempů v období první republiky, je jasné, že trampové museli přicházet do kontaktu s hajnými.⁵²⁹ Řadoví zaměstnanci lesní správy měli větší pochopení pro táboření v přírodě než jejich nadřízení a tolerovali stavbu kempů.⁵³⁰ Pokud tedy hovoříme o vztahu trampů a společnosti, je nutné rozlišovat venkovskou a městskou společnost a mít na paměti, že informace v novinách nemusely odrážet realitu.

6.2 Druhá republika, protektorát a třetí republika

Ohrožování republiky fašistickým Německem odvrátilo pozornost politiků a vyšších společenských kruhů k závažnějším otázkám, než byla mravní zpustlost mládeže. Státní správa nezasáhla do trampského hnutí přímo, ale kurs zahraniční politiky si v září 1938 vyžádal všeobecnou mobilizaci, která se dotkla i trampů. Mnichovská dohoda a události s ní spojené se odrážely v trampských periodikách. Redaktoři obnoveného časopisu *Tramp* vzkřísili heslo „*Nás nikdo nevyhubí,*“⁵³¹ používané na počátku třicátých let ve spojitosti s Kubátovým výnosem. Mladý tramp, který plnil svoji vojenskou povinnost, v roce 1938 napsal do *Trampa*: „*Byla sobota měsíce října. U táborového ohně leželo pět mužů schouleno v pláštích. Nebylo to však zimou. Jak je stud studený!*“⁵³² Autor reflektoval zklamání z demobilizace a odevzdání pohraničí Němcům bez boje.

Krátké období druhé republiky trampingu výrazně nepoznamenalo. Ze stránek časopisu *Tramp* můžeme vidět, že se i nadále trampovalo, a především sportovalo v trampských

⁵²⁷ SOkA Plzeň-sever, f. MNV Nadryby, Kronika Nadryb 1930–1977, inv. č. 1301, Vypovězení trampů, 1931.

⁵²⁸ Tamtéž, Zákaz vstupu do lesa, 1931.

⁵²⁹ Viz přílohu, mapa č. 3: Trampské kempy v Plzeňském kraji (1918–1938).

⁵³⁰ KRŠKO, Jan. *Do lesa na povolení?*, s. 12.

⁵³¹ *Tramp*, 1938, č. 1, s. 1.

⁵³² DLOUHÝ, Jim. U dvou táboráků. *Tramp*, 1939, č. 1, s. 4.

osadách.⁵³³ Mnichovská dohoda a zábor pohraničí znamenal, že se tramské osady musely stáhnout ze svých kempů do vnitrozemí. V Plzeňském kraji se to týkalo T. O. Ztracená Kotva (Bezručice), Tři Mušketýři (Vranov), Sing Sing (Plešnice), Mrzáků (Pňovany) a Santa Lucia (Pňovany).⁵³⁴ Do oblasti hradu Buben, který se ocitl na německé straně hranic, jezdila trampovat často i osada OK, po válce přejmenovaná na Komáři.⁵³⁵ Stejně tak otcové zakládajících členů T. O. Buben, která v sedmdesátých letech zakoupila mlýn pod hradem.⁵³⁶

Protektorátní tramping žil jistou setrvačností, spíše vzpomínáním na *lepší časy* v první republice a navazováním na její tradici. Takové tendence byly patrné i po válce a v padesátých letech. V protektorátních letech registrujeme vznik deseti kempů na území Plzeňského kraje, a i nadále probíhající pronájem a prodej pozemků v tramských lokalitách. Nelze ale s jistotou určit, zda se jednalo o trampy.⁵³⁷

Dle dostupných materiálů můžeme říci, že neaktivnější bylo tramské hnutí na Střele. Do prostoru *Mezi tunely* u Plas jezdilo na tramp několik osad až do roku 1942, než byla většina členů poslána na práci do Německa.⁵³⁸ U Čoubova a Franova mlýna se trampovalo po celé období druhé světové války. Tramp Lodr si v blízkosti Střely postavil chatu v roce 1941 a v roce 1944 ji za pomoci mlynářova syna zvětšil. V roce 1943 zavřel Lodr svoji drogerii v Plzni, opatřil si pracovní knížku jako lesní dělník a nastěhoval se do chaty, kde ho každý víkend navštěvovali trampové.⁵³⁹ K takovému jednání nabádal i článek *Nad světem hřmí*, jehož základní myšlenka spočívala v tom, že nepřítel bude bombardovat průmyslová města a bezvýznamné chaty v lese zůstanou nedotčeny. Tudíž se tramské prostory staly zárukou přežití.⁵⁴⁰ Před bombardováním Plzně utekl v dubnu 1945 i Václav Vydra⁵⁴¹ se svou matkou a babičkou. Tehdy šestiletý Vydra vzpomíná, jak naložili nezbytnosti na malý žebříňák a vydali se pěšky na chatu svého strýce do údolí Střely (Horní Hradiště), kde se dočkal osvobození Plzně.⁵⁴²

⁵³³ Sport na osadách. *Tramp*, 1938, č. 2, s. 10.

⁵³⁴ Viz přílohu, mapa č. 4: Tramské kempy v Plzeňském kraji (1939–1945).

⁵³⁵ RANDÁK Jan – KRŠKO Jan a kol. *Putování za obzor*, s. 151. T. O. Komáři postavili v druhé polovině 40. let kemp u Kornatického potoka.

⁵³⁶ BĚDA. Tak to všechno začalo. In: *T. O. Modrá kotva* [online]. [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: <https://modrakotva.webnode.cz/historie-osady/>

⁵³⁷ SOKA Plzeň-sever, f. Archiv obce Koryta, 1891-1945 (1947), Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, k. 3, inv. č. 3, Pronájem pozemků.

⁵³⁸ Kronika T. O. Psanci, 7. 10. 2021, v soukromém držení.

⁵³⁹ Kronika obce Brdo u Manětína, 22. 12. 2021, v soukromém držení Františka Pešíka.

⁵⁴⁰ FISCHL, Gusta. Nad světem hřmí. *Tramp*, 1938, č. 1. s. 1.

⁵⁴¹ Synovec prvorepublikového trampa Josefa Wolfa, který byl znám pod přezdívkami Kytka a Sirotek z pastvin a v pozdějších letech psal pravidelně články s tramskou tematikou do plzeňské *Pravdy*.

⁵⁴² NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety*, s. 72.

Na svůj kemp se odebrali i tři trampové z Plzně. Lživě nahlásili v nemocenské pokladně přechodné bydliště v Nebílově a chystali se kemp zvelebovat. Při štípání a řezání dřeva je navštívil kontrolor nemocenské pokladny, aby se přesvědčil o jejich zdravotním stavu. Naštěstí pro trampy řešil incident domluvou: „*Dnes je čtvrtek, v pondělí se hlase u svého lékaře a ukončete marodění. Udávat vás nebudu. Je přece válka.*“⁵⁴³ Podobně solidární jednání můžeme předpokládat také u četnictva. Ministerstvo sociální a zdravotní správy žádalo v srpnu 1940 četnické stanice o podrobnou správu týkající se mravnosti a ohrožování mládeže. Z různých pramenů víme, že se trampové pohybovali v oblastech, které kompetenčně spadaly pod četnické stanice v Liblíně, Kaznějově, Mladoticích, Dolní Bělé, Kaceřově, Potvorově, Plasích a Manětíně. V jejich odpovědích není jediná zmínka o trampech, ale bylo málo pravděpodobné, že by s nimi nepřišli do styku. Navíc ministerstvo přímo žádalo o zodpovězení konkrétních otázek: Jak tráví dorost volný čas? Sdružuje se na veřejných místech? Hrají v karty? Zpívají nevhodné písně? Ruší veřejný pořádek? Sdružují se v kinech a hostincích? Pijí alkohol? Jsou dodržovány předpisy pro návštěvu vesnických tancovaček? Je mládež ohrožována nemravnými tiskopisy?⁵⁴⁴ Je stěží uvěřitelné, že by se trampové neprovinili žádným přestupkem. Četnická hlášení byla poměrně strohá a nicneříkající. Četníci si opakovaně stěžovali na čtení brakové literatury a distribuci Rodokapsu a Rozruchu. Ve čtyřicátých letech byla tato četba blízká všem mladým lidem, tudíž taková literatura neidentifikovala trampa.⁵⁴⁵

Kooperace trampů s venkovským obyvatelstvem se projevila v případě přídělového systému, který byl zaveden v protektorátu v říjnu 1939. Mlynář Hec z Frantova mlýna na Střele mlel tzv. načerno. Trampům a místním nechával mouku za stejnou cenu, jako kdyby měli lístky (3,20 korun za kilogram), bez lístků se mouka prodávala za 20–25 korun. Lodrovi, který na své chatě v blízkosti mlýna od roku 1943 trvale přebýval, povolil mlynář Hec na svém pozemku zřídit drůbežárnu s třemi sty slepicemi.⁵⁴⁶ Odbyt vajec zařídili jednak místní obyvatelé a jednak trampové, kteří vejce směňovali a v neděli odváželi do Plzně.⁵⁴⁷

Okupační politika se trampskou aktivitou zabývala okrajově a pouze pokud přesáhla únosnou mez. Z několika desítek situačních zpráv z regionu se o trampech zmiňují dvě. První informovala o zvýšeném počtu trampů na Manětínsku.⁵⁴⁸ Druhá upozorňovala, že v okolí Šumavy v „*poslední době narůstá výletní činnosti mladých trampských skupin, které jsou svým*

⁵⁴³ Vzpomínky osadního alba. *Pravda* 50, 1969, č. 268, s 7.

⁵⁴⁴ SOkA Plzeň-sever, f. Okresní úřad Kralovice, k. 108, inv. č. 587, sign III/16a, dotaz Ministerstva sociální a zdravotní správy ve věci ochrany mládeže, 17. 8. 1940.

⁵⁴⁵ Tamtéž, odpovědi četnických stanic na dotaz Ministerstva sociální a zdravotní správy, září 1940.

⁵⁴⁶ Viz přílohu, fotografie č. 30: Drůbežárna Karla Lodra u Frantova mlýna.

⁵⁴⁷ Kronika obce Brdo u Manětína, 22. 12. 2021, v soukromém držení Františka Pešíka.

⁵⁴⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, sign 114-302/6300, zpráva pražského vedoucího úseku SD z 31. 7. 1941.

oblečením a chováním patrné zejména v neděli ve vlacích a na nádražích. Trampové jsou většinou vybaveni batohy a nádobím a vzbuzují dojem, jako by byli ve svých jednotlivých skupinách účastníky dohodnutých společných podniků.⁵⁴⁹ Větší počet lidí na jednom místě byl trnem v oku protektorátní správě. Jelikož neexistovala jednotná organizace a trampové se ve větších skupinách scházeli spíše ojediněle, nepotíral režim plošně jejich činnost.

Prísnejší postup vidíme k organizovaným skautům. Kupříkladu v květnu 1939 žádalo presidium zemského úřadu kralovický okresní úřad o informace, zda čeští skauti v poslední době vystoupili hromadně ve stejnokrojích a kdy. Od místního četnictva dostalo kladnou odpověď.⁵⁵⁰ Mapování skautských skupin probíhalo po celém Protektorátu a v říjnu 1940 byla činnost skautů prohlášena za protistátní a oficiálně zakázána. Některé oddíly se rozpustily, jiné se zapojily do Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, další vstoupily do Sokola⁵⁵¹ a část se přidala k neorganizovanému trampingu.

6.2.1 Trampský odboj

Zajímavou epizodou tramské historie představuje druhý československý odboj. V trampských publikacích a mnohdy i u táborových ohňů jsou dodnes vyprávěny příběhy o hrdinných odbojářích. V žádném případě není na místě zpochybňovat úlohu jednotlivců, ale v takových případech nelze mluvit o systematickém tramském odboji, spíše o konkrétních trampech v odboji. V tramské kolektivní paměti je nejvíce uchována Partyzánská zimní brigáda pod vedením Boba Hurikána, jejímiž členy byli i trampové z Plzně. Činnost brigády zpochybnila prověřovací komise Ministerstva národní obrany již v roce 1946, která reagovala na Hurikánovu žádost o uznání brigády jako odbojové organizace. Podrobněji se odbojovou činností zabýval kolektiv autorů v knize *Putování za obzor* a dospěl k závěru, že Bob Hurikán vyvíjel určitou ilegální aktivitu, ale po válce ji výrazně zveličil. Na základě Hurikánova svědectví nelze předpokládat, že by na území Plzeňského kraje operovala Partyzánská zimní brigáda.⁵⁵² V tramské kolektivní paměti jsou další známá jména Jaroslav Krska (Jerry Packard) a Ladislav Brožka (Broches),⁵⁵³ kteří položili život kvůli činnosti v domácím odboji. Na počest těchto hrdinů vybudovali trampové pomník Zlaté dno v brdských lesích, v oblasti nazývané Hřebeny. Ze zahraničního odboje jsou známa jména Olda Sejček (zemřel u Tobruku),

⁵⁴⁹ NA, f. Úřad říšského protektora, sign 114-301/6299, zpráva pražského vedoucího úseku SD č. 81/44, 19. 9. 1944.

⁵⁵⁰ SOKA Plzeň-sever, f. Okresní úřad Kralovice, k. 92, inv. č. 451, Junáci v Kralovicích, konání výletů, 13. 5. 1939.

⁵⁵¹ Organizace Sokol byla zakázána 8. října 1941.

⁵⁵² RANDÁK Jan – KRŠKO Jan a kol. *Putování za obzor*, s. 225–232.

⁵⁵³ Viz přílohu, fotografie č. 1: Jerry Packard, Broches a Wodka pózují s pistolemi před svým srubem (polovina 30. let).

František Jaroš (zemřel u Dunkerque) a Vilda Jakš, který působil v 311. bombardovací peruti RAF a byl sestřelen v roce 1943.

Za účast na odboji lze považovat čin T. O. Port Igarka, jež poskytla svou chatu k dispozici partyzánům.⁵⁵⁴ Útočiště zde našli odbojáři Josef Matějka, Jaroslav Neliba a dva sovětští váleční zajatci, kteří utekli ze zajateckého tábora v Norimberku. Vyráběli zde třaskavé nálože, připravovali letáky a v červenci 1942 se v chatě uskutečnilo zasedání III. ilegálního vedení Komunistické strany Československa.⁵⁵⁵ Svou chatu *Mezi tunely* dal k dispozici i Josef Wolf (Kytka). Do konce války se v ní ukrýval jeho bratranec, který uprchl z Mauthausenu.⁵⁵⁶

Josef Wolf zavzpomínal na své trampské kamarády v *Pravdě*. Jan Wildman (Bagoun) z osady na Kornatickém rybníku zemřel za okupace v koncentračním táboře Buchenwald. Josef Fencel z Doubravky, spoluzakladatel T. O. Bumbej, přišel o život při náletu na Plzeň v roce 1945. Josef Hrdlička z T. O. Černá řeka se stal obětí fašistické okupace a Wolf příčinu smrti blíže nespecifikoval.⁵⁵⁷

Druhá světová válka nepředstavovala zásadní krizi pro hnutí, spíše utlumila jeho činnost. Na rozdíl od třicátých a padesátých let nebyla omezení, která trampování ovlivňovala a znesnadňovala, zaměřena přímo proti hnutí. Byla součástí obecných projevů válečné situace a protektorátního režimu.⁵⁵⁸ Podoba trampingu do února 1948 vycházela z prvorepublikové tradice, nevznikaly nové osady a na stávající kempy jezdili odrostlí trampové. Společnost se vzpamatovávala z války, budovala nový společenský řád, mládež měla jiné priority a na trampování nezbyval čas. Trampský náhled na poválečné měsíce poskytl Bohumil Pekárek: „*Kamarádi, kteří přežili koncentráky, většinou dříve než na osady, museli na léčení. Ti, kteří se ocitli v jednotkách zahraniční armády, ještě několik měsíců čekali na demobilizaci. Několik ročníků mladých mužů na podzim nastoupilo vojenskou službu. Nejedni z dalších odjížděl jako dobrovolníci s ozbrojenými oddíly do pohraničí. A řada trampů neodolala, když po odsunu Němců našla téměř skutečné ranče.*“⁵⁵⁹

6.3 Československo (50. a 60. léta)

Nástup komunistické totality v únoru 1948 představoval zásadní změnu pro trampské hnutí. Trampové se stali v rámci nově budovaných struktur shora neovladatelnými, a tudíž

⁵⁵⁴ Chata se nacházela v lesích u Březové, přibližně čtyři kilometry za hranicí Plzeňského kraje.

⁵⁵⁵ Obětovali se pro naši svobodu. *Chatař*, 1974, č. 5, s. 99.

⁵⁵⁶ NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety*, s. 72.

⁵⁵⁷ KYTKA. Naši kamarádi. *Pravda* 49, 1968, č. 111, s. 5.

⁵⁵⁸ POHUNEK, Jan. Konflikty českého trampingu. In: *Historická sociologie* 3, Praha: Karolinum, 2011, č. 2, s. 98–99. ISSN 2336-3525.

⁵⁵⁹ PEKÁREK, Bohumil. Zklamané naděje. *Rudé právo* 70, 1990, č. 15, s. 1.

nežádoucími. Dalším problémem pro režim byla inspirace západem, anglické přezdívky a názvy osad, oblíbené písničky z produkce amerických skladatelů, a především v západních Čechách nošení výstroje spojeneckých armád. Potírání trampingu mělo i své ideologické vysvětlení. Vítězstvím dělnické třídy ztratil tramping hlavní důvod existence, odpor proti buržoazii. Hlavní představitel prvorepublikového politického (komunistického) trampingu Géza Včelička podpořil stanovisko strany: „*Vznikem nového společenského řádu dospělo svobodné táboření ke svému vrcholu a předalo štafetu socialistické rekreaci.*“⁵⁶⁰

Starší trampové se obdobně jako ve třicátých letech začali usazovat a defacto přijali nový trend, jezdili do svých chat za rekreací. Část z nich sice udržovala trampské tradice, ale z pohodlí domova nebo chaty. Činnost této sorty trampů vystihl Jan Krško, když ji nazval folklorismem. Píše, že pokud se takový člověk převlékl do maskáčů a vyrazil na potlach do nejbližšího kiosku, bylo to stejné, jako když se členové uměleckého souboru kvůli představení převlékají do kroje.⁵⁶¹ Část starších trampů však zůstala věrna volnému táboření a tradice trampingu předávala mladším. Tato nepočtená generace poválečných trampů byla v neustálém střetu s oficiální mocí. Veřejná bezpečnost prohlížela trampům torny, z usáren vyřezávala písmena US, zabavovala nože a domovenky. Na nádražích bývali trampové zadrženi přes sobotu a neděli, dokonce byli nuceni vykládat vagóny.⁵⁶² V některých hostincích odmítali trampy obsluhovat, na vývěsních tabulích měli hostinští napsáno *Podnapilým a trampům nenaléváme*, jak referovalo Rudé právo.⁵⁶³ Trampský písničkář a všestranný umělec Kapitán Kid tvrdil, že trampové padesátých let měli často pověst chuligánů a nálepku *závadové mládeže*, „*často byli házeni do jednoho pytle s různými výtržníky, třeba i s Vyšehradskými jezdci, [...] část z nich jezdila na vandry, takže se do toho ten tramping trochu nevinně zamíchal.*“⁵⁶⁴ Kid komentoval i rozpuštění Junáka a Sokola: „*Rozklad těch organizací šel podle mustru. Napřed se vyhrotily spory mezi prokomunistickým křídlem a ostatními, pak se prokomunistické křídlo pokusilo převzít moc. A kdo se vzpíral, byl vyhozen. Posléze byla organizace rozpuštěna a přeformátována. K trampům se tak přidávali skauti, kteří ztratili svoje organizace.*“⁵⁶⁵ Zatímco za první republiky nenašli trampové a skauti společnou řeč, v padesátých letech se sblížili díky

⁵⁶⁰ KRŠKO, Jan. *Nedokončený rukopis Gézy Včeličky o dějinách trampingu*, s. 175.

⁵⁶¹ Týž. *Do lesa na povolení?*, s. 12.

⁵⁶² KNÍŽÁK, Milan. *Weekendová utopie: Fenomén trampingu v Čechách*, s. 33.

⁵⁶³ RÉBA, Josef. O trampingu. *Rudé právo* 43, 1963, č. 276, s. 3. Obdobná tabule se ukázala i ve snímku Tomáše Vorla Pražská pětka, který ironicky hodnotil poměry v komunistické společnosti.

⁵⁶⁴ NEJEZCHLEBOVÁ, Lenka. Století trampů. In: *Ústav českých dějin* [online]. [cit. 5. 2. 2022].

Dostupné z: <https://ucd.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/160/2021/02/Stolet-tramp-.pdf>. Vyšehradští jezdci byla skupina mladých delikventů, kteří vyvolávali rvačky, přepadávali a okrádali občany. Po jejich exemplárním potrestání a medializaci měli mnoho následovatelů z řad mládeže.

⁵⁶⁵ Tamtéž.

represím komunistického režimu. Důkaz o tom podává úřední správa *Současný stav trampského hnutí*, vypracovaná v první polovině šedesátých let: „*Velmi rozšířené mezi trampy jsou ideje měšťáckého skautingu. Neustále se projevují požadavky o povolení skautské organizace. Odrazem těchto názorů jsou názvy osad Zlatá lilie, Jamboree, tak různá označení skautskými lillemi apod.*“⁵⁶⁶

Tramping taktéž upadl v nemilost a režim nebral ohled ani na jeho politické křídlo, které ve třicátých letech sympatizovalo s komunisty. To mělo za následek změnu politické orientace trampů, zatímco před válkou výrazně tíhli k levici, od padesátých let se karta obracela. Z pochopitelných důvodů se situace přičila komunistickému režimu, ale obdobně jako prvorepublikový establishment třicátých let, neměl vhodné mechanismy k plošnému zrušení neorganizovaného trampingu.

Komunistický režim nevědomky posloužil trampingu, když umožnil přístup do lesa bez byrokratických formalit. Znárodnování, kolektivizace a zakládání Jednotných zemědělských družstev zapříčinilo, že se usnadnil pohyb trampů v krajině. Za první republiky se vesnické obyvatelstvo zajímalo o vlastní pozemky více, nežli zaměstnanci JZD a lesní správy. Krško uvádí, že v některých případech trampové navázali na předválečnou spolupráci s hajnými. Osada dostala ústní souhlas ke stavbě kempu a na oplátku sázela stromky nebo stavěla oplocenky.⁵⁶⁷

Období padesátých let bylo málo reflektováno v trampské i odborné literatuře. Na druhou stranu můžeme říct, že zůstává v trampské kolektivní paměti podporováno trampskými písněmi a prostory. Především pomníkem na Zlatém dně, který se stal upomínkou na oběti nacistické i komunistické totality. Několik trampů totiž bylo souzeno společně s účastníky zahraničního odboje či dalšími pro režim nepohodlnými skupinami obyvatelstva.⁵⁶⁸ Zvůli padesátých let připomíná dobová píseň *Šáteček* od trampa Jindřicha Hartla, složená v roce 1949 ve věznici na Pankráci,⁵⁶⁹ nebo píseň *Liberátor* z devadesátých let složená skupinou Hop Trop:

⁵⁶⁶ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, *Současný stav trampského hnutí a návrh na jeho ovlivnění*.

⁵⁶⁷ KRŠKO, Jan. *Do lesa na povolení?*, s. 13.

⁵⁶⁸ PEKÁREK, Bohumil. *Zklamané naděje*. *Rudé právo* 70, 1990, č. 15. s. 1.

⁵⁶⁹ K. F. T. P. *Archiv trampských písní* [online]. 13. 11. 2020 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <http://tramp-archivy.cz/atp/index.php> Píseň bývá nazývána jako *Hymna muklů*. Text má mnoho verzí, protože se předával ústně a z existenčních důvodů ho nebylo vhodné zaznamenávat.

*„Na saku, který z popelnice vybral,
medaile, řády, kříže, odznak R.A.F.,
už vůbec nevypadal, že by válku vyhrál
potom, co nad průlivem vyplivoval krev.*

*Nějaký láhve, který občas našel,
za jeden Staropramen zase vyměnil,
krámem byl slyšet jeho jáchymovské kašel,
to, co měl za sebou, by kdekdo nepřezil.“⁵⁷⁰*

Státní moc sice neměla vhodné mechanismy ke zrušení tramského hnutí, ale po celá padesátá léta potírala jeho projevy. Takový přístup státních orgánů registrujeme i v první polovině šedesátých let. Lidové milice a Sbor národní bezpečnosti potlačovaly tramping s velkou brutalitou. K tomu přispěla i událost, kdy parta opilých trampů zdemolovala kostel na Krasíkově, včetně mumifikovaných těl Švamberků.⁵⁷¹ Pachatelé nebyli dopadeni, ale v celku logicky se předpokládalo, že incident měli na svědomí trampové. Krasíkov se nacházel na přítoku Úterského potoka, což byl v šedesátých letech nejnavštěvovanější tramský region kraje (viz kapitolu *1.4.1 Kemy*). Tento případ vyvolal u místních obyvatel averzi vůči trampům a přispěl k ještě tvrdšímu jednání ze strany VB.⁵⁷² Vrcholem brutality se stalo rozeznání Jetřichovického potlachu na severu Čech v červenci 1963. Úředně povolený potlach pořádala T. O. Vlčice a sjeli se na něj trampové z Prahy, Plzně, Sokolova a dalších míst. V noci z šestého na sedmého července tramping násilně rozeznala VB a lidové milice. V tramské paměti je tato událost známa jako *Krvavý potlach*.⁵⁷³

Polovina šedesátých let přinesla změnu postoje establishmentu vůči trampingu. Komunisté si uvědomovali, že tramské hnutí roste a hlásá „*jakousi absolutní svobodu a demokracii, mnohdy proti všem zásadám soužití v socialistické společnosti*.“⁵⁷⁴ Bylo jim ale jasné, že „*nelze dál zavírat oči nad něčím, co existuje, dokonce roste, a spoléhat pouze na*

⁵⁷⁰ HOP TROP. Liberátor. Veselá bída. Lenkow Records, 1993. Píseň na pomezí folku, country a tramské písně je oblíbená v současném tramském hnutí.

⁵⁷¹ Historie trampování. In: *Okrouhlé hradiště* [online]. [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.okrouhlehradiste.cz/historie/historie-trempovani>

⁵⁷² Tamtéž.

⁵⁷³ IRČAN. Krvavý potlach. In: *Tramský magazín* [online]. 5. 8. 2013 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.tramsky-magazin.cz/blog/krvavy-potlach-58.html>

⁵⁷⁴ NA, f. KSC – Ústřední výbor 1945–1989, Současný stav tramského hnutí a návrh na jeho ovlivnění.

represi.“⁵⁷⁵ Významný podíl na změně kurzu náležel novinářům z *Obrany lidu, Mladého světa a Literárních novin*, kteří se snažili psát o trampingu objektivně. Zatímco *Večerní Praha* vydala 29. června 1963 vůči trampům velice kritický článek *Romantika na scestí*,⁵⁷⁶ v ten samý den *Literární noviny* otiskly příspěvek *Potlach v Zemi nikoho*,⁵⁷⁷ jenž byl velice smířlivý vůči hnutí a autor dal prostor autentickým výpovědím trampů. Článek ukázal nový směr, jakým se o trampingu psalo po zbytek šedesátých let. Že změna rétoriky novinových článků byla důležitá, ukázala interní zpráva ÚV KSČ. Autor v ní několikrát upozornil na způsob, jakým se o trampingu nově referovalo, a na množství článků, které mu byly věnovány.⁵⁷⁸

6.3.1 Kultura

Časopisy, televize a kulturní zařízení viděly v tramském tématu potenciál. Tramping pronikl v polovině šedesátých let do populární kultury a stal se masovým fenoménem. Naopak lze říct, že i populární kultura pronikla do trampingu, respektive produkovala takové žánry, které se trampům zamlouvaly. První náznaky na uvolnění poměrů přišly už v roce 1962, kdy kina uvedla východní western *Muži bez zákona*,⁵⁷⁹ o rok později byl promítán hollywoodský western *V pravé poledne* (první western od roku 1948)⁵⁸⁰ a následovaly další filmy s westernovou tematikou, například tuzemský *Limonádový Joe*.⁵⁸¹ V roce 1965 vznikl i krátký dokument *Potlach*,⁵⁸² který představil tramping v tom nejlepší světlo. Hudbu k tomuto dokumentu nahrála T. O. Bumbej z Plzně. Dalšími úspěšnými plzeňskými hudebníky byli Old erotic boys nebo Béd'a Šedifka.⁵⁸³ V šedesátých letech se pořádaly tramské večery a městské potlachy v kulturních domech po celém Plzeňsku, nejčastěji v Měšťanské besedě, v Kulturním domě Peklo či v klubu Blizzard.⁵⁸⁴ Plzeňská kapela z osady Bumbej vystupovala již v roce 1963 v Lucerně na akci s názvem *První potlach na parketách*.⁵⁸⁵ Tramská píseň byla důležitým faktorem při popularizaci trampingu, vyznačovala se svou relativní jednoduchostí a snadným zapamatováním textů. Navíc se v ní odrážely prvky západních žánrů country, bluegrass, blues, rock'n'roll, přitažlivé pro mladé publikum.

⁵⁷⁵ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Současný stav tramského hnutí a návrh na jeho ovlivnění.

⁵⁷⁶ HÁŠ, Jiří. Romantika na scestí. *Večerní Praha* 9, 1963, č. 151, s. 6.

⁵⁷⁷ HANUŠ, Pavel. Potlach v Zemi nikoho. *Literární noviny* 12, 1963, č. 26, s. 6.

⁵⁷⁸ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Současný stav tramského hnutí a návrh na jeho ovlivnění.

⁵⁷⁹ *Muži bez zákona* [Film]. Režie Leonid GAJDA. Sovětský svaz, 1962.

⁵⁸⁰ *High Noon* [Film]. Režie Fred ZINNEMANN. USA, 1952.

⁵⁸¹ *Limonádový Joe aneb Koňská opera* [Film]. Režie Oldřich LIPSKÝ. Československo, 1964.

⁵⁸² *Potlach* [Filmový dokument]. Režie Pavel BREZINA. Československo, 1965. Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=qgDUIhS22XQ&ab_channel=JanVandrovec

⁵⁸³ JAKEŠ, Karel. *Písničky osady komárů* [Samizdat]. České Budějovice, 1988.

⁵⁸⁴ *Tulák* 1, 1967, č. 7

⁵⁸⁵ LINHART, Tony. Historie tramské písně 5. In: *Tramský magazín* [online]. 11. 9. 2013 [cit. 5. 2. 2022].

Dostupné z: <https://www.tramsky-magazin.cz/blog/historie-tramske-pisne-5-v-padesatych-letech-a-jeste-o-kousek-dal-343.html>

Plzeňský deník *Pravda*, inspirovaný *Mladým světem* a *Obranou lidu*, zavedl v roce 1967 svoji tramskou rubriku *Než usne osada*.⁵⁸⁶ V malém množství začaly vycházet i regionální tramské časopisy, které se rozmnožovaly na cyklostylech. Pro okruh plzeňských trampů vydávala skupina kolem Karla Růžičky (Lišáka) časopis *Tulák*, jenž se stal jakousi platformou pro diskuse, sdílení příběhů, písní a pozvánek na akce. Časopisy vznikaly po celé republice a redakce navzájem komunikovaly. Na začátku roku 1967 se sešli redaktoři časopisů na kempu v Jizerských horách a domlouvali podobu celostátního tramského časopisu, který měl být tisknut na *rotačce* pod patronátem *Mladého světa*. Akce se zúčastnili redaktoři plzeňského *Tuláka*, ostravského *Trampa*, hradeckého *Ohně*, pražských časopisů *Kamarád* a *Kaktus* a za *Mladý svět* hovořil Jan Dobiáš.⁵⁸⁷ Mimo tyto vycházel v Praze *Kamarád* a *Československý pad'our*, v Českých Budějovicích *Jižní stezka* a v Sokolově *Mraveniště*.

Všechny výše uvedené tramské kulturní iniciativy musely zaujmout stanovisko k oficiální kultuře a jejím představitelům. Pokud chtěli trampové veřejně vystupovat, vydávat a pořádat akce, museli zpravidla svoji činnost zaštitit nějakou institucí či organizací. Nejčastěji se uchylovali pod patronát Československého svazu mládeže (ČSM), který si trampů od poloviny šedesátých let více všímal. Pod dohledem ČSM vycházel například plzeňský *Tulák* a vznikl *Klub mládeže Dominik*, který časopisu poskytoval prostory.⁵⁸⁸ V těchto prostorách trampové kolem *Tuláka* pořádali hudební a debatní večery. Jeden z nich se uskutečnil 11. května 1967 a redakce otiskla zvaldo do klubovny *Dominik*: „*Kamarádi, kamarádky!!! Svolaáváme k přátelskému pokecu všechny, kteří si chtějí povídat o tom, co Tulák dosud dělal, a o tom, co by dělat měl.*“⁵⁸⁹ V klubovně se scházeli jak trampové samotáři, tak trampové z osad a tvořili jakési volné sdružení čítající až sto dvacet členů. Společně plánovali ambiciózní projekt opravy zámečku u Prostiboře, o kterém byla zmínka v kapitole *Tramské prostory*.⁵⁹⁰

ČSM výrazně pomohl rozvoji tramského hnutí, protože další společenské organizace, národní výbory a bezpečnostní orgány byly na pochybách, jak k trampům přistupovat. ČSM tak nečinil nezištně, snažil se příznivce hnutí podchytit, kontrolovat a pozvolna vmanipulovat do mládežnických organizací. Vzniklo tábornické hnutí pod vedením ČSM a v roce 1964 uspořádalo první *Tábornickou školu* (obdoba letního tábora). V roce 1967 se krajské tábornické školy účastnil i Karel Růžička a referoval o ni s nadšením v *Tulákovi*.⁵⁹¹ Po osmadvaceti letech

⁵⁸⁶ Pod pseudonymem Kid Sterling do rubriky přispíval, a později ji neoficiálně řídil, Karel Růžička (Lišák).

⁵⁸⁷ LIŠÁK. Slezina. *Tulák* 1, 1967, č. 7.

⁵⁸⁸ *Tulák* 1, 1967, č. 8.

⁵⁸⁹ Tamtéž.

⁵⁹⁰ PETROVÁ, Jana. *Zapomenutá generace 80. let 20. století*. Plzeň: Exodus, 2009, s. 88. ISBN 978-80-254-4112-1.

⁵⁹¹ LIŠÁK. KTS. *Tulák* 1, 1967, č. 1.

vydal další článek, tentokrát pro časopis *Pucejř*, ve kterém svůj názor reviduje, tábornictví prý byla „*turistika ČSTV obohacená o svazarmovské dovednosti jako judo, potápění, střelba, orientace, horolezectví. Tedy o věci, které by se velice hodily armádě. Dále o ideologickou výchovu správným směrem, tj. k myšlenkám komunismu, a to celé alespoň trochu zahalené pláštíkem romantiky.*“⁵⁹²

Mohlo by se zdát a v řadě případů to byla pravda, že novináři oficiálních deníků a pracovníci ČSM pracovali z vlastního přesvědčení pro potřeby trampů. Z archivních pramenů ale víme, že nejpozději od roku 1965 sekretariát ÚV KSČ změnil přístup k trampingu a rozhodl se ho pomocí ČSM infiltrovat a usměrnit jeho činnost.⁵⁹³ Tudiž pracovníci měli volnější ruce v realizování trampských aktivit, navenek působili jako zastánci trampů a prostředníci mezi svobodným hnutím a rigidním režimem. ČSM mohli trampové vnímat jako přirozenou věc či jako nepříjemnou nutnost, aby se mohli scházet, publikovat, zpívat a jinak veřejně tvořit. A pak zde byla druhá skupina trampů, kteří nechtěli dělat kompromisy s režimem a realizovali se pouze v rámci osady. Docházelo k častým názorovým střetům a první skupina měla zapotřebí svoji činnost obhajovat, protože si pravděpodobně sama sobě chtěla ospravedlnit spolupráci s ČSM. V takovém duchu uzavřel debatu na stránkách Tuláka Lišák: „*Tramping byl, je a bude hnutí neorganizované. Veškeré pokusy o opak v podobě různých ‚Statutů trampských osad‘ při ČSM skončily a vždy v budoucnu skončí krachem. Zatím jsou to asi pouze trampské časopisy, které nemohou vycházet bez oficiálního ručitele, aniž by se dostaly do rozporu se zákonem.*“⁵⁹⁴

Liberalizační tendence ve společnosti, ono symbolické povolování šroubů, bylo patrné při snaze vytvořit na troskách ČSM novou organizaci pouze pro táborníky, Českou tábornickou unii. Organizace se neseťkala s náporom členů, protože v témže roce byla opět povolena činnost skautů (29. 3. 1968). Mládež, která se chtěla organizovat, raději vstupovala do skauta než do jeho komunistické alternativy. Relativní svoboda druhé poloviny šedesátých let a popularizace trampingu přinesla staronové rozpory. Starší generace zůstávala na svém kempu nebo chatě, poslouchala sborové trampské písně a vzpomínala na prvorepublikový trampingu. Trampská omladina vyjížděla více do terénu, inspirovala se novými hudebními žánry, tvořila novou podobu trampování, a starším členům naslouchala spíše hrstka pokornějších jedinců. O příjemném setkání starší a mladší generace vyšla v Tulákově zprávě. Člen redakce se na vandru potkal s Karlem Wolfem (Kytka, Sirotek z pastvin) a mimo jiné napsal: „*Vidíte kamarádi, že ti starí trapeři, o kterých psalo Rudé právo v roce 1929, nevyhynuli, nikdo je nevyhubil. Žijí mezi*

⁵⁹² RŮŽIČKA, Karel. Čtení pouze pro otrlé, aneb optimismus je jen nedostatek informací. *Pucejř*, 1995, č. 6.

⁵⁹³ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Současný stav trampského hnutí a návrh na jeho ovlivnění.

⁵⁹⁴ LIŠÁK. *Tulák* 1, 1967, č. 8.

*námi a zajímají se o trampské dění. Snad nejsou pro naše oči tak nápadní, protože nechodí do maskérů, kanad a s usárnami na zádech, ale jsou tu.*⁵⁹⁵

Dopisovatelé do *Obrany lidu, Mladého světa a Pravdy* se snažili své hnutí opět rozdělit na špatné kovbojíčky a správné trampy. Na takovou kategorizaci přistoupily i orgány státní správy. Rozlišovaly například potlachy pořádané trampy a kovbojíčky. V prvním případě „*se provádějí soutěže v běhu, šplhu, řezání dřeva, vrhání nože, lasování a hře na kytaru. V druhém případě se soutěží v pití metrů piva a jízdě na černo. Tyto potlachy bývají zpravidla doprovázeny různými přestupky proti veřejnému pořádku.*⁵⁹⁶ V oficiálním dokumentu *Současný stav trampského hnutí a návrh na jeho ovlivnění* se nečekaně často objevuje i ryze trampská terminologie (potlach, vandr, čundr, šerif) a nikoli v uvozovkách či kurzívě, ale jako regulérní pojmy.⁵⁹⁷ Již několikrát citovaný dokument⁵⁹⁸ z roku 1965 určil, jakým způsobem se má k trampingu přistupovat a tento směr byl víceméně udržován, ale intervence vojsk Varšavské smlouvy a počáteční období tzv. normalizace zapříčinily změnu politického klimatu, tedy i změnu přístupu k trampům. Snahy establishmentu infiltrovat a podchytit hnutí se pozastavily a na pořad dne přišly opět represe.

Mezi obdobími první republiky a šedesátými léty lze najít několik paralel. Článek *Potlach v zemi nikoho*⁵⁹⁹ nápadně připomínal text *Bílé otrokyně v centru Evropy*.⁶⁰⁰ Oba se odvolávaly na početné obyvatelstvo, jež bylo pobouřeno dekadentním chováním trampů, a žádaly zakročení úřadů. V první případě se částečně podařilo vyvolat morální paniku, v druhém nikoli. Další podobenství lze nalézt ve zmasovění hnutí a řešení obdobných problémů. Jednak generační rozdělení, jednak alibistické rozdělování na *my a oni* (tramp a kovbojíček, gentleman a hulvát). K tomu se vázala i snaha hnutí, vlastní trampům třicátých i šedesátých let, prezentovat se před většinou společností v dobrém světle. Nakonec byla i jistá podobnost mezi prvorepublikovým pokusem o zavedení předvojenské výchovy a náplní tábornických škol (judo, střelba, orientace, branná cvičení).

6.4 Československo (70. a 80. léta)

Srpen 1968 odstartoval změny ve společnosti a k přístupu k trampům. Pro proces postupného zpříšňování se vžilo označení *normalizace*. V prvních letech normalizace (1968–

⁵⁹⁵ *Tulák* 1, 1967, č. 9.

⁵⁹⁶ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, *Současný stav trampského hnutí a návrh na jeho ovlivnění*.

⁵⁹⁷ Tamtéž.

⁵⁹⁸ Tamtéž.

⁵⁹⁹ HANUŠ, Pavel. *Potlach v Zemi nikoho. Literární noviny* 12, 1963, č. 26.

⁶⁰⁰ SVOJSÍK, Antonín. *Bílé otrokyně v centru Evropy. Národní listy* 64, 1924, č. 136, s. 2.

1972) bylo ze strany trampů patrné dvojí vnímání společenských změn. Skupina veřejně aktivních trampů, která v šedesátých letech dělala kompromisy s režimem a vyjednávala svoji pozici v rámci oficiálních společenských struktur, považovala normalizaci za období temna. Ku příkladu byl zrušen *Klub mládeže Dominik* a zakázán tisk časopisu *Tulák*. Redakce se sice distancovala od politiky, ale nebylo ji to mnoho platné, musela se uchýlit do ilegality. Na půdě domu jedné z kamarádek vytiskla několik čísel, ale v malém nákladu pro nejbližší okruh přátel.⁶⁰¹

Mnohem početnější druhá skupina vnímala první léta normalizace za zlatou éru trampingu, což bylo způsobeno několika faktory. Za prvé nešlo ze dne na den zastavit popularizační vlnu trampingu, která i nadále ovlivňovala mládež a inspirovala ji trampováním. Za druhé v roce 1968 byla, po vzoru západních států, zavedena volná sobota. Trampům se tím splnil sen o *Anglické sobotě*,⁶⁰² a lze předpokládat, že vyrazili na vandry častěji. Za třetí socialistické mládežnické organizace přestaly nahánět nové členy z řad trampů a mládež, která se chtěla realizovat v přírodě, začala volně trampovat. Za čtvrté v roce 1970 byla opět zakázána činnost skautů. Ústřední rada Junáka rozhodla o jeho zrušení ve prospěch Pionýrské organizace, řada oddílů odmítla vstoupit, takže se buď rozpustily, přešly do ilegality nebo se přidaly k trampům. V celém Západočeském kraji⁶⁰³ mělo skautské hnutí na počátku roku 1970 sedm tisíc členů.⁶⁰⁴ Tramp Burdík popsal situaci těchto let: „*Ze zrušeného Junáka přichází mezi trampy část skautů, kteří až později s nimi splynuli. Trampové se od nich mohli v leccčem přiučít. Třeba oheň, to se poznalo hned. Skauti sedí u ohně, zpívají, povídají, vedle hromádka pečlivě srovnaného dřeva, ze které přikládají. Trampové sedí u ohně skomíráku, kterež čoudí. [...] jinej konstatuje, mělo by se přiložit, a žádněj nic nedělá, není dřevo. Zvednou se a s baterkou hledají po lese.*“⁶⁰⁵

Burdík vzpomínal na léta 1968–1972 jako na explozi trampingu. Každý druhý byl tramp a nádraží se o víkendech plnila trampy různé vizáže a vybavení. Když exploze skončila, zbylo zdravé jádro.⁶⁰⁶ Obdobně o rozmachu vandrování v počátcích normalizace hovořil Pcháč, především v souvislosti se zaplněnými vlaky a hospodou Lojzárnou. V jeho vzpomínání chybí

⁶⁰¹ Zprávy. *Tulák* 2, 1968, č. 2.

⁶⁰² Píseň *Anglická sobota* od Stanislava Bílého, byla velice oblíbená v 60. letech. Reflektuje touhy mládeže po zrušení pracovních sobot.

⁶⁰³ Západočeský kraj byl v roce 1970 správní jednotkou, která zahrnovala území současného Plzeňského a Karlovarského kraje.

⁶⁰⁴ KOLÁŘOVÁ, Eliška. *Historie skautingu v Plzni*. Praha, 2006, s. 35. Bakalářská práce. UK, Fakulta humanitních studií. Dostupné z: <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/skautskyinstitut.cz/uploads/2017/03/BP-Historie-skautingu-v-Plzni.pdf>

⁶⁰⁵ BURDÍK. Má slovo. *Sem-Tam* 1, 1980, č. 4.

⁶⁰⁶ Tamtéž.

jakékoli zmínky o politice nebo změně společenských poměrů.⁶⁰⁷ Trampských vandrů a potlachů se přísný politický kurz dotkl pouze okrajově, zastavila se ale kulturní činnost většiny trampských center. Po zákazu trampských časopisů přišly na řadu i rubriky v oficiálních tiskovinách. Například rubrika *Z údolí osad* ukončila svoji činnost na stránkách *Obrany lidu* na konci roku 1972. Její spoluautorka Zdeňka Čepeláková se k situaci vyjádřila v soukromém dopise: „*Naše rubrička byla ze dne na den zastavena. Osm let jsme se snažili vést trampy k lásce k přírodě a ke kamarádství. Asi to někomu moc a moc vadilo.*“⁶⁰⁸

V přístupu státní správy k trampskému hnutí byla v sedmdesátých letech patrna jistá dvoukolejnost, pravděpodobně účelově vyvolaná. Represivní složky zvýšily svou aktivitu směrem k hnutí, častěji trampy lustrovaly a snažily se najít spolupracovníky v jejich řadách. Roku 1976 byla zahájena akce *Hurikán*, která měla zmapovat trampské hnutí v celé republice.⁶⁰⁹ Ve stejném roce byly vydány nové zákony o využívání lesní půdy a ochraně půdního fondu, které necílily přímo na trampy, ale bezpečnostní složky se na ně odvolávaly v případě likvidování kempů. O největší akci tohoto druhu se postarala Veřejná bezpečnost a Lidové milice v roce 1977, kdy vyhodily do vzduchu desítky kempů (Událost známá jako *Velká dynamitová show*). I nadále pořádaly tyto složky výpravy do Brd a ničily kempy, tábořiště a totemy.⁶¹⁰

Oproti represivním snahám zdánlivě stála činnost *Mladého světa* a obnovené rubriky *Táborový oheň*, který se stal jediným centrem a mluvčím trampského kulturního dění sedmdesátých i osmdesátých let. Mladý svět získal důvěru a sympatie mládeže a na svých stránkách tak mohl usměrňovat trampská témata.⁶¹¹ Tato situace byla výsledkem taktiky, kterou mocenské orgány zvolily. Tlak represivních složek vůči trampům mohl být dozajista mnohem tvrdší, ale potlačení hnutí by vedlo ke ztrátě kontroly.⁶¹² Sice by se podařilo znechutit trampům jejich činnost a došlo by ke snížení počtů členů, ale ostatní by přešli do ilegality a jejich činnost by byla špatně kontrolovatelná. Defacto lze říci, že *Mladý svět*, vydávaný od roku 1970 ÚV SSM, byl prodlouženou rukou establishmentu a po prvních letech normalizace navázal tam, kde v roce 1968 skončil (tehdy pod ČSM).

⁶⁰⁷ Rozhovor s Peháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁶⁰⁸ Trampský deník, 5. 2. 2022, v soukromém držení trampa Míši.

⁶⁰⁹ V Archivu bezpečnostních složek se nedochovaly informace o akci Hurikán na Plzeňsku.

⁶¹⁰ Rozhovor s Jaroslavem Lamrem vedla Scarlett Wilková. In: *Paměť národa* [online]. 21. 2. 2015 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/lamr-jaroslav-20150221-0>

⁶¹¹ Mladý svět uplatňoval teorii *Nastolování agendy* (*agenda setting*), jak ji definoval Walter Lippmann. Články explicitně trampům neříkaly, co si mají myslet, ale o čem mají přemýšlet.

⁶¹² SHORTY. Má slovo. *Sem-Tam* 5, 1984, č. 4.

Existovala značná část trampů, která se nespokojila s mladosvětškými tématy a vyvíjela vlastní literární činnost. Vznikaly samizdatové publikace, noviny a letáky různé kvality a úrovně. V roce 1974 vydal Karel Růžička dvě čísla časopisu *Doupě*. V roce 1980–1981 vycházel časopis *Pajda*, který zanikl poté, co všichni tvůrci absolvovali opakovaně výslechy na StB. Skupina trampů kolem *Pajdy* pokračovala v ediční samizdatové činnosti a navázala spolupráci s mimoplzeňskými časopisy (*Dým*, *Sem-Tam*, *Poutník*). Během národního finále *Porty* v Plzni roku 1981 vydal Josef Štogr s kolektivem tři čísla časopisu *Hurá*, která hodnotila festival a byla alternativou k oficiálnímu časopisu *Portýr*. Obdobně Stanislav Zárybnický vydával almanach *Poportýr* (1981–1989), v němž publikoval necenzurované informace z *Porty*.⁶¹³ Výraznými osobnostmi přelomu sedmdesátých a osmdesátých let byl Petr Náhlík (Vokoun) a Věra Náhlíková (Strunka), oba patřící do redakčního kroužku *Pajdy*. Mimo vlastní tvorbu přepisovali na cyklostylové blány i texty pro *Tam-Tam* a zároveň na škodováckém maloofsetu načerno tiskli písničky s notovými záznamy.⁶¹⁴ Po *Velké dynamitové show* se Náhlíková podílela na tisku a roznášení letáku, který vytvořil Josef Štogr (Shorty). Jeho základní motto „zbrání ať se nám stane píseň“ iniciovalo členy hnutí k návštěvě olomoucké *Porty* a projevu trampské sounáležitosti. Náhlíková se v červnu 1979 kvůli letáku poprvé ocitla u výslechu VB, z něhož poznala, že je již delší dobu sledována.⁶¹⁵

Protože se trampové neustále potýkali s činností SNB, vytvořila Jarmila Doležalová (Wickie) na přelomu sedmdesátých let dokument *Tramping a zákony*,⁶¹⁶ který se rozšířil samizdatem po celém Československu. Vysvětloval trampům, jaká mají práva a povinnosti vůči státním orgánům a na jaký úřad či zákon se odvolat v případě nespravedlností. Hlavní body dokumentu odhalily nejpálčivější problémy trampů a zástupců zákona v sedmdesátých a osmdesátých letech. Wickie rozebírala zákony týkající se shromažďování, rozdělávání ohně, prokazování totožnosti, vydávání tiskovin, omezování osobní svobody a za jakých podmínek mohlo dojít k osobní prohlídce či otevření soukromého dopisu.⁶¹⁷

Potýkání se trampů se zákonem bylo poměrně časté. Zážitek s příslušníkem StB popsal Lišák z Plzně, v článku z poloviny sedmdesátých let uvedl přímou výpověď onoho příslušníka: „Nám nevádí ti, co vyjedou z města a zapadnou do první hospody. Tam my vždycky někoho máme. Nám vadíte vy, co zapadnete do přírody, a my nevíme, co tam celý víkend děláte a o čem

⁶¹³ PŘIBÁŇ, Michal. *Český literární samizdat*. Praha: Academia, 2018, s. 494. ISBN 978-80-200-2903-4.

⁶¹⁴ Tamtéž, s. 491.

⁶¹⁵ Rozhovor s Věrou Náhlíkovou vedla Jarmila Flaková. In: *Paměť národa* [online]. 28. 3. 2019 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/nahlikova-vera-1958>

⁶¹⁶ WICKIE. *Tramping a zákony* [Samizdat], ročník neuveden, bez data.

⁶¹⁷ Tamtéž.

se bavíte.“⁶¹⁸ Výpověď Jana Drnka (Akely) napovídá, co plzeňskému SNB vadilo na táborových ohních. V polovině sedmdesátých let, „když režim rozprášil masový westernový a také okázalý tramping šedesátých let, se náhle objevilo dříve přehlúšované bratrstvo tichých a nenápadných poutníků. V tomhle bratrstvu se slévaly potůčky bývalých skautů, čistých tuláků a výjimečně nadaných lidí, kteří se nemohli uplatnit veřejně, protože odmítali vstoupit do té správné party a podílet se na moci a také na lži. Kolem ohňů seděli spisovatelé, básníci, malíři, nejrůznější svérázné postavičky, politologové a žurnalisté.“⁶¹⁹ Normalizační tramping už nebyl záležitostí výhradně dělnické mládeže, do kempů vyráželi lidé intelektuálně zaměření. Jedním z ukazatelů intelektu je dosažené vzdělání. Relevantní data o vzdělání nám poskytli respondenti starší jednašedesáti let. Ačkoli nevíme, v kolika letech vysokou nebo vyšší odbornou školu absolvovali, lze předpokládat, že touha po vědění a sklony k intelektuálnímu prostředí se u nich projevíly před vstupem na akademickou půdu.⁶²⁰

Tací překáželi režimu nejvíce, jak dokládá i událost z druhé poloviny sedmdesátých let. Členy T. O. Šipka si předvolala klatovská StB a svůj zážitek z výsledku popsal Václav Fiala v osadní kronice. Strážníci pokládali otázky typu: *O čem si povídáte? Co plánujete? Zpíváte Kryla? Máte kontakty na Západě? Jaké knihy čtete?*⁶²¹ T. O. Šipka vznikla v roce 1970 ze skautského oddílu, osadníci se přiznali, že čtou Foglara, ale žádného závažného přečinu se dle StB nedopustili. Dle mínění trampů vrhl stín podezření na T. O. Šipka článek *Zborovská mládež*,⁶²² v němž autor chválil jejich pohostinnost při náhodném setkání. Líčil je jako partu kluků, která má správné názory a chová se zcela podle skautských zásad.⁶²³

Intelektuálně zaměření trampové, kam lze zařadit Lišáka i Akelu,⁶²⁴ psali ze svého pohledu o velkých represích a o návratu do lesů. Těm, kteří již v lese byli a tramping realizovali výlučně v přírodě, nepřinesla normalizace nepřekonatelé překážky. O relativní svobodě mluvil například historik, tramp a pamětník Jindřich Marek, který v sedmdesátých letech často navštěvoval Rabštejn nad Střelou. Obec označil za Mekku trampů z Plzeňska a Karlovarska, kde se v sedmdesátých a osmdesátých letech konala řada potlachů. Zmínil i hospodu *U Mnicha*: „Klasická putika čtvrté cenové skupiny bez ubrusů. Ale zažil jsem tu padesát šedesát trampů popíjet u jednoho stolu. Zažil jsem tu i jednu hromadnou rvačku mezi plzeňskými a

⁶¹⁸ RŮŽIČKA, Karel. *Rycí vidle navždy*, s. 54.

⁶¹⁹ DRNEK, Jan. *Poslední recesista a tma*, s. 157.

⁶²⁰ Viz přílohu, tabulka č. 19.

⁶²¹ FIALA, Václav. *Koliba*, s. 156–160.

⁶²² Článek podle kroniky vyšel v okresních novinách (pravděpodobně okres Klatovy), ale nepodařilo se ho dohledat.

⁶²³ FIALA, Václav. *Koliba*, s. 156–160.

⁶²⁴ Oba patřili do redakčního kroužku Pajdy a byli literárně velice plodní.

karlovarskými trampy a společný úprk všech do lesů před VB.“⁶²⁵ Obdobnou zkušenost s touto hospodou popsal i narátor Pcháč.

Pcháč se ve svém vyprávění zmiňoval o činnosti státních orgánů minimálně. Výjimkou byla vzpomínka na vandr v blízkosti pohraničního pásma, kde „otravovali policajti a péesáci. Hned jak jsme vylezli z autobusu, tak chtěli vidět občanky.“⁶²⁶ Po zbytek vandru byli sledováni příslušníkem pohraniční stráže.⁶²⁷ Stejnou zkušenost popsal i Rudolf Švec z T. O. Bílá lilie. Při jednom z vandrů v Českém lese byli zastaveni vojáky z Pohraniční stráže a museli se legitimovat, po zbytek víkendu je neustále sledoval jeden z pohraničnicků.⁶²⁸

Z dnešního pohledu je zajímavé, že trampové pamětníci vnímali perlustraci za zcela běžnou činnost. Rudánek například vypověděl, že žádný problém s SNB neměl, pouze byl často kontrolován a lustrován, „ale to bylo normální.“⁶²⁹ I z trampského samizdatu lze cítit, že lustrace byla běžnou realitou víkendových toulek. Například: „Do vlaku už se nedalo nastoupit zpátky, tak jsme šli rovnou k tomu VB. Hned jsme si připravili občanky.“⁶³⁰ Obdobně: „Šel jsem se podívat do vestibulu. Tam stála skupinka trampů a orgán vybíral občanky.“⁶³¹ Jeden z trampů přiznává, že být cílem zátahu Veřejné bezpečnosti či pouhé kontroly bylo důvodem k chlubení, a tudíž se represe mýjely účinkem.⁶³² Z jiného úhlu pohledu, lustrace neprobíhaly z rozmaru policejních orgánů, měly systematicky mapovat kdo, kam a s kým jezdí. Informace pak sloužily k rozdmýchávání vnitřních konfliktů. Pokud byl například prozrazen nějaký větší potlach, trampové se mezi sebou podezřívají z udávání.⁶³³

Pokud bychom chtěli tramping porovnat s jinými skupinami tzv. volné mládeže,⁶³⁴ zjistíme, že pro SNB nepředstavoval vážnější problém. V létě 1983 zpracoval náčelník KS SNB Plzeň *Zprávu o bezpečnostní situaci v Západočeském kraji*, která se zabývala mimo jiné i alternativní kulturou. Velká část byla věnována západočeskému undergroundu a jeho kontakty na Chartu 77, punku a punkrocku. Tramping byl zmíněn jen okrajově v souvislosti s Portou.⁶³⁵

⁶²⁵ *Zvláštní znamení touha: Tam kde je pořád rvačka. Díl 7.* [Televizní pořad]. Režie Václav KRČÍSTEK. Česko, 2015

⁶²⁶ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁶²⁷ Tamtéž.

⁶²⁸ Rozhovor s Rudolfem Švecem vedl Vladimír Vítek. In: *Paměť národa* [online]. 27. 4. 2021 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/svec-rudolf-20210712-0>

⁶²⁹ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

⁶³⁰ Sirky. *Sem-Tam* 1, 1980, č. 4.

⁶³¹ AKELA. *Slunovrat* 1980. Pajda, 1980, č. 1.

⁶³² FOJTÍK, Libor. *Trampové*. Praha: Positif, 2020, s. 124. ISBN 978-80-87407-18-9.

⁶³³ NEJEZCHLEBOVÁ, Lenka. *Století trampů*. In: *Ústav českých dějin* [online]. [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://ucd.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/160/2021/02/Stolet-tramp-.pdf>

⁶³⁴ Volná mládež bylo označení pro mladé lidi, kteří se realizovali mimo státem zřízené mládežnické organizace.

⁶³⁵ SOA Plzeň, f. KV KSC, kar 259. Charakteristika bezpečnostní situace v Západočeském kraji za období od 1.1. 1983 do 30. 6. 1983.

Z toho vyplývá, že pokud se jedinec identifikoval pouze s trampským hnutím a nevyvíjel výraznou kulturní činnost, státní orgány ho nechaly na pokoji. V opačném případě byl sledován a příležitostně zván k výslechům, jak tomu bylo u Věry Náhlíkové (Strunka), Jana Drnka (Akela), Karla Růžičky (Lišák) či Petra Náhlíka (Vokoun). Poslední zmiňovaný byl výraznou osobností plzeňského samizdatové tvorby. V článku *Trampský samizdat* popsal své zkušenosti: „Bylo to zajímavé prolínání světů. Od trampingu přes underground až po konfrontaci, a nakonec otevřený střet s bolševickou mocí. Jisté výhody mělo to, že z pohledu StB jsme zřejmě po celá 80. léta byli zařazeni jen jako trampové.“⁶³⁶ Vokoun upozornil na skutečnost, že poprvé se dostal do styku s StB kvůli občasníku *Pajda*, jenž měl striktně apolitický charakter, a dlouho byl u StB veden pouze jako trampský autor.

V osmdesátých letech se u nové generace trampů začaly naplno projevovat výsledky „mladosvětské“ taktiky, především v souvislosti s festivalem *Porta*. Slovy staršího trampa Akely: „Z trampování se stávala módní záležitost, nechutný rozředený patok. Balte si usárnu podle vzoru, noste předepsaný trampský stejnokroj a chodte čistí a upravení. Z mnoha záležitostí, na které jsem býval hrdý, se staly modly a okolo nich klečely zástupy pravověrných vyznavačů. A už také infiltrovaných agentů StB s úkolem nenápadně celé to stádo odvést někam do bezpečí, dál od jeskyně, ve které sídlila zlá Charta 77 a oškliví Undergroundi.“⁶³⁷ Jisté zkrocení trampů lze vyčíst i ze zprávy organizátorů Porty v roce 1983: „Vedoucí hospodářští pracovníci jednotlivých zařízení vyslovili naprostou spokojenost při hodnocení Porty a zejména ocenili disciplinovanost všech jejích účastníků. Stejně poznatky má také krajská a městská správa SNB.“⁶³⁸ Plzeňská *Porta*⁶³⁹ suplovala neexistující velké trampské potluchy a byla vrcholem kulturního života značné části trampů. SSM začátkem sedmdesátých let upustil od pokusů vytvořit centrálně řízenou organizaci. Monopolní vliv si vytvořil kulturní centralizací prostřednictvím *Mladého světa* a od roku 1981 především plzeňskou *Portou*.⁶⁴⁰

Mladí lidé, potenciální trampové, si vytvářeli představy a první kontakty s trampským hnutím na *Portě* nebo čtením *Mladého světa*. Avšak atmosféra festivalu byla v hlubokém rozporu s trampskou tradicí. Když pak *festivalový* tramp plný ideálů vyrazil do přírody a setkal

⁶³⁶ NÁHLÍK, Petr. Trampský samizdat. In: *Studia ethnologica pragensia: Tramping z etnologické perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2, s. 226.

⁶³⁷ DRNEK, Jan. *Poslední recesista a tma*, s. 157.

⁶³⁸ SOA Plzeň, f. KV KSČ, kar 259. Charakteristika bezpečnostní situace v Západočeském kraji za období od 1. 7. 1983 do 31. 12. 1983.

⁶³⁹ Festival *Porta* vznikl v roce 1966 v Ústí nad Labem, ale masových měřítek dosáhl až v roce 1981 v Plzni. Přibližný počet diváků na závěrečném koncertu: rok 1981-7.000 diváků, 1982-10.000 diváků, 1983-15.000 diváků, 1984, 1985, 1986, 1987-20.000 diváků, 1988-30.000 diváků. Dostupné z: <https://www.porta-festival.cz/historie-porty>

⁶⁴⁰ SHORTY. Má slovo. *Sem-Tam* 5, 1984, č. 4.

se s *divokými* trampy, byl zklamán. Na druhou stranu část *divokých* trampů, která by se mohla kriticky vyjádřit k aktuálnímu zprofanování trampingu, Portou pohrdala.⁶⁴¹ Zda i tento výsledný stav byl od počátku taktikou SSM, potažmo dalších státních orgánů, nevíme. V reálu nastala situace, že mladí lidé přišli do styku nejprve s umělým festivalovým trampingem pod taktovkou SSM nežli s tradičním trampingem, jehož nositeli byli starší trampové sedmdesátých let. Jedinec, který přišel do styku s trampingem před návštěvou *Porty*, zpravidla neztotožňoval tramping s *Portou*. Jedním z takových byl tramp s přezdívkou Ještěr, který se o dojmy z *Porty* '85' podělil na stránkách *Poportýru*: „*Jednohlasné jásání a blekotání o tom, že je všecko OK, bylo a jest mi vždy podezřelé, neb to takřka připomíná jednodolitost prvomájových a jiných manifestací. [...] Porta, původně bezvýznamná a koncepčně neujasněná přehlídka trampských písniček, se nyní stala důležitou a mohutnou masově kulturně politickou demonstrací mládeže.*“⁶⁴²

Porta osmdesátých let se ortodoxněji zaměřeným trampům zdála jako čistě komerční záležitost, která nemá s trampingem nic společného. Na druhou stranu pomáhala vytvářet kontakty mezi jednotlivými trampskými regiony. A ačkoli byla v režii Socialistického svazu mládeže, posunula trampskou píseň a um trampských hudebníků na profesionální úroveň. Zde se nabízí otázka, zda to trampské písně prospělo, či naopak. Hudební kritici by pravděpodobně odpověděli ano, pravověrní trampové ne.⁶⁴³ Většina autorit trampské písně vystupovala na plzeňské *Portě* (COP, Robert Křesťan, Poutníci, Nezmaři, Jaroslav Samson Lenk, Hop Trop, Pavel Žalman Lohonka, Roháči, Ranger, Brontosauři, Hoboes apod.)⁶⁴⁴ a jejich skladby tvoří majoritní část repertoáru současných amatérských trampských hudebníků.

Popularita a masovost hnutí konce šedesátých let způsobila, že trampská píseň zlidověla a tím *zlidověl* i tramping.⁶⁴⁵ V průběhu dalších dvou desetiletí se trampové stali běžnou součástí venkovského života. Vesnická společnost k nim byla většinou vstřícná, mezi některými trampy a vesničany vznikala dlouholetá přátelství. Interakce mezi trampy a venkovany

⁶⁴¹ SHORTY. Má slovo. *Sem-Tam* 5, 1984, č. 4. Pohrdání Portou mohlo vycházet i z občasných ideologických přešlapů, kterých se dopustili organizátoři. Například blíže neurčený ročník *Porty* začínal slovy: „*Porta znamená česky brána, a touto branou ze šeriků a květů k nám vstupovala v roce 1945 slavná sovětská vojska, touto branou k nám přišla svoboda.*“ Podle komunistické propagandy sice Plzeň osvobodila rudá armáda, ale plzeňští trampové, potažmo Plzeňané, znali svoji historii a ve větší míře byli hrdí, že je osvobodili Američané. Úryvek pochází z brožury *Kulturně výchovná činnost v SSM*, a jeho text si vlepil do cancáku tramp Maličský.

⁶⁴² JEŠTĚR. *Poportýr*, 1985, č. 5.

⁶⁴³ Trampskou píseň můžeme definovat jako samostatný žánr i jako píseň zpívané trampy či píseň, které trampové poslouchají. Samostatný „čistý“ žánr byl patrný především do konce 40. let. Od 50. let přicházely nové západní vlivy, které přetvořily nebo zcela nahradily žánr *trampská píseň* (country, folk, blues, bluegrass).

⁶⁴⁴ Historie *Porty*. In: *Porta* [online]. [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.porta-festival.cz/historie-porty>

⁶⁴⁵ Zlidovění, zpopularizování a komerční využití trampské písně bylo k vidění na stadionu Strahov v Praze v roce 1996 při koncertě bratří Nedvědů. Akce se účastnilo 70.000 lidí různých věkových kategorií a společenských vrstev. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=BUOVkNiiXt0&ab_channel=xkirov

probíhala především na bálech, sportovních akcích a hospodských zpívaných. Karel Wolf například uvedl, že se mezi osadníky ze Střely a sportovci z Horního Hradiště konaly fotbalové zápasy.⁶⁴⁶ Šerif Bocman zase popisoval tradiční večery u hostinského Suchardy v Trpístech, kde se scházeli trampové „i tatíci z obce, kteří přišli na svůj žejdlík. Přál bych vám vidět třeba takového Kristla, původem německé národnosti. Když řekne ‚Klucí sachrajte,‘ to dovede naše muzikantská srdce zahřát a potěšit.“⁶⁴⁷ O zpívaných v České Doubravici, které mělo na svědomí většinou uskupení Suchá huba kapra (T. O. Vlci samotáři), vyprávěl hospodský Hlous: „Zpívali, hráli na kytary a na banjo. [...] Oni to byli hrozný srandistí, bavili vždycky celou hospodu.“⁶⁴⁸ Bodrá povaha některých trampů způsobila, že je venkované nevnímali jako víkendovou návštěvu, ale jako členy vesnice.⁶⁴⁹ Občasné problémy s veřejností zaznamenávali trampové v blízkosti pohraničního pásma, kde měla Pohraniční stráž své lidi. „Při jednom z vandrů nás v Mutěnině někdo udal. Nakonec nás propustili. Museli jsme zapomenout na plánované spaní ve staré stodole. Před bezesnou nocí nás zachránil hodný člověk, který nás nechal přespat ve svém domku.“⁶⁵⁰ Stejně jako v tomto případě, vždy záleželo na konkrétním jedinci nebo komunitě, zda trampy tolerovala. Celkem přesně lze určit obce, které trampský ruch vítaly (Rabštejn nad Střelou, Koryta, Sviňomazy, Trpísty, Kladruby, Česká Doubravice, Pňovany, Horní Hradiště atd.), naopak neznáme konkrétní obce, odkud by trampové byli vyháněni.

V osmdesátých letech se trampové snažili aktivně vystupovat i v městském prostředí. V Plzni se o tuto činnost nejvýrazněji zasloužil kolektiv utvořený kolem časopisu *Pajda*. Pořádal písničkové večery pod patronátem SSM, nejčastěji v Osvětové besedě na Bílé Hoře. Podobné kulturní události organizovali přátelé sdružení okolo skupiny *COP* na Doubravce.⁶⁵¹ Akce byly přístupné široké veřejnosti, ale širší okruh trampů jim nevěnoval výraznější pozornost, protože se zpravidla pořádaly o víkendu, když byli na vandru.

Tím, že tramping přestal být považován za výstřední, neměla trampující mládež povětšinou problémy ve škole, jak potvrzuje Rudánek.⁶⁵² Ani v zaměstnání nebyly trampům kladeny překážky. Když Pcháč potřeboval v pátek odcházet dřív z práce kvůli vandrům, neměl s tím mistr problém. „To spíš, když neviděl v pátek opřenou usárnu na šatně, tak ho to

⁶⁴⁶ WOLF, Karel. Čert na sroubku a to další. *Pravda* 50, 1969, č. 185, s. 7.

⁶⁴⁷ BOCMAN. Setkání u Suchardy. *Pravda* 50, 1969, č. 239, s. 7.

⁶⁴⁸ Rozhovor s Václavem Hlousem vedl David Jaroš, v České Doubravici 6. 10. 2021.

⁶⁴⁹ Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

⁶⁵⁰ Rozhovor s Rudolfem Švecem vedl Vladimír Vítek. In: *Paměť národa* [online]. 27. 4. 2021 [cit. 5. 2. 2022].

Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/svec-rudolf-20210712-0>

⁶⁵¹ PETROVÁ, Jana. *Zapomenutá generace*, s. 88.

⁶⁵² Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

rozhodilo.“⁶⁵³ Svou roli v tom hraje i skutečnost, že se mezi trampy pohybovali i *ideově spolehliví* občané jako vojáci z povolání, policisté či členové KSČ.⁶⁵⁴ K oblibě trampingu přispěla i skutečnost, že režim doval ceny potravin, alkoholu, cigaret a jízdného, což byly komodity, za které tramp mohl o víkendech utrácet peníze.⁶⁵⁵ Tramping tudíž představoval levný a dostupný způsob trávení volného času.

6.5 Polistopadové období

Změna režimu a politické orientace přinesla demokratické svobody, nové možnosti seberealizace, možnost cestovat do zahraničí a mnoho dalších výhod pro jednotlivce. „*Díky svobodě mohli i trampové volně dýchat, vyjet na světové potlachy, vraceli se emigranti, kteří bývali trampy, a znovuzakládali osady nebo vznikaly nové.*“⁶⁵⁶ Hnutí jako celku změna spíše neprospěla a v trampské populaci zaznamenáváme stárnutí a úbytek členů.⁶⁵⁷

Princip tržního hospodářství zhoršil materiální podmínky především zaměstnané mládeže a studentstva, kteří v osmdesátých letech byli hlavními nositeli tramských myšlenek. Do osobního rozpočtu trampa se promítl konec slev a výhod na vybrané zboží a služby, kterými si představitelé reálného socialismu udržovali loajalitu veřejnosti. Zdražování se promítlo i do publikování časopisů. Začátkem devadesátých let vycházela řada oficiální tramských periodik, na kterých pracovali trampové z různých koutů republiky, ti plzeňští například na *Vandru*, *Trampu*, *Tee-pee*, *Bonanze*. Cena papíru, tisku a vazba periodik výrazně rostla a zároveň ubývalo čtenářů. Tvůrci se rozhodli pro návrat k samizdatové formě. Například v roce 1994 vznikl časopis Pucejř, jehož tvůrci se scházeli v plzeňském Avalonu a časopis rozšiřovali díky svým přátelům a síti privátních kopírek.⁶⁵⁸

Nové politické a sociální poměry pozitivně motivovaly společnost k rozdílným způsobům trávení času. Pro potenciální trampy z řad mládeže ztrácel tramping přitažlivost a u řady stávajících trampů se naplno projevil jejich rozmanitý intelekt. Seberealizovali se v práci, ve studiu, vyjížděli do zahraničí, vrátili se ke skautingu, věnovali se naplno hudbě, zaměřili se na ochranu přírody, výchovu mládeže apod. Mnozí z nich dál navštěvovali potlachy a kempy, ale tramping se stal marginální složkou jejich identity.

⁶⁵³ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁶⁵⁴ Viz přílohu, tabulka č. 14.

⁶⁵⁵ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

⁶⁵⁶ NEJEZCHLEBOVÁ, Lenka. Století trampů. In: *Ústav českých dějin* [online]. [cit. 5. 2. 2022].

Dostupné z: <https://ucd.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/160/2021/02/Stolet-tramp-.pdf>

⁶⁵⁷ Viz přílohu, tabulka č. 1.

⁶⁵⁸ RŮŽIČKA, Karel. *Rycí vidle navždy*, s. 73. Časopis Pucejř vychází do současnosti

Nové majetkoprávní vztahy, zvláště pak restituce státních lesů, přinesly nové problémy, ne nepodobné těm z třicátých let. Trampové s různou úspěšností vyjednávali se staronovými majiteli pozemků podmínky, za kterých mohou navštěvovat své kempy. Došlo také ke vzniku nových chráněných krajinných oblastí, národních parků, přírodních rezervací a k rozšíření těch stávajících. Současně vzrostl vliv státních organizací ochránců přírody, kteří postupovali proti trampingu značně nekompromisně. Trampové pohybem ve svých tradičních teritoriích porušovali zákony o ochraně přírody a stejně jako za první republiky museli spoléhat na toleranci nižších úředníků lesní správy, jednotlivých ochránců přírody i soukromých vlastníků půdy.⁶⁵⁹

Přístup establishmentu se od devadesátých let po současnost příliš nezměnil. Praktikování trampingu, stavění kempů, rozdělování ohňů, spaní mimo tábořiště a pohyb mimo vyznačené cesty v chráněných oblastech je stále za hranicí zákona.⁶⁶⁰ V roce 2018 proběhly oslavy k příležitosti stého výročí trampingu, Národní muzeum představilo v Letohrádku Kinských výstavu *Století trampingu* a vydalo stejnojmennou populárně-naučnou publikaci. O trampingu vznikla řada reportáží a článků. K mediálnímu zájmu se vyjádřil Jindříšek: „*Na jednu stranu se chlubí, jakej tady maj tramping, subkulturu, jaký je to světový a úžasný. Na druhou stranu si nesmíš dělat v lese oheň. Nemůžeš vlastně nic!*“⁶⁶¹ Jindříšek nedělal rozdíly mezi odbornou veřejností, která se o tramping zajímá z akademického hlediska, a státními orgány, které nepřímo znemožňují provozování trampingu. Takový postoj mohl být i důvodem, proč se řada trampů odmítla stát součástí orálního výzkumu. Rozdělení na *my* (trampové) a *oni* (státní orgány, akademické prostředí, média) může vysvětlovat, proč se vysoké procento trampů domnívalo, že hnutí nemá být předmětem vědních oborů.⁶⁶²

Jak trampové hodnotí změnu poměrů od devadesátých let? Nevadí jim, že ubývají členové hnutí a zvyšuje se věkový průměr. Rudánka i Pcháče mrzí, že jejich děti na trampování zanevřely, ale zároveň to chápou: „*Když byly holky malý, tak jezdily s náma a líbilo se jim to. Mají jinej život, jiný zájmy, dneska je svět takovej, že těch příležitostí k zábavě je nespočet.*“⁶⁶³ Stejně tak z cancáků trampa Maličkého vidíme, že své dva syny vedl k trampingu, ale

⁶⁵⁹ ALTMAN, Karel. Jak někteří trampují. In: *Rajče na útěku: Kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami*. Brno: Etnologický ústav Akademie věd, 2003, s. 262. ISBN 80-7239-146-1.

⁶⁶⁰ Příkladem může být razantní postup proti trampům v Brdech. Policisté při vyhledávání trampů použili dron s termovizí. Drony proti trampům přespávajícím v Brdech. In: *Deník.cz* [online]. 13. 9. 2019 [cit. 3. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/drony-proti-trampum-prespavajicich-v-brdech-ombudsmanka-proveri-postup-policie-20190913.html>

⁶⁶¹ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

⁶⁶² Viz přílohu, tabulka č. 16.

⁶⁶³ Rozhovor s Pcháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

v dospělosti ani jeden nešel ve stopách otce.⁶⁶⁴ Trampové s povděkem kvitují především otevření hranic, protože si mohli splnit své cestovatelské sny. Rudánek navštívil Finsko, Gruzii a Kanadu. Pcháč opakovaně vandroval ve státech Jižní Ameriky, toulal se po Sibiři, navštívil Island, Izrael a řadu evropských států. Skepticky se k takovým velkým vandrům stavěl Jousy, který poznal trampování až na přelomu tisíciletí. Řekl, že za komunismu se cestovat nesmělo a teď, když se může, nezbývají peníze.⁶⁶⁵

Výpovědi mladších narátorů ukázaly, že trampská historie, tradice a hodnoty přežily v trampské kolektivní paměti. O jejich zachování se zasloužili především ortodoxněji zaměřeni trampové, kteří nepropadli festivalovému trampství osmdesátých let. Svou nezastupitelnou roli k udržování obrazů trampské paměti hrály trampské písně, které mnohdy reflektovaly dobu svého vzniku, nebo reagovaly na určitou historickou událost.⁶⁶⁶ Trampská píseň sloužila i k udržování povědomí o trampingu v širší společnosti, protože se stala součástí učebních osnov hudební výchovy.⁶⁶⁷ V neposlední řadě mají lví podíl na uchování informací o hnutí amatérští a profesionální badatelé. Že je tramping stále živý a jeho zástupci ctí tradice a své předchůdce, bylo patrné v roce 2014, když dřevaři při těžbě zdemolovali pamětní místo Zlaté dno (pomník obětem totality). V trampských řadách se zvedla vlna odporu, celá událost se medializovala, a nakonec došlo ke smírnému jednání mezi trampy a majitelem pozemku a k obnově poutního místa.⁶⁶⁸

⁶⁶⁴ Trampský deník, 5. 2. 2022, v soukromém držení Maličkého.

⁶⁶⁵ Rozhovor s Jousy vedl David Jaroš, v Plasích 30. 9. 2021.

⁶⁶⁶ V prostředí plzeňských trampů je oblíbená píseň Jana Vyčítala *Tenkrát v tom čtyřicátom pátom*. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=Nlmr44mobSw&ab_channel=Souda

⁶⁶⁷ Základní školy hojně využívaly a nadále využívají sérii zpěvníků *Já písnička*, vycházející od roku 1994, ve kterých jsou trampské písně hojně zastoupeny.

⁶⁶⁸ PROŠKOVÁ, Kristýna. Skácené dějiny českých trampů. *Mladá fronta* 25, 2014, č. 49, s. 3.

ZÁVĚR

Trampské hnutí se začalo formovat po první světové válce v prostředí pražské dělnické mládeže. Prvotní označení *divocí skauti* bylo od poloviny dvacátých let nahrazeno výrazem trampové, pod kterým se v průběhu staleté historie hnutí skrývala rozmanitá sorta lidí. Hnutí se rozrůstalo teritoriálně i společensky. Tramping začala provozovat i mládež z vyšších pater společnosti v okolí dalších průmyslových měst.

Plzeň nebyla výjimkou. Rozmach trampingu na Plzeňsku proběhl s několikaletým zpožděním za Prahou. Dopátrat se, který trampský kolektiv na území Plzeňského kraje působil jako první, je nemožné. S větší jistotou můžeme určit, která trampská osada si jako první postavila stálý kemp. Podle dostupných pramenů tak učinila T. O. Sing Sing u zříceniny hradu Buben v roce 1926. Současní trampové jsou zdrženliví, mají-li debatovat o historii svého hnutí. Svě pochybnosti o pravdivém poznání minulosti vyjádřil narátor Jindříšek. Tvrdí, že všichni za první osadu považují *Ztracenou naději*, která vydávala časopis a psala si deník. Nikdo se ale nedozví o klucích, kteří šli do lesa, udělali si kemp, ale nevedli si žádný deník.⁶⁶⁹ Obdobně nelze tvrdit, že Sing Sing byla první osadou působící v Plzeňském kraji, ale byla první, o které se dochovaly informace.

Sing Sing a dalších šest trampských osad, které registrujeme v druhé polovině dvacátých let, vytvořilo jakási jádra plzeňského trampingu. První trampská lokalita vznikla na horním toku Berounky (T. O. Berdovka), druhá v Medvědíím údolí v katastru obce Obora (T. O. Nižnij Novgorod, T. O. Netopýři), třetí Mezi tunely u Plas (T. O. Stará osada), čtvrtá u Žákavy (T. O. Údolí zlatého potoka), pátá v údolí řeky Radbuzy na katastru obce Litice (T. O. Kansas, T. O. Údolí slunce) a šestá u současné vodní nádrže Hracholusky (T. O. Sing Sing). Trampové vyraželi na vandry i do jiných oblastí, ale domovské prostory, ve kterých si stavěli kempy, navazovaly na tradici těchto šesti prvotních lokalit. Na začátku šedesátých let přibyl k prvotním lokalitám zcela nový trampský region skládající se ze tří menších celků. Prvním byla Mže v blízkosti obcí Svojšín a Ošelín, druhým Úhlavka od Prostiboře ke Mži a třetím Úterský potok s přítoky. Každé z těchto tří menších teritorií bylo dostupné z Plzně vlakovou dopravou přes přestupní zastávku v Pňovanech. Zastávka s přidruženou hospodou Lojzárnou se stala kulturním centrem plzeňského trampingu šedesátých a sedmdesátých let. Další nové teritorium na území Plzeňského kraje již nevzniklo. Naopak můžeme říct, že lokality na horním toku

⁶⁶⁹ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

Berounky a u obce Litice ztratily v osmdesátých letech trampský charakter a staly se chatařskými a zahrádkářskými koloniemi.⁶⁷⁰

Vznik trampských prostor vycházel z geografické reality Plzeňského kraje. Kempy byly budovány v zalesněné krajině v blízkosti říčních údolí. Podstatnou roli hrála blízkost pitné vody, železniční stanice a vysoká koncentrace zajímavých přírodních prvků v okolí. Důležitá ale byla i příznivá politická situace, což vidíme na absenci trampingu v německojazyčných oblastech za první republiky a v blízkosti pohraničního pásma od roku 1950. V kapitole o trampských kempech můžeme na konkrétních případech vidět, jak vypadaly typické trampské prostory. Oblast Plzeňského kraje byla specifická obsazováním pevností lehkého opevnění na předmnichovské obranné linii z let 1935–1938. Pro stavbu kempů využívali plzeňští trampové v hojné míře i zříceniny hradů.

Tramping se po celou dobu své historie stavěl do opozice vůči většinové společnosti, pro jejíž členy si vytvořil zvláštní označení – *pad'our* či *masňák*. Hnutí se vymezovalo i proti vlastním členům, kteří se nechovali podle představ ostatních. Pro takové byly v různých dobách používány výrazy *kovbojičci*, *astracháni* či *takytrampové*. V trampingu existovala neustálá diskuse o tom, kdo je a není tramp. Každý tramp měl subjektivní představu o podobě pravého trampství, a proto je vytvoření jednotné definice nemožné. Trampy spojovala nevraživost vůči *pad'ourům*, neochota se organizovat a představy o lepším světě, které realizovali o víkendech. Pokud bychom chtěli na základě předkládané práce definovat pojem tramping, jedná se o *neorganizované, ale vnitřně kompaktní hnutí, jehož členy spojuje společná historie, kultura, myšlenky a představy o životě*.

Od třicátých let se starší trampové s rodinami usazovali na stálých kempech, ze kterých vznikaly osady. Mladší trampové dál jezdili na vandry, spali pod širákem a ze svých starších souputníků si dělali legraci. Nelíbilo se jim jejich pojetí trampingu, které bylo zaměřeno na zvelebování chat a rekreaci. Tento problém se opakoval s nástupem každé další mladé generace. Nutno podotknout, že příslušníci osadního trampování obohacovali trampský sport, a především trampskou kulturu více než vandrující trampové.

Politická orientace trampského národa se v průběhu let zcela otočila, což souviselo s tendenčním chováním trampů, projevující se distancováním od většinové společnosti. Kvůli sociální pozici tíhli trampové nejprve k politické levici. Nelibost chudších trampů vůči měšťákům a zkažené společnosti nabírala na intenzitě během hospodářské krize ve třicátých letech. Změna nastala v roce 1948, kdy moc v Československu převzala komunistická strana.

⁶⁷⁰ Viz přílohu, mapa č. 2.

Neorganizovaný tramping nezapadal do struktur nové společnosti a establishment svůj postoj dal jasně najevo, čímž ovlivnil i smýšlení trampů. Ti se nestali otevřenými odpůrci režimu, ale ve velké míře obdivovali západní společnost a jejich politické názory tíhly více doprava, což ještě umocnily události roku 1968. Zatímco v období první republiky probíhaly vášnivé debaty mezi politickými a nepolitickými trampy, respektive zda tramping má, nebo nemá být politikum, od padesátých let zvítězilo nepolitické pojetí. Se změnou režimu souvisí i proměna vlastnických vztahů, která nahrála trampskému hnutí. Zatímco soukromé vlastnictví omezovalo pohyb trampů v krajině, kolektivizace a znárodnění půdy způsobilo, že trampové mohli vandrovat a stavět kempy téměř bez omezení.

Ačkoli se trampové většinou o politiku nezajímali, establishment a politika se zajímala o trampy. Největší zásah proti hnutí představovala vyhláška zemského prezidenta Hugo Kubáta z dubna 1931, která vyvolala vlnu odporu nejen v trampských řadách, ale i u ostatní veřejnosti. Kubát a další konzervativci kritizovali údajnou nemravnost trampů a pokleslou morálku, což činilo tramping pro mládež ještě přitažlivější a vyhláška vyvolala opačné reakce, než její tvůrci zamýšleli. Tramping byl ve třicátých letech postupně přijat veřejností, zpopularizován, a zkomercializovaná část hnutí se stala součástí dominantní kultury. Tento proces se opakoval znovu v šedesátých i osmdesátých letech. První popularizační vlna byla zastavena druhou světovou válkou, druhou přerušilo období normalizace a třetí ukončila sametová revoluce. Vedle nárůstu počtu trampů mají tato období společně i jakési zaprodání trampingu, které je vlastní každé subkultuře, jež se stane populární. Mezi popularizačními vlnami byla z hlediska množství členů dvě období úpadku, která však z trampingu neučinila marginální způsob trávení volného času. První trvalo od čtyřicátých let do začátku let šedesátých a druhé přibližně od roku 1972 do konce sedmdesátých let. Další úbytek členů byl zaznamenán od začátku devadesátých let. Všechna výše uvedená období úzce souvisela s politickými poměry ve státě. Úbytek členů a snížená aktivita byla reakcí trampského hnutí na represe státních orgánů. Naopak nárůst členů souvisel s uvolňováním společenských a politických poměrů.

Citlivá témata pro trampy představuje druhý československý odboj a rezistence vůči komunistickému režimu. Ani v jednom případě nešlo o organizovanou činnost, ale spíše o aktivitu jednotlivců, kteří byli zároveň i trampy. Z výpovědí některých trampů sice lze cítit, že jsou přesvědčeni o podvrtné činnosti svých předchůdců, ale jedná se spíše o zkreslené představy, než odraz minulosti. Různé podoby trampského hnutí, od volného táboření přes sportovní činnost až po chataření a chalupaření, byly jak nacistickým, tak komunistickým režimem skrytě tolerované, protože nepředstavovaly výraznější hrozbu. Postoj hnutí vůči establishmentu bychom mohli označit přinejlepším za tichý odpor.

Trampskému hnutí byl bližší únik ze společnosti a vytváření alternativního víkendového světa přátelství a volnosti, který měl zároveň rysy hry. Symbolika, oděv, umění a vlastní hodnoty sloužily k vyjádření vlastní identity a zároveň demonstrovaly odlišnost od většinové společnosti. Na druhou stranu trampové a trampky zůstávali s mainstreamem úzce svázáni. Příkladem může být přijetí tradičních genderových rolí, muž a žena. Oděv a symbolika sloužila i k rozeznání původu jednotlivých trampů. V případě plzeňských trampů byla specifickým doplňkem třicátých let bílá námořnická čapka. Od padesátých let chodili oblékáni v uniformách spojeneckých armád, které v Plzni zanechali jejich příslušníci. Vhodné oblečení a vybavení bylo předmětem vášnivých debat, a vizuální stránka trampa často zapříčinila, jaký si o něm ostatní udělali úsudek. Pokud narátoři hovořili na téma *pravý tramp*, vždy více hodnotili vizuální stránku než tu charakterovou. Výstižnou výpověď poskytl Jindříšek, který identifikoval trampy podle batohu: „*Čím menší batoh, tím větší tramp.*“⁶⁷¹

Z pohledu historika je složité hodnotit současný stav, popřípadě změny, které se udály v nedávné době. V hrubých obrysech lze nastínit alespoň základní trendy současnosti. Z dotazníkového výzkumu je jasně patrné, že počty nových trampů nejsou vysoké a trampská populace stárne. S tím souvisí i řada článků, příspěvků na sociálních sítích i debat u ohně, ve kterých se opakují diskuse o vymření trampů a zániku trampingu. Narátoři orálního výzkumu sice potvrdili, že v hnutí jsou zastoupeni více staří pardi než nováčci, ale o konci trampování nehovořil žádný. Výrazným trendem současného trampingu je napodobování historických epoch hnutí. Odráží se to v užívání historické výbavy, především nošení telat, usáren, patrontašek a starých vojenských uniforem. Na druhou stranu i ortodoxní trampové v případě spacích pytlů a karimatek slevují ze svých nároků na historickou originalitu vybavení. Noc strávená pod širákem, ale zároveň v teple, je pro ně rozumným kompromisem mezi trampskou *hrdostí* a pohodlím. S kvalitní výbavou pro pobyt v přírodě roste i zájem trampů o tradiční putování s přespáváním v přírodě bez využití chat a kempů. Takové počínání se střetává se zájmy ochránců přírody a vlastníků pozemků. V rozbrojích jsou trampové pochopitelně propadající a stejně jako v minulosti se musí spolehnout na toleranci nižších úředníků lesní správy, ochránců přírody a venkovského obyvatelstva. Nadále žije i trampská kulturní scéna, ačkoli je poměrně konzervativní. Kapely většinou přehrávají repertoár trampských a country klasiků a nové písně, které by se uchytily a zpívaly u táborových ohňů, vznikají jen sporadicky.

Historikové, antropologové, etnologové, archeologové a amatérští badatelé udělali velký kus práce v bádání na poli trampingu. Nadále se však nabízejí témata, která by stála za

⁶⁷¹ Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

detailnější výzkum. Například působení trampů v emigraci a konání světových potlachů. Výzkum fenoménu *amíctví*, což je označení pro typickou sortu bývalých trampů, kteří se po roce 1989 stylizovali do role amerických vojáků. Nebo bádání v oblasti každodenního života trampů mimo tramský kolektiv.

RESUMÉ

The thesis covers tramps' movement from its beginnings to the year 1989. Tramping presents a traditional phenomenon for Czech cultural environment. In spite of its foreign language designation, tramping was completely Czechoslovak business without any parallels in other countries. Social, economic and political changes after WWI caused that young people denied association in youth organizations. They went to neighbourhood countryside on their own, roamed and overslept just in sleeping bags, in tents or unassuming cottages. The interest in free wandering was growing and tramps managed to create their own alternative world of friendship and freedom, without formal rules and parents' surveillance, in which their values were accepted. Their specific clothes, symbols and ceremonials replaced ordinary identities and real world. In their free time, tramps went to forests, where they behaved like heroes of Wild West. It remained a game for some of them, fashion of lifestyle of the others.

Expansion of tramping in Plzeň region came later than it happened in Prague. The first camp was built by Sing Sing near ruins Buben in 1926. Sing Sing and six more tramps' settlements, which occurred in the second half of twenties, created the core of tramping in this area. In the beginning of sixties an entirely new tramps' region of the valley of the river Mže with its centre in Pňovany was created. The creation of tramps' areas is based on geographical reality of the region. Camps were built in the forest area near rivers. Drinkable water was essential, as well as railway stations or interesting things in the countryside nearby. One of the most crucial criterion was political situation. That can be declared by absence of tramping in German speaking areas between 1918-1938, later after 1950 in areas near the borders. Tramps' camps are described in chapter based on specific examples. Plzeň region area used to be unique because tramps camped in small fortresses that were built before the Second World War. Ruins of old castles has been abundantly used for camp building in Pilsen area.

If we want to define the term based on this thesis, it is an unorganized, but compact movement, which members are united by history, culture, thoughts and ideas about life.

The thesis enriches existing knowledge about tramping for some reasons. On the one hand, temporal range, because so far known historical research aimed on the period between 1918–1938, on the other hand, geographical demarcation. Plzeň region represented the only tramps area that was not under research. A wide range of sources were used for this thesis.

Professional and amateurish researchers advanced in the area of tramping. However, some topics that could be covered still encourage for further and detailed research, For instance, the role of tramps in exile and organizing world tramp events. Research of the phenomenon

amíctví, which is the signification for that kind of former tramps, who stylized to the role of american soldiers after 1989 or a research in everyday life of tramps outside their society could be organized.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

ARCHIVNÍ ZDROJE

Archiv bezpečnostních složek Praha (ABS)

ABS, f. Ministerstvo vnitra, k. 82, reg č. OBŽ 23860 PH, Volná mládež, SNB – Oddělení státní bezpečnosti, Rakovník, 4. května 1976.

ABS, f. Ministerstvo vnitra, k. 82, reg č. OBŽ 23860 PH, Volná mládež, SNB – Oddělení státní bezpečnosti, seznam osob tábořících na potoce Javornice v katastru obce Chříč ve dnech 24.–25. května 1986.

Digitální archiv Paměť národa

Rozhovor s Jaroslavem Lamrem vedla Scarlett Wilková. In: *Paměť národa* [online]. 21. 2. 2015 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/lamr-jaroslav-20150221-0>

Rozhovor s Věrou Náhlíkovou vedla Jarmila Flaková. In: *Paměť národa* [online]. 28. 3. 2019 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/nahlikova-vera-1958>

Rozhovor s Rudolfem Švecem vedl Vladimír Vitek. In: *Paměť národa* [online]. 27. 4. 2021 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/svec-rudolf-20210712-0>

Národní archiv Praha (NA)

NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha-sekretariát 1962–1966, sv 35, arch. j. 65, Současný stav trampského hnutí a návrh na jeho ovlivnění, 20. února 1965.

NA, f. Ministerstvo vnitra, k. 2432, inv. č. 6501, Opatření zemského úřadu proti trampingu, 17. prosince 1931.

NA, f. Policejní ředitelství Praha II. – stanice a komisariáty, k. 55, inv. č. 1752, Skauti neorganizovaní, 11. 6. 1926.

NA, f. Úřad říšského protektora, sign 114-301/6299, zpráva pražského vedoucího úseku SD č. 81/44, 19. 9. 1944.

NA, f. Úřad říšského protektora, sign 114-302/6300, zpráva pražského vedoucího úseku SD z 31. 7. 1941.

NA, f. Ústřední ředitelství státních lesů a statků, k. 70, inv. č. 574, sign. 3204, Návrh na novelizaci lesního zákona, 1931.

Národní muzeum Praha (NM)

NM, f. Tramping, inv. č. H4-T-4093, Kroniky osad Neptun, Gold Klondyk, Sergeant a Hobo.

NM, f. Tramping, inv. č. H4-T-2200, Fotografie Jerry Packarda, Brochese a Wodky.

Státní oblastní archiv Plzeň (SOA Plzeň)

SOA Plzeň, f. KV KSČ, kar 259. Charakteristika bezpečnostní situace v Západočeském kraji za období od 1.1. 1983 do 30. 6. 1983.

SOA Plzeň, f. KV KSČ, kar 259. Charakteristika bezpečnostní situace v Západočeském kraji za období od 1. 7. 1983 do 31. 12. 1983.

Státní okresní archiv Plzeň-jih (SOkA Plzeň-jih)

SOkA Plzeň-jih, f. MNV Šťáhlavy, Kronika obce 1922–1955, inv. č. 74, Pronájem pozemků, 1931.

SOkA Plzeň-jih, f. MNV Šťáhlavy, Kronika obce 1922–1955, inv. č. 74, Výletní vlaky, 1927.

Státní okresní archiv Plzeň-sever (SOkA Plzeň-sever)

SOkA Plzeň-sever, f. Fond Okresní úřad Kralovice, k. 92, inv. č. 442, Bezpečnost všeobecně, 1937–1939, Vykradení chat u Černého rybníka, 8. 11. 1938.

SOkA Plzeň-sever, f. Archiv obce Koryta, 1891-1945 (1947), Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, k. 3, inv. č. 3, Pronájem pozemků, květen 1936.

SOkA Plzeň-sever, f. Archiv obce Koryta, 1891-1945 (1947), Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, k. 3, inv. č. 3, Pronájem pozemků, říjen 1937.

SOkA Plzeň-sever, f. Archiv obce Koryta, 1891-1945 (1947), Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, k. 3, inv. č. 3, Pronájem pozemků, červen 1936.

SOkA Plzeň-sever, f. Archiv obce Koryta, 1891-1945 (1947), Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, k. 3, inv. č. 3, Pronájem pozemků.

SOkA Plzeň-sever, f. MNV Nadryby, Kronika Nadryb 1930–1977, inv. č. 1301, Zákaz vstupu do lesa a vypovězení trampů 1931.

SOkA Plzeň-sever, f. MNV Nadryby, Kronika Nadryb 1930–1977, inv. č. 1301, Vypovězení trampů, 1931.

SOkA Plzeň-sever, f. MNV Nadryby, Kronika Nadryb 1930–1977, inv. č. 1301, Zákaz vstupu do lesa, 1931.

SOkA Plzeň-sever, f. MNV Obora, Pamětní kniha obce Obory, 1930–1969, inv. č. 125, Povolení pro stavbu trampské chaty, 1933.

SOkA Plzeň-sever, f. Okresní úřad Kralovice, k. 92, inv. č. 451, sig III/13a, Sdělení o zbraních, 15. 5. 1939.

SOkA Plzeň-sever, f. Okresní úřad Kralovice, k. 92, inv. č. 451, Junáci v Kralovicích, konání výletů, 13. 5. 1939.

SOkA Plzeň-sever, f. Okresní úřad Kralovice, k. 108, inv. č. 587, sign III/16a, dotaz Ministerstva sociální a zdravotní správy ve věci ochrany mládeže, 17. 8. 1940.

SOkA Plzeň-sever, f. Okresní úřad Kralovice, k. 108, inv. č. 587, sign III/16a, odpovědi četnických stanic na dotaz Ministerstva sociální a zdravotní správy, září 1940.

Státní okresní archiv Rokycany (SOkA Rokycany)

SOkA Rokycany, f. MNV Mešno, Kronika obce Kornatice 1921–1945, inv. č. 19, Výletníci v obci, 1930.

PRAMENY V SOUKROMÉM DRŽENÍ

Kempová knížka Wejminku, v soukromém držení.

Kempová knížka T. O. Silver River, v soukromém držení.

Kronika obce Brdo u Manětína, v soukromém držení Františka Pešíka.

Kronika sdružení Suchá huba kapra, v soukromém držení Julie Luhanové.

Kronika T. O. Psanci, v soukromém držení.

Kronika T. O. Silver River, v soukromém držení Pedra.

Trampské deníky, v soukromém držení Maličkého (4 svazky).

Trampský deník, v soukromém držení trampa Míši.

NARÁTOŘI:

Rozhovor s Jindříškem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 9. 2021.

Rozhovor s Jousy vedl David Jaroš, v Plasích 30. 9. 2021.

Rozhovor s Václavem Hlousem vedl David Jaroš, v České Doubravici 6. 10. 2021.

Rozhovor s Peháčem vedl David Jaroš, v Plzni 1. 11. 2021.

Rozhovor s Rudánkem vedl David Jaroš, v Plzni 8. 11. 2021.

DOBOVÝ TISK

Camp 1, 1931, č. 1.

Camping 1, 1933, č. 4.

Český deník. Plzeň, 1918–1944. ISSN 1801-2639.

Český směr: Deník Československé strany národně socialistické na českém západě. Plzeň: Lidové tiskařské, vydavatelské a nakladatelské družstvo, 1919–1935. ISSN 1805-1596.

Hlas Plzeňska: Orgán československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské pro župu plzeňskou. Plzeň: František Pechman, 1928–1934. ISSN 1805-1723.

Chatař. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1969–1991.

Literární noviny: Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky. Praha: Svaz československých spisovatelů, 1952–1968. ISSN 0459-5203.

Mladý svět. Praha: Mladá fronta, 1959–2005. ISSN 0323-2042.

Moravská orlice. Olomouc: František Uman: 1863–1943. ISSN 1803-117X.

Národní listy. Praha: Julius Grérg, 1861–1941. ISSN 1214-1240.

Národní politika. Praha, 1884–1925. ISSN 1802-5110.

Nová doba: Orgán lidu pracujícího. Plzeň, 1896–1931. ISSN 1804-3852.

Obrana lidu: List československé armády. Praha, 1947–1993. ISSN 0231-6218.

Plzeňský kraj: Obdeník Republikánské strany československého venkova na českém západě. Plzeň: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1919–1942. ISSN 1805-1626.

Pravda: List Československé komunistické strany, odbočka Plzeň. Plzeň, 1921–1989. ISSN 1803-1633.

Pucejř. Plzeň: Avalon, 1994–?

Rudé právo: Orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické. Praha, 1920–1995. ISSN 0032-6569.

Rudý večerník. Praha: Josef Haken, 1928–1934. ISSN 2571-3744.

Tramp. Praha: Novina, 1929–1931.

Tramp. Praha: Karel Jelínek, 1938–1939.

Za krásami domova. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1955–1961. ISSN 0513-6970.

Zájmy Pošumaví: Neodvislý týdeník hájící kulturní, hospodářské, sociální a národní zájmy Čechů na Šumavě a Pošumaví. Prachatice: Gustav Rouška, 1929–1938.

TEXTY VYDÁVANÉ VLASTNÍM NÁKLADEM

Periodika

Dým. Zdice, 1972–1981.

Hlas severozápadu. Ostrov nad Ohří, 1979–1981.

Hurá. Plzeň, 1981.

Pajda. Plzeň, 1980–1982.

Poportýr. Plzeň, 1981–1989.

Proudník. 1922–1925?

Sem-Tam. 1979–1984.

Toulavec. 1981–1983, 1988.

Trampoviny. Praha, 1993–2006.

Tulák. Plzeň, 1966–1969.

Samostatné texty

JAKEŠ, Karel. *Písničky osady komárů*, České Budějovice, 1988.

SINT. *Jazyk a tramping*, ročník neuveden, bez data.

WICKIE. *Tramping a zákony*, ročník neuveden, bez data.

LITERATURA

ALTMAN, Karel. Trampové a moc: K problematice postavení trampského hnutí ve společnosti od počátku dvacátých let po současnost. In: *Český lid*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2000, č. 3. ISSN 0009-0794.

ALTMAN, Karel. Jak někteří trampují. In: *Rajče na útěku: Kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami*. Brno: Etnologický ústav Akademie věd, 2003. ISBN 80-7239-146-1.

ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor, 2001. ISBN 80-7260-051-6.

BLECKING, Diethelm – WAIC, Marek. *Odras středoevropských minoritních kultur ve sportu*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1729-9.

BRADÁČ, Josef. Táboření v přírodě. In: *Vlastivědný sborník Rakovnícka s Křivoklátskem a Kralovicka s Manětínskem 2*. Kralovice: František Škekr, 1932.

- BRICHTA, Vladimír – JIRÁSEK, Bohumil a kol. *Dějiny Plzně III.: Od roku 1918 do roku 1948*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982.
- CAILLOIS, Roger. *Hry a lidé: Maska a závrať*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1998. ISBN 80-902482-2-5.
- ČECHUROVÁ, Jana – RANDÁK, Jan a kol. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-309-9.
- DAVID, Jaroslav – MÁCHA, Přemysl. *Názvy míst: Paměť, Identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.
- DRNEK, Jan. *Poslední recesista a tma*. Plzeň: OS Street, 2007.
- FIALA, Václav. *Koliba*. Klatovy, 2021. ISBN 978-80-904613-6-9.
- FOGLAR, Jaroslav. *Kronika Ztracené stopy*. Praha: Naše vojsko, 1970.
- FOJTÍK, Libor. *Trampové*. Praha: Positif, 2020. ISBN 978-80-87407-18-9.
- GABRIEL, František – KURSOVÁ, Lucie. Fenomén trampského hnutí a jeho projevy v severních Čechách. In: BLAŽKOVÁ, Tereza – FIALOVÁ, Dana – MATOUŠEK, Václav. *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst 19.–21. století*. Praha: Togga 2014. ISBN 978-80-7476-063-1.
- GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1374-1.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.
- HALBWACHS, Maurice. *Les Cadres sociaux de la mémoire*. Paříž, 1952.
- HRBEK, Rudolf. *Dobrodružství na Černé řece*. Praha: Mladá fronta, 1974.
- HURIKÁN, Bob. *Dějiny Trampingu*. Praha, 1940.
- JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-662-5.
- JOZOVÁ, Markéta. Současné trampské osady a campy. In: *Studia ethnologica pragensia: Tramping z etnologické perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2. ISSN 1803-9812.
- KARELA, Miroslav. *Z dýmu táboráků*. Brno: Oslavské boudy, 1998.
- KNÍŽÁK, Milan. Weekendová utopie: Fenomén trampingu v Čechách. In: *Volný čas: Utopie na hranicích všednosti*. Praha: Národní galerie v Praze, 2011. ISBN 978-80-7035-480-3.
- KOLÁŘOVÁ, Eliška. *Historie skautingu v Plzni*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.

KOURA, David – FAIRAIŠL, Zdeněk a kol. *Století skautingu na Plzeňsku*. Plzeň: Starý most, 2013. ISBN 978-80-87338-43-6.

KRŠKO, Jan. *Meziválečný tramping na Rakovnicku*. Rakovník, 2008. ISBN 978-80-86772-38-7.

KRŠKO, Jan. Géza Včelička a neblahé konce rudého trampingu. *Dějiny a současnost* 35, 2013, č. 4. ISSN 0418-5129.

KRŠKO, Jan. Do lesa na povolení? *Dějiny a současnost* 37, 2015, č. 9. ISSN 0418-5129.

KRŠKO, Jan. Dějiny trampingu v pohledu Boba Hurikána a Gézy Včeličky. *Historie – Problémy – Otázky* 8. Praha: Univerzita Karlova, 2016, č. 1. ISSN 2336-6672.

KRŠKO, Jan. Nedokončený rukopis Gézy Včeličky o dějinách trampingu. In: *Studia ethnologica pragensia: Tramping z etnologické perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2. ISSN 1803-9812.

KRŠKO, Jan – MAREŠ, Jan – POHUNEK, Jan a kol. *Český tramping v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia, 2019, ISBN 978-80-200-2897-6.

LONDON, Jack. *Cesta*. Praha, 1922.

Malá Československá encyklopedie: Díl 6., Š-Ž. Praha: Academia, 1987.

MANN, Arne. Obrady přijímání nových členů do trampskej osady. In: *Čas života: Rodinné a společenské svátky v životě člověka*, Brno: Blok, 1985. ISBN 47-006-85.

MAREŠ, Jan. Zápas o dobré jméno. *Dějiny a současnost* 37, 2015, č. 9. ISSN 0418-5129.

Masarykův slovník naučný: Díl 3., H-Kn. Praha: Československý kompas, 1927.

Masarykův slovník naučný: Díl 7., S-Ž. Praha: Československý kompas, 1933.

MOIDL, Zdeněk – MOIDLOVÁ, Olga – SMLSAL, Josef. *Kronika východočeského trampingu*. Liberec: Rosa, 2008. ISBN 978-80-239-8345-6.

NÁHLÍK, Petr. Trampský samizdat. In: *Studia ethnologica pragensia: Tramping z etnologické perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2. ISSN 1803-9812

NEUVIRT, Miroslav. *Bylo to dávno před lety: Chaty a chataři v údolí řeky Střely*. Plzeň, 2013. ISBN 978-80-87170-21-2.

NEUVIRT, Miroslav. *Z hlubin pravěku plzeňského trampingu*. Plzeň, 2015.

NOHA, Rudolf. *Odlesky táborových ohňů*. Jílové u Prahy, 1969.

NORA, Pierre. *Les lieux de mémoire*. Paříž: Gallimard, 1986. ISBN 2-07-070794-6.

Ottův slovník naučný nové doby: Díl 6., sv. 2. Šl-Už. Praha: Novina, 1943.

PETRÁČEK, Zbyněk. Kubátův zákon v nás. *Lidové noviny* 24, č. 84, 2011. ISSN 0862-5921.

- PETROVÁ, Jana. *Zapomenutá generace 80. let 20. století*. Plzeň: Exodus, 2009. ISBN 978-80-254-4112-1.
- POHUNEK, Jan. Konflikty českého trampingu. In: *Historická sociologie 3*, Praha: Karolinum, 2011, č. 2. ISSN 2336-3525.
- POHUNEK, Jan. Kultura trampů. In: JANEČEK, Petr. *Folklor atomového věku: Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Národní muzeum, 2011. ISBN 978-80-7036-315-7.
- POHUNEK, Jan. Až zabloudíš v ten kraj. *Dějiny a současnost 35*, 2013, č. 4. ISSN 0418-5129.
- POHUNEK, Jan. Potlach, cancák, usárna. *Dějiny a současnost 35*, 2013, č. 4. ISSN 0418-5129.
- POHUNEK, Jan. Trampové a takytrampové. *Dějiny a současnost 37*, 2015, č. 9. ISSN 0418-5129.
- POHUNEK, Jan. Ohniště vyhaslá i nová: Svědectví trampských toponym v Čechách. In: DAVID, Jaroslav. *Toponyma: Kulturní dědictví a paměť míst*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2016. ISBN 978-80-7464-843-4.
- POHUNEK, Jan. *Století trampingu*. Praha: Národní muzeum, 2018. ISBN 978-80-7036-563-2.
- PROŠKOVÁ, Kristýna. Skácené dějiny českých trampů. *Mladá fronta 25*, 2014, č. 49. ISSN 1210-1168.
- PŘIBÁŇ, Michal. *Český literární samizdat*. Praha: Academia, 2018. ISBN 978-80-200-2903-4.
- RANDÁK, Jan. Soudobá historie, osobní vzpomínání a politika dějin. In: *Theatrum historiae 14*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014. ISSN 1802-2502.
- RANDÁK, Jan. Variety trampských dějin. In: MAYEROVÁ, Renata – KRŠKO, Jan. *Otázky z historie III.: Subkultura trampingu ve světle vědeckého výzkumu*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2018. ISBN 978-80-88148-42-5.
- Redakce časopisu Oslavské boudy. *Tramping na řece Jihlavě*. Ivančice, 2008. ISBN 978-80-254-6512-7.
- RŮŽIČKA, Karel. *Rycí vidle navždy*. Třemošná: Exodus, 2001. ISBN 80-239-8992-8.
- SEIFERT, Miloš. *Přírodou a životem k čistému lidství*. Praha: Dědictví Komenského, 1920.
- SETON, Ernest Thomson. *Kniha lesní moudrosti*. Praha: Olympia, 1991. ISBN 80-7033-084-8.
- SCHOŘ, Jiří – HONČAROVÁ, Zdeňka. Historie a současnost Osady údolí slunce. *Lhotský zpravodaj*, 2008.

SCHUBERT, Fredy – RYVOLA, Miki. *Stopou toulavou*. Praha: Avalon, 2009. ISBN 978-80-88298-77-9.

SLABÁKOVÁ, Radmila. Orální historie a paměťová studia. Diverzita či konvergence? In: *Theatrum historiae* 14. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014. ISSN 1802-2502.

SMEJKAL, Jindřich. *Zaplavené vzpomínky*. Třebíč: Amaprint-Kerndl, 2008. ISBN 978-80-254-3744-5.

SMLSAL, Jiří. Kamarádi, astracháni a pad'ouři: Reprezentace trampingu v časopise Tramp. In: *Studia ethnologica pragensia: Tramping z etnologické perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2. ISSN 1803-9812.

ŠPRINGL, Jan. Když ohně zaplanou. *Dějiny a současnost* 35, 2013, č. 4. ISSN 0418-5129.

ŠPRINGL, Jan. Sluníčko a tráva kazí dobré mravy. *Dějiny a současnost* 37, 2015, č. 9. ISSN 0418-5129.

ŠTĚPÁNEK, Jan. Trampingu neutečeme. In: *Nový prostor* 12, 2020, č. 558. ISSN 1213-1911.

TITLBACH, Petr. *Nedestruktivní archeologický výzkum trampské osady Ohio u Chříče na Severním Plzeňku*. Plzeň, 2018. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra archeologie.

VANĚK, Miroslav. *Orální historie: Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0718-3.

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

VAŘEKA, Pavel – SYMONDS, James. Archeologie trampingu: Terénní výzkum tábořiště v „Kachním údolí“ u Jezerců na Stříbrsku. In: *Volný čas: Utopie na hranicích všednosti*. Praha: Národní galerie v Praze, 2011. ISBN 978-80-7035-480-3.

VAŘEKA, Pavel – SYMONDS, James. Archeologie trampingu na příkladu výzkumu Kachního údolí u Stříbra. In: VAŘEKA, Pavel. *Archeologie 19. a 20. století: Přístupy, metody, témata*. Plzeň: ZČU, 2013. ISBN 978-80-261-0221-2.

VAŘEKA, Pavel – VAŘEKOVÁ, Zdeňka – PREUSZ Michal. Trampské oblasti na území Plzeňského kraje. In: *Otázky z historie III.: Subkultura trampingu ve světle vědeckého výzkumu*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2018. ISBN 978-80-88148-30-2.

VINKLÁT, Pavel. *Kronika trampingu v Jizerských horách*. Liberec: Květa Vinklátová – Knihy 555, 2004. ISBN 80-86660-09-5.

WAIC, Marek – KÖSL, Jiří. *Český tramping 1918–1945*. Praha: Práh, 1992. ISBN 80-900835-7-9.

ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: Teorie, koncepce, představitelé*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1977. ISBN 978-80-85850-31-4.

ŽÁK, Jaroslav – RADA, Vlastimil. *Budulínek a Matlafousek čili Vzpouřa na parníku Primátor Dittrich*. Praha: Adolf Synek, 1930.

ŽÁK, Jaroslav – RADA, Vlastimil. *Dobrodružství šesti trampů aneb Nové pověsti české*. Praha: František Borový, 1933.

INTERNETOVÉ ZDROJE

ANTONY, Michael. Kubátův protitrampský zákon. In: *Trampský magazín* [online]. 8. 9. 2013 [cit. 4. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.trampsky-magazin.cz/blog/kubatuv-protitrampsky-zakon-109.html>

ANTONY, Michael. Vandr za Paběrkami na Staré řece pod Krašovem. In: *Trampský magazín* [online]. 25. 8. 2015 [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.trampsky-magazin.cz/blog/vandr-za-paberkami-na-stare-rece-pod-krasovem-488.html>

BÁRTA, Jan. Ortodoxní tramp je protimluv. In: *A2* [online]. 2019, č. 21 [cit. 4. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2019/21/ortodoxni-tramp-je-protimluv>

BĚŤA. Tak to všechno začalo. In: *T. O. Modrá kotva* [online]. [cit. 7. 1. 2021]. Dostupné z: <https://modrakotva.webnode.cz/historie-osady/>

BLUMENTRIT, Charles. Ložárna. In: *Facebook* [online]. 22. 2. 2019 [cit. 28. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/184764552282/posts/10156070460307283>

Čeští trampové. In: *Facebook* [online]. 26. 10. 2021 [cit. 15. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.facebook.com/groups/184764552282/?multi_permlinks=10158302861962283¬if_id=1636979578827250¬if_t=feedback_reaction_generic&ref=notif

Drony proti trampům přespávajícím v Brdech. In: *Deník.cz* [online]. 13. 9. 2019 [cit. 3. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/drony-proti-trampum-prespavajicich-v-brdech-ombudsmanka-proveri-postup-policie-20190913.html>

GARČIC, Jindřich. Paměti - tradice - skutečnost: Memoárová literatura jako jedna z forem přetváření světa. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska* [online]. 1. 9. 2008 [cit. 6. 6. 2021]. Dostupné z: <https://vmdelta.vkol.cz/cs/aktivity/konference-a-odborna-setkani/10--rocnik-odborne-konference/clanek/pameti---tradice---skutecnost/>

GOOGLE. *Google Earth* [online]. 21. 7. 2021 [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.google.com/intl/cs/earth/>

Historie Porty. In: *Porta* [online]. [cit. 5. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.porta-festival.cz/historie-porty>

Historie trampování. In: *Okrouhlé hradiště* [online]. [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.okrouhlehradiste.cz/historie/historie-trempovani>

Historie základní vojenské služby v českých zemích. In: *Ministerstvo obrany* [online]. [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>.

- Historie. In: *Skaut* [online]. [cit. 3. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/historie/>
- HŘIB, Dějiny osady. In: *Žluté slunce* [online]. [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: http://www.zluteslunce.eu/index_soubory/Page365.htm
- Chararanch. *Lojzovna* [online fotografie]. [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: https://chararanch.rajce.idnes.cz/Lojzovna_viadukt_a_nadrazi/
- Interaktivní mapa čs. opevnění. In: *Opevnění* [online]. 21. 5. 2015 [cit. 7. 1. 2021]. Dostupné z: <https://mapa.opevneni.cz/>
- IRČAN, Krvavý potlach. In: *Trampský magazín* [online]. 5. 8. 2013 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.trampsky-magazin.cz/blog/krvavy-potlach-58.html>
- K. F. T. P. *Archiv trampských osad* [online]. 13. 11. 2020 [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: <http://tramp-archivy.cz/web/index.php>
- LINHART, Tony. Historie trampské písň 5. In: *Trampský magazín* [online]. 11. 9. 2013 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.trampsky-magazin.cz/blog/historie-trampske-pisne-5-v-padesatych-letech-a-jeste-o-kousek-dal-343.html>
- MORAVEC, Luboš. Zlatý lom u Jedvanin. In: *Itras* [online]. 19. 2. 2015 [cit. 7. 1. 2021]. Dostupné z: <https://itras.cz/zlaty-lom-u-jedvanin/>
- MRAČNO, Jakub. Vystrčit zadky na Portě. In: *A2* [online]. 2019, č. 21. [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2019/21/vystrcit-zadky-na-porte>
- NAVRÁTIL, Jan. Historie jízdnic (režijních) výhod zaměstnanců drah. In: *Koridory* [online]. 21. 5. 2012 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.koridory.cz/historie-jizdnich-rezijnich-vyhod-zamestnancu-drah/>
- NEJEZCHLEBOVÁ, Lenka. Století trampů. In: *Ústav českých dějin* [online]. [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://ucd.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/160/2021/02/Stolet-tramp-.pdf>
- NEŠPOR, Zdeněk. Proti paďourům a astrachánům. In: *A2* [online]. 2010, č. 2 [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2010/15/proti-padourum-a-astrachanum>
- NOHAVICA, Jaromír. *Píseň zhrzeného trampa*. In: Youtube [online]. 20. 3. 2013 [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=_vOKeQp0dFg&ab_channel=JaromirNohavica.
- Století trampingu. In: *Národní muzeum* [online]. [cit. 8. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.nm.cz/historicke-muzeum/stoleti-trampingu>
- Subkultura. In: *Sociologická encyklopedie* [on-line]. Sociologický ústav Akademie věd, 21. 9. 2020. [cit. 9. 10. 2012]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Subkultura>
- Survio* [online]. [cit. 15. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.survio.com/cs/>.
- Trampové a paďouři. In: *Česká televize* [online]. 26. 9. 2009 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1382829-trampove-a-padouri-rosa-na-kolejich>

Turistické informace. In: *Lokálka Pňovany – Bezdrůžice* [online]. [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.bezdrůzickalokalka.cz/?p=popis_trati/pnovany.html&m=menu_popis_trati.html

Vycházel pouze v jednom výtisku, obsahoval satiru i vážné úvahy. *Proudník* 2, 1923, č. 12. [online]. [cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: https://www.osadaztracenka.cz/historie/photogallerycbm_494651/24/#page-252-jpg.

FILMY, FILMOVÉ DOKUMENTY, TELEVIZNÍ POŘADY

Dobrý tramp Bernášek [Film]. Režie Karel LAMAČ. Československo, 1933.

High Noon [Film]. Režie Fred ZINNEBANN. USA, 1952.

Limonádový Joe aneb Koňská opera [Film]. Režie Oldřich LIPSKÝ. Československo, 1964.

Muži bez zákona [Film]. Režie Leonid GAJDA. Sovětský svaz, 1962.

Nekopejte do nás, ještě nejsme mrtví [Filmový dokument]. HERTELOVÁ, Monika – HIRT, Tomáš – HOLLEROVÁ, Lenka [cit. 8. 3. 2020]. Dostupné online z: <http://www.antropologie.org/cs/sviet/filmy/nekopejte-do-nas-jeste-nejsme-mrtvi>

Osada Mladých snů [Film]. Režie Oldřich KMÍNEK. Československo, 1931.

Potlach [Filmový dokument]. Režie Pavel BREZINA. Československo, 1965. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=qgDUIhS22XQ&ab_channel=JanVandrovec

Zvláštní znamení touha [Televizní pořad]. Režie Václav KŘÍSTEK. Česko, 2015.

HUDEBNÍ NAHRÁVKY

HOP TROP. Liberátor. *Veselá bída* [Gramofonová deska], Lenkow Records, 1993.

STARÝ, Emil – Chlumecký Josef. *Zakazuje se. Vandr do padesátek* [Gramofonová deska], Praha: Venkow, 1991, Pro vydání upravil Tony Linhart.

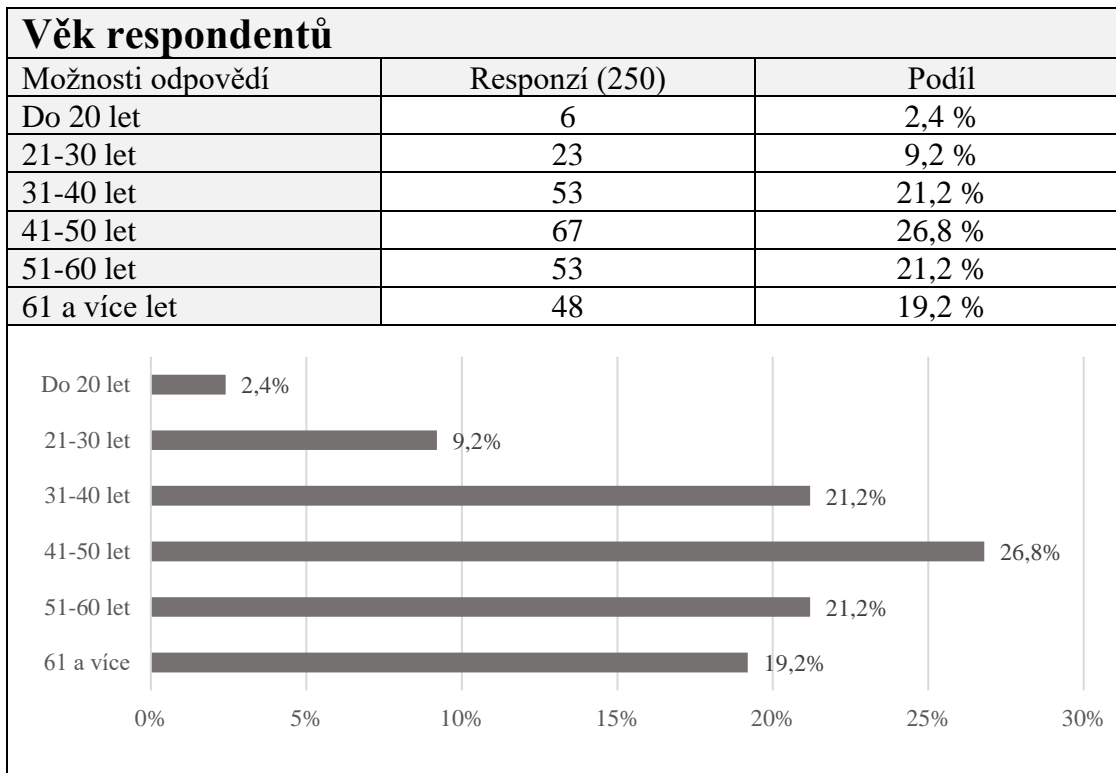
POČÍTAČOVÝ PROGRAM

ESRI. *ArcGis Pro*. [software]. Ver. 2.7.0. 2020. [cit. 7. 12. 2021]. Počítačový program pro tvorbu map.

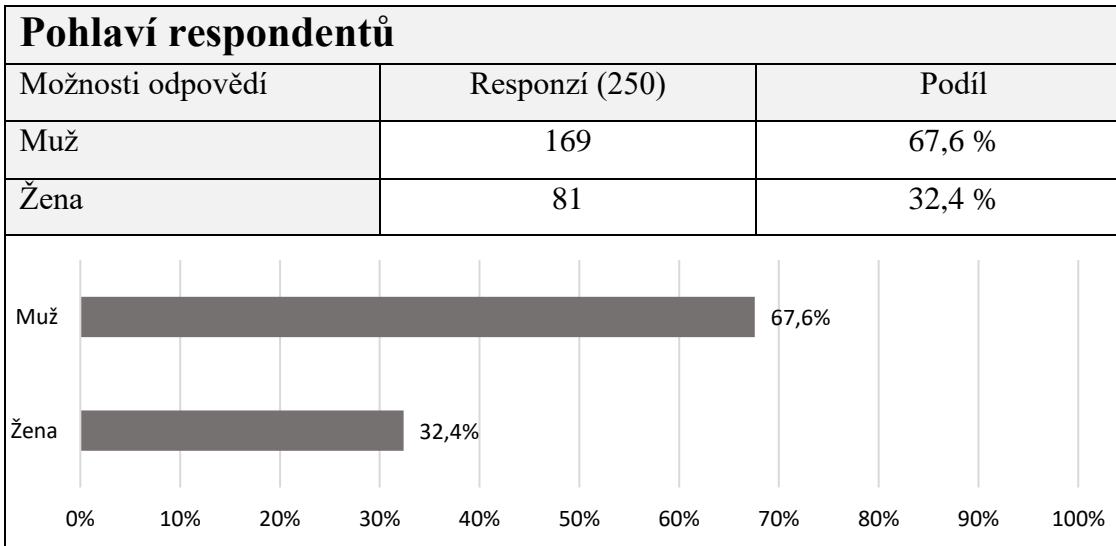
PŘÍLOHY

Tabulky

Tabulka č. 1

Tabulka č. 2

Tabulka č. 3

Bydliště respondentů (kraje)		
Možnosti odpovědí	Responzí (250)	Podíl
Středočeský (Praha)	80	32 %
Ústecký	29	11,6 %
Plzeňský	23	9,2 %
Královehradecký	21	8,4 %
Jihomoravský	20	8 %
Liberecký	15	6 %
Jihočeský	13	5,2 %
Pardubický	13	5,2 %
Vysočina	11	4,4 %
Moravskoslezský	9	3,6 %
Olomoucký	8	3,2 %
Zlínský	6	2,4 %
Karlovarský	2	0,8 %

Kraj	Podíl (%)
Středočeský (Praha)	32,0%
Ústecký	11,6%
Plzeňský	9,2%
Královehradecký	8,4%
Jihomoravský	8,0%
Liberecký	6,0%
Jihočeský	5,2%
Pardubický	5,2%
Vysočina	4,4%
Moravskoslezský	3,6%
Olomoucký	3,2%
Zlínský	2,4%
Karlovarský	0,8%

Tabulka č. 4

Krajská příslušnost lidí trampujících v Plzeňském kraji			
Respondenti z kraje:	Opakované navštívení Plzeňského kraje		Celkem:
	Ano	Ne	
Středočeského (Praha)	37	43	80
Ústecký	18	11	29
Plzeňský	23	0	23
Královehradecký	7	14	21
Jihomoravský	2	18	20
Liberecký	6	9	15
Jihočeský	6	7	13
Pardubický	2	11	13
Vysočina	4	7	11
Moravskoslezský	3	6	9
Olomoucký	2	6	8
Zlínský	0	6	6
Karlovarský	1	1	2
Celkem	111	139	250

Kraj	Podíl (%)
Středočeského kraje	14,8%
Plzeňský	9,2%
Ústecký	7,2%
Královehradecký	2,8%
Jihočeský	2,4%
Liberecký	2,4%
Vysočina	1,6%
Moravskoslezský	1,2%
Olomoucký	0,8%
Pardubický	0,8%
Jihomoravský	0,8%
Karlovarský	0,4%
Zlínský	0,0%

Tabulka č. 5

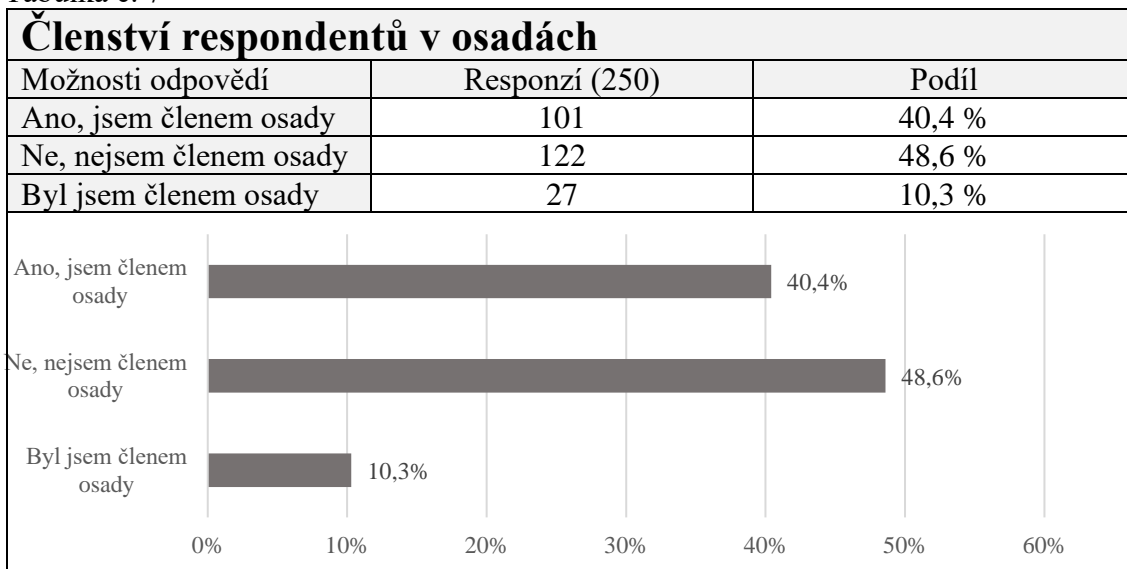
Dosažené vzdělání respondentů		
Možnosti odpovědí	Responzí (250)	Podíl
Středoškolské	109	43,6 %
Vyučen	62	24,8 %
Vysokoškolské	59	23,6 %
Vyšší odborné	11	4,4 %
Základní	9	3,6 %

Vzdělání	Podíl (%)
Středoškolské	43,6%
Vyučen	24,8%
Vysokoškolské	23,6%
Vyšší odborné	4,4%
Základní	3,6%

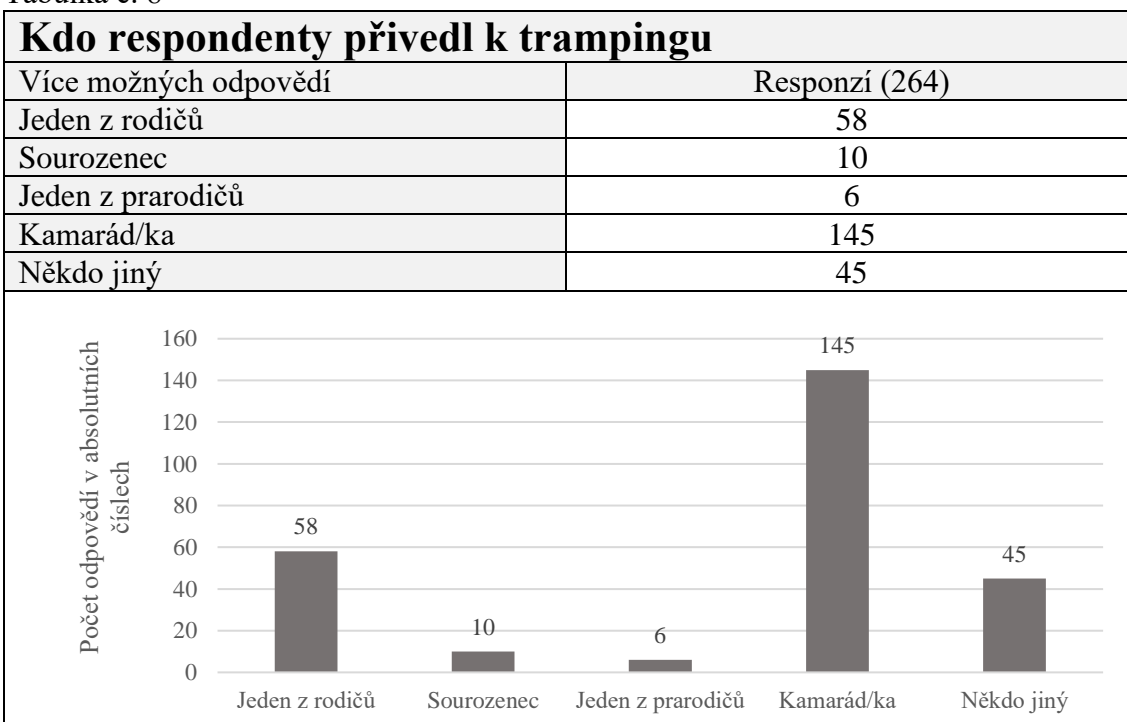
Tabulka č. 6

Aktivní trampové mezi respondenty		
Možnosti odpovědí	Responzí (250)	Podíl
Ano, jsem aktivní tramp	187	74,8 %
Dříve jsem trampoval	63	25,2 %

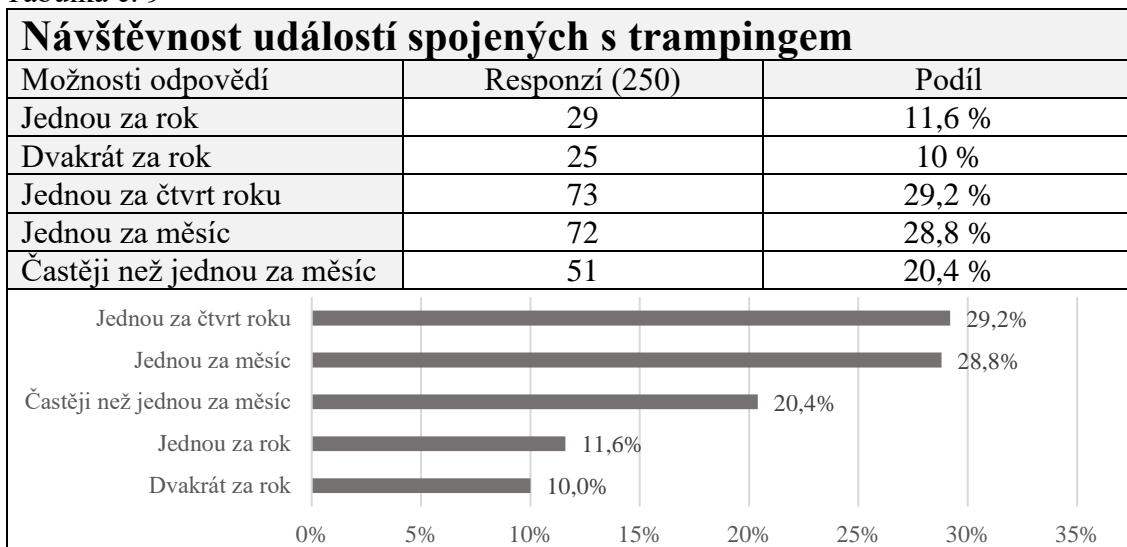
Tabulka č. 7

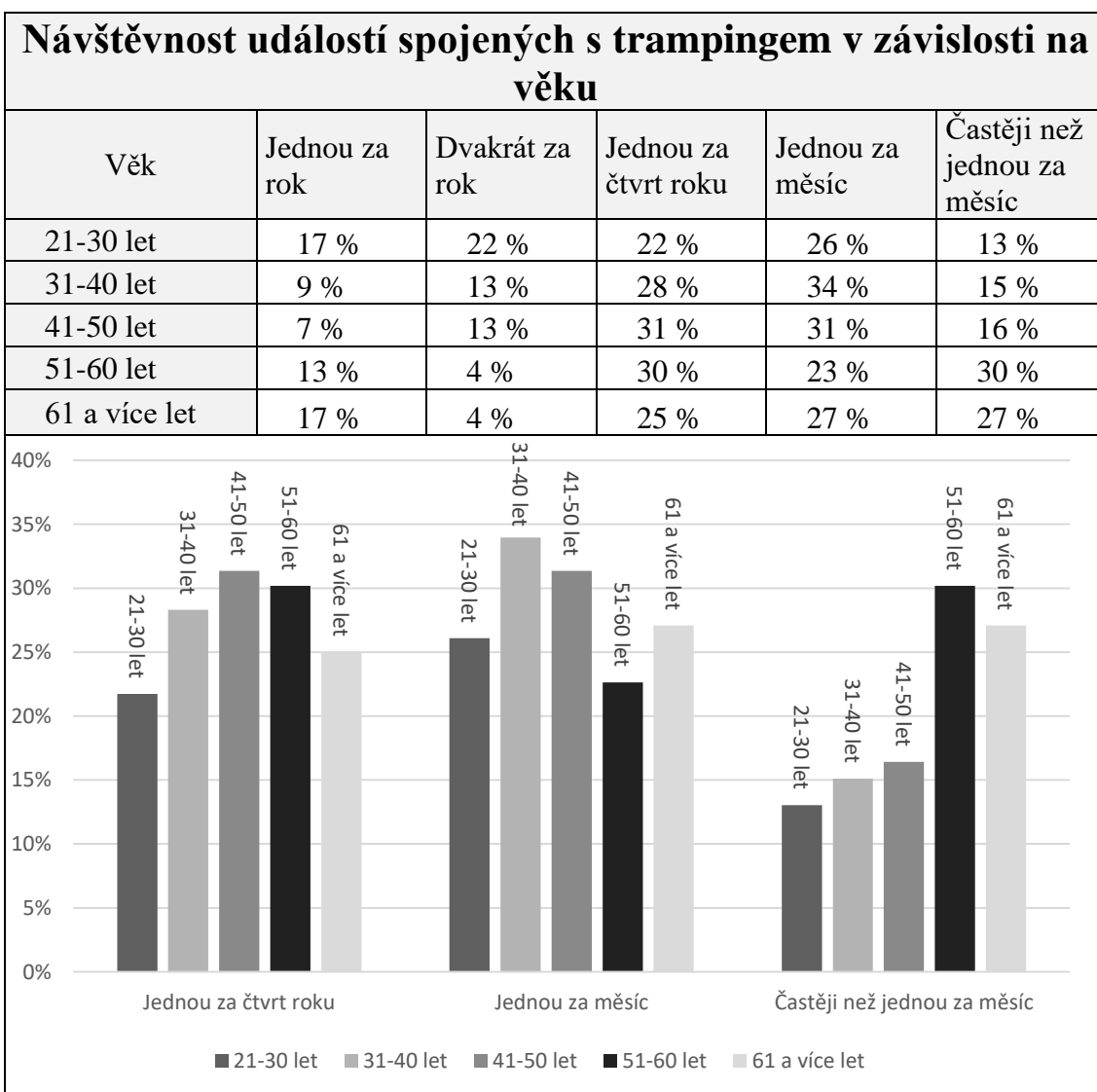
Tabulka č. 8

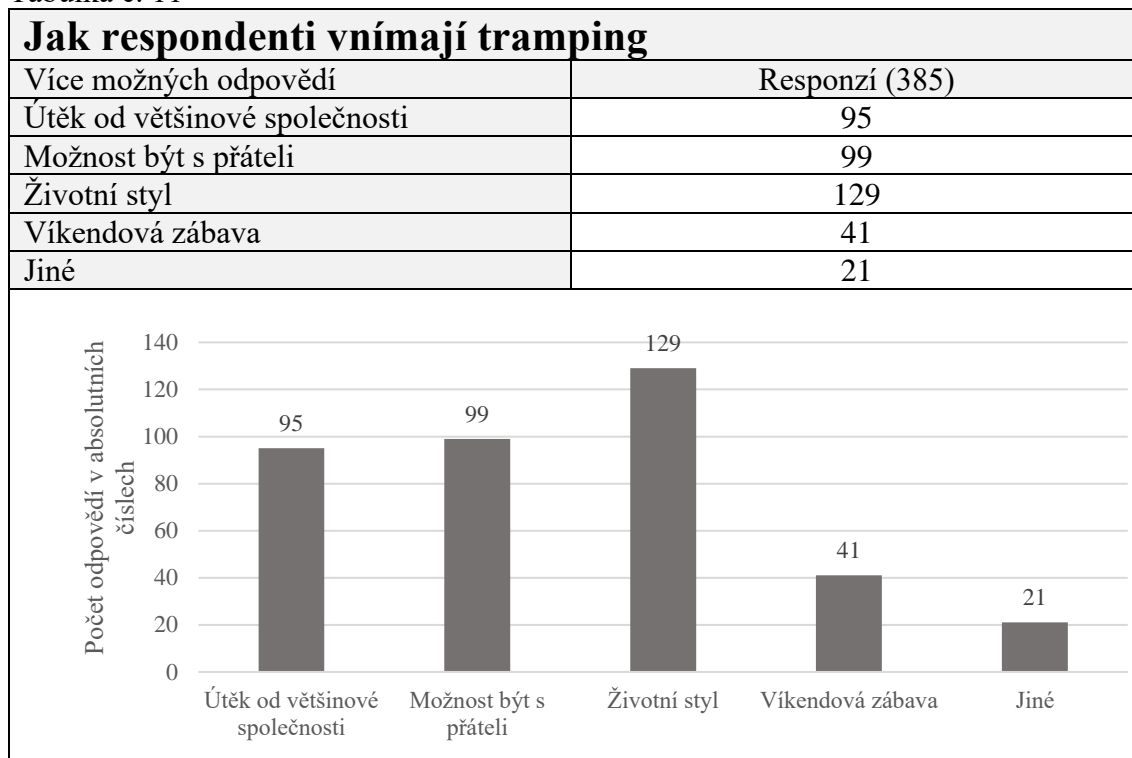
Tabulka č. 9

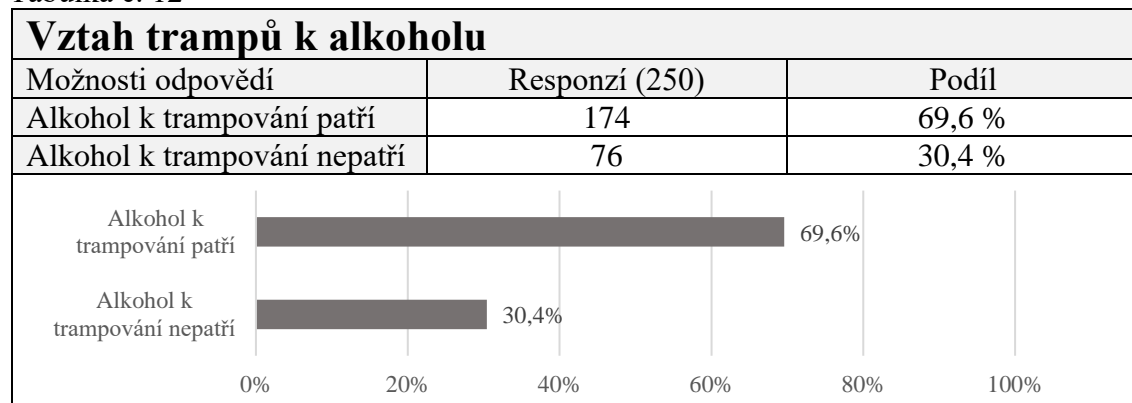
Tabulka č. 10

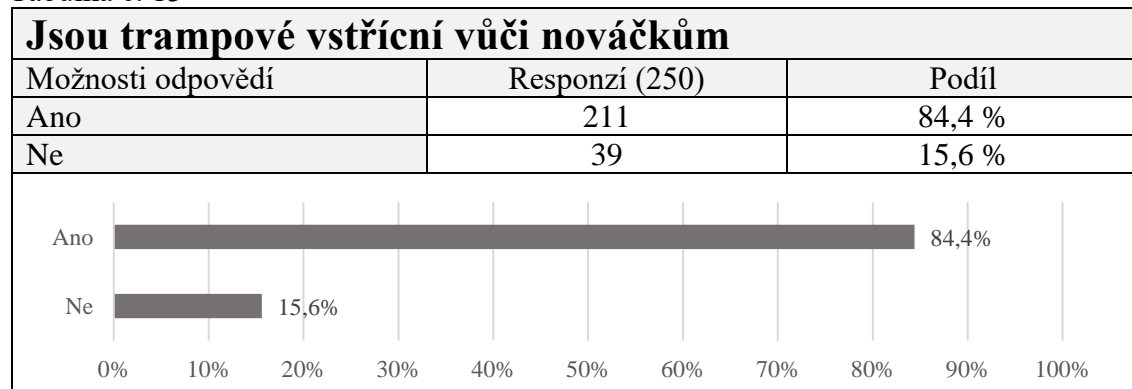
Tabulka č. 11

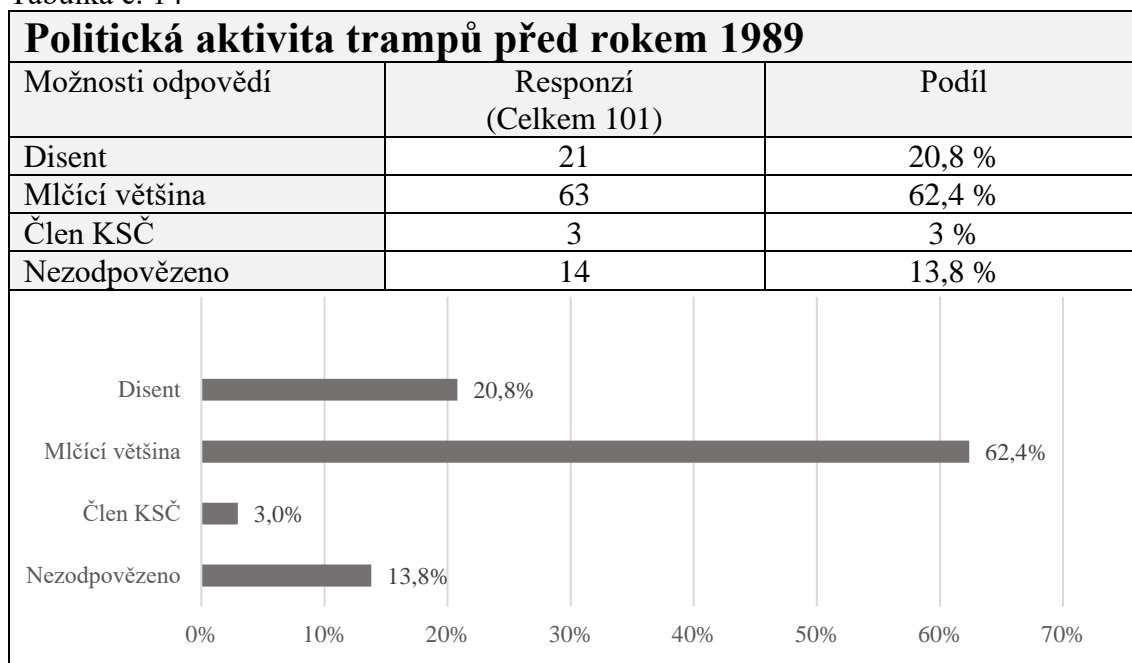
Tabulka č. 12

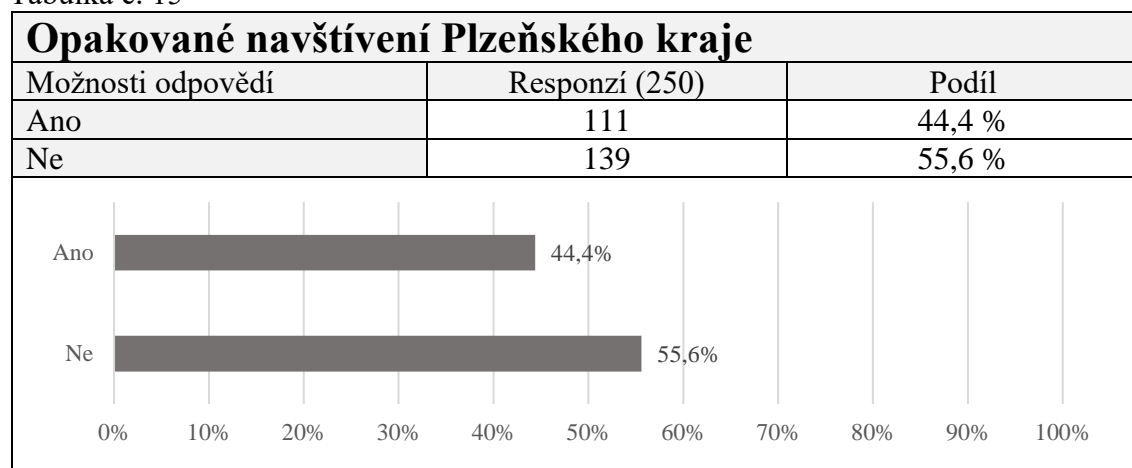
Tabulka č. 13

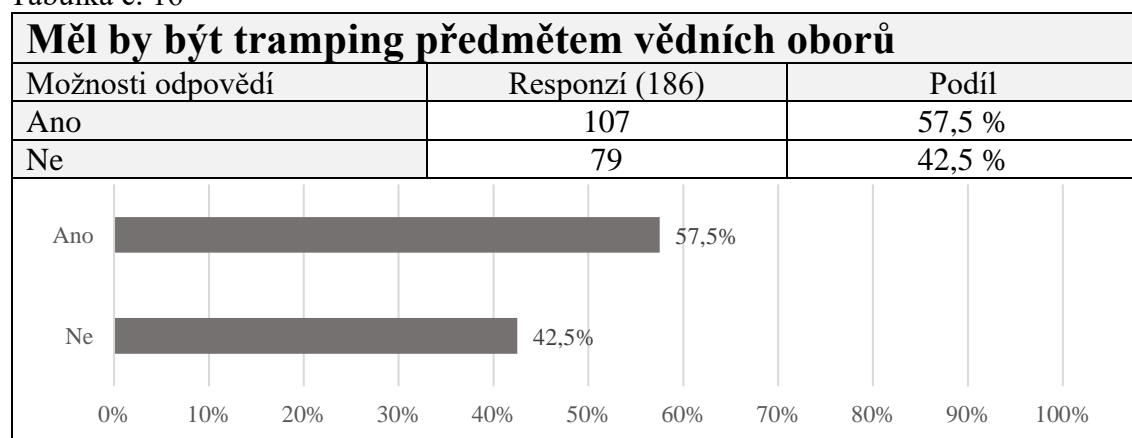
Tabulka č. 14

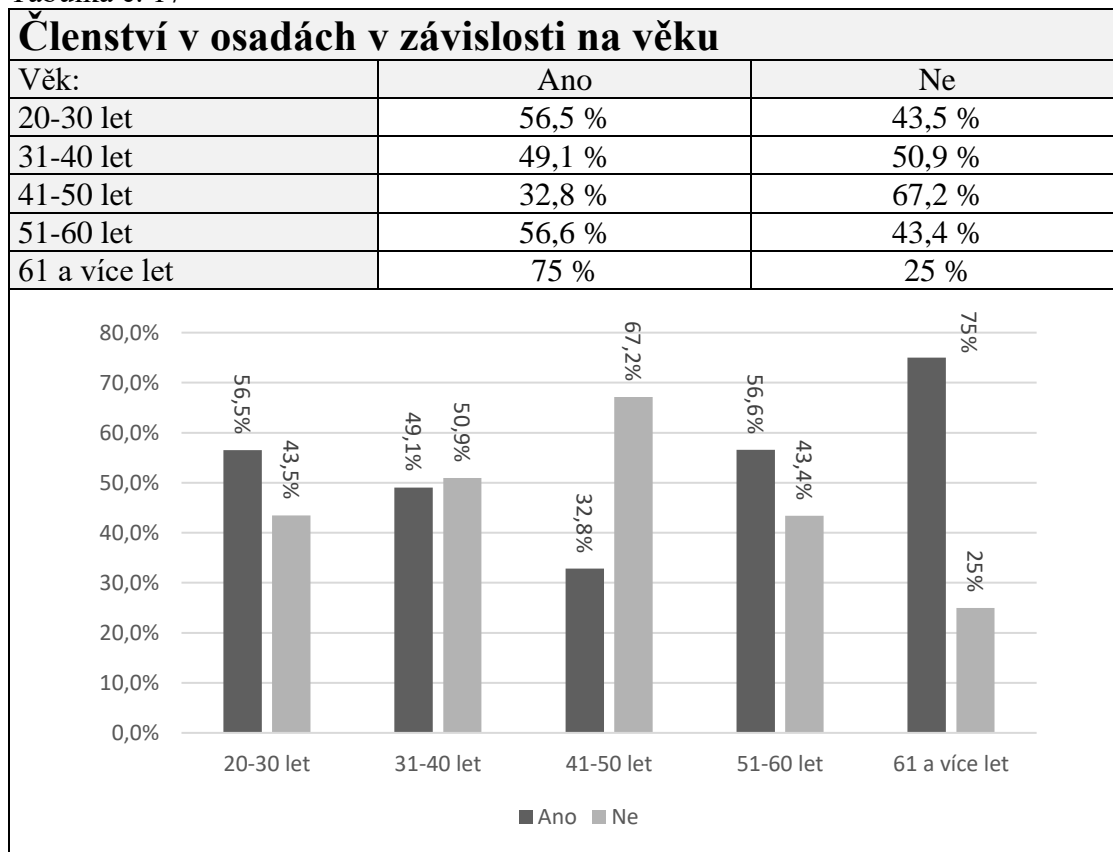
Tabulka č. 15

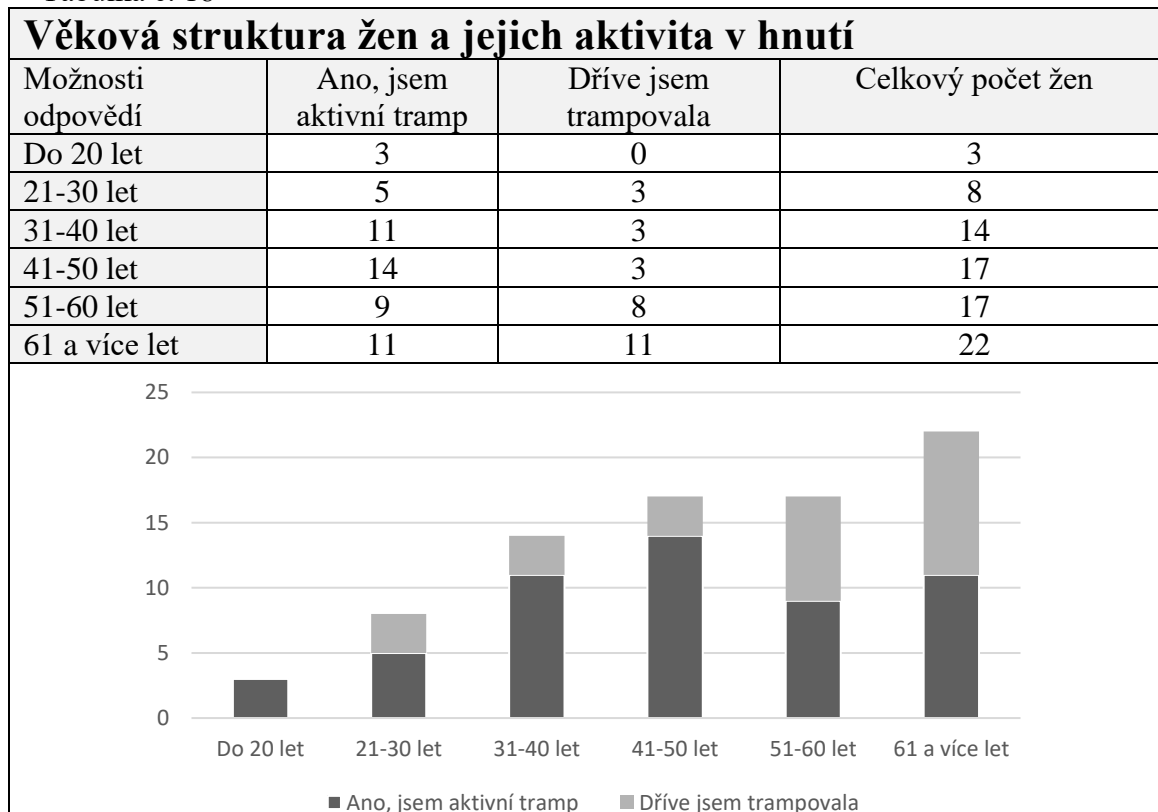
Tabulka č. 16

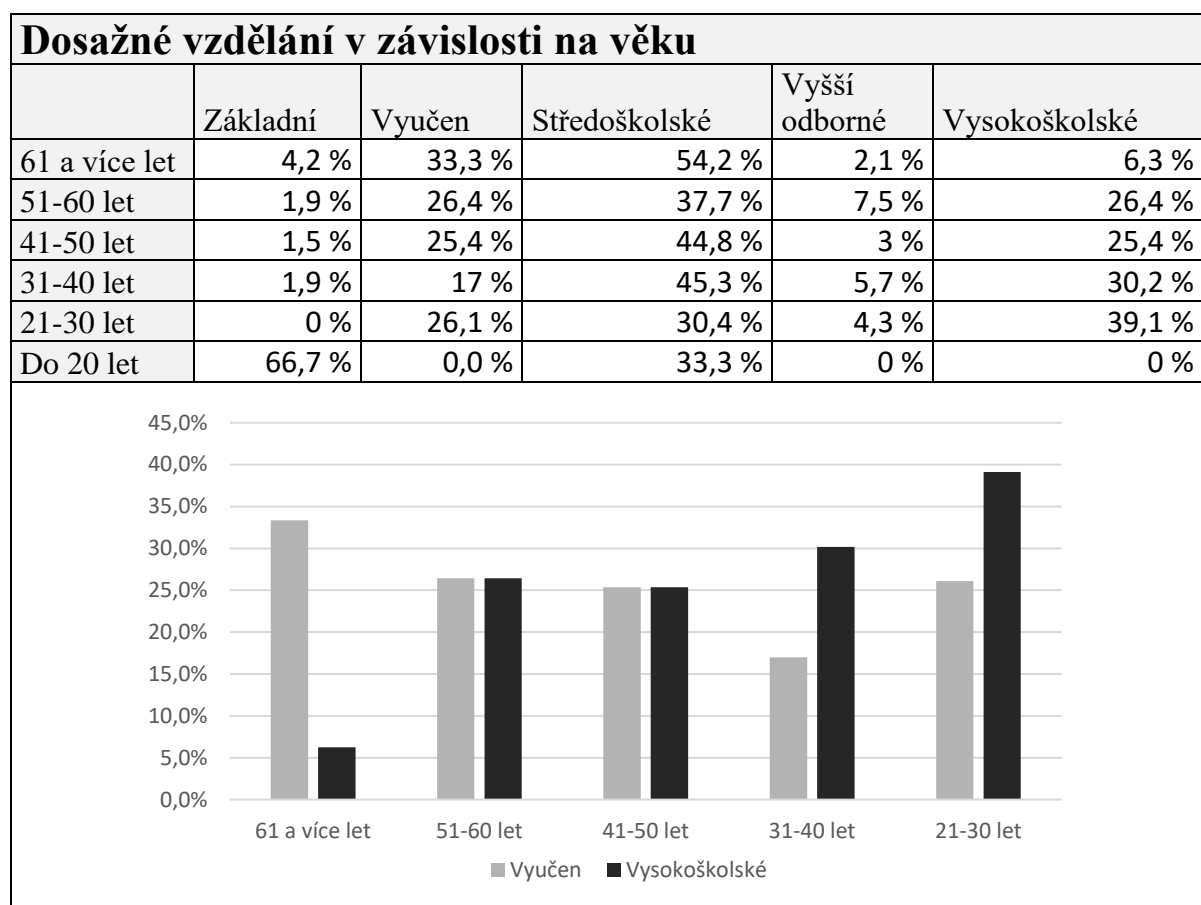
Tabulka č. 17

Tabulka č. 18

Tabulka č. 19

Tabulka č. 20

OSADA	PŮVOD ČLENŮ	OSADNÍ KEMP	ZALOŽENÍ OSADY
4D	Stříbro	Šumava	1962
7 křížů	Plzeň		Meziválečná
Alberta		Prádlu u Nepomuku	1971
Alberta	Plzeň	Komušín u Horažďovic	60. léta
Apache		Líně u Plzně	1963
Apacherie	Rokycany		
Arabela	Plzeň	Kosový potok, Pavlovice	1969
Atlantida	Plzeň		1984
Azimut		Potvorov	
B.O.B		Střela, Medvědí údolí	1943
Barikáda	Plzeň		Meziválečná
Bašta	Plzeň		Meziválečná
Berdovka	Plzeň	U Drahotínského rybníka	1928
Betlem Boys	Domažlice		60. léta
Bílá hvězda	Plzeň	Čerták, u Stříbra	
Bílá mlha	Starý Plzenec		2007
Bílá strž	Nýrsko		
Bílá vydra	Sušice		1963

Bílý buvol	Plzeň		
Bílý losos	Plzeň		1963
Bílý racek	Plzeň		1961
Bílý tesák	Přeštice	Přeštice	Meziválečná
Bílý tesák	Plzeň		1964
Black Buffaloes	Praha	Manětínské údolí	1975
Black Hills	Plzeň		Meziválečná
Black Condor	Plzeň		1971
Black Lily	Plzeň		
Black River	Plzeň		Meziválečná
Black Star	Plzeň	Pňovany, Úterský potok	1963
Blue River	Plzeň	Falkenštejn, Úterský potok	1964
Bobří údolí		Brod u Stříbra	1999
Borůvka	Praha	Potvorov	
Brabenci	Plzeň		1928
Bumbej	Plzeň	Svojšín	1957
Bumbej	Plzeň	Kostelec u Nynic	1933
Canada	Plzeň		1935
Cansas	Plzeň		Meziválečná
Cimaron	Plzeň		1963
Condor	Plzeň	Milíkov u Stříbra	1972
Coral	Plzeň		1964
Cowboys	Plzeň	Střela, Medvědí údolí	1943
Cowhorn	Dobřany	Úterský potok	70. léta
Čarodějnice	Plzeň		
Čerchov	Domažlice	Čerchov u Klenčí pod Čerchovem	60. léta
Černá dvojka		Čižice	40. léta
Černá růže	Stříbro	Pňovany	
Černá řeka	Plzeň	Blšany	1930
Černé tornádo	Plzeň		
Černé vrány	Plzeň		1967
Černý panter	Plzeň		1975
Čtyři čerti	Plzeň		1931
Dah-Ko-Tah		Potvorov, Potvorovské jezero	1968
Dakota	Plzeň	Střela, Mezi tunely	1943
Dales	Klatovy		Meziválečná
Dance Makabre	Plzeň		Meziválečná
Dawson	Plzeň		1959
Děti slunce	Plzeň		60. léta
Diagonála II	Plzeň		
Divočáci		Bozdíš	1959
Dobré činy	Plzeň	Brdy	1995
Dogwood	Plzeň		
Doubravka	Plzeň		1963

Duck Valley	Plzeň	Otročínský potok	1963
Dudlay	Plzeň	Předenice	
El Morte	Plzeň		
Eldorado	Plzeň	Planá, Berounka	1940
Estacado	Plzeň		
Figaro	Plzeň		1982
Fleming Star	Klatovy		
Fort Laramie	Plzeň	Prostiboř	1968
Georgia	Stříbro		1975
Gold Digger	Plzeň	Milíkov u Stříbra	1972
Gold River	Plzeň		1965
Gonti	Plzeň		1930
Grand Nevada	Plzeň	Kornatický rybník	1930
Hadí údolí	Tachov	Bílá skála u Tachova	
Hawai	Plzeň		1964
HI HA HO	Sušice		1970
Hrůzy	Plzeň		Meziválečná
Hvězda Arizony	Sušice		1940
Indiána	Plzeň		1962
Island Boys	Stříbro		Meziválečná
Jadran	Plzeň, Nýřany	Žákava	1930
Jaguár	Planá u Mariánských Lázní		1965
Jamboree	Plzeň	Brod u Stříbra, Výrov	1967
Javor	Sušice		
Jelení údolí	Plzeň		
Jenny Portygard	Plzeň		1930
Jižní kříž	Domažlice	Stráž u Domažlic	1963
Kajman	Plzeň		1963
Kamarádi	Stod	Kladruby u Stříbra, Úhlavka	1967
Kamarádi Staré řeky	Horšovský Týn	Srbsko, Berounka	1942
Kamarádi z Rokycan	Rokycany		70. léta
Káňata	Planá u Mariánských Lázní	Kosí potok, Černošín	1985
Kansas	Plzeň	Lhota u Dobřan	1929
Kapitán	Plzeň	Dubovka na Radbuze	
Karlovcí		Stará Lhota u Nýrska	2010
Kerští bratři	Plzeň	Kersko	1946
Klatováci	Klatovy		Meziválečná
Klondyk	Plzeň		Meziválečná
Komárů	Plzeň, České Budějovice	Kortanický potok, Štáhlavice	1938
Kopretina	Plzeň		1986

Kýbl	Plzeň	Mže, Nadryby	1931
Lack River	Plzeň		Meziválečná
Letící šíp	Plzeň		1961
Lhotská kolonie	Plzeň	Radbuza - bližší lokace neznámá	1934
Liberta	Plzeň		1963
Lilie		Kladruby u Stříbra, Úhlavka	1967
Lišáci	Staňkov		
Lišky	Plzeň	Holýšov, Bobří potok	1958
Lochnes	Domažlice	Bozdíš	
Lovci srdcí	Plzeň		Meziválečná
Lůna	Přeštice		Meziválečná
Luňák	Plzeň	Rabštejn nad Střelou	1943
Madaleon	Domažlice		60. léta
Manitoba	Plzeň		1972
Mariána		Žichlice	30. léta
Marion	Plzeň		Meziválečná
Medvědí	Plzeň		Meziválečná
Měsíční noc	Stříbro		1958
Měsíční údolí		Střela, Křečov.	1943
Meskal	Stříbro	Pňovany	
Michigan	Plzeň		1930
Modrá kotva	Cheb	Plešnice, Buben	1962
Modré šípy	Plzeň		1966
Modré údolí	Prachatice		50. léta
Monny-Lowe		Čimice, Jezerní kotlina	1967
Montana	Plzeň		1960
Monte Grapa	Plzeň		1931
Morgan	Plzeň		Meziválečná
Mravenci	Plzeň		Meziválečná
Mrzáci	Plzeň		Meziválečná
Mrzáků	Plzeň	Nový Dvůr na Mži, Pňovany	Meziválečná
Myeeran	Plzeň	Střela	1930
Netopýrů	Plzeň	Obora, Medvědí údolí	1927
Nevada	Plzeň		Meziválečná
Neviňátka		Rabštejn nad Střelou	
Nezaměstnaný	Plzeň		Meziválečná
Nežádoucích	Západní Čechy - blíže nespecifikováno	Heřmanova Huť	2002
Nižní Novgorod	Plzeň	Mže, soutok s Klabavou	Meziválečná
Nižnij Novgorod		Obora, Koryta, Medvědí údolí	1928
Nobody	Plzeň		1931
North Star	Domažlice	Kladruby u Stříbra, Úhlavka	1981
Ohio	Plzeň	Bezděkov	70. léta

Old Friends	Plzeň	Rabštejn nad Střelou	1964
Opuštěných	Plzeň		Meziválečná
Oregon	Plzeň	Mže, Valečkův mlýn, Pňovany	1961
Oregon	Klatovy	Velhartice, Ostružná, Rajské údolí	
Orinoko	Plzeň	Mže, blíže nespecifikováno	1930
Orlí péro	Plzeň		1961
Osmi bouřliváků	Plzeň		1930
Ospalá samota	Plzeň - Petrohrad	Vrážné	
OST	Plzeň	Slavkovský les	1996
Ozvěna	Plzeňsko	Svatava	
Peřej	Plzeň		1964
Pila	Plzeň		Meziválečná
Piráti na mrtvé peřeji	Chrást u Plzně	Darová	Meziválečná
Podchlumáci	Plzeň	Česká Doubravice	1988
Polepšovna	Plzeň		1979
Postrach silnic	Přeštice		Meziválečná
Psanci Šumavy	Plzeň, Vimperk	U Tří volů - blíže nespecifikováno	
Psanců	Plzeň	Horní Hradiště	1939
Půlnoční vítr	Plzeň		1931
Punta-Rossa	Plzeň Škvrňany		1931
Rebelů	Plzeň	Střela, Mezi tunely	Meziválečná
Red Shott	Plzeň		Meziválečná
Red-School	Plzeň		Meziválečná
Rejpalů	Plzeň		Meziválečná
Rezavá kotva	Plzeň		60. léta
Roving Deer		Milíkov u Stříbra	
Rudá voda	Stříbro	Sulislav, Sulislavský potok	
Ryan		Žichlice	30. léta
Rychlé šípy	Plzeň		2004
S.O. Údolí Úhlavky		Úhlavka, Kladruby u Stříbra	1981
S.O.Alberty		Milíkov u Stříbra	
S.O.S, Spojené osady Sedlečka	Plzeň	Sedlecko, Berounka	30. léta
S.T.O. Šumavská legie		Rejštejn	1986
S.V.S	Domažlice	Šumava	1986
Sacramento		Bezdrůžice	1990
Safíroví jezdcí		Střela, Medvědí údolí	1943
Samotářů	Plzeň		Meziválečná
Sanatorium doctora Svinky	Plzeň		Meziválečná
Santa Cruz	Plzeň		Meziválečná
Santa Lucia	Plzeň	Mže	1931
Scarabeus	Kaznějov	Kaznějov	1990

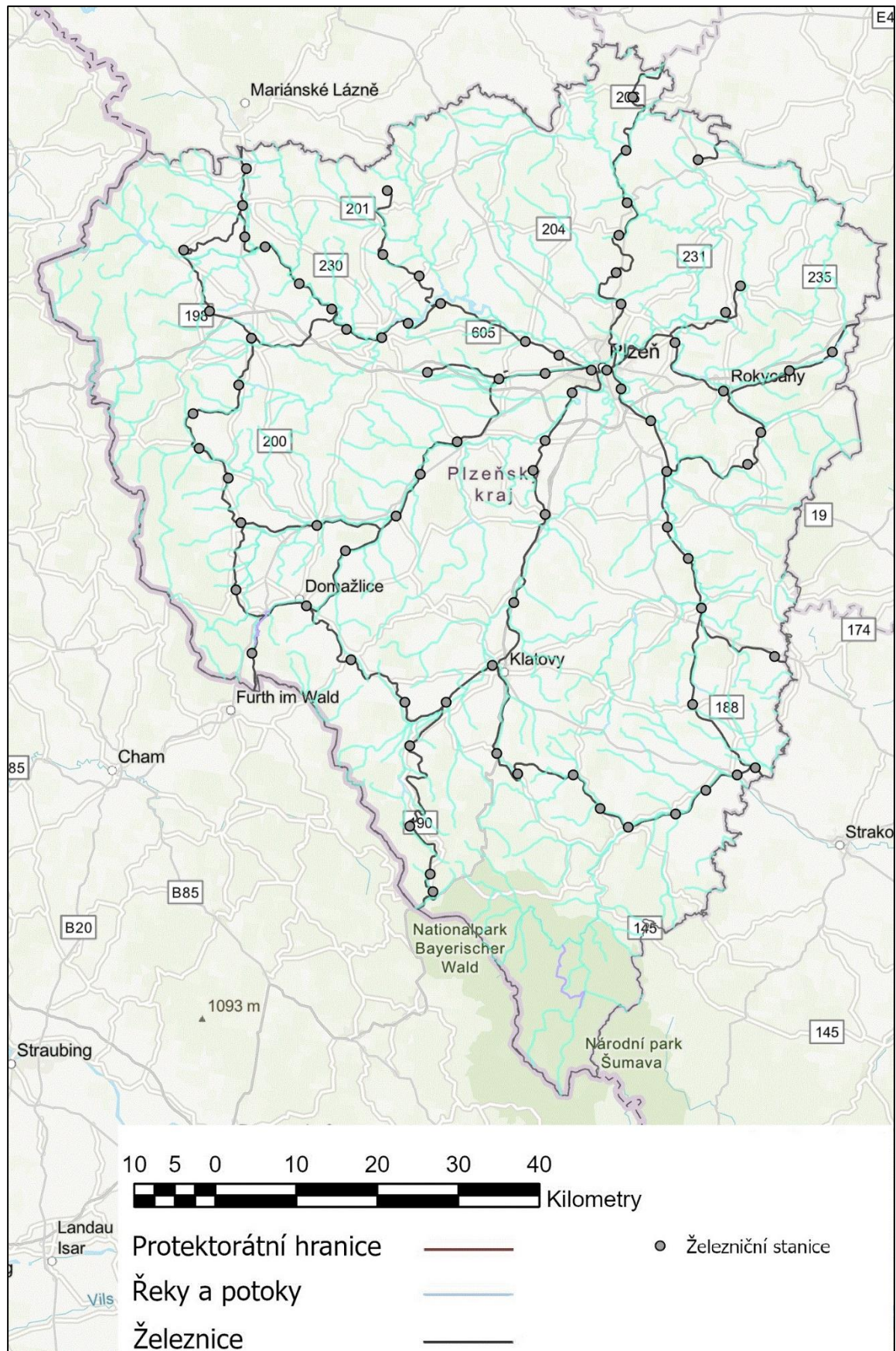
Scout		Střela Chýše	60. léta
Sedm kostlivců	Přeštice		Meziválečná
Sedmi křížků	Plzeň		Meziválečná
Silver Fox	Plzeň	Bezděkov	70. léta
Silver River		Vysočany	1963
Silver Star	Plzeň a Kladruby u Stříbra	Kladruby, Úhlavka, Pekelský mlýn	1969
Sing Sing	Plzeň	Buben	1926
Sioux	Plzeň	Milíkov u Stříbra	1972
Sirius	Stříbro	Úhlavka, Kladruby u Stříbra	1967
Skalnaté údolí	Plzeň	Gutštejn, Konstantinovy Lázně	1962
Skalní chýše	Starý Plzenec		1986
Skalní orel	Vejprnice		1964
Skalní útesy	Kladruby u Stříbra		1966
Snake Creek		Gutštejn, Konstantinovy Lázně	1990
Soumrak		Trpísty	50. léta
South Land	Osvračín	Osvračín, Dravý Potok	1994
Spokojenci	Plzeň	Plasy	Meziválečná
Sportovci	Plzeň	Kornatický rybník	Meziválečná
Stetson	Plzeň	Tuněchody	1963
Stará osada		Horní Hradiště	1929
Stará watska		Střela, Žihle/Hluboká	1942
Stíny	Plzeň		Meziválečná
Stříbrný muž	Stříbro		1961
Suché studánky	Plzeň		1984
Swanee	Plzeň		1965
Synové vln	Plzeň		Meziválečná
Šachovnice	Horní Bříza		1931
Šedý bobr	Plzeň		1962
Šedí vlci	Třemošná	Obora	1963
Šest žroutů	Plzeň		Meziválečná
Šipka	Plzeň-Slovany	Ošelín	1968
Tabu	Plzeň		1944
Tahiti	Plzeň		Meziválečná
Tajfun	Plzeň		Meziválečná
Texarkana	Mochtín	Plánice, Pošumaví	1992
Tlupa		Čižice	30. léta
The Lone Saylor	Stříbro	Německá osada	Meziválečná
Tornádo	Plzeň	Trpísty	1963
Toulavé mládí	Sušice		1940
Toulaví rackové	Plzeň		Meziválečná
Toulaví vlci	Hošovský Týn		1965
Toulavý jelen	Plzeň	Milíkov, Mže, Kachní údolí	1965

Tři mušketýři	Plzeň	Mže	1931
Třináct lotrasů	Plzeň		Meziválečná
Tuláci lesa	Plzeň		Meziválečná
Tuláků	Plzeň	Horní Hradiště	1935
Tuleni		Kornatice, Kornatický potok	
Údolí darebáků/Darebáci		Nebílovy, Nebílovský potok	30. léta
Údolí hvězd	Chrást u Plzně		
Údolí luny		Úhlava	
Údolí slunce	Plzeň	Lhota u Litic	1929
Údolí svornosti	Klatovy	Plánice, Pošumaví	1971
Údolí větrů	Plzeň		1963
Údolí Zlatého potoka	Plzeň	Žákava	1929
Úsvit		Kornatický rybník	1982
V jamách		Obora	30. léta
Valhala	Plzeň		Meziválečná
Vandráků		Hluboká	Meziválečná
Večernice		Střela, Mezi tunely	1943
Věčné mládí	Domažlice		Meziválečná
Věrná srdce	Plzeň	Mileč u Nepomuku	1938
Veselý medvěd	Klatovy	Janovice nad Úhlavou	
Viktorie	Domažlice		60. léta
Vlci samotáři	Třemošná, Plzeň	Manětín, Čoubův mlýn	1934
Vlčák	Plzeň	Klenčí pod Čerchovem	1966
Vydra	Sušice	Židárna - Židova strouha	1962
Vyvrženici	Rokycany		Meziválečná
Waikiki	Plzeň	Kostelec, Berounka	1932
Waikiki	Plzeň	Chotiná	1962
Weekend	Plzeň	Radbuza	1964
Westend	Plzeň		1963
Westmen	Klatovy	Běšiny, Rajske Údolí	1963
White river		Střela, Mezi tunely	1943
Wiking	Plzeň		Meziválečná
Wikkindy	Plzeň		1962
Winoga	Severní Plzeňsko	Gutštejn, Konstantinovy Lázně	
Wiola	Bělá nad Radbuzou		1962
Yukon	Plzeň	Horní Hradiště	1940
Západ	Plzeň	Gutštejn, Konstantinovy Lázně	1963
Zapomenutá	Plzeň		Meziválečná
Zatoulaná	Plzeň		70. léta
Zbloudilá	Rokycany	Liblín, Libštejn	Meziválečná
Zelená sedma	Domažlice		1969

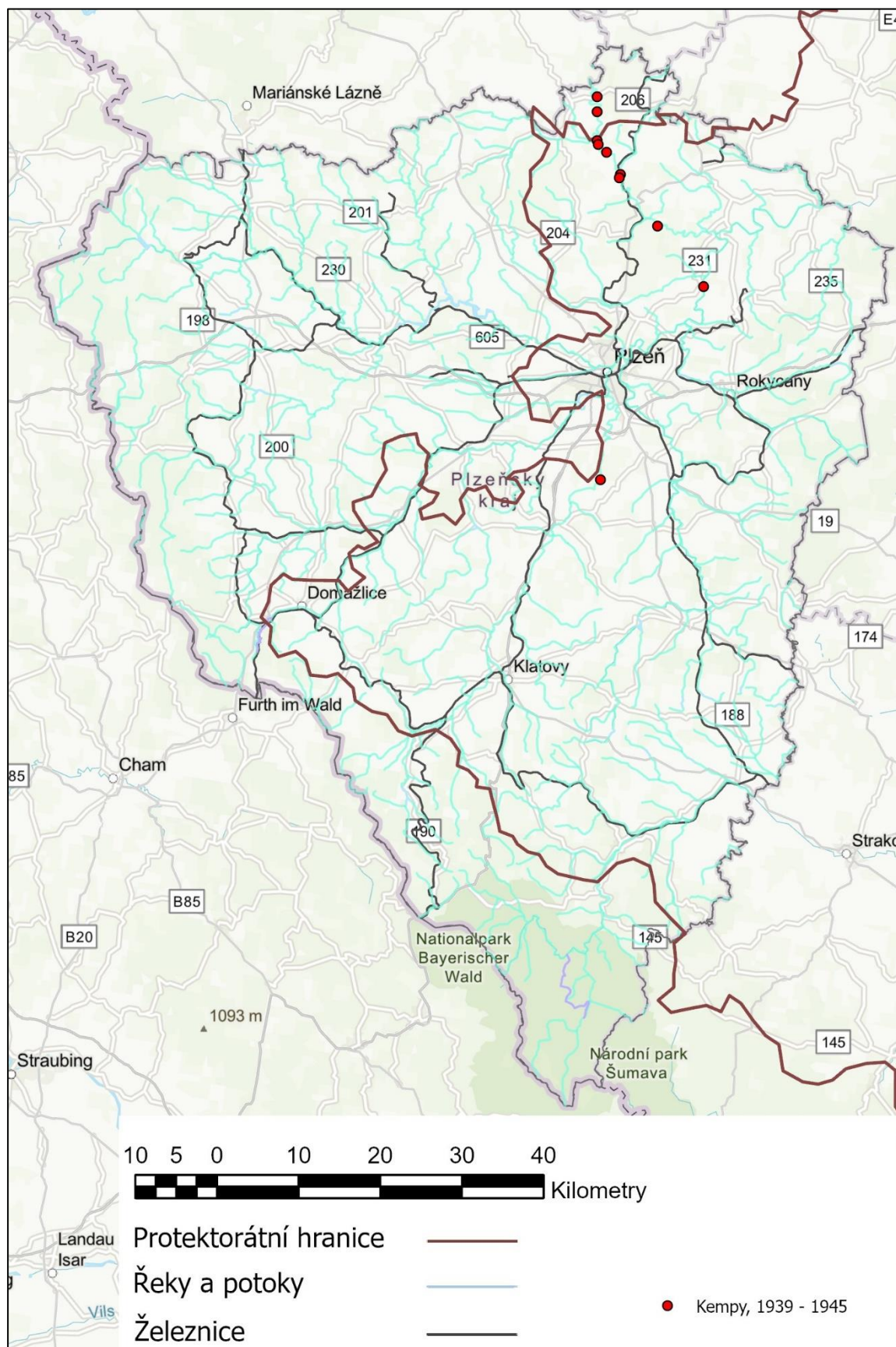
Zelené království	Plzeňsko	Pňovany	1988
Země severu	Plzeň	Západ Čech - stanová osada	1964
Zlatá lilie		Kladruby u Stříbra, Úhlavka	1976
Zlaté slunce	Plzeň		60. léta
Zlomený srdce	Plzeň	Hadovka, Konstantinovy Lázně	1978
Ztracená kotva	Plzeň	Bezdužice, Hadovka	Meziválečná
Ztracená země	Plzeň	Švihov	1966
Ztracené údolí		Radnický potok	30. léta
Ztracených srdcí	Plzeň		Meziválečná
Žluté slunce	Severní Plzeňsko	Ondřejov	1982
Žraví tuláci	Přeštice	Kornatice, Kornatický potok	1931

Mapy

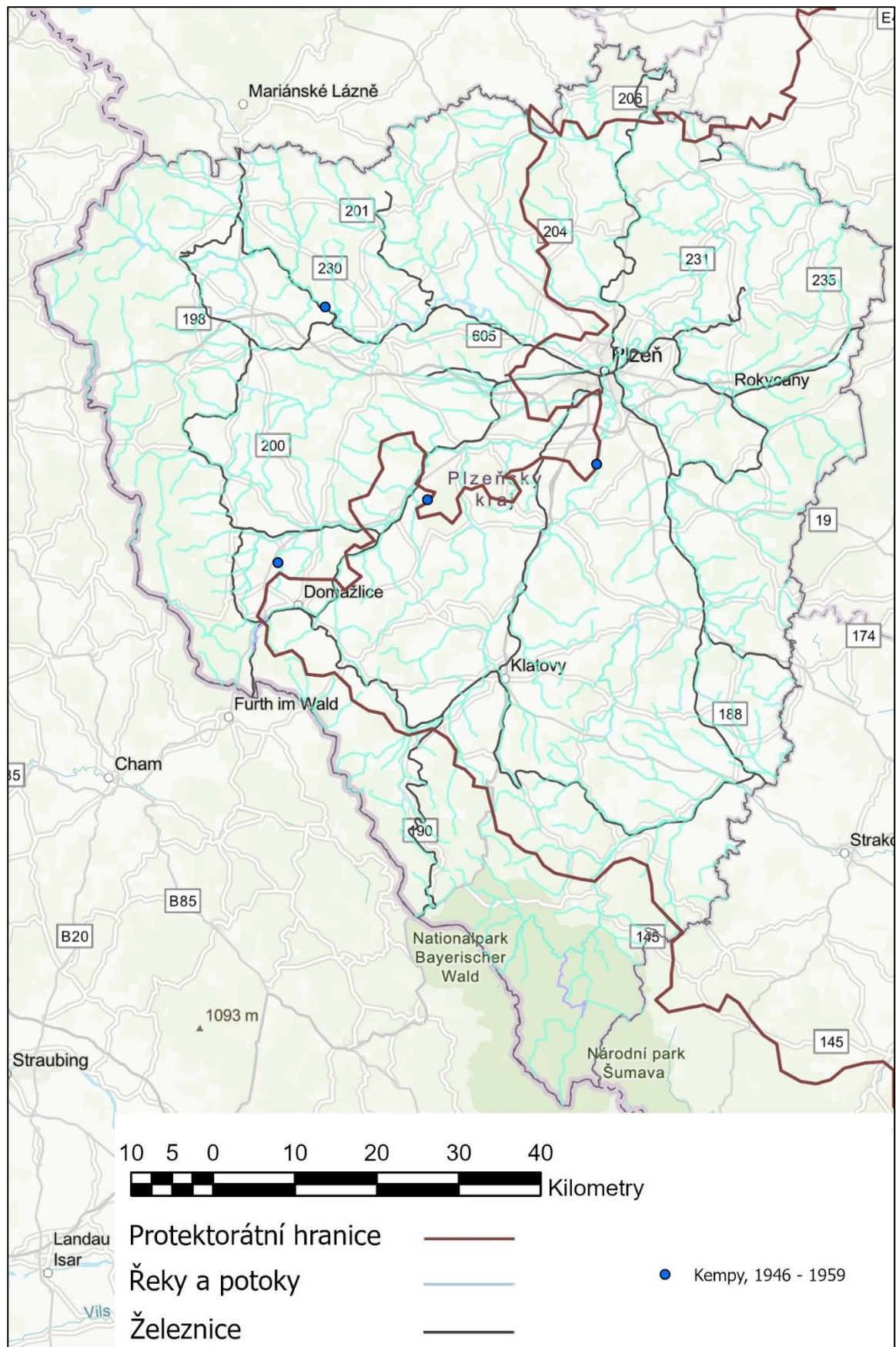
Mapa č. 1: Železnice a hlavní zastávky v Plzeňském kraji

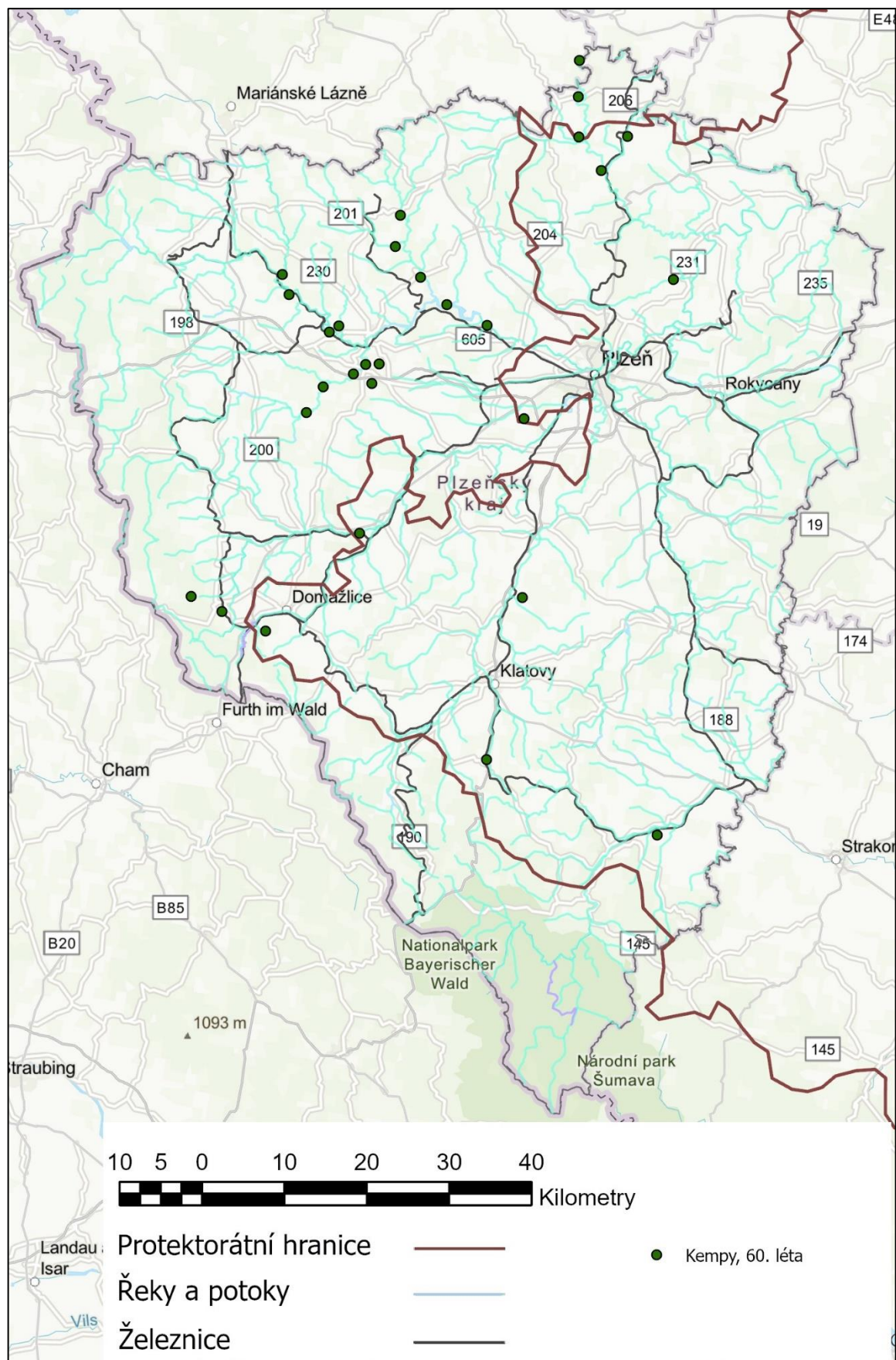
Mapa č. 4: Trampské kempy v Plzeňském kraji (1939–1945)

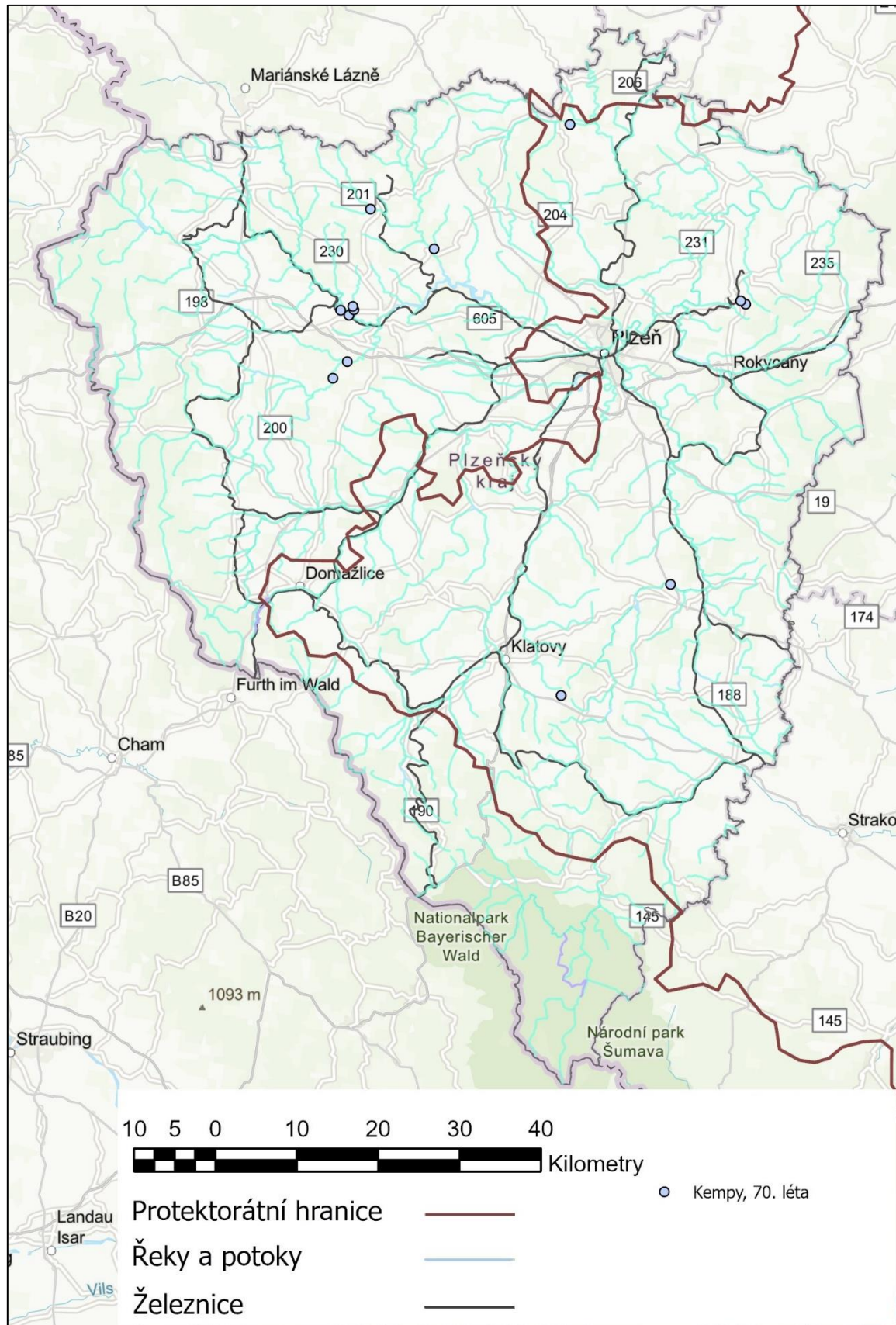
Mapa č. 5: Trampské kempy v Plzeňském kraji (1946–1959)

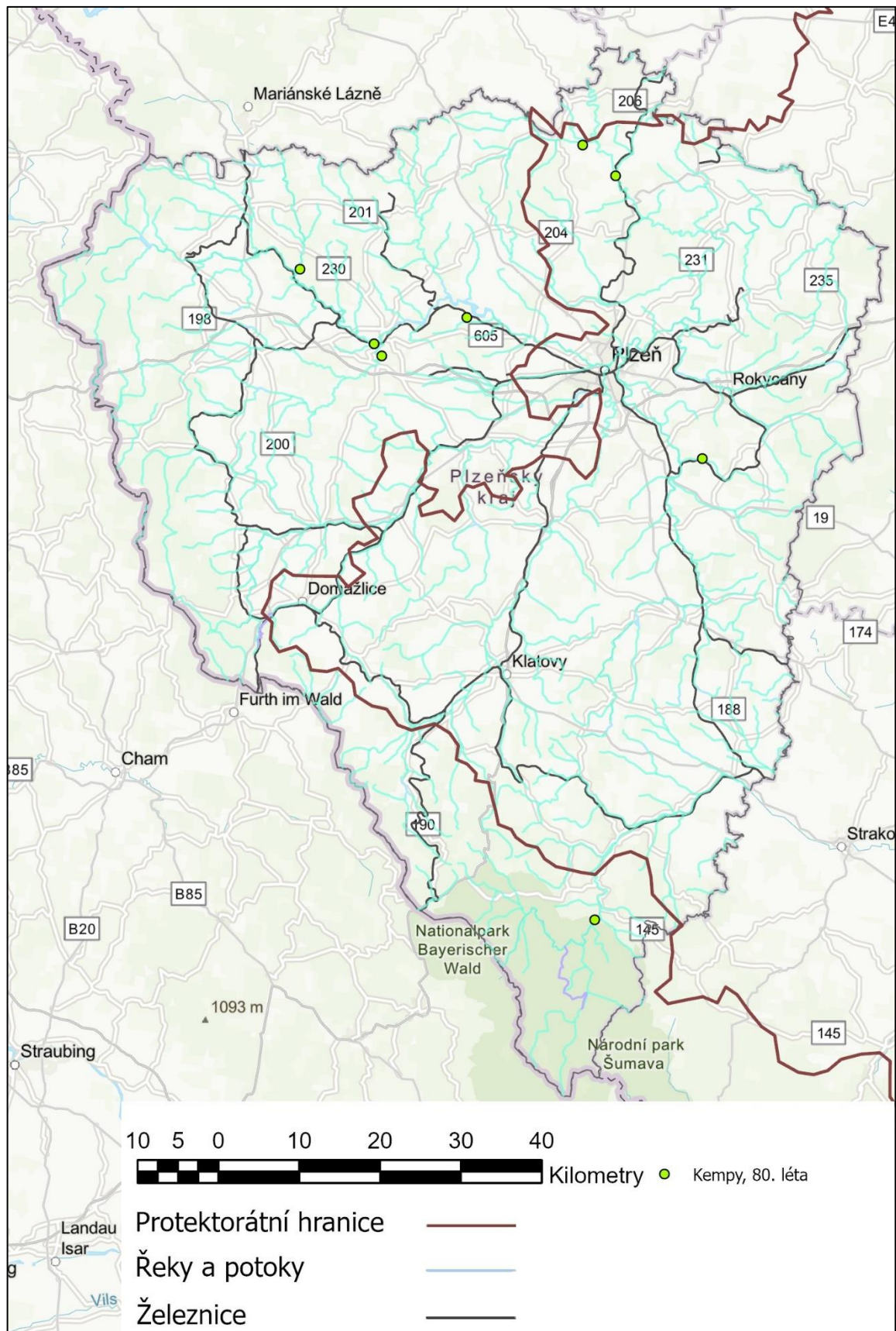
Mapa č. 6: Trampské kempy v Plzeňském kraji (60. léta)

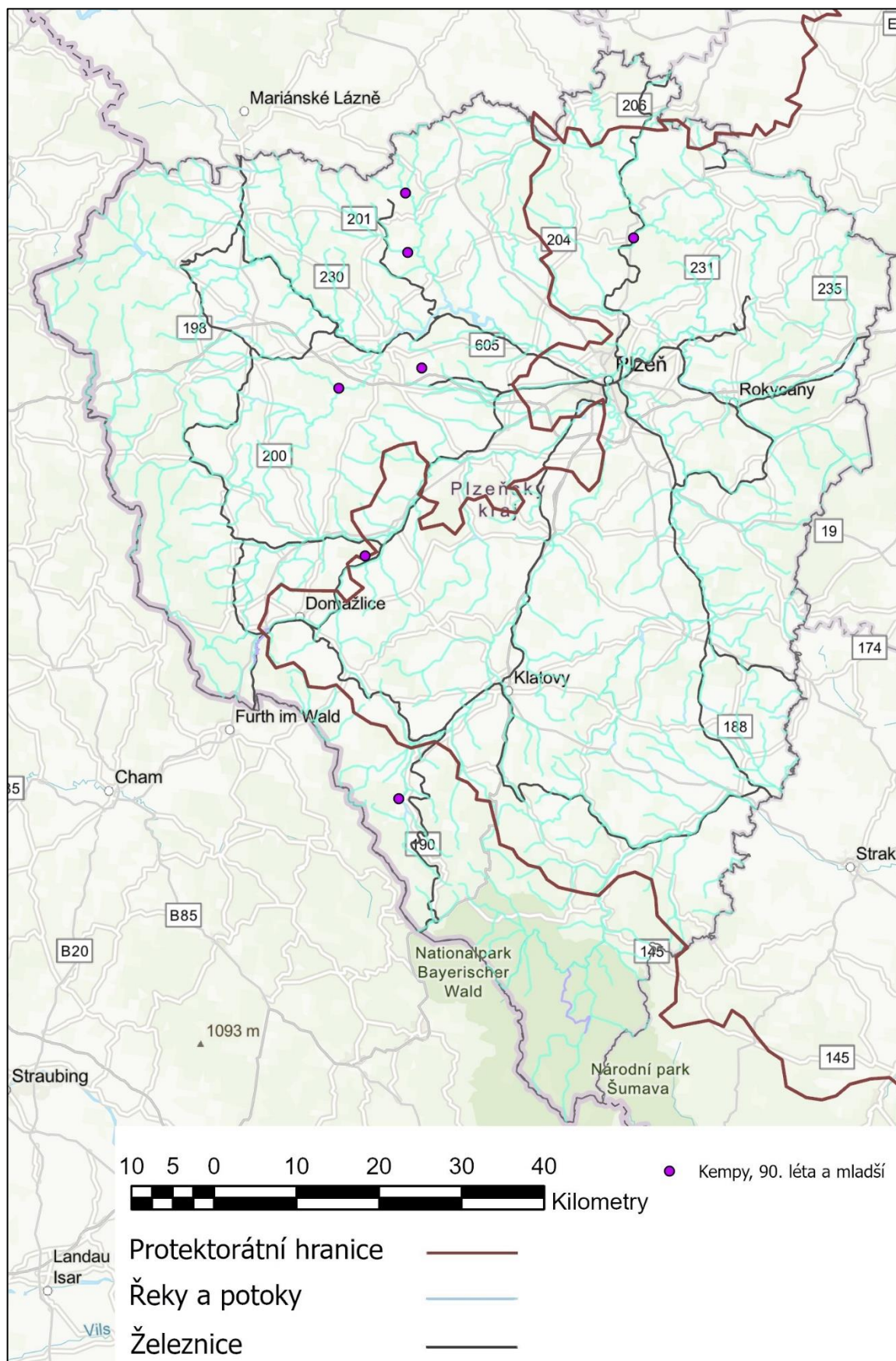
Mapa č. 7: Trampské kempy v Plzeňském kraji (70. léta)

Mapa č. 8: Trampské kempy v Plzeňském kraji (80. léta)

Mapa č. 9: Trampské kempy v Plzeňském kraji od 90 let do současnosti

Fotografie

Fotografie č. 1: Fotografie trampů Jerry Packarda, Brochese a Wodky.⁶⁷²

Fotografie č. 2: Opuska.⁶⁷³

⁶⁷² Národní muzeum, inv. č. H4-T-2200, Fotografie Jerry Packarda, Brochese a Wodky

⁶⁷³ Soukromý archiv autora.

Fotografie č. 3: Plyntaška.⁶⁷⁴

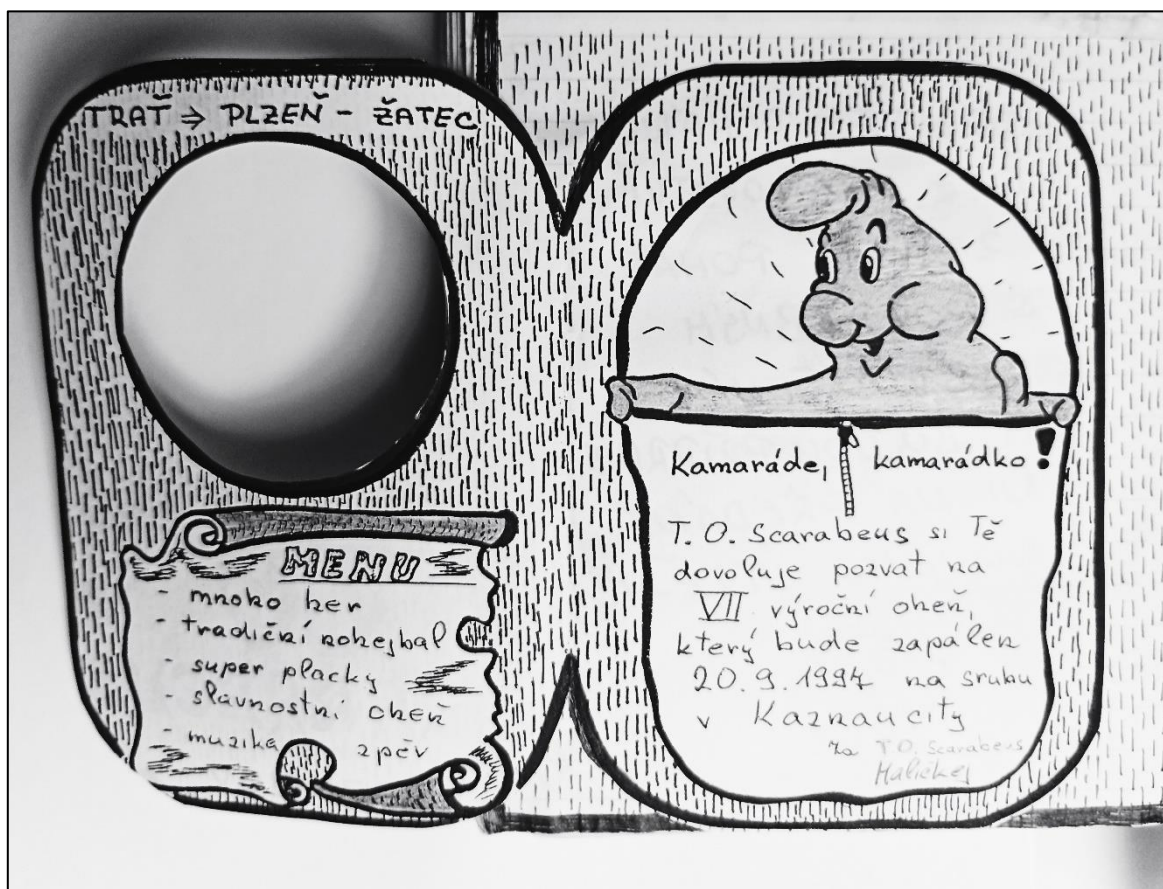
Fotografie č. 4: Domovenka T. O. Missouri.⁶⁷⁵

⁶⁷⁴ Soukromý archiv autora

⁶⁷⁵ Soukromý archiv autora

Fotografie č. 5: Zvadlo na výroční oheň T. O. Scarabeus do Kaznějova.⁶⁷⁶

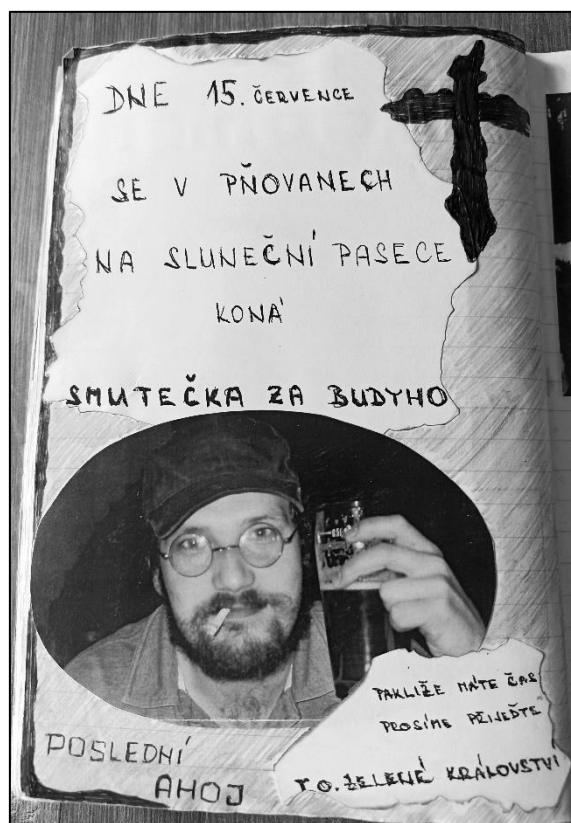
Fotografie č. 6: Camrátko.⁶⁷⁷

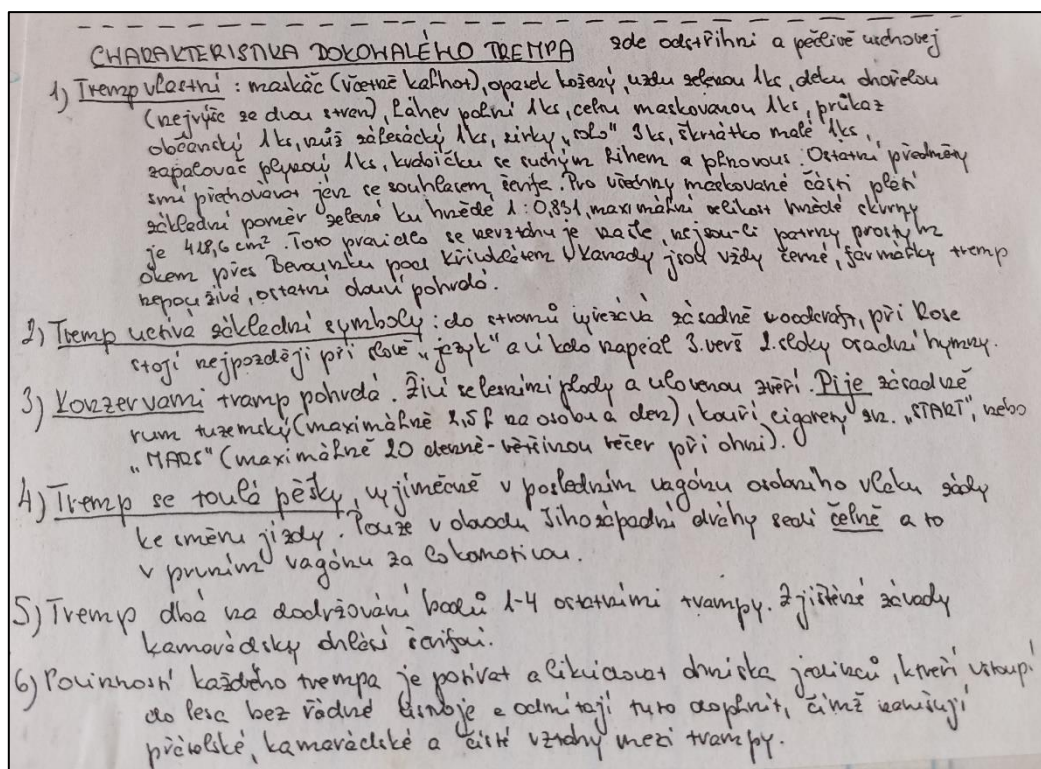
⁶⁷⁶ Trampský deník, 24. 10. 2021, v soukromém držení Maličkého.

⁶⁷⁷ Soukromý archiv autora.

Fotografie č. 7: Zvadlo na smuteční potlach za trampa Budyho.⁶⁷⁸

Fotografie č. 8: Charakteristika dokonalého trampa.⁶⁷⁹

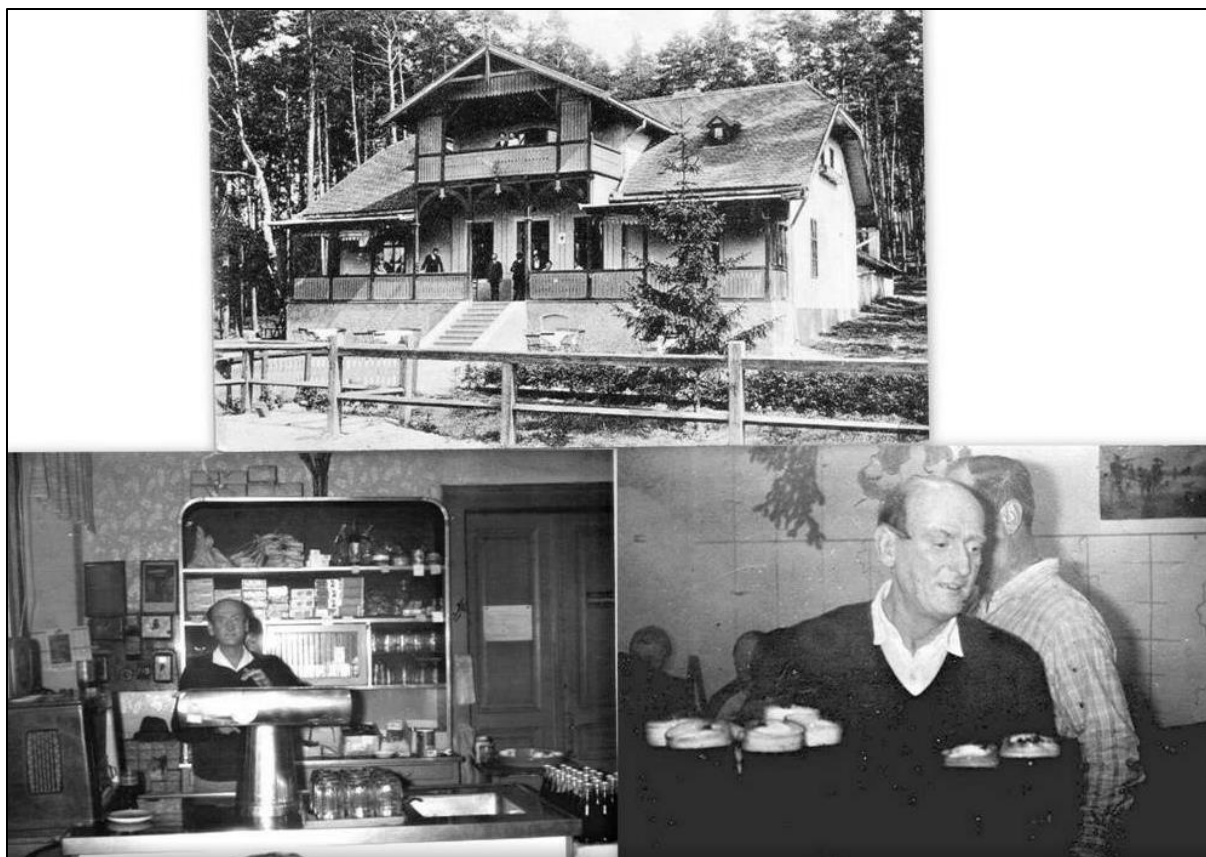
⁶⁷⁸ Trampský deník, 24. 10. 2021, v soukromém držení Maličkého.

⁶⁷⁹ Tamtéž.

Fotografie č. 9: Lojzovna ve 30. letech.⁶⁸⁰

Fotografie č. 10: Lojzovna na přelomu 60. a 70. let (exteriér, interiér, hospodský Lojza).⁶⁸¹

⁶⁸⁰ Turistické informace. In: *Lokálka Pňovany – Bezručice* [online]. [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.bezrucickalokalka.cz/?p=popis_trati/pnovany.html&m=menu_popis_trati.html

⁶⁸¹ Chararanch. *Lojzovna* [online fotografie]. [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: https://chararanch.rajce.idnes.cz/Lojzovna_viadukt_a_nadrazi/

Fotografie č. 11: Lojzovna v roce 2021⁶⁸²

Fotografie č. 12: Palička a zvonek s písmeny SHK (Suchá Huba Kapra).⁶⁸³

⁶⁸² Soukromý archiv autora.

⁶⁸³ Tamtéž.

Fotografie č. 13: Pití sudového piva na potlachu v roce 1975.⁶⁸⁴

Fotografie č. 14: Doprava sudového piva na potlach v roce 2020.⁶⁸⁵

⁶⁸⁴ Soukromý archiv. Autor fotografie nechtěl být jmenován a nepřál si, aby byly na fotografii rozpoznatelné obličeje

⁶⁸⁵ Soukromý archiv autora.

Fotografie č. 15: Improvizovaná lanovka přes řeku Vydru.⁶⁸⁶

⁶⁸⁶ Soukromý archiv. Autor fotografie nechtěl být jmenován a nepřál si, aby byly na fotografii rozpoznatelné obličeje

Fotografie č. 16: Kemp osady Silver River. Polovina 60. let. Fotografie z východní strany.⁶⁸⁷

Fotografie č. 17: Kemp osady Silver River. Polovina 90. let. Fotografie ze severozápadní strany.⁶⁸⁸

⁶⁸⁷ Kempová knížka T. O. Silver River, 17. 11. 2021, v soukromém držení.

⁶⁸⁸ Trampský deník, 24. 10. 2021, v soukromém držení Maličkého.

Fotografie č. 18: Kemp osady Silver River. Podzim 2021. Fotografováno ze schodů, které jsou vidět na fotografii č. 17.⁶⁸⁹

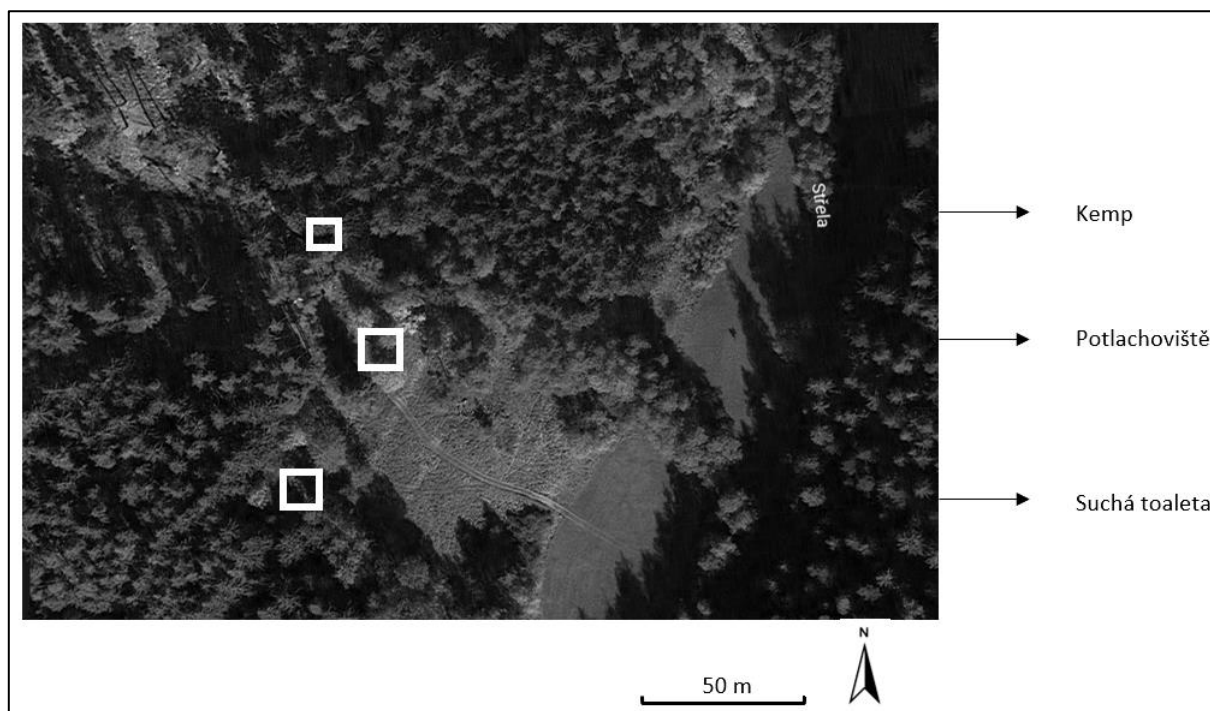
Fotografie, č. 19: Potlachoviště T. O. Silver River.⁶⁹⁰

⁶⁸⁹ Soukromý archiv autora.

⁶⁹⁰ Tamtéž.

Fotografie č. 20: Letecký snímek prostoru T. O. Silver River.⁶⁹¹

Fotografie č. 21: Kemp Wejminek.⁶⁹²

⁶⁹¹ GOOGLE. *Google Earth* [online]. 21. 7. 2021 [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.google.com/intl/cs/earth/>

⁶⁹² Soukromý archiv autora

Fotografie č. 22: Průběh stavby.⁶⁹³

Fotografie č. 23: Autentický text o motivaci ke vzniku kempu.⁶⁹⁴

Přátelé, kamarádi

Máme tohle místo rádi, jezdíme sem spoustu let, a právě proto jsme si tu postavili kempík na starý kolena, kde trávíme volnej čas.

Nemáme nic proti tomu, když se sem zatouláte, strávíte tady trochu času a využijete veškerý vybavení.

Ale byli bychom rádi, aby jste po odchodu zařehali vše v původním stavu a uklidili po sobě. Pokud spálíte dřevo, doplňte jej a hlavně neřežte a nepalte pěkný a rovný kusy připravený na další použití zde.

Díky

AHOJ

Áda, Beno, Zdeněk, Maruška.....

⁶⁹³ Kempová knížka Wejminku, 19. 11. 2021, v soukromém držení.

⁶⁹⁴ Tamtéž.

Fotografie č. 24: Kemp T. O. Šedí vlci.⁶⁹⁵

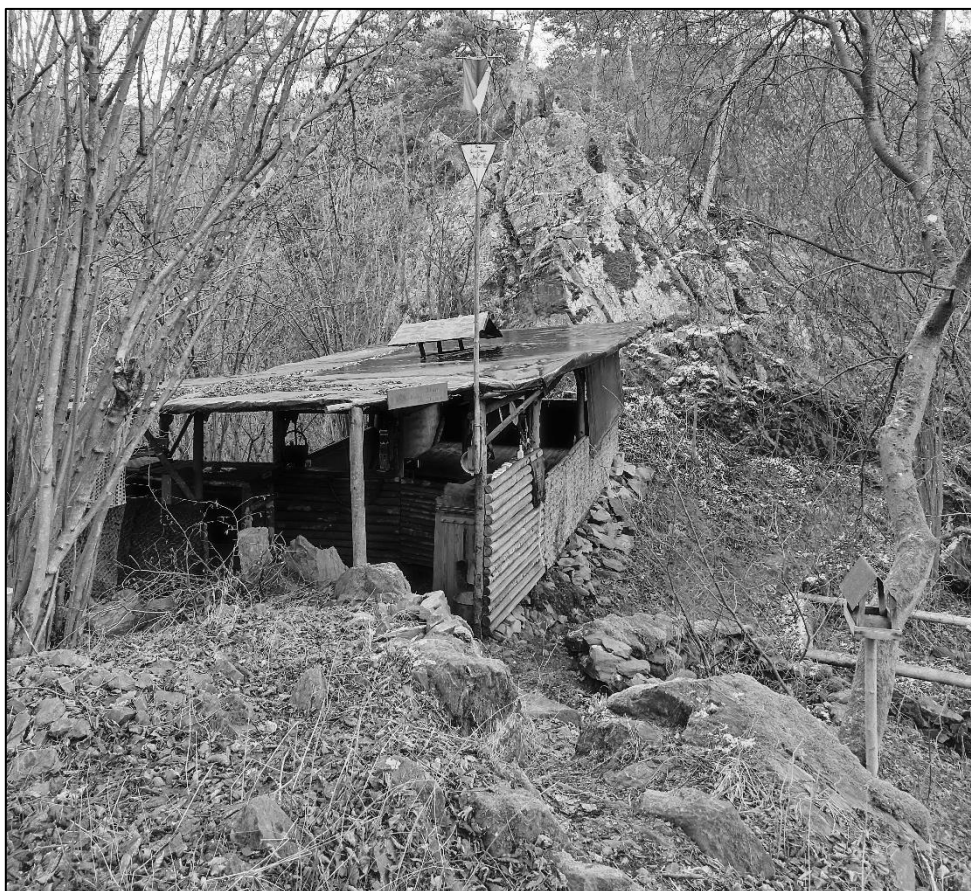
Fotografie č. 25: Průběh stavby kempu Žluté slunce.⁶⁹⁶

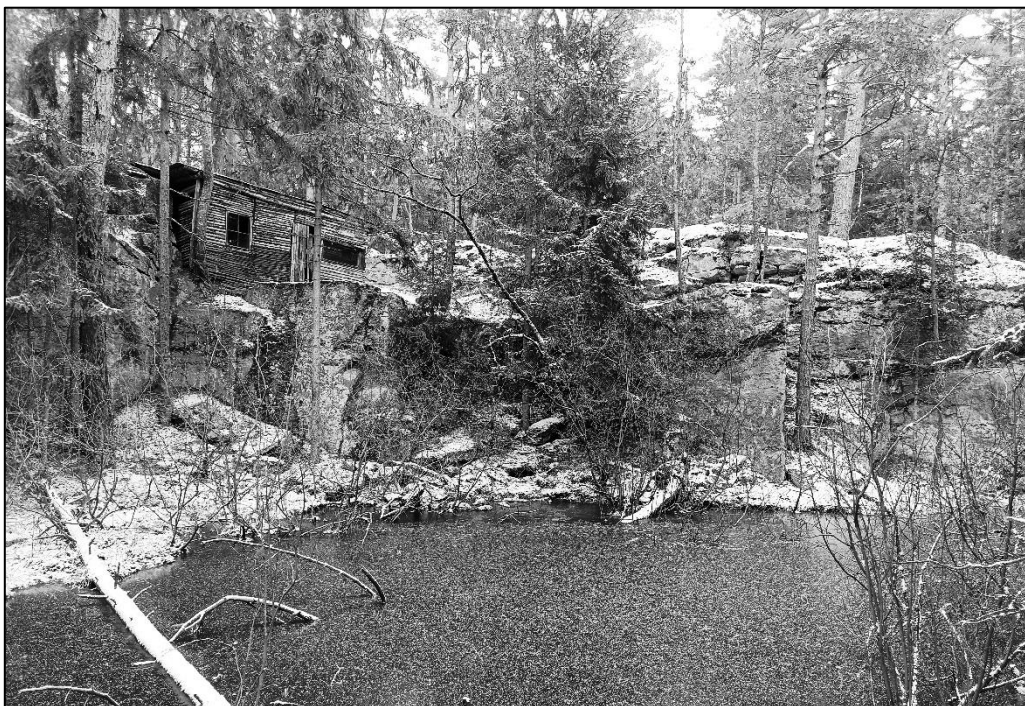
⁶⁹⁵ HŘIB. Dějiny osady. In: *Žluté slunce* [online]. [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: http://www.zluteslunce.eu/index_soubory/Page365.htm

⁶⁹⁶ Fota z budování. In: *Žluté slunce* [online]. [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné z: http://www.zluteslunce.eu/index_soubory/Page684.htm

Fotografie č. 26: Kemp Žluté slunce v listopadu 2021.⁶⁹⁷

Fotografie č. 27: Tramská chata Mensdorf.⁶⁹⁸

⁶⁹⁷ Soukromý archiv autora.

⁶⁹⁸ Tamtéž.

Fotografie č. 28: Exteriér bunkru u Kladrub.⁶⁹⁹

Fotografie č. 29: Interiér bunkru u Kladrub.⁷⁰⁰

⁶⁹⁹ Soukromý archiv autora.

⁷⁰⁰ Tamtéž.

Fotografie č. 30: Drůbežárna Karla Lodra u Frantova mlýna. Na snímku je Karel Lodr a Ondřej Dáma (1943).⁷⁰¹

Fotografie č. 31: Ceník služeb v nevěstinci pro rok 1932.⁷⁰²

CENÍK,	
platný od 15. května 1932.	
Omakání kozíček	5.
Vzpřímení ohonu	7.50
Sáhnutí na popelníček	5.
Praní na popelníčka	10.
Štych obyčejný	20.
Štych zezadu	30.
Štych na zvláštní přání	50.
Štych falešný	20.
Štych na prsou	30.
Štych s asistencí druhé dámy	50.
Ostatní práce, jako česání, od- dulování, lízání, parfumování atd. ♦ cenách nepatrných.	
Vojsko a trampové 30% sleva.	
Ceny rozumí se včetně mýdla a ruč- níku. Pp. abonentům zvláštní výhody.	
Těšíme se, že nás co nejdříve po- ctíte svou návštěvou a slibujeme Vám, že si znamenitě pochutnáte.	
V hluboké úctě	
Āneřka Pádivá, maj. ústavu.	

⁷⁰¹ Kronika obce Brdo u Manětína, 22. 12. 2021, v soukromém držení Františka Peříka.

⁷⁰² GALERIE TANČÍCÍ DŮM. 11. 5. 2021 – 31. 3. 2022. Výstava *Praha dekadentní*. Praha: Tančící dům, Jiráskovo náměstí 6.

Dotazník

1 Pohlaví

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Muž Žena

2 Věk

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Do 20 let 21-30 let 31-40 let 41-50 let 51-60 let 61 a více let

3 Dosažené vzdělání

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Základní Vyučen Středoškolské Vyšší odborné Vysokoškolské

4 V jakém kraji bydlíš?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Středočeský (Praha) Jihočeský Plzeňský Karlovarský Ústecký Liberecký
 Královéhradecký Pardubický Vysočina Jihomoravský Olomoucký Moravskoslezský
 Zlínský

5 Trampuješ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, jsem aktivní tramp Dříve jsem trampoval Ne
 Jiná...

6 Jsi členem osady?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne Byl jsem

7 Kdo tě k trampingu přivedl?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Jeden z rodičů Sourozenec Jeden z prarodičů Kamarád/kamarádka
 Někdo jiný

8 Jak přibližně často vyrážíš na potluchy

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Jednou za rok Dvakrát za rok Jednou za čtvrt roku Jednou za měsíc Častěji než jednou za měsíc

9 Čím pro Tebe tramping je/byl

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Útěk od většinové společnosti Možnost být s přáteli Životní styl Víkendová zábava
 Jiná...

10 Jak se staviš k otázce alkoholu v trampském hnutí

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Alkohol k trampování patří Alkohol k trampování nepatří

11 Je trampské hnutí vstřícné k nováčkům?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

12 Znáš ve svém okolí nějakého "ortodoxního" trampa? Na co si potrpí (Usárnová kázeň, vybrané trampské písně, apod.)?

13 Jezdíš/jezdil si do Plzeňského kraje?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

14 Jaká trampská teritoria znáš v Plzeňském kraji?

15 Jaké osady znáš v Plzeňském kraji? Vzpomeneš si na přibližné datum vzniku, odkud byly zakládající osadníci a lokace kempu? (Pochopitelně přesnou polohu nepotřebuji a nechci znát. Respektuji, že znalost fleků je předávána z trampa na trampa. Pro bádání postačí obec, která se v okolí kempu nachází)

16 Můžeš stručně porovnat tramping před a po roce 1989

17 Do jaké skupiny by si zařadil politickou aktivitu svých rodičů před rokem 1989?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Disent Mlčící většina Člen KSČ

18 Kam by si zařadil svoji politickou aktivitu před rokem 1989?

Nápověda k otázce: *Odpovídá pouze ten, který byl v roce 1989 plnoletý. Vyberte jednu odpověď.*

Disent Mlčící většina Člen KSČ

19 Myslíš, že by tramping měl být předmětem vědních oborů (historie, archeologie, etnologie apod.) Proč?